

การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง
Participatory Irrigation Management : The Study of
Administrative Practice in Rayong Province

สุรัชย์ นำนานผล

SURACHAI NUMNAPHOL

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรี
สาขาวิชาการบริหารแห่งรัฐ วิทยาลัยการบริหารแห่งรัฐ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

2567

การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง
Participatory Irrigation Management : The Study of
Administrative Practice in Rayong Province

สุรัชย์ นานาผล

SURACHAI NUMNAPHOL

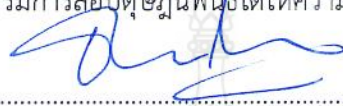
ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารแห่งรัฐ วิทยาลัยการบริหารแห่งรัฐ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

2567

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ชื่อคุณูปนิพนธ์ การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง
ชื่อ นามสกุล สุรชัย นานาผล
ชื่อปริญญา ปรัชญาคุณูปบัณฑิต (การบริหารแห่งรัฐ)
สาขาวิชา การบริหารแห่งรัฐ
วิทยาลัย การบริหารแห่งรัฐ
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. ชินรัตน์ สมสืบ

คณะกรรมการสอบคุณูปนิพนธ์ได้ให้ความเห็นชอบคุณูปนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธนพันธ์ ไล่ประกอบทรัพย์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรลดา ไชยะ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เริงธรรม)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชินรัตน์ สมสืบ)

วิทยาลัยการบริหารแห่งรัฐ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร อนุมัติให้รับคุณูปนิพนธ์
ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาคุณูปบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารแห่งรัฐ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

..... ผู้อำนวยการวิทยาลัยการบริหารแห่งรัฐ
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี

วันที่ 6 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2568

ชื่อคุณิพนธ์	การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง
ชื่อ นามสกุล	สุรัชย์ นานาผล
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การบริหารแห่งรัฐ)
สาขาวิชา และวิทยาลัย	การบริหารแห่งรัฐ วิทยาลัยการบริหารแห่งรัฐ
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	รองศาสตราจารย์ ดร. ชินรัตน์ สมสืบ
ปีการศึกษา	2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง 2) เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง และ 3) เพื่อศึกษาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจากการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง โดยการวิจัยคุณภาพเป็นหลักเสริมด้วยการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้ผลการวิจัยมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ (content analysis) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติอนุมาน ใช้เลือกตำบลที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย 4 ตำบลจาก 6 ตำบล คือ ตำบลนาตาขวัญ อำเภอมืองระยอง ตำบลตาขัน ตำบลหนองบัว และตำบลบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (key informants) การวิจัยเชิงคุณภาพมีจำนวน 14 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลเชิงลึก ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณทำการออกแบบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ราย ได้แก่ ชาวบ้านตำบลนาตาขวัญจำนวน 136 ราย ตำบลตาขันจำนวน 72 ราย ตำบลหนองบัวจำนวน 134 ราย และตำบลบ้านค่ายจำนวน 58 ราย

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจอยู่ในระดับน้อยมาก ส่วนการมีส่วนร่วมด้านการดำเนินการและการประเมินผลพบว่าประชาชนไม่มีส่วนร่วมใด ๆ เลย

2. ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน อายุ ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารและจัดการแบบการมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง **ไม่แตกต่างกัน** ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพ อายุ อาชีพ และระยะเวลาที่พักอาศัยในอำเภอส่งผลต่อการบริหารและจัดการแบบการมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง **แตกต่างกัน**

3. ผลของการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มิติด้านเศรษฐกิจและความมั่งคั่งให้ความสำคัญในระดับมาก รองลงมาคือมิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านการพัฒนามนุษย์ มิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนาอยู่ในระดับมาก และมิติด้านสันติภาพและความยุติธรรมอยู่ในลำดับสุดท้าย

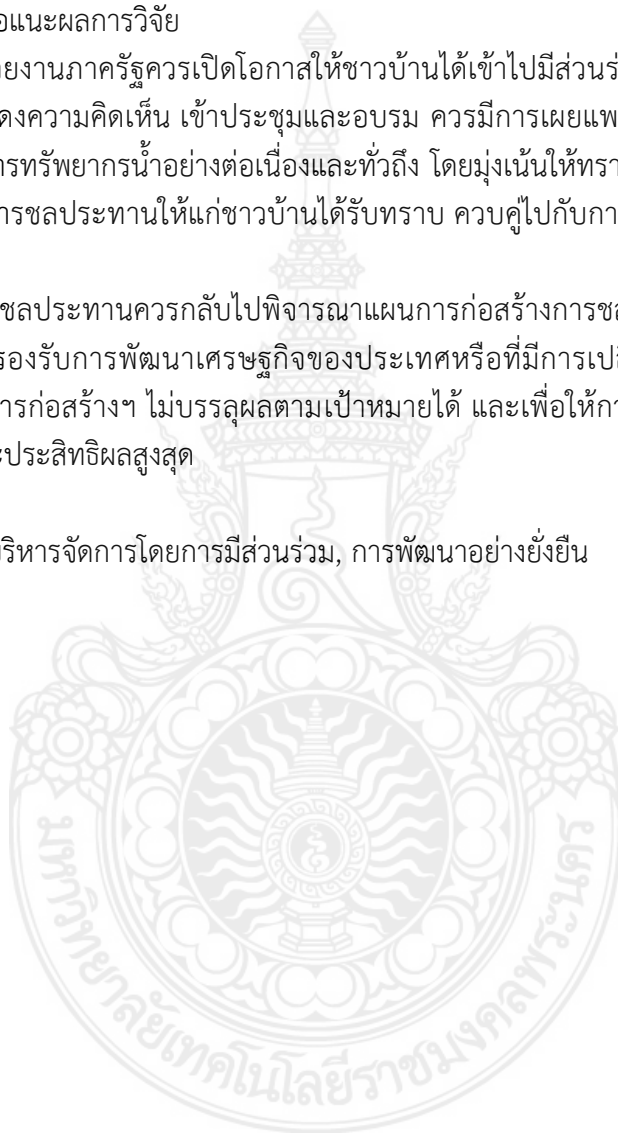
ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญมี 6 ประการ ได้แก่ ประการแรกบางสายไม่มีน้ำใช้อย่างเพียงพอ ประการที่ 2 คอลงขอยมีต้นไม้จำนวนมากบดบังการไหลของน้ำ ประการที่ 3 มีการเปลี่ยนแปลง คณะกรรมการตรวจรับโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำฯ ประการที่ 4 การเมืองเข้าแทรกแซง ประการที่ 5 ถนนเลียบบคลองไม่สามารถสัญจรได้ และประการที่ 6 สภาพคลองขอยบางช่วงปูนแตก เก็บน้ำไม่อยู่

ข้อเสนอแนะผลการวิจัย

1. หน่วยงานภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ร่วมแสดงความคิดเห็น เข้าประชุมและอบรม ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง โดยมุ่งเน้นให้ทราบถึงประโยชน์และปัญหาที่เกิดขึ้นกับโครงการชลประทานให้แก่ชาวบ้านได้รับทราบ ควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมในการจัดการทรัพยากรน้ำ

2. กรมชลประทานควรกลับไปพิจารณาแผนการก่อสร้างการชลประทานในพื้นที่ที่มีความหลากหลายเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศหรือที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ที่อาจจะส่งผลให้การก่อสร้างฯ ไม่บรรลุผลตามเป้าหมายได้ และเพื่อให้การใช้งบประมาณประเทศมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

คำสำคัญ : การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วม, การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Dissertation Title	Participatory Irrigation Management : The Study of Administrative Practice in Rayong Province
Author	Surachai Numnaphol
Degree	Doctor of Philosophy (State Administration)
Major Program	State Administration, College of State Administration
Advisor	Associate Professor Chinnarat Somsueb,Ph.D.
Academic Year	2024

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study the level of opinions on participatory irrigation management in Rayong Province, 2) to examine the differences between personal factors and participatory irrigation management in Rayong Province, and 3) to explore the sustainable development goals derived from participatory irrigation management in Rayong Province. The research primarily employs qualitative methods supplemented by quantitative research to ensure more accurate and reliable results. The qualitative data were analyzed using content analysis from in-depth interviews, while the quantitative data from questionnaires were analyzed using descriptive and inferential statistics. Four target sub-districts were selected from six sub-districts: Na Takwan in Mueang Rayong District, Takhan, Nong Bua, and Ban Khai in Ban Khai District. The qualitative research involved 14 key informants, and the data were collected through in-depth personal interviews. The quantitative research, conducted through a survey, used a sample of 400 individuals, comprising from 136 from Na Takwan, 72 from Takhan, 134 from Nong Bua, and 58 from Ban Khai.

The findings were as follows:

1. Participatory irrigation management in Rayong Province showed moderate participation in receiving benefits, very low participation in decision-making, and no participation in implementation and evaluation.

2. Hypothesis testing revealed that personal factors such as gender, education level, monthly income, and age did not significantly affect opinions on participatory irrigation management in Rayong. However, factors such as marital status, occupation, and duration of residence in the district significantly influenced the opinions on participatory irrigation management.

3. The water conveyance and drainage canal project's impact on sustainable development goals highlighted the economic and wealth dimensions as most crucial, with the environmental, human development, and partnership development dimensions following in order. The peace and justice dimensions, however, were ranked lowest.

This research identified six key problems and obstacles as follows: 1) some areas lacked of sufficient water supply, 2) excessive vegetation blocked water flow in some canals, 3) there were changes in the inspection committee responsible for the canal project, 4) there was political interference, 5) there were difficulties in accessing the canal-side roads, and 6) there was cracked concrete in some canal sections causing water retention issues.

Research recommendations:

1. Government agencies should provide opportunities for local residents to participate in all stages of the process, share their opinions, attend meetings and training, and ensure continuous and widespread dissemination of information and knowledge on water resource management. They should focus on educating the public about the benefits and challenges of the irrigation project as well as the activities of water management.

2. The Irrigation Department should reconsider irrigation construction plans in diverse areas to support the economic development of the country or areas undergoing rapid changes, which probably affect the success of the project, in order to help ensure the efficient and effective use of national budget resources.

Keywords : Participatory Management, Sustainable Development

กิตติกรรมประกาศ

ดุชฎินิพนธ์ฉบับนี้สามารถจัดทำสำเร็จด้วยความเมตตาจากบุคคลหลายท่านด้วยกัน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชินรัตน์ สมสืบ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ธนพันธ์ ไส้ประกอบทรัพย์ ประธานกรรมการ คณะกรรมการสอบดุชฎินิพนธ์ ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรลดา ไชยะ รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี และ รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เรืองธรรม ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านที่ตรวจสอบเครื่องมือในการเก็บรวบรวม ข้อมูล และอาจารย์ผู้สอนทุกท่านที่ให้ความรู้แก่ข้าพเจ้า

ขอขอบคุณผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ประจำวิทยาลัยบริหารแห่งรัฐ กลุ่มตัวอย่างที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กรมชลประทาน เพื่อนร่วมงานในโครงการชลประทานจังหวัด ระยอง รวมทั้งกำลังใจจากบิดา มารดา ภรรยาของผู้วิจัย และลูกชายที่น่ารักที่ส่งพลังใจ ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และกระตุ้นพลังให้ประสบความสำเร็จในวันนี้

สุรัชย์ นานาผล

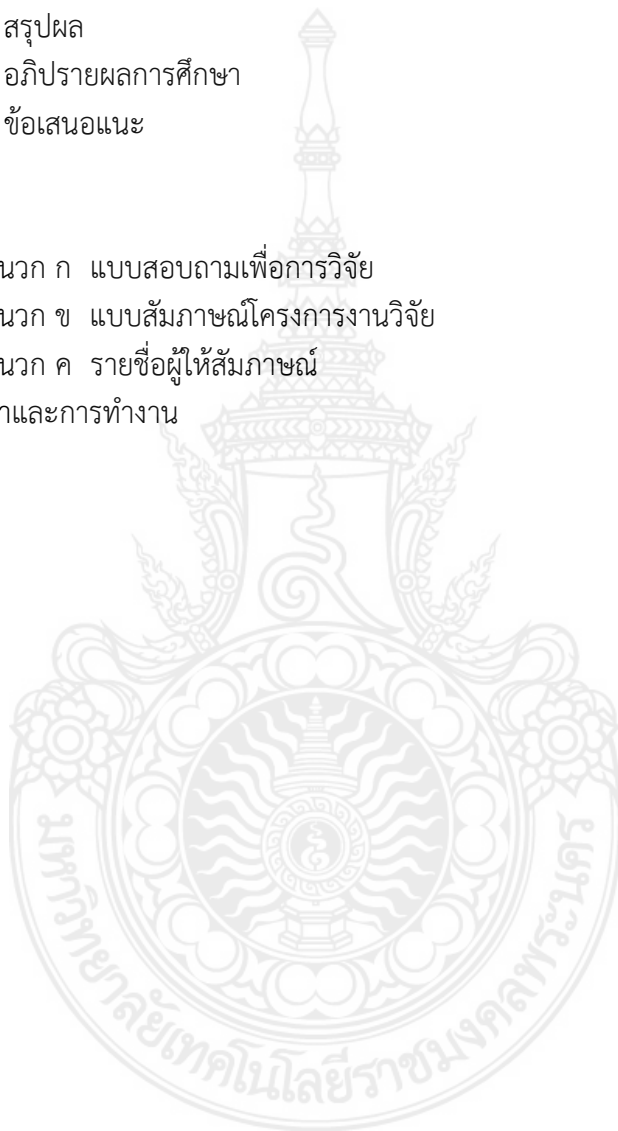

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฎ
1. บทนำ	
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 คำถามการวิจัย	9
1.3 วัตถุประสงค์การศึกษา	9
1.4 ขอบเขตการศึกษา	10
1.5 กรอบแนวคิดการศึกษา	10
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	12
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	12
1.8 การนำเสนอ	13
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดและทฤษฎี	14
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	43
2.3 ข้อมูลศึกษา	59
2.4 พื้นที่ศึกษา	59
2.5 นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้อง	77
3. วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	83
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	86
3.3 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	90
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	92
3.5 แผนดำเนินงาน	93

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล และอภิปรายผล	95
5. สรุปผลการศึกษา อภิปรายผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผล	172
5.2 อภิปรายผลการศึกษา	173
5.3 ข้อเสนอแนะ	190
เอกสารอ้างอิง	196
ภาคผนวก	204
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	205
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์โครงการงานวิจัย	212
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	215
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	217

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1.1	แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) จังหวัดระยอง	5
2.1	ความสอดคล้องระหว่างการบริหารการพัฒนาการชลประทาน อย่างยั่งยืนด้วยระบบกระจายน้ำกับมิติและเป้าหมายการพัฒนา อย่างยั่งยืน (SDGs)	42
2.2	ความสอดคล้องระหว่างงานวิจัยและวรรณกรรมกับวัตถุประสงค์ การวิจัย	57
2.3	ปริมาณฝนรายเดือน ตั้งแต่ปี 2562-2564 เปรียบเทียบค่าปกติ	60
2.4	ลุ่มน้ำแต่ละแห่งของจังหวัดระยอง	61
2.5	ขนาดพื้นที่จำนวนตำบล หมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกรายอำเภอของจังหวัดระยอง	64
2.6	ผลการสำรวจปัญหาและความต้องการของอำเภอบ้านค่าย	66
2.7	ความจุอ่างเก็บน้ำและพื้นที่ชลประทาน	68
2.8	ช่วงระยะเวลาที่มีปัญหาในการก่อสร้าง	72
2.9	ประชากรที่อยู่ภายใต้โครงการฯ	75
3.1	การสุ่มตัวอย่างเพื่อใช้แบบสอบถาม	85
3.2	แผนดำเนินงานการวิจัย	93
4.1	กลุ่มตัวอย่างจากการวิจัยเชิงคุณภาพ	95
4.2	กลุ่มตัวอย่างจากแบบสอบถาม	96
4.3	ลำดับที่การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมจังหวัดระยองกรณี โครงการคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำ ส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ	117
4.4	สรุปผลความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วม ด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง	118
4.5	การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมชลประทานด้านการ ตัดสินใจ	119

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
4.6	การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมชลประทานด้านการดำเนินการ	120
4.7	การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมชลประทานด้านการรับผลประโยชน์	121
4.8	การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมชลประทานด้านการประเมินผล	122
4.9	การจัดลำดับการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมจังหวัดระยอง กรณีโครงการคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ทั้ง 4 ด้านจากการสัมภาษณ์/สนทนาและแบบสอบถามมาเปรียบเทียบกัน	123
4.10	ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง	125
4.11	สรุปสมมติฐานการวิจัย	127
4.12	ผลการทดสอบสมมติฐานเรื่องเพศกับการบริหารการจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านจังหวัดระยอง	128
4.13	ผลการทดสอบสมมติฐานด้านอายุกับการบริหารการจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง	129
4.14	ผลการทดสอบสมมติฐานด้านระดับการศึกษากับการบริหารการจัดการโดยการมีส่วนร่วม ร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง	130
4.15	ผลการทดสอบสมมติฐานด้านสถานภาพกับการบริหารการจัดการโดยการมีส่วนร่วม ด้านชลประทาน จังหวัดระยอง	131
4.16	ผลการทดสอบสมมติฐานด้านอาชีพกับการบริหารการจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง	132
4.17	ผลการทดสอบสมมติฐานด้านรายได้ต่อเดือนกับการบริหารการจัดการโดยการมีส่วนร่วม ร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง	133
4.18	ผลการทดสอบสมมติฐานด้านระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่กับการบริหารการจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง	134
4.19	ลำดับที่ผลของการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ	156

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
4.20	ระดับความคิดเห็นผลของคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	157
4.21	ระดับความคิดเห็นผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อการพัฒนาคน	158
4.22	ระดับความคิดเห็นผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อเศรษฐกิจและความมั่นคง	159
4.23	ระดับความคิดเห็นผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อสิ่งแวดล้อม	160
4.24	ระดับความคิดเห็นผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำ ส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อสันติภาพและความยุติธรรม	161
4.25	ระดับความคิดเห็นผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา	162
4.26	ความคิดเห็นผลของโครงการคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 5 ด้านจากการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณมาเปรียบเทียบกัน	163
4.27	ปัญหา/อุปสรรคจากแบบสอบถาม	169
4.28	ข้อเสนอแนะจากแบบสอบถาม	170

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1.1	แสดงที่ตั้งของจังหวัดระยองในภาคตะวันออก	4
1.2	แสดงอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่	6
1.3	แผนที่อ่างเก็บน้ำคลองใหญ่และคลองส่งน้ำสายใหญ่	7
1.4	กรอบแนวคิดในการศึกษา	11
2.1	แสดงภาพรวมและองค์ประกอบของการบริหารการพัฒนาและ สิ่งแวดล้อม	20
2.2	แสดงกรอบการบริหารโครงการ 3 D's	26
2.3	รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff	32
2.4	ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (พื้นฐาน) กับกลุ่ม บริหารการใช้น้ำชลประทาน	36
2.5	มิติการพัฒนาที่ยั่งยืน 5 P'S	40
2.6	แผนที่ลุ่มน้ำใน จ.ระยอง	62
2.7	แสดงเขตการปกครองของจังหวัดระยอง	63
2.8	แผนที่อำเภอบ้านค่าย	65
2.9	บริเวณการสร้างคลองส่งน้ำที่ประสบปัญหา	71
3.1	กระบวนการพัฒนาเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล	90
4.1	สภาพพื้นที่ที่มีการสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วย คลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝิ่งซ้ายฯ ผ่านที่ดินของชาวบ้านรายนี้ ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2566	152
4.2	สภาพพื้นที่ที่มีการสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วย คลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ ฝิ่งซ้ายฯ ผ่านที่ดินของชาวบ้านรายนี้ ภายหลังจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2567	153
5.1	ความสัมพันธ์ระหว่าง 3 ตัวแสดงในกรอบสามเหลี่ยมเหล็ก	179
5.2	Time line การดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ	180

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
5.3	Time line ความล่าช้าของการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำ และระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝิ่งซ้ายฯ	181
5.4	แสดงการพิจารณาแผนงานหรือโครงการแบบฐานศูนย์	182
5.5	Collaborative Conflict Management Model	194

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

น้ำเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของผิวโลก มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และมีอยู่ในสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ทั้งมนุษย์ สัตว์ พืช และจุลินทรีย์ น้ำถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญของมนุษย์ น้ำมีความจำเป็นต่อสิ่งมีชีวิตทุกชนิดโดยเฉพาะมนุษย์ซึ่งจำเป็นต้องใช้น้ำในการอุปโภคบริโภค มนุษย์บริโภคน้ำเข้าไปในร่างกายและปล่อยน้ำออกจากร่างกายมากกว่าสารอื่น ๆ น้ำเป็นส่วนสำคัญของเนื้อเยื่อเกือบทุกชนิด และยังทำหน้าที่เป็นตัวกลางสำหรับลำเลียงถ่ายเทสารอาหารและของเสีย นอกจากนี้ยังช่วยรักษาอุณหภูมิของร่างกายให้คงที่ ร่างกายมนุษย์ประกอบด้วยน้ำประมาณร้อยละ 70 ของน้ำหนักตัว นอกจากนี้การใช้ประโยชน์ของน้ำสำหรับมนุษย์นั้น ยังมีอีกมากมายหลายอย่าง ได้แก่ การใช้เพื่อชำระล้างร่างกายและเครื่องนุ่งห่ม ใช้ในการประกอบอาหาร การเกษตร การล้างทำความสะอาดถนนและสาธารณสถานอื่น ๆ การพักผ่อนหย่อนใจ การอุตสาหกรรม การขับเคลื่อนสิ่งสกปรก การผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำ การคมนาคม และการป้องกันอัคคีภัย จึงนับว่าน้ำเป็นทรัพยากรที่มีประโยชน์มากมายต่อมนุษย์อย่างแท้จริง

น้ำเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์โดยจะนำมาซึ่งความสุข ความพึงพอใจในชีวิต ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการขั้นต่ำสุดของมนุษย์ นอกจากนี้เป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานแล้ว ทรัพยากรน้ำยังถูกนำมาใช้เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในภาคเกษตร อุตสาหกรรม การบริการ และรักษาระบบนิเวศ (Grey and Sadoff, 2007: p.546) นอกจากนี้น้ำเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาประเทศ (Global Water Partnership (GWP), 2010: p.3) โดยมีความสำคัญเชื่อมโยงกับความมั่นคงด้านต่าง ๆ เช่น ความมั่นคงด้านอาหาร พลังงาน สิ่งแวดล้อม รวมทั้งน้ำยังช่วยลดความยากจน นำมาสู่ความมั่งคั่งของประเทศ สำหรับการพัฒนาทรัพยากรน้ำของไทยได้มีการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาฯ ประเทศ เพื่อดำเนินการอย่างจริงจังมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) และในทุกแผนพัฒนาฯ ก็ให้ความสำคัญ สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ก็ได้ให้ความสำคัญกับทรัพยากรน้ำเช่นกัน ทั้งนี้ในระยะเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศ การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อรองรับกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมจากการเร่งพัฒนาประเทศ ต่อมาในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้น้ำมากยิ่งขึ้น

ในขณะที่ประชากรของโลกเพิ่มขึ้น ความต้องการอาหารเพิ่มขึ้น แต่แหล่งน้ำกลับมีคงที่ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการคิดค้นวิธีเพิ่มผลผลิตอาหารโดยใช้น้ำน้อยลงซึ่งได้แก่ การปรับปรุงวิธีการ และเทคโนโลยีด้านการชลประทาน การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร การเลือกพันธุ์พืช และระบบการเฝ้า

สังเกตและตรวจสอบการใช้น้ำ ประมาณว่าภาคครัวเรือนทั้งโลกใช้น้ำเพื่อบริโภคและอุปโภคเฉลี่ยร้อยละ 15 ซึ่งรวมถึงน้ำดื่ม น้ำอาบ น้ำเพื่อการปรุงอาหาร เพื่อการสุขาภิบาล และเพื่อการรดน้ำต้นไม้ และสวน ความต้องการพื้นฐานของการใช้น้ำภาคครัวเรือนได้รับการประมาณไว้เท่ากับ 50 ลิตรต่อคนต่อวัน โดยไม่รวมน้ำที่ใช้รดน้ำต้นไม้ น้ำใช้แล้วในภาคครัวเรือนจะถูกบำบัดแล้วปล่อยกลับคืนสู่แหล่งธรรมชาติ มีชื่อยกเว้นอยู่บ้างที่มีการนำน้ำบำบัดแล้วไปใช้ในงานภูมิทัศน์ ดังนั้นที่น้ำใช้ในภาคครัวเรือนจึงมีสถานะเป็นประเภที่น้ำใช้แล้วหมดไปน้อยกว่าน้ำที่ใช้ทางด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

สำหรับสถานการณ์น้ำในประเทศไทย สามารถกล่าวได้ว่าไม่ขาดแคลนน้ำมากนัก เนื่องจากปริมาณการกักเก็บน้ำของไทยอยู่ในระดับสูง แต่เป็นเรื่องของการขาดประสิทธิภาพในการใช้น้ำ โดยร่องรอยการใช้น้ำ (water footprint) ในภาคเกษตรของประเทศไทยสูงเป็นอันดับ 3 ของโลกรองจากประเทศสหรัฐอเมริกาและอิตาลี (Hoekstra, 2554 อ้างใน สุจริต คุณธนกุลวงศ์และคณะ, 2556: น.1-2) ร่องรอยการใช้น้ำ เป็นการระบุปริมาณน้ำที่ใช้ในการผลิตสินค้า สินค้าที่มีร่องรอยการใช้น้ำน้อยจะแสดงถึงประสิทธิภาพจากการใช้น้ำที่สูงกว่าสินค้าที่มีร่องรอยการใช้น้ำมาก ทั้งนี้พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย คือ ข้าว ซึ่งเป็นพืชที่ใช้น้ำมาก จึงมีร่องรอยการใช้น้ำที่สูงโดยในการผลิตข้าว 1 กิโลกรัมจะใช้น้ำ 1,000 ลิตร นอกจากนั้น ภาคเกษตรเป็นภาคที่ใช้น้ำมาก โดยปริมาณน้ำประมาณ 90 % ของปริมาณการใช้น้ำทั้งประเทศนำมาใช้ในภาคเกษตร (สุจริต คุณธนกุลวงศ์และคณะ, 2555: น.5-10) และมีแนวโน้มการใช้น้ำที่สูงขึ้นในอนาคต ซึ่งจะทำให้สถานการณ์น้ำของประเทศไทยเกิดภาวะวิกฤติในอนาคตข้างหน้า และนำมาซึ่งปัญหาเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ปัญหาการขาดประสิทธิภาพจากการใช้น้ำแล้ว ปัญหาการขาดการบริหารจัดการน้ำที่เป็นระบบทั้งในระดับชุมชน จังหวัด และลุ่มน้ำ ก็เป็นปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่ง ซึ่งนำมาสู่ปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาความขัดแย้งในเรื่องน้ำระหว่างชนบทกับเมือง ระหว่างภาคการเกษตรกับภาคอุตสาหกรรม

ในภาคการเกษตรจะประสบปัญหาเรื่องรายได้น้อยหรือความยากจน จากรายงานเรื่องสถานการณ์ความยากจนความเหลื่อมล้ำปี พ.ศ. 2563 ซึ่งสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จัดทำขึ้นล่าสุดพบว่า ในปี พ.ศ. 2563 สัดส่วนคนจนที่ดูจากเส้นความยากจนเพิ่มขึ้นเป็น 6.84% จากปี พ.ศ. 2562 ที่อยู่ที่ 6.24% คิดเป็นจำนวนคนจน 4.8 ล้านคน จากปี พ.ศ. 2562 มีจำนวน 4.3 ล้านคน หรือเพิ่มขึ้น 5 แสนคนจากปีก่อนหน้า ซึ่งเป็นผลจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่กระทบต่อเศรษฐกิจและการจ้างงานอย่างรุนแรง ทั้งนี้ เส้นความยากจนปี 2563 อยู่ที่ 2,762 บาทต่อคนต่อเดือน ส่วนปี 2562 อยู่ที่ 2,763 บาทต่อคนต่อเดือนขณะที่เศรษฐกิจไทยในปี 2563 หดตัว 6.1% เมื่อเทียบกับปี 2562 ที่ขยายตัว 2.3% ส่งผลกระทบต่อการจ้างงานในวงกว้าง และมีผู้ว่างงานจำนวน 3.73 แสนคน หรือคิดเป็นอัตราการว่างงาน 0.98% (<https://sdgs.nesdc.go.th> สืบค้นวันที่ 13 พ.ค. 2565)

ในการพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อนำน้ำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในกิจการด้านต่าง ๆ นั้น การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการชลประทานจัดว่าเป็นงานที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มากด้านหนึ่งใน

การช่วยให้เกษตรกรสามารถทำการเพาะปลูกให้ได้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยให้เกษตรกรอื่นเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศได้มีหลักประกันในเรื่องน้ำสำหรับทำการเพาะปลูกอย่างไม่ขาดแคลน ปัจจุบันยังมีพื้นที่เพาะปลูกอีกเป็นจำนวนมากที่ต้องอาศัยน้ำฝนและน้ำจากแม่น้ำลำธารเป็นหลัก เพราะยังไม่มียางด้านชลประทานเข้าไปช่วยเหลือการเพาะปลูก ซึ่งได้อาศัยน้ำธรรมชาติแต่เพียงอย่างเดียว อาจจะทำให้พืชไม่อาจได้รับน้ำอย่างสม่ำเสมอตามจำนวนที่พืชต้องการได้ กล่าวคือ ในปีใดที่ฝนตกโดยเฉลี่ยตลอดฤดูกาลเพาะปลูกก็จะทำให้การเพาะปลูกในปีนั้นได้รับผลดีตามไปด้วย แต่ถ้าหากปีใดมีฝนตกน้อยหรือไม่มีฝนตกในเวลาที่พืชต้องการก็จะทำให้การเพาะปลูกในปีนั้นได้รับความเสียหายหรือไม่ได้รับผลผลิตดีเท่าที่ควร จึงเป็นเหตุให้เกษตรกรจำนวนมากที่ไม่มีพื้นที่เพาะปลูกอยู่ในเขตโครงการชลประทานต้องได้รับความเดือนร้อนในเวลาไม่มีน้ำสำหรับทำการเกษตร

การจัดหาน้ำให้เพียงพอกับความต้องการของพืชตลอดเวลานั้นนับเป็นหลักการที่สำคัญที่สุดในการเพาะปลูก ดังที่กล่าวไว้ว่า “ผลผลิตจะเพิ่มขึ้นเมื่อมีการชลประทานเข้าช่วย” เหตุผลคือ (กรมชลประทาน, 2562 :น.6)

- 1) การชลประทานเป็นหลักประกันว่าพืชจะมีน้ำที่เพียงพอกับความต้องการอยู่ตลอดเวลา
- 2) การชลประทานช่วยให้สามารถเพิ่มจำนวนต้นพืชต่อไร่ได้มากขึ้น
- 3) การชลประทานสามารถช่วยให้การใช้น้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) การชลประทานสามารถปลูกพืชได้หลายชนิดหรือพันธุ์พืชใหม่ๆ ที่ได้รับการปรับปรุงได้

กรมชลประทานได้กำหนดนโยบายในการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม (Participatory Irrigation Management; PIM) ให้กับทุกส่วนราชการภายใต้กรมชลประทานนำไปปฏิบัติ การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม หมายถึง การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรหรือผู้ใช้น้ำชลประทาน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของการบริหารจัดการชลประทานเข้ามามีส่วนร่วมกับกรมชลประทาน ในการตัดสินใจบริหารจัดการ และดำเนินงานกิจกรรมชลประทาน ทั้งในด้านการก่อสร้าง และด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษาตามที่ได้ตกลงเห็นชอบร่วมกันหรือได้กำหนดขึ้น นอกจากนี้การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมตามความหมายของกรมชลประทาน ยังรวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นอีกทางหนึ่งด้วย

การบริหารจัดการชลประทานแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างมากต่อชุมชนและประเทศ การชลประทานจะไม่สามารถประสบความสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายได้ ถ้าปราศจากการร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วนที่เข้ามามีส่วนร่วมและประสานงานกันอย่างเต็มกำลังความสามารถเพื่อมุ่งประโยชน์ให้แก่ชุมชนและประเทศการสร้างเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้แสดงความคิดเห็นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรับผิดชอบ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ภาคส่วนต่าง ๆ ช่วยออกแบบและร่วม

ดำเนินการเพื่อให้ตรงความต้องการ ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีและความสามัคคีระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ อันเป็นรากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ชาวบ้านได้เรียนรู้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ช่วยลดภาระงานของรัฐบาล ช่วยลดความขัดแย้งในการบริหารจัดการชลประทาน ทำให้การดำเนินงานของกรมชลประทานสามารถดำเนินการตามแผนงานได้รับการยอมรับจากภาคส่วนต่าง ๆ เป็นการจูงใจให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมและมีความสำคัญในการตัดสินใจร่วมรับผิดชอบและร่วมมือในการบริหารจัดการชลประทานด้วยความเต็มใจและสมัครใจ

ภาคตะวันออกของประเทศไทยเป็นภาคที่มีพื้นที่หลายรูปแบบทั้งภูเขา ที่ราบลูกฟูก ที่ราบลุ่ม และที่ราบชายฝั่ง เป็นภาคที่มีชื่อเสียงเรื่องการท่องเที่ยว เพราะมีชายหาดที่สวยงามมีชื่อเสียงอย่างมาก ในปัจจุบันพื้นที่นี้ได้รับการพัฒนาเป็นเขตที่เรียกว่าอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกจึงเป็นภาคที่มีความเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 1 ประกอบด้วย จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย มีเนื้อที่ทั้งหมด 13,266 ตารางกิโลเมตร หรือ 8,291,250 ไร่ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมกลุ่มจังหวัด (GPCP) ณ ราคาประจำปี 2563 เท่ากับ 2,095,357 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 13.4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งประเทศ (GDP : 15,636,891 ล้านบาท) มากเป็นอันดับ 1 ในจำนวน 18 กลุ่มจังหวัด ซึ่งสามารถจำแนกเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด (Gross Regional and Provincial Product : GPP) รายได้ต่อประชากรในปี 2563 (GPP per capita) จังหวัดที่มีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัวอยู่ในระดับสูงส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออก เขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล และภาคกลาง โดยจังหวัดระยอง มีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัวสูงสุดที่ 831,734 บาทต่อคนต่อปี สูงเป็นอันดับ 1 ของประเทศ จังหวัดชลบุรี มีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัวที่ 471,723 บาทต่อคนต่อปี สูงเป็นอันดับ 4 ของประเทศ และจังหวัดฉะเชิงเทรา มีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัวที่ 403,574 บาทต่อคนต่อปี สูงเป็นอันดับ 6 ของประเทศ (แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 1 พ.ศ. 2566 - 2570 ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 น.22 และ 23)

ภาพที่ 1.1 แสดงที่ตั้งของจังหวัดระยองในภาคตะวันออก

ที่มา : <https://www.icons.co.th/area.asp?lang> สืบค้นวันที่ 3 ก.พ. 2565

จังหวัดระยองเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ภาคตะวันออกของประเทศไทย มีพื้นที่ 3,552 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ (58 ตำบล และ 388 หมู่บ้าน) ประกอบด้วย อำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านฉาง อำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์ อำเภอบ้านค่าย อำเภอปลวกแดง อำเภอเขาชะเมา และอำเภอนิคมพัฒนา ระยองเป็นหนึ่งในจังหวัดที่อยู่ในโครงการระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC หรือ Eastern Economic Corridor) ร่วมกับอีก 4 จังหวัดคือ กรุงเทพฯ สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา และชลบุรี ซึ่งจะมุ่งปริมาณลงไปพัฒนากระตุ่นเศรษฐกิจอีกมหาศาล และสืบเนื่องจากโครงการนี้ทำให้มีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอีก 3 แห่งในจังหวัดระยองเพื่อรองรับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษนี้ ซึ่งเมื่อบวกกับของเดิมแล้วทำให้ระยองมีนิคมอุตสาหกรรมทั้งหมด 11 แห่ง

จังหวัดระยองเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ เป็นจังหวัดที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) สูงมาก ประมาณ 1 ล้านล้านบาท และเป็นจังหวัดที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัวประชากร (GPP Per Capita) สูงที่สุดในประเทศไทยด้วยประมาณ 1,000,000 บาท ต่อปี หรือคิดเป็นเดือนละประมาณ 90,000 บาท โดยที่สัดส่วนอยู่ในนอกภาคเกษตรมากกว่าร้อยละ 97 ส่วนภาคการเกษตรเพียงร้อยละ 2-3 แต่ในภาคการเกษตรยังคงเป็นแหล่งดั้งเดิมของประชากรในจังหวัดระยอง จึงน่าจะหาอย่างไรที่จะยกระดับรายได้และระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในจังหวัดระยองโดยเฉพาะภาคการเกษตร อันทำให้เกิดความสมดุลในระบบเศรษฐกิจและสังคม

ตารางที่ 1.1 แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) จังหวัดระยอง

ปี พ.ศ.	ภาคเกษตร		นอกภาคเกษตร		GPP
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
2560	26,228.4	2.7	943,753.0	97.3	969,981.4
2561	23,257.3	2.3	999,380.9	97.7	1,022,638.2
2562	26,228.4	2.6	967,392.2	97.4	993,977.6

หน่วย : ล้านบาท

ที่มา : <https://www.cgd.go.th/cs/ryg/ryg/> สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2565

สำหรับแหล่งน้ำของจังหวัดระยองประกอบด้วย 4 กลุ่มน้ำหลัก คือ 1) กลุ่มน้ำระยองตะวันตก 2) กลุ่มน้ำคลองใหญ่ 3) กลุ่มน้ำประแสร์ และ 4) กลุ่มน้ำระยองตะวันออก ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดระยองประมาณ 2 ล้านไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่การเกษตร ประมาณ 1.5 ล้านไร่

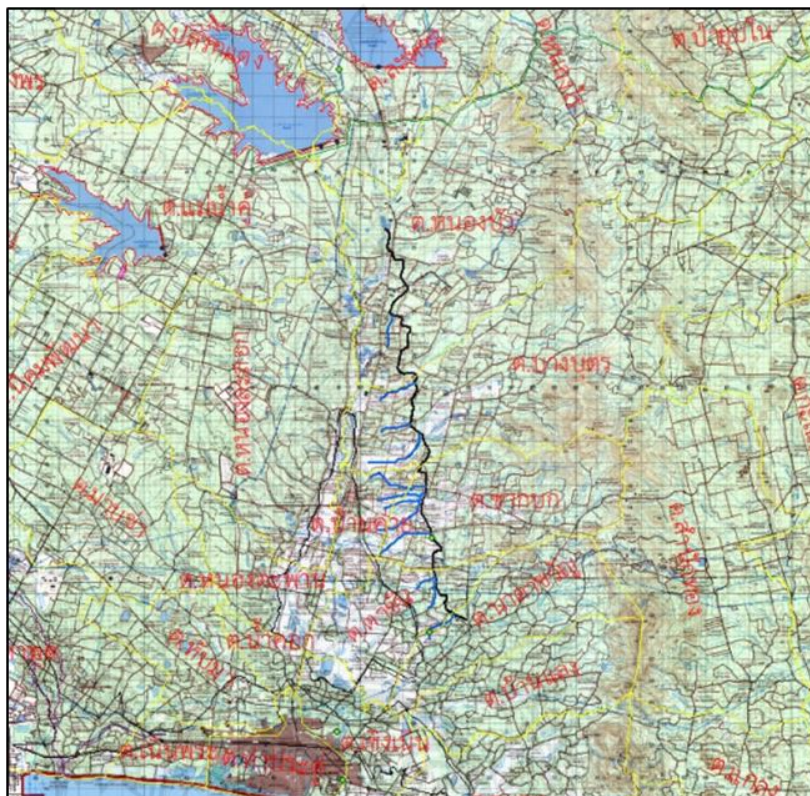
ภาพที่ 1.2 แสดงอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่

ที่มา : <https://wihok.com/posts/290> สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2565

สภาพพื้นที่ของอำเภอบ้านค่ายและอำเภอใกล้เคียงที่จะเป็นพื้นที่รับน้ำจากการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ เป็นป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไม่มากนัก มีต้นไม้ใหญ่เพียงเล็กน้อย แต่เนื่องจากการปฏิวัติเขียว (Green Revolution) หลัง พ.ศ. 2500 ทำให้มีการแผ้วถางป่าเพื่อนำมาทำการเกษตรให้ได้จำนวนมาก พืชที่ได้รับความนิยมคือ มันสำปะหลัง อ้อย และสับปะรด ในช่วงแรกของการปลูกพืชเหล่านี้ได้ผลผลิตจำนวนมากและทำกำไรให้กับชาวบ้านอย่างชัดเจน แต่หลังจากนั้นสภาพดินเริ่มเสื่อมสภาพ สภาพดินเริ่มเป็นทราย มีการใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์และสารเคมี ทำให้ดินแข็ง สัตว์เล็ก ๆ เช่น ไล่เตียน กบ เป็นต้นไม่สามารถดำรงอยู่ได้ เมื่อถึงเวลาทำการเก็บเกี่ยวก็นำไปส่งโรงงานที่มีไม่กี่แห่ง ราคาพืชผลผลิตขึ้นอยู่กับเจ้าของโรงงานที่รับซื้อ บ่อยครั้งขาดทุนก็ต้องยอมขายดีกว่าปล่อยให้ผลผลิตการเกษตรเน่าเสียหาย ชาวบ้านที่ทำการเกษตรดังกล่าวประสบปัญหาความยากจน มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต ชาวบ้านมีสุขภาพไม่ดีนัก มีการเจ็บป่วย อันเนื่องมาจากการทำงานหนักและต้องใช้สารเคมีเพื่อให้ผลผลิตการเกษตรมีขนาดและคุณภาพตามที่ตลาดต้องการ ในช่วงแรกก็ไม่ส่งผลต่อสุขภาพของชาวบ้านที่ทำการเกษตร แต่หลังจากนั้นสักระยะหนึ่ง ชาวบ้านที่เป็นเกษตรกรเริ่มมีการเจ็บป่วยมากขึ้น เช่น มะเร็ง เป็นต้น การเดินทางไปรับบริการของภาครัฐก็ไม่สะดวก สถานที่ให้บริการของรัฐมีไม่มากนักและมักจะไม่อยู่ในเมือง เมื่อปี พ.ศ. 2526 องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (JICA: Japan International Cooperation Agency) ได้ให้งบประมาณมาสำรวจเพื่อจัดสร้างระบบชลประทาน โดยเชื่อว่าการก่อสร้างระบบชลประทานมีการกระจายน้ำและส่งน้ำที่ดีจะส่งผลให้ชาวบ้านในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีรายได้สูงขึ้น สามารถสร้างความสมดุลกับสภาพแวดล้อม

โครงการอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่ เป็น 1 ใน 3 แหล่งน้ำหลักของกลุ่มน้ำคลองใหญ่ เพื่อจัดหาแหล่งน้ำ โดยก่อสร้างอ่างเก็บน้ำไว้ช่วยส่งน้ำในฤดูกาลเฉพาะปลูกช่วงที่ขาดน้ำฝน และกระจายน้ำโดยระบบท่อส่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคตามหมู่บ้านใกล้เคียง มีความจุ 54.60 ล้าน ลบ.ม.

ครอบคลุมพื้นที่ 48,512 ไร่ ดำเนินการแล้วเสร็จ ปีงบประมาณ 2549 ใช้เวลาก่อสร้าง 7 ปี โครงสร้างหลักของโครงการประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) โครงสร้างสำหรับเก็บกักน้ำ 2) โครงสร้างสำหรับทดน้ำ และ 3) โครงสร้างสำหรับกระจาย/ระบายน้ำ ครอบคลุมพื้นที่ชลประทาน ประมาณ 20,000 ไร่ ของ 4 ตำบลเขตอำเภอบ้านค่าย และ 1 ตำบลเขตอำเภอเมืองระยอง ระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี เสร็จสิ้นปี พ.ศ. 2554 ใช้งบประมาณ 471,665,000 บาท

ภาพที่ 1.3 แผนที่อ่างเก็บน้ำคลองใหญ่และคลองส่งน้ำสายใหญ่
ที่มา : กรมชลประทาน, 2562, น. 23

ในการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั้งซ้าย 1 สาย มีระยะทาง 23.360 กิโลเมตร คลองส่งน้ำสายซอย 12 สาย ยาว 27.60 กม. คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย ยาว 3.945 กม. และคลองระบายน้ำ 12 สาย ยาว 40.067 กม. ถ้าหากมีการดำเนินการตามแผนการก่อสร้าง (ตามแผนงานการก่อสร้างจะสร้างปีงบประมาณ 2550-2554) ได้รับการยอมรับและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงก็จะส่งผลให้ชาวบ้านในพื้นที่และชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (well being) มีความมั่นคงในครัวเรือนและชุมชน สมตามเจตนารมณ์หรือจุดหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ที่ต้องการให้ประเทศมีความมั่นคง ความมั่งคั่ง และความยั่งยืน

แต่ก่อสร้างเสร็จสิ้นปี พ.ศ. 2558 มีการหยุดการก่อสร้าง 2 ครั้ง เป็นเวลารวม 5 ปี 2 เดือน พบว่าคลองส่งน้ำสายซอย 1 และ 2 ไม่สามารถดำเนินการสร้างได้ และคลองส่งน้ำสายซอยบางคลองส่งน้ำฯ ไม่สามารถดำเนินการก่อสร้างได้ครบตามแผนการก่อสร้าง เนื่องจากประชาชนที่เป็นเจ้าของที่ดินไม่ยินยอมให้ดำเนินการก่อสร้างทั้ง ๆ ที่ตอนเริ่มวางโครงการทางกรมชลประทานโดยสำนักชลประทานที่ 9 ระบุว่าได้มีการรับฟังและยินยอมให้ดำเนินการก่อสร้าง แต่กลับพบว่ามิได้รับการยอมรับจากเจ้าของที่ดินบางรายอย่างแท้จริง เกิดความขัดแย้ง การบุกรุก การทำลายทรัพย์สิน และการลักทรัพย์ มีการทำเอกสารของเจ้าหน้าที่กรมชลประทานและผู้เกี่ยวข้องไปเปิดบัญชีธนาคารออมสินสาขาบ้านค่าย มีการโอนเงินค่าซื้อที่ดินเข้าบัญชีธนาคารฯ (โดยเจ้าของทรัพย์สินหรือที่ดินบางรายมิได้รับรู้และยินยอมให้สำนักชลประทานที่ 9 ดำเนินการดังกล่าว) เพื่อให้ได้มีการก่อสร้างคลองสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ

สภาพการณ์ของจังหวัดระยองมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญ เนื่องจากจังหวัดระยองเป็น 1 ใน 3 จังหวัดที่รัฐบาลสมัย พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี อยู่ภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก หรือ Eastern Seaboard Development Program ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 รัฐบาลได้ประกาศใช้ EEC หรือ Eastern Economic Corridor เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 ในอดีตพื้นที่ก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ เป็นพื้นที่ป่าที่ไม่สมบูรณ์มากนัก ผลจากการปฏิวัติเขียว (Green Revolution) ทำให้มีการแผ้วถางป่าเพื่อทำการเกษตรกรรม แต่ในภายหลังพื้นที่เกษตรกรรมเริ่มหดหายไป กลายเป็นสังคมเมืองที่มีโรงงาน ที่ดินจัดสรร ร้านค้า และอื่น ๆ มากขึ้นตามความเจริญทางเศรษฐกิจของจังหวัดระยอง จึงส่งผลต่อวัตถุประสงค์ของโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ และการบริหารจัดการน้ำของการชลประทานดังกล่าว พื้นที่รับน้ำตามวัตถุประสงค์ของโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ กำหนดไว้ 20,000 ไร่ แต่ในปัจจุบันเหลือเพียงหลัก 1,000 ไร่เท่านั้น ประกอบกับปริมาณน้ำที่ส่งไปยังคลองส่งน้ำสายซอยและคลองส่งน้ำสายแยกซอยบางแห่งมีปริมาณไม่เพียงพอ ขาดการดูแลและบำรุงรักษา จึงทำให้สภาพของคลองส่งน้ำสายซอยและคลองส่งน้ำสายแยกซอย รวมถึงถนนเลียบบคลองส่งน้ำสายซอยและคลองส่งน้ำสายแยกซอยมีต้นไม้และต้นหญ้าขึ้นรกเต็มไปหมด บางแห่งต้นหญ้าสูงมากกว่า 2 เมตร สภาพคลองส่งน้ำสายซอยและคลองส่งน้ำสายแยกซอยบางแห่งปูนเริ่มแตกทำให้เกิดการรั่วของน้ำที่ส่งไปยังด้านปลายคลอง คลองส่งน้ำสายซอยและคลองส่งน้ำสายแยกซอยบางแห่งกีดขวางทางระบายน้ำโดยธรรมชาติ และไม่สามารถสร้างคลองส่งน้ำฯ ที่ปลายคลองให้สิ้นสุดที่แหล่งน้ำสาธารณะได้ จึงทำให้ที่ดินถัดจากปลายคลองซอยฯ เกิดน้ำท่วมโดยเฉพาะฤดูฝน ทำให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของที่ดินดังกล่าว บริษัทที่ดำเนินการก่อสร้าง มีการเมืองเข้าแทรกแซงการตรวจรับโครงการ ฯ ชาวบ้านในพื้นที่และผู้นำชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นแรกของการมีส่วนร่วม จึงทำให้ขาดการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทานอย่างแท้จริง โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการก่อสร้างมุ่งเน้นให้มีการก่อสร้างเท่านั้น ส่งผลตามมาก็คือเกิดปัญหา/อุปสรรคมากมาย จึง

น่าจะมีการถอดบทเรียนเพื่อเป็นกรณีตัวอย่างสำหรับโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำของกรมชลประทาน หรือหน่วยงานอื่น ๆ ต่อไป

การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง (Participative Irrigation Administrative Management: Rayong Province) มุ่งศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านการชลประทานอย่างยั่งยืนด้วยระบบกระจายน้ำ ศึกษากรณีโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ คลองส่งน้ำสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย เพื่อพัฒนาการจัดการระบบชลประทานอย่างที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อสร้างการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ จะได้เป็นข้อเสนอเพื่อให้การบริหารจัดการน้ำเป็นไปโดยทั่วถึง อันจะส่งผลดีต่อชุมชน จังหวัดและประเทศชาติ ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนที่เรียกว่า 5 P'S หรือ 1) การพัฒนาคน (People) 2) สิ่งแวดล้อม (Planet) 3) เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) 4) สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) และ 5) ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ต่อไป โดยที่งานวิจัยชิ้นนี้ยังไม่มีการวิจัยหรือผู้สนใจท่านใดดำเนินการในลักษณะแบบนี้ อย่างชัดเจนแต่อย่างไร

1.2 คำถามการวิจัย

คำถามการวิจัย ได้แก่

1.2.1 ปัจจัยด้านการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง กรณีการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ส่งผลต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่ในระดับใด

1.2.2 ปัจจัยส่วนบุคคลมีความแตกต่างอย่างไรกับการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง กรณีการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ

1.2.3 ผลของการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ที่มีต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่ในระดับใด

1.3 วัตถุประสงค์การศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.3.1 เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง กรณีการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ

1.3.2 เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง กรณีการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ

1.3.3 เพื่อศึกษาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจากการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง กรณีการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย ฯ

1.4 ขอบเขตการศึกษา

สำหรับขอบเขตการศึกษาในเรื่องนี้มีดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ จำกัดการศึกษาเฉพาะพื้นที่โครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย ฯ รวมถึงพื้นที่โครงการก่อสร้างท่อส่งน้ำสายใหญ่ ฝั่งซ้ายที่ขนานไปกับคลองส่งน้ำสายใหญ่เดิม ระยะทาง 23 กิโลเมตร มีตำบลที่อยู่ภายใต้โครงการฯ จำนวน 6 ตำบล แต่ได้สุ่มตัวอย่างเหลือ 4 ตำบล คือ อำเภอบ้านค่าย ประกอบด้วย ตำบลตาขัน ตำบลหนองบัว และตำบลบ้านค่าย ส่วนอำเภอเมืองระยอง คือ ตำบลนาตาขวัญ

1.4.2 ขอบเขตด้านเวลา กำหนดกรอบเวลาการศึกษาเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 จนถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2567 รวมเวลา 15 เดือน

1.4.3 ขอบเขตด้านวิธีการ ใช้วิธีการศึกษาเชิงวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก เสริมด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อจะได้ผลการวิจัยที่น่าเชื่อถือและครบถ้วนสมบูรณ์

1.4.4 ขอบเขตด้านประชากร ประชากรในการศึกษาคือ ผู้นำชาวบ้าน/ชาวบ้านในพื้นที่รับน้ำจำนวน 2 อำเภอ 6 ตำบล คือ อำเภอเมืองระยอง มี 1 ตำบล (ต.นาตาขวัญ) และอำเภอบ้านค่าย มี 5 ตำบล (ต.ตาขัน ต.ชากบก ต.หนองบัว ต.บ้านค่ายและ ต.บางบุตร) เจ้าหน้าที่กรมชลประทานที่เกี่ยวข้องทั้งอดีตและปัจจุบัน รวมถึงข้าราชการสำนักงานอำเภอบ้านค่าย

1.5 กรอบแนวคิดการศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรม หรือหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 6 ประเด็น คือ ประเด็นแรก คือ การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ ซึ่งเป็นแนวคิดที่เป็นที่ยอมรับในทุกประเทศ และในทางวิชาการอย่างสูงที่ทุกส่วนราชการจะต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผลตามมา ซึ่งองค์กรภาครัฐไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ให้บริการสาธารณะแต่เพียงลำพังแต่ทว่าได้เปิดโอกาสให้องค์กรในภาคส่วนอื่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วยทั้งในด้านการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์และการประเมินผลแผน (Cohen & Uphoff, 1980 : p.29) ประเด็นที่ 2 คือ การบริหารการพัฒนาในเรื่องนี้มีการกล่าวถึงมาอย่างยาวนาน ที่ต้องดำเนินการให้ประชาชนมีการกินดีอยู่ดีมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อสอดรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก การบริหารการพัฒนาที่เป็นระบบเป็นพัฒนาในลักษณะของภาพรวม (holistic) ที่ประกอบด้วยการวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ และการประเมินผลแผนในกิจกรรมการบริหารการพัฒนา (ติน ปรัชญพฤทธิ์, 2532 : น.94) ประเด็นที่ 3

คือ การบริหารการพัฒนาการชลประทาน อันเป็นประเด็นที่สำคัญของหัวข้อนี้ เนื่องจากทรัพยากรน้ำมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด ประเด็นที่ 4 คือ การบริหารโครงการ ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่จะต้องคำนึงถึงเนื่องจากกการบริหารพัฒนาในแนวหนึ่งที่กำลังดำเนินการกันอย่างมา คือ การบริหารโครงการ การออกแบบโครงการที่ถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทจะช่วยให้องค์กรสามารถหลีกเลี่ยงกับดักและหลุมพรางที่จะทำให้การดำเนินโครงการผิดพลาดหรือล้มเหลวได้ (Stephanie Ray,2018 : p.33) ประเด็นที่ 5 คือ การบริหารจัดการชลประทานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน (กรมชลประทาน, 2549 :น.26) และประเด็นที่ 6 คือ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน การบริหารการพัฒนาการชลประทานจะต้องมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืน เป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศที่เกิดจากความสมดุลของมิติ 5 ด้าน คือ People Prosperity Planet Peace และ Partnership (สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563 : น.5)

ภาพที่ 1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา

สำหรับกรอบแนวคิดในการศึกษานี้กำหนดไว้ กล่าวคือ ถ้ามีการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงตามแนวคิดของ Cohen & Uphoff (1980) ที่ประกอบด้วย การตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ทุกภาคส่วนและทุกระดับตามปรัชญาของการจัดการปกครองสมัยใหม่ (New Public Governance) และปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามจะส่งผลต่อการดำเนินการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้าย ฯ ซึ่งนั่นคือจะทำให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 5 มิติ คือ การพัฒนาคน (People) สิ่งแวดล้อม (Planet) เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) และความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership)

1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับ

สำหรับประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1.6.1 เพื่อถอดบทเรียนการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ โดยนำผลการดำเนินงานดังกล่าวเสนอต่อกรมชลประทาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.6.2 ผลที่ได้จากการศึกษานำมากำหนดแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาระบบชลประทานเพื่อการจัดการที่มีประสิทธิภาพซึ่งเป็นที่ยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ภายใต้บริบทการเติบโตของสังคมปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

1.6.3 เพื่อนำเสนอนโยบายให้กับรัฐบาลในการสร้างความยั่งยืนด้านชลประทานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานในระดับนโยบายต่อไป

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

นิยามศัพท์ที่สำคัญของงานวิจัยนี้ ได้แก่

1) การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน หมายถึง การบริหารที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน (โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) กับการชลประทาน ได้เข้ามาส่วนคิด ตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำงานจึงก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน ผูกมัดและตกลงใจร่วมกัน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และการประเมินผลด้านชลประทาน

2) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง

3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง การดำเนินการหรือทำให้เกิดผลตามต้องการ จึงต้องมีการบริหารการงาน การวางแผน การประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของโครงการ รวมถึงการกระจายผลประโยชน์อีกด้วย

5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลแผน หมายถึง การร่วมในการติดตามตรวจสอบ การวัดผลงาน ให้ข้อสังเกต

6) การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุลหรือมีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในระหว่างมิติต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม จิตใจ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นองค์ประกอบที่จะรวมกันหรือองค์รวมในการทำให้ชีวิตมนุษย์สามารถอยู่ดีมีสุขได้ ทั้งสำหรับคนในรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต ประกอบด้วย 5 มิติ (5P) ได้แก่ (1) การพัฒนาคน (People) (2) สิ่งแวดล้อม (Planet) (3) เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) (4) สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) และ (5) ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership)

7) การพัฒนาคน (People) หมายถึง คุณภาพชีวิตของผู้คนจะประกอบด้วยเป้าหมายด้านการขจัดความยากจน การขจัดความหิวโหย การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี การศึกษาที่เท่าเทียม และ ความเท่าเทียมทางเพศ

8) สิ่งแวดล้อม (Planet) หมายถึง การสร้างหลักประกันเรื่องน้ำและการสุขภาพ ครอบคลุมแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน

9) เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) หมายถึง การส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ และมีผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน

10) สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) หมายถึง การส่งเสริมสังคมสงบสุข มีเป้าหมายเพื่อสร้างและส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุม

11) ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) หมายถึง การเสริมสร้างความร่วมมือ

12) การชลประทาน เป็นกิจการที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำ หรือเพื่อกัก เก็บ รักษา ควบคุม ส่ง ระบาย หรือแบ่งน้ำ เพื่อการเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณสุขโรค หรือการอุตสาหกรรม และหมายความรวมถึงการป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำ รวมถึงการคมนาคมทางน้ำ ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ชลประทานอีกด้วย

1.8 การนำเสนอ

แบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย 8 หัวข้อ คือ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์การศึกษา คำถามการวิจัย ขอบเขตการศึกษา กรอบแนวคิดการศึกษา ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ นิยามศัพท์ เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย และการนำเสนอ

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอ 3 เรื่องด้วยกัน คือ แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลหน่วยศึกษา

บทที่ 3 วิธีการวิจัย ประกอบด้วย 5 หัวข้อ คือ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และแผนดำเนินงาน

บทที่ 4 ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ผลการศึกษา นำเสนอข้อมูลที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม โดยการวิจัยเชิงปริมาณจะใช้เทคนิคทางสถิติทั้งสถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน นำมาเรียบเรียงพร้อมผลการสัมภาษณ์ที่นำมาสนับสนุนประกอบการวิจัย และมีการวิเคราะห์ผลการศึกษาอีกด้วย

บทที่ 5 บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ เป็นบทสุดท้ายของการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การนำเสนอการศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน : จังหวัดระยอง” ในบทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะนำเสนอ 3 ส่วน คือ แนวคิดและทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลศึกษา

2.1 แนวคิดและทฤษฎี

ในส่วนแรกนี้จะนำเสนอ 6 ประเด็นด้วยกัน เพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษาและการสร้างกรอบความคิด ดังนี้

ประเด็นแรก คือ การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ ซึ่งเป็นแนวคิดที่เป็นที่ยอมรับในทุกประเทศและในทางวิชาการอย่างสูงที่ทุกส่วนราชการจะต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผลตามมา

ประเด็นที่ 2 คือ การบริหารการพัฒนา ในเรื่องนี้มีกล่าวถึงมาอย่างยาวนานที่จะต้องดำเนินการให้ประชาชนมีการกินดีอยู่ดีมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก

ประเด็นที่ 3 คือ การบริหารการพัฒนาการชลประทาน อันเป็นประเด็นที่สำคัญของหัวข้อนี้ เนื่องจากทรัพยากรน้ำมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด

ประเด็นที่ 4 คือ การบริหารโครงการ ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่จะต้องคำนึงถึงเนื่องจากการบริหารการพัฒนาในแนวหนึ่งที่ดำเนินการกันอย่างมาก คือ การบริหารโครงการ

ประเด็นที่ 5 คือ การบริหารจัดการชลประทานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

ประเด็นที่ 6 คือ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน การบริหารการพัฒนาการชลประทานจะต้องมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืน เป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศที่เกิดจากความสมดุลของมิติความยั่งยืน (Three Pillars of Sustainability) ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

ทั้ง 6 ประเด็นดังกล่าวที่จะใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ มีรายละเอียดที่น่าสนใจ ดังนี้

2.1.1 การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance หรือ NPG)

การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance) เป็นกระบวนทัศน์ในการบริหารรัฐกิจที่พัฒนาขึ้นในศตวรรษที่ 21 เป็นแนวคิด ทิศทาง รูปแบบ และวิธีการในการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติขององค์กรภาครัฐเพื่อนำบริการสาธารณะไปสู่ประชาชนเพื่อสร้างความ

เป็นอยู่ที่ดีให้แก่ชาวไทย สำหรับกระบวนทัศน์ในการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติของบริหารรัฐกิจนั้นมีการสร้างและได้ผ่านการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

สำหรับกระบวนทัศน์ในการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติของบริหารรัฐกิจที่เป็นกระแสหลัก (main stream) ที่สำคัญประกอบด้วย 1) กระบวนทัศน์ “ระบบการบริหารสาธารณะแบบดั้งเดิม (Traditional Public Administration : PA) ซึ่งเป็นการบริหารราชการในรูปแบบดั้งเดิมหรือตามประเพณีนิยม 2) กระบวนทัศน์ การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service : NPS) 3) กระบวนทัศน์ในลำดับถัดมาเรียกว่า กระบวนทัศน์การจัดการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Management : NPM) และ 4) การบริหารภาครัฐแบบเวเบอร์แนวใหม่ (The Neo-Weberian State: NWS) และ 5) กระบวนทัศน์การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) โดยแต่ละกระบวนทัศน์มีแนวทางในการจัดบริการสาธารณะโดยองค์กรภาครัฐ ซึ่งเป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดผลตามเจตนารมณ์ของนโยบายนั้นมีสาระสำคัญโดยสรุปดังนี้ (เฉลิมพงศ์ มีสมนัยและคณะ, 2565 : น.114)

ก. การบริหารสาธารณะแบบดั้งเดิม การบริหารสาธารณะแบบดั้งเดิมนี้เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 19 โดย Woodrow Wilson เสนอวิธีการบริหารรัฐกิจที่มีรากฐานจากแนวคิดการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific management) ของ Frederic Taylor และแนวคิดระบบราชการ (bureaucracy) ของ Max Weber และคนอื่น ๆ แนวคิดนี้มีลักษณะที่สำคัญคือ การรวมศูนย์อำนาจ การผูกขาดการนำนโยบายไปปฏิบัติของระบบราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ การให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนด้วยวิธีการเน้นในหลักกฎหมาย (rule of Law) และเน้นบทบาทของระบบราชการทั้งในส่วนของการกำหนดและนำนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติ ส่งผลให้ระบบราชการในช่วงเวลานั้นเป็นกลไกการบริหารที่มีโครงสร้างใหญ่โต เทอะทะ มีสายการบังคับบัญชาที่ซับซ้อน ก่อให้เกิดการทำงานที่ซ้ำซ้อน ไร้ประสิทธิภาพ (inefficiency) หย่อนประสิทธิผล (ineffectiveness) และ ขาดความประหยัด (diseconomy) ทั้งในด้านของเวลาและงบประมาณ

ข. การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ด้วยข้อจำกัดของการบริหารสาธารณะแบบดั้งเดิมประกอบกับแนวทางใหม่ในการบริหารประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี (well being) รัฐได้สร้างกระบวนทัศน์ในการบริหารแนวใหม่ที่เรียกว่า “การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management :NPM) โดยการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการบริหารจัดการภาครัฐที่เคยใช้การบริหารสาธารณะแบบดั้งเดิมไปเป็นการบริหารราชการแผ่นดินในรูปแบบใหม่ที่นำหลักการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐ อันเป็นการพัฒนาระบบราชการใหม่ทั้งระบบ โดยการแสวงหาประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ โดยเฉพาะการนำเอาแนวทางหรือวิธีการบริหารงานของภาคเอกชนมาปรับใช้กับการบริหารงานภาครัฐเพื่อให้สามารถดำเนินการตามพันธกิจสัมฤทธิ์ผลภายใต้ความจำกัดของงบประมาณและของเวลา

ค. การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service : NPS) การบริการสาธารณะแนวใหม่เป็นแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของการบริหารรัฐกิจภายใต้ระบบการบริหารปกครองที่ให้

ความสำคัญกับการบริการสาธารณะบนพื้นฐานของปกครองแบบประชาธิปไตย และการสร้างความผูกพันของพลเมือง แนวคิดนี้ ปฏิเสธกระบวนการบริหารรัฐกิจที่เน้นการตลาดของกลุ่มการจัดการนิยม (Managementism) หรือกลุ่มการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) การบริการสาธารณะแนวใหม่นี้ถือได้ว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าจะเหมาะสมกับการจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรภาครัฐให้แก่ประชาชนในยุคปัจจุบันที่รัฐมิได้ทำหน้าที่ในการปกครองเพียงอย่างเดียวเหมือนกับอดีตที่ผ่านมา แต่ยังคงต้องทำหน้าที่เป็นเสมือนผู้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือแก่ประชาชน ให้ความสำคัญแก่ความเป็นพลเมือง หรือให้ความสำคัญต่อการเป็นมนุษย์มากกว่าความเป็นผู้ประกอบการ

ง. การบริหารภาครัฐแบบเวเบอร์แนวใหม่ (The Neo-Weberian State : NWS) แนวคิดนี้เห็นว่า การจัดการบริการสาธารณะนั้นภาคส่วนอื่น ๆ ควรจะจัดการทรัพยากรร่วมกับภาครัฐ การให้ความสำคัญกับความทันสมัยของความสัมพันธ์ทางกฎหมายในการสร้างความเข้มแข็งให้มากขึ้นโดยมุ่งเน้นจุดสำคัญไปที่ผลความสำเร็จมากกว่าการทำตามกระบวนการที่วางไว้ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือ แบบแผนของความเชี่ยวชาญของการบริการสาธารณะของภาครัฐ เพื่อมิให้ข้าราชการกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะแต่ในกฎระเบียบและงานที่อยู่ในอำนาจหน้าที่เท่านั้น แต่จะต้องมีความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการพบปะสังสรรค์กับประชาชนหรือผู้ใช้บริการในรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

จ. การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance : NPG) เมื่อกล่าวถึงคำว่าจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่จะเป็นที่เข้าใจตรงกันว่าหมายถึง “วิถีทางที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าไปปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ทางด้านนโยบายสาธารณะ” (Bovaird and Loeffler (Editors, 2015: p.18) (ในขณะเดียวกันก็มีผู้ให้คำนิยามที่ต่างกันออกไป เช่นให้คำนิยามว่า “การจัดการปกครองสาธารณะหมายถึง การที่มีหลาย ๆ ฝ่ายที่เข้าร่วมในการให้บริการดูแลสุขภาพ ดูแลผู้สูงอายุ การจัดการศึกษา ที่อยู่อาศัย สวัสดิการ ความปลอดภัย และสินค้าสาธารณะ (public goods) อื่น ๆ ซึ่งในทศวรรษนี้ได้ปรากฏให้เห็นชัดเจนถึงการจัดระบบความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างรัฐกับฝ่ายที่สามในการจัดให้มีสินค้าและบริการสาธารณะโดยที่โฉมหน้าใหม่ของฝ่ายที่สามได้ถูกดึงให้เข้าร่วมจัดบริการสาธารณะกล่าวอีกด้านหนึ่งก็คือ มีการจัดการร่วมกัน (Co-management) ระหว่างฝ่ายที่สามกับรัฐ...” (Pestoff and Brandsen.,2010 : p.28)

ในทัศนะของนักวิชาการไทย เช่น สมศักดิ์ สามัคคีธรรมและปรีดา วาณิชภูมิ เห็นว่าการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ หรือ NPG เป็น “รูปแบบการจัดการปกครองด้านการให้บริการสาธารณะ (โดยเฉพาะการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ) ที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทที่ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มผลประโยชน์ทางวิชาชีพต่าง ๆ ได้เข้าร่วมดำเนินงานสาธารณะกับภาครัฐในรูปแบบของการจัดการภาคีอันหลากหลาย เช่น ภาคธุรกิจและภาคประชาสังคมเข้าร่วมกับหน่วยงานปกครองในการวางแผนพัฒนาระดับภูมิภาคและท้องถิ่น”

องค์ประกอบหลักของการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ โดยทั่วไปแล้วการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่จะประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ส่วนคือ 1) การกระจายอำนาจสู่

รัฐบาลท้องถิ่นและภาคประชาสังคม 2) การมีส่วนร่วมการจัดทำบริการสาธารณะจากภาคส่วนต่าง ๆ และ 3) การดำเนินงานด้านการให้บริการสาธารณะของภาคส่วนต่าง ๆ ในรูปแบบของเครือข่าย (สมศักดิ์ สามัคคีธรรมและปรีดา วานิชภูมิ, 2556: น.25) โดยแต่ละส่วนประกอบมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

องค์ประกอบแรก รัฐบาลจะต้องกระจายอำนาจทางการปกครองไปสู่องค์กรในภาคส่วนอื่น โดยเฉพาะการกระจายไปสู่รัฐบาลท้องถิ่นและภาคประชาสังคม รวมทั้งการถ่ายโอนอำนาจทางการเมืองและทรัพยากร รวมทั้งภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรที่ไม่ใช่ของรัฐเป็นผู้ร่วมดำเนินการ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในงานสาธารณะมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดการพัฒนาภาคประชาสังคมให้กลายเป็นภาคีหรือหุ้นส่วนทางสังคมที่เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

องค์ประกอบที่สอง การจัดทำบริการสาธารณะจะเกิดผลสำเร็จได้นั้นองค์กรภาครัฐจะต้องให้องค์กรในภาคส่วนต่าง ๆ ได้เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย โดยองค์กรภาครัฐจะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานจากเดิมที่เคยเป็นผู้ให้บริการสาธารณะหลักและประชาชนเป็นเพียงผู้รับบริการ มาเป็นผู้ทำหน้าที่ในการกำกับทิศทางการให้บริการสาธารณะ นั่นคือองค์กรภาครัฐไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ให้บริการสาธารณะแต่เพียงลำพัง แต่ทว่าได้เปิดโอกาสให้องค์กรในภาคส่วนอื่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วยทั้งในด้านการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงานตามแผนและการประเมินผลแผน

องค์ประกอบที่สาม การให้บริการสาธารณะของภาคส่วนต่าง ๆ ในรูปแบบของเครือข่าย โดยมีภาครัฐ ภาคประชาสังคมและชุมชน ภาคธุรกิจ และองค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนา ฯลฯ เข้ามาร่วมในการดำเนินงานในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนด้วยกัน ทั้งนี้ได้หมายความว่าองค์กรภาครัฐจะผลักรับความรับผิดชอบในการจัดทำบริการสาธารณะไปให้แก่ภาคีต่าง ๆ ได้ทั้งหมด แต่ทว่าองค์กรภาครัฐจะยังคงมีความรับผิดชอบต่องานสาธารณะทั้งหมดอยู่เหมือนเดิม เพียงแต่ว่าองค์กรภาครัฐได้เปลี่ยนบทบาทมาทำหน้าที่เป็นผู้กำกับทิศทางการดำเนินงานโดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ผลิตสินค้า/บริการแก่ประชาชนหลักเหมือนดังเช่นที่เคยปฏิบัติมาในอดีต

กล่าวโดยสรุปการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ต้องการให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตบริการสาธารณะ เพื่อต้องการสร้างการยอมรับและตรงความต้องการของประชาชนที่เป็นผู้ใช้บริการ ในเรื่องการชลประทานก็เช่นเดียวกันที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้น้ำและเกษตรกร

2.1.2 การบริหารการพัฒนา

2.1.2.1 ความเป็นมาของการบริหารการพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนา มี จุดกำเนิดมาจากวิวัฒนาการของวิชารัฐประศาสนศาสตร์ โดยเฉพาะการพัฒนาองค์ความรู้จากวิชาการบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบ (comparative public administration) และเศรษฐศาสตร์การพัฒนา (development economic) เพื่อมุ่งหมายให้วิชารัฐประศาสนศาสตร์มีหลักการที่เป็นสากลและมุ่งการแสวงหาระบบบริหารงานของประเทศกำลังพัฒนาเพื่อช่วยให้การพัฒนาประเทศ

บรรลุปเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยมีการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันในหลายมิติ (multidimensional) กล่าวคือ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งศาสตร์ด้านการบริหารการพัฒนาเป็นหนึ่งในแนวทางการศึกษาแบบสหวิทยาการ (interdisciplinary) อันเป็นภาคส่วนหนึ่งของการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์

สำหรับการบริหารการพัฒนานั้น นอกจากมีฐานะที่เป็นศาสตร์หรือสาขาวิชาแล้ว ยังอาจพิจารณาในฐานะที่เป็นกิจกรรมหรือกระบวนการในการบริหารการพัฒนาได้อีกด้วย กล่าวคือ

การพิจารณาว่าการบริหารการพัฒนาในฐานะที่เป็นศาสตร์หรือสาขาวิชานั้นเป็นองค์ความรู้ที่ได้มาจากการสังเกต การศึกษาและการวิจัยจากกิจกรรมหรือการปฏิบัติในโลกที่เป็นจริง อีกทั้งยังเป็นความรู้หรือวิชาต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นระเบียบและเป็นระบบที่สามารถนำไปปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาหน่วยงาน องค์กร หรือสังคมตามสถานการณ์จนได้รับการยอมรับว่าเป็นสาขาหนึ่งของวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ในช่วงทศวรรษ 1960 จนถึงปัจจุบัน

สำหรับการบริหารการพัฒนาในฐานะที่เป็นกิจกรรมหรือกระบวนการนั้นเริ่มมองเห็นได้อย่างชัดเจนตั้งแต่ในตอนต้นของทศวรรษ 1930 โดยประเทศสหรัฐอเมริกาได้ริเริ่มโครงการพัฒนาต่าง ๆ มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับธนาคาร และแนวทางการปฏิบัติการทางการเงิน การให้หลักประกันด้านสวัสดิการทางสังคม และสุขภาพอนามัยของประชาชน ฯลฯ การดำเนินโครงการพัฒนาต่าง ๆ ดังกล่าวได้ประสบความสำเร็จ ถือได้ว่าเป็นแบบอย่างในการพัฒนาให้แก่ประเทศอื่น ๆ ดังนั้นการบริหารการพัฒนาในฐานะที่เป็นกิจกรรมหรือกระบวนการจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำหนดนโยบาย แผน แผนงาน โครงการ และกิจกรรมการพัฒนา การนำไปปฏิบัติ และการประเมินผลซึ่งจะต้องมีการกำหนดหน้าที่ขององค์กรในการบริหารงานให้บรรลุผลสำเร็จ (วิณา พิงวิวัฒน์นิกุล.,2557 : น.78)

2.1.2.2 ความหมายของการบริหารการพัฒนา มีผู้สนใจให้ความหมาย เช่น

Harry J. Friedman (1996,p.1-13) ได้ให้ความหมายของการบริหารการพัฒนาไว้ว่า “การบริหารการพัฒนาจะประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ 2 ส่วน คือ 1) การนำเอาแผนงานซึ่งจะก่อให้เกิดความทันสมัยมาปฏิบัติ และ 2) ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบบริหารซึ่งจะเพิ่มสมรรถนะของการปฏิบัติตามแผนงานนั้น” จากความหมายของการบริหารการพัฒนาตามนัยแห่งคำนิยามนี้ต้องการเน้นให้เห็นว่า การพัฒนาก็คือ การบริหารเพื่อการพัฒนา (Administration of Development : A of D) และการพัฒนาการบริหาร (Development of Administration : D of A) นั่นเอง

ในขณะเดียวกัน Fred W Riggs (1970,p.6) ได้ให้ความหมายการบริหารการพัฒนาไว้ใน 2 ประเด็น กล่าวคือ ประเด็นแรกการบริหารการพัฒนาในความหมายทางตรง หมายถึง การบริหารเพื่อการพัฒนา (Administration of Development : A of D) ส่วนในประเด็นที่ 2 การบริหารการพัฒนาในความหมายทางอ้อม หมายถึง การเสริมสร้างสมรรถนะ ทางการบริหารหรือการ

พัฒนาการบริหาร (Development of Administration: D of A) การให้ความหมายนี้ที่สอดคล้องกับการให้ความหมายของ Harry J. Friedman

สำหรับทัศนะของสำนักงานกิจการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Department of Economic and Social Affairs – UN DESA) นั้นได้ให้ความหมายการบริหารการพัฒนาไว้ใน 2 ส่วน กล่าวคือ ส่วนแรก การบริหารการพัฒนาหมายถึง ลักษณะของสมรรถนะทางการบริหารเพื่อการพัฒนาและวิธีการที่จะเพิ่มสมรรถนะเหล่านั้น และส่วนที่สองการบริหารการพัฒนาหมายถึง องค์การและการจัดการต่าง ๆ เกี่ยวกับ การพัฒนา

ในลักษณะที่คล้ายกัน Edward W. Weidner (1962,p.97-116) ได้ให้ความหมายของการบริหารการพัฒนาไว้ว่า “เป็นโครงการเปลี่ยนแปลง (change) โดยมีการวางแผนไว้แล้ว โดยที่การเปลี่ยนแปลงนี้จะมีอยู่สามประเภท คือ ประเภทแรกเป็นการเจริญเติบโต (growth) การพัฒนา (development) และการแปรรูป (transformation) โดยที่การเจริญเติบโต หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสามารถในระดับของการกระทำ ประเภทที่สองการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ระบบกระทำการ และประเภทที่ 3 เป็นการแปรรูป อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ดังนั้นในวางแผนการพัฒนาประเทศควรจะต้องคำนึงถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งสามรูปแบบนี้ และนำไปปรับใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดผลตามความมุ่งหมายโดยมีการพัฒนาเป็นตัวหลักสำคัญของกระบวนการเปลี่ยนแปลง

สำหรับการบริหารการพัฒนาในมุมมองของนักวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ไทย คือ ติน ปรัชญพฤทธิ์ นั้นมองว่าการบริหารการพัฒนาเป็น “การจัดเตรียม เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหรือปฏิรูปโครงสร้าง กระบวนการ/เทคโนโลยี และพฤติกรรมกรบริหารให้มีสมรรถนะ (ศักยภาพหรือความสามารถ) ที่จะรองรับนโยบาย แผน แผนงาน โครงการ และกิจกรรมสำหรับการพัฒนาประเทศ (ติน ปรัชญพฤทธิ์,2532: น.54) คำนิยามนี้เป็นการกล่าวถึงความหมายที่เป็นการบริหารการพัฒนาที่เป็นระบบ เป็นการพัฒนาในลักษณะของภาพรวม (holistic) ที่ประกอบด้วยการวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ และการประเมินผลแผนในกิจกรรมการบริหารการพัฒนา

นอกจากนี้ยังมีคำสำคัญอีกคำหนึ่งในภาษาไทยที่มีความคล้ายคลึงกับคำว่า การบริหารการพัฒนา แต่เป็นการแยกกล่าวที่เฉพาะออกไปที่การนำการบริหารการพัฒนาไปปฏิบัติ (implementation) หรือส่วนที่เป็น “การเปลี่ยนแปลง” คือคำว่า การบริหารเพื่อการพัฒนา (Administration of Development) ซึ่งจะหมายถึง การนำเอาสมรรถนะที่มีอยู่ในระบบการบริหาร มาลงมือปฏิบัติตามนโยบาย แผน แผนงาน โครงการและกิจกรรมจริง ๆ เพื่อให้บังเกิดผลเปลี่ยนแปลงตามที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า

นอกจากนี้กรณีการ์ กาญจนวัฏศรี (2565: น.22) ยังได้กล่าวไว้ว่า การบริหารการพัฒนา หมายถึง แนวทางหรือวิธีการหนึ่งของการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐที่นำมาใช้ในการบริหารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนารวมทั้งแนวคิดการพัฒนาหรือปรับปรุงการบริหารภายในของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ กระบวนการ และบุคคลโดย

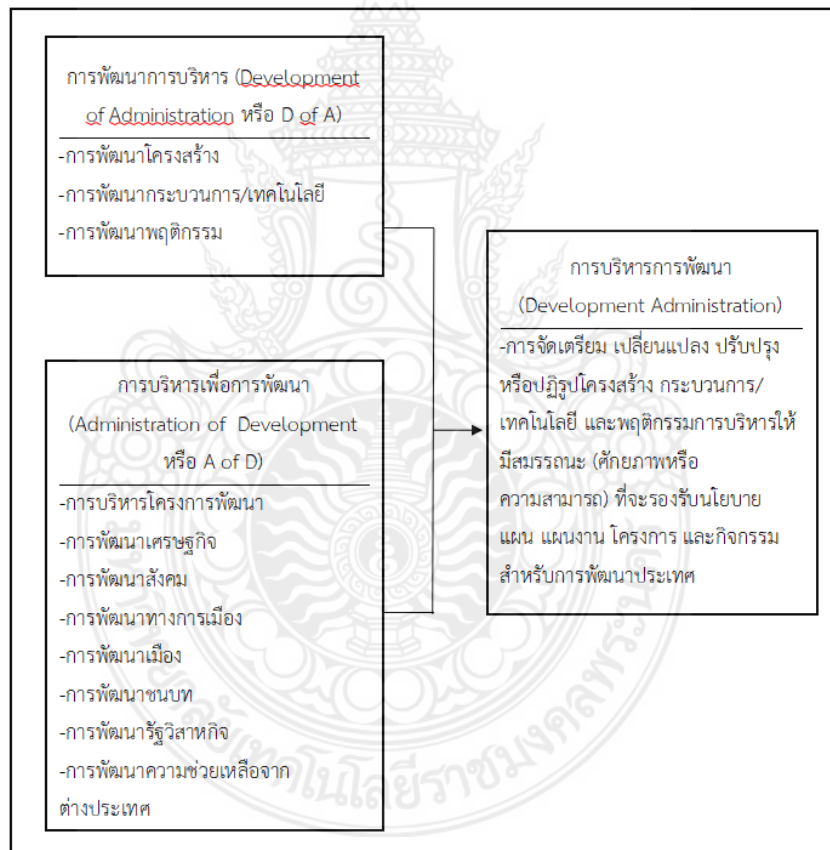
คำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคมตลอดจนการเมืองการปกครอง และการบริหาร ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

2.1.2.3 องค์ประกอบของการบริหารการพัฒนา จากความหมายของคำว่า การบริหารพัฒนาดังกล่าวจะพบว่า การบริหารการพัฒนาจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วนได้แก่ 1) การบริหารการพัฒนา และ 2) การบริหารเพื่อการพัฒนา กล่าวคือ

1) การบริหารการพัฒนาจะประกอบด้วยการพัฒนาโครงสร้าง การพัฒนา กระบวนการ/เทคโนโลยี และการพัฒนาพฤติกรรม

2) การบริหารเพื่อการพัฒนาจะประกอบด้วยการบริหารโครงการพัฒนา การพัฒนา เศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม การพัฒนาทางการเมือง การพัฒนาเมือง การพัฒนาชนบท การพัฒนา รัฐวิสาหกิจ การพัฒนาความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ฯลฯ

ทั้งนี้องค์ประกอบของการบริหารการพัฒนาสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 2.1 ต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 แสดงภาพรวมและองค์ประกอบของการบริหารการพัฒนาและสิ่งแวดล้อม

ที่มา : ดัดแปลงจาก ดิน ปรัชญพฤทธิ.(2532). “การบริหารการพัฒนาในประเทศไทย: องค์ความรู้ และกิจกรรม” ในวารสารพัฒนาบริหารศาสตร์ ปีที่ 31 ฉบับที่ 2 หน้าที่ 2 สืบค้นวันที่

9 พฤษภาคม 2565 จากเว็บไซต์ http://library1.nida.ac.th/nida_jour0/NJv31n2_01.pdf.

จากภาพที่ 2.1 สามารถอธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของการบริหารการพัฒนาได้ดังนี้

1) การพัฒนาการบริหาร ประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ 3 กิจกรรมได้แก่

1.1) การพัฒนาโครงสร้าง เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนา โครงสร้างการดำเนินงานการบริหารด้วย การออกแบบโครงสร้างองค์การเพื่อให้ได้รูปแบบโครงสร้างที่เหมาะสมสำหรับการรองรับการดำเนินงานตามนโยบาย แผน แผนงาน โครงการ และกิจกรรม โดยการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติด้วยตนเอง การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมกับทรัพยากรมนุษย์ และกิจกรรมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรมนุษย์ที่ปฏิบัติงานร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการประสานงาน สื่อสาร และปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของส่วนประกอบที่เป็น งาน/กิจกรรม งาน/กิจกรรมกับทรัพยากรมนุษย์ และระหว่างทรัพยากรมนุษย์ที่ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2) การพัฒนากระบวนการ/เทคโนโลยี เป็นการกำหนดกระบวนการ ขั้นตอนและ ลำดับการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในการบริหารการพัฒนาให้เกิดการประสานสอดคล้องกัน และ เกื้อหนุนการดำเนินงานตามนโยบาย แผน แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้สำเร็จ พร้อมทั้งการ กำหนดวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ เพื่อรองรับการบริหารการพัฒนา

1.3) การพัฒนาพฤติกรรม เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งใน ระดับ บุคคล กลุ่ม และองค์การทั้งในสิ่งที่มองเห็นได้ เช่น ทักษะในการทำงาน การอุทิศตนให้กับ การ ทำงาน ฯลฯ และสิ่งที่มองเห็นได้ยาก เช่น ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ ของบุคคลที่ร่วมกันทำงาน เพื่อให้การบริหารพัฒนาสัมฤทธิ์ผล

2) การบริหารเพื่อการพัฒนา ประกอบด้วยกิจกรรมในด้านการบริหารโครงการพัฒนาการ ต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ บริหารโครงการพัฒนา การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การพัฒนาเมือง และชนบท การพัฒนารัฐวิสาหกิจ และการพัฒนาความช่วยเหลือจากต่างประเทศ และอื่น ๆ

ดังนั้นการบริหารการพัฒนาจึงเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของประเทศไทยตามกระบวนการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ที่รองรับยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาล พันธกิจการให้บริการ สาธารณะแก่ประชาชนของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์การมหาชนตามที่ได้มีการกำหนด ปรับปรุง และนำนโยบาย แผน แผนงาน และโครงการ และกิจกรรมไปปฏิบัติ (implementation) และมีการติดตามประเมินผลและการส่งข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ของการปฏิบัติงานนั้น ๆ ด้วย

การบริหารการพัฒนาในกรณีของประเทศไทย กิจกรรมที่บ่งชี้ถึงการบริหารการพัฒนาใน ประเทศไทยได้ตัวอย่างหนึ่งก็คือ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยตามที่ได้ประกาศใช้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมถึงการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) อีกด้วย กล่าวคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-3 นั้นเป็นแผนการ ดำเนินงานที่เน้นในเรื่องการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 4 เป็น แผนที่มุ่งแก้ไขปัญหาการพัฒนาประเทศทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่ได้ดำเนินการตามแผนพัฒนา ฯ ทั้ง 3 ฉบับที่ผ่านมา แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 จะเน้นการมุ่งชี้แนะทิศทางการพัฒนาและเน้นที่พื้นที่การ

พัฒนาโดยเฉพาะการพัฒนาชนบท แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 6 เป็นแผนที่มุ่งเน้นในเรื่องของการบูรณาการแผนพัฒนาฯ ทั้ง 5 ฉบับที่ผ่านมาและมุ่งเน้นประสิทธิผลของแผนงาน แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 7 เป็นแผนที่เน้นในด้านการรักษาอัตราการเจริญเติบโตและการขยายตัวของเศรษฐกิจ การกระจายรายได้และการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน และการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นแผนพัฒนา ฯ ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลระหว่าง คน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเสริมศักยภาพการพัฒนาของภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชน แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 9 เน้นเศรษฐกิจพอเพียงและเป็นการดำเนินการต่อจากแผน ฯ ฉบับที่ 8 เพื่อให้ประเทศไทยรอดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจ มุ่งสู่สังคมเข้มแข็งและมีคุณภาพ ลดความยากจน ยกระดับการศึกษา และพัฒนาเศรษฐกิจให้ขยายตัว แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 10 เน้นการพัฒนาบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน พัฒนาคน เสริมสร้างเศรษฐกิจ รักษาสมดุลด้านสิ่งแวดล้อม สร้างธรรมาภิบาล แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 เน้นที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ให้ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และ “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ มีจุดเน้นในด้านการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืนและการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ สู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 12 ได้ ยึดหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” และยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”

ในปัจจุบันประเทศไทยได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มาเป็นกรอบของวิสัยทัศน์ประเทศไทยในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่ยึดเป้าหมายอนาคตประเทศไทยตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยการสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ของประชาชน เป็นกรอบการกำหนดเป้าหมายที่จะบรรลุใน 5 ปีแรก (พ.ศ.2561-2565) และเป้าหมายในระดับย่อยลงมาควบคู่กับกรอบเป้าหมายที่ยั่งยืน และยึดหลักการนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจัง

การบริหารการพัฒนาของประเทศไทยนั้นได้มีมานานแล้วตั้งแต่ได้มีแผนพัฒนา ฯ แต่ละแผนพัฒนา ฯ ก็มีจุดเน้นหรือการให้ความสำคัญแตกต่างกันในแต่ละบริบท โดยได้มีการดำเนินการทั้งในมิติการพัฒนาการบริหารและการบริหารการพัฒนา ผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น ด้านการชลประทาน เป็นต้น ซึ่งการบริหารการพัฒนาการชลประทานจะต้องมีทั้งการพัฒนาการบริหารและการบริหารเพื่อการพัฒนา

2.1.3 การบริหารการพัฒนาการชลประทาน

2.1.3.1 ความหมายของการชลประทาน พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 ได้ให้ความหมายของการชลประทานไว้ว่าการชลประทาน หมายถึง กิจการที่กรมชลประทาน จัดทำขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำหรือเพื่อเก็บกัก รักษา ควบคุม การส่งระบายน้ำหรือการแบ่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม การพลังงาน หรือสาธารณูปโภค และหมายถึงการป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำกับรวมถึงการคมนาคมทางน้ำซึ่งอยู่ในเขตชลประทานด้วย (<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%A114/%A114-20-9999-update.pdf> สืบค้นวันที่ 10 พ.ค. 2565)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยได้ให้ความหมายของคำว่า การชลประทาน คือ ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการนำน้ำจากแหล่งน้ำไปใช้ในการเพาะปลูกพืช ดังนั้นการชลประทานจึงเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การก่อสร้างระบบส่งน้ำชลประทานซึ่งอาจเป็นระบบคลองหรือท่อส่งน้ำ การให้น้ำแก่พืช และการระบายน้ำออกจากแปลงเพาะปลูก (http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std210550/1/p4.pdf สืบค้นวันที่ 10 พ.ค. 2565)

จากความหมายของการชลประทานดังกล่าวข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าการชลประทานจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารจัดการน้ำ กรมชลประทานในฐานะที่เป็นองค์กรภาครัฐที่รับผิดชอบการชลประทานตามกฎหมายได้จัดสร้างระบบการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายระบบบริหารจัดการน้ำคือ ส่วนที่จะขับเคลื่อนให้ระบบชลประทานสามารถทำหน้าที่ส่งน้ำให้แก่พืชในพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยแบ่งออกเป็น 2 ระบบย่อยได้แก่ ระบบย่อยแรกเป็นเรื่องของ กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการในการบริหารจัดการน้ำ และระบบย่อยที่สอง เป็นเรื่องของการบริหารจัดการบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการน้ำและมีการกำหนดรูปแบบการจัตองค์การการบริหารจัดการน้ำที่ถูกต้องเหมาะสมกับพันธกิจ การดำเนินการของระบบย่อยทั้ง 2 จะส่งผลให้การบริหารจัดการน้ำของการชลประทานจะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

อนึ่ง การบริหารจัดการน้ำของการชลประทานมีเป้าหมายเพื่อการจัดส่งน้ำให้กลุ่มเป้าหมายฝ่ายต่าง ๆ ได้ในปริมาณที่เหมาะสม ส่งน้ำให้กับพื้นที่หรือบุคคลที่ต้องการ และส่งน้ำให้ในช่วงเวลาที่พอเหมาะกับความต้องการใช้ของประชาชน การดำเนินการบริหารจัดการน้ำดังกล่าวจะบรรลุเป้าหมายได้ก็ต่อเมื่อมีการจัดระบบการจัดระบายน้ำที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพโดยการยึดหลักการที่สำคัญ 3 ประการคือ (กรมชลประทาน, 2556 : น.45)

1) การวางแผนการส่งน้ำ (Planning) หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการวางแผนการจัดสรรน้ำ การวางแผนการส่งน้ำเป็นกิจกรรมลำดับแรกที่จะต้องดำเนินการ เป็นการใช้ข้อมูล/สารสนเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ คุณภาพและปริมาณน้ำ ช่องทางการส่งน้ำ ความต้องการใช้น้ำของภาคส่วนต่าง ๆ และวิธีการและเทคนิคการกระจายน้ำไปยังกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ มากำหนดวิธีการปฏิบัติในการจัดส่งน้ำว่าจะส่งน้ำอะไร ให้แก่ใคร อยู่ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เหตุผลความจำเป็นในการจัดส่งน้ำคืออะไร ฯลฯ ในรูปของแผนการจัดส่งน้ำ

2) การควบคุมการส่งน้ำ (Control) เป็นการควบคุมการจัดส่งน้ำไปยังกลุ่มเป้าหมายตามแผนการจัดส่งน้ำที่กำหนดไว้ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับตัวบุคคลในหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดส่งน้ำและการดำเนินงานตามกิจกรรมที่ระบุไว้ในแผนการจัดส่งน้ำ และการจัดส่งน้ำตามกำหนดการ (schedule) ตามที่กำหนดไว้

3) การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการส่งน้ำจริงในสนาม (Monitoring and evaluation) เป็นการตรวจสอบว่าการจัดส่งน้ำจริง (actual) ว่าเป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งในด้านประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการดำเนินงานตามแผน ผลการจัดส่งน้ำเป็นอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง ควรวางมาตรการอย่างไรในการป้องกันปัญหาการจัดส่งน้ำ และควรมีวิธีการอย่างไรจึงจะทำให้การจัดส่งน้ำประสบความสำเร็จ

อนึ่ง การบริหารจัดการน้ำจะกระทำใน 3 ระดับคือ 1) การบริหารจัดการน้ำระดับลุ่มน้ำ 2) การบริหารจัดการน้ำระดับโครงการและ 3) การบริหารจัดการน้ำระดับไร่นา โดยการบริหารจัดการน้ำในแต่ละระดับมีสาระสำคัญโดยสรุปดังนี้

1) การบริหารจัดการน้ำในระดับลุ่มน้ำ หมายถึงการดำเนินการใดเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเพื่อให้การจัดการน้ำ การพัฒนาแหล่งน้ำ การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในทุกพื้นที่ของแต่ละลุ่มน้ำเพื่อประโยชน์ของผู้ใช้น้ำและให้มีการใช้น้ำอย่างยั่งยืนโดยจะต้องดำเนินการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- การพัฒนาแหล่งน้ำหรือการจัดหาน้ำเพื่อประโยชน์ด้านต่าง ๆ
- การจัดสรรและการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ
- การอนุรักษ์แหล่งน้ำ
- การแก้ปัญหาทั่ววม
- การแก้ปัญหาด้านคุณภาพน้ำ

2) การบริหารจัดการน้ำในระดับโครงการ โครงการชลประทานแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

2.1) โครงการอ่างเก็บน้ำ โครงการประเภทนี้มีอ่างเก็บน้ำซึ่งทำหน้าที่กักเก็บน้ำส่วนเกินไว้ในอ่าง น้ำส่วนนี้ถือเป็นต้นทุนน้ำ การที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรเพาะปลูกพืชชนิดใดในพื้นที่เท่าไรในช่วงเวลาไหนจำเป็นต้องทราบข้อมูลต้นทุนน้ำที่ครบถ้วนทันสมัยจึงจะสามารถวางแผนการจัดส่งน้ำได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

2.2) โครงการประเภทเขื่อนและฝาย โครงการประเภทนี้จะไม่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้ปริมาณมาก ๆ เป็นของตนเอง ต้องอาศัยน้ำที่ไหลมาตามแม่น้ำ โดยมีเขื่อนหรือฝายทำหน้าที่ทดน้ำให้สูงพอที่น้ำจะไหลเข้าสู่คลองส่งน้ำซึ่งจะส่งน้ำไปยังพื้นที่เพาะปลูกได้โดยใช้แรงโน้มถ่วงของโลก

2.3) โครงการประเภทสูบน้ำ โครงการประเภทนี้จะใช้เครื่องสูบน้ำทำหน้าที่ยกน้ำ จากแม่น้ำเข้าสู่คลองส่งน้ำเพื่อส่งต่อไปยังพื้นที่เพาะปลูก ปกตินิยมใช้เครื่องสูบน้ำด้วยไฟฟ้า

แล้วโครงการชลประทานไม่ว่าจะเป็นโครงการประเภทที่ 1, 2, หรือ 3 ต่างมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการได้แก่ (1) พื้นที่ดินและพืช (2) ต้นน้ำหรือแหล่งน้ำของโครงการ (3) หัวงานโครงการ (4) ระบบคลองส่งน้ำ และ (5) ระบบระบายน้ำ

3) การบริหารจัดการน้ำในระดับไร่นา เป็นโครงการนำน้ำจากแหล่งน้ำไปยังพื้นที่เพาะปลูก โดยใช้ระบบส่งน้ำและระบบการกระจายน้ำในไร่นาซึ่งอาจเป็นระบบคลอง หรือระบบท่อส่งน้ำก็ได้ โดยทั่วไปจะใช้ระบบคลอง-คูส่งน้ำซึ่งน้ำจะไหลไปตามคลองด้วยแรงโน้มถ่วงของโลกซึ่งเป็นวิธีการที่ประหยัดกว่าการส่งน้ำระบบท่อส่งน้ำ

2.1.3.2 การบริหารเพื่อการพัฒนาการชลประทาน: การบริหารการชลประทานแบบมีส่วนร่วม

จากกรอบแนวคิดและวิธีการบริหารการพัฒนาดังกล่าวไว้ในตอนต้นนั้นเมื่อนำมาพิจารณาจะพบว่า กรมชลประทานได้นำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้และวางแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารการชลประทานยุคใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรซึ่งมีแนวคิดและวิธีปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1) ความหมายของการบริหารเพื่อการพัฒนาการชลประทาน ดังได้กล่าวไว้แล้วว่าการบริหารเพื่อการพัฒนาเป็น 1) การจัดเตรียม 2) เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหรือปฏิรูปโครงสร้าง 3) กระบวนการ/เทคโนโลยี และ 4) พฤติกรรมการบริหารให้มีสมรรถนะ (ศักยภาพหรือความสามารถ) ที่จะรองรับนโยบาย แผน แผนงาน โครงการ และกิจกรรมสำหรับการพัฒนาประเทศ” ดังนั้นการบริหารเพื่อการพัฒนาการชลประทานจึงหมายถึง “การจัดเตรียม เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหรือปฏิรูปโครงสร้าง กระบวนการ/เทคโนโลยี และพฤติกรรมการบริหารของกรมชลประทานเพื่อให้การดำเนินงานตามพันธกิจของกรมชลประทานในด้านต่าง ๆ ทั้ง 4 ด้านให้เกิดผลสัมฤทธิ์ อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างโครงสร้างการดำเนินงาน ให้เหมาะสมกับกระบวนการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ การพัฒนากระบวนการ/เทคโนโลยีให้เป็นไปตามแนวคิดประเทศไทย 4.0 ของรัฐบาล และการพัฒนาพฤติกรรมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องการชลประทานยกระดับให้มีสมรรถนะ (ศักยภาพหรือความสามารถ) ที่จะรองรับนโยบาย แผน แผนงาน โครงการ และกิจกรรมสำหรับการพัฒนาการชลประทานตามยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาล เพื่อสร้างความมั่นคงทางการชลประทาน เพื่อความมั่งคั่งของเกษตรกรชาวไทยได้อย่างยั่งยืนซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศทางเศรษฐกิจและสังคมตามยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580) ประสบความสำเร็จ

การประยุกต์ใช้กระบวนการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ในการบริหารการพัฒนาการชลประทานนั้น กรมชลประทานได้นำแนวคิดการบริหารเพื่อการพัฒนาประกอบด้วยกิจกรรมในด้านการบริหารโครงการพัฒนาต่าง ๆ ได้แก่ บริหารโครงการพัฒนา การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การพัฒนาเมืองและชนบท การพัฒนารัฐวิสาหกิจและการพัฒนาความช่วยเหลือจากต่างประเทศ และอื่น ๆ นั้น กรมชลประทานได้รับผิดชอบพันธกิจสำคัญใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) พัฒนาแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทานตามศักยภาพของกลุ่มน้ำให้เกิดความสมดุล 2) บริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการให้เพียงพอ ท่วถึง และเป็นธรรม 3) ดำเนินการป้องกันและบรรเทาภัยอันเกิดจากน้ำตามภารกิจอย่างเหมาะสม และ 4) เสริมสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาแหล่งน้ำ และการบริหารจัดการน้ำ (กรมชลประทาน, 2565: น.15) ซึ่งพันธกิจในด้านที่ 4 นี้ กรมชลประทานได้มุ่งมั่นให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่ทัดเทียมกับพันธกิจในด้านอื่น ๆ

สำหรับการดำเนินงานการชลประทานในพันธกิจด้านที่ 4 กรมชลประทานได้มีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาแหล่งน้ำ และการบริหารจัดการน้ำโดยนำแนวคิดและวิธีปฏิบัติของการบริหารเพื่อพัฒนามาใช้ในการบริหารโครงการพัฒนาของกรมชลประทานเป็น

จำนวนมาก หนึ่งในกรดำเนินการดำเนินงานการบริหารเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมก็คือ การพัฒนาระบบการกระจายน้ำจากอ่างเก็บน้ำที่เรียกว่า “ระบบการส่งน้ำและการกระจายน้ำในไร่นา” กล่าวคือ

ระบบการส่งน้ำและการกระจายน้ำในไร่นา มีส่วนประกอบที่สำคัญ 2 ส่วนได้แก่

1) **ระบบส่งน้ำ** เป็นระบบหลักในการนำน้ำไปสู่ระบบการกระจายน้ำในแปลงเพาะปลูกเริ่มต้นจากคลองสายใหญ่นำน้ำจากแหล่งน้ำส่งไปให้กับคลองซอย จะมีเจ้าหน้าที่คอยควบคุมดูแลเปิด-ปิดประตูระบายน้ำเพื่อให้น้ำไหลไปในพื้นที่เป้าหมายตามแผนการส่งน้ำที่วางไว้

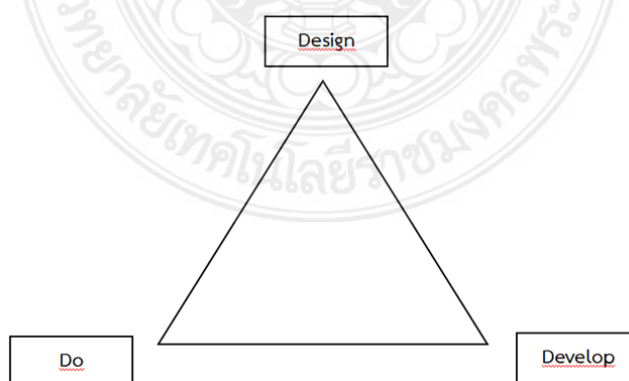
2) **ระบบกระจายน้ำในไร่นา** ได้แก่ ระบบคูส่งน้ำ ซึ่งอาจเป็นคูดินหรือคูาดคอนกรีตก็ได้ ระบบกระจายน้ำจะรับน้ำจากระบบส่งน้ำเพื่อนำน้ำไปให้กับพื้นที่เพาะปลูกนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งของการบริหารเพื่อการพัฒนาการชลประทานที่เน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกร

โดยปกติแล้วกรมชลประทานได้สร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชลประทานกับเกษตรกร โดยกรมชลประทานจะเป็นผู้ออกแบบระบบการส่งน้ำพร้อมกับการสร้างระบบการกระจายน้ำในไร่นาโดยให้เกษตรกรได้เข้ามามีส่วนร่วม โดยตัวเกษตรกรซึ่งเป็นผู้ใช้น้ำจะเป็นผู้รับผิดชอบการควบคุมการกระจายน้ำในไร่นาและบำรุงรักษาคูส่งน้ำกันเองโดยการรวมตัวกันเป็นผู้ใช้น้ำ ร่วมกันวางแผนการส่งน้ำ ดูแลการขุดลอกคูน้ำ กำจัดวัชพืชและซ่อมแซมคูน้ำและอาคารต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดี ในการส่งน้ำจะมีการจัดวางระบบคลองส่งน้ำและระบบการตั้งชื่อไว้

กล่าวโดยสรุป การบริหารเพื่อการพัฒนาการชลประทานหมายถึง การจัดเตรียมเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหรือปฏิรูปโครงสร้าง กระบวนการ/เทคโนโลยี และพฤติกรรมการบริหารของกรมชลประทานเพื่อให้การดำเนินงานตามพันธกิจของกรมชลประทานในด้านต่าง ๆ บรรลุผล ให้ผู้ใช้น้ำหรือเกษตรกรสามารถประกอบอาชีพได้อย่างสะดวกสบาย

2.1.4 การบริหารโครงการ

สำหรับการนำเสนอในเรื่องการบริหารโครงการนี้สามารถนำเสนอได้หลายรูปแบบด้วยกัน ในที่นี้เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจจะนำเสนอโดยใช้กรอบ 3 D's ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารโครงการแบบง่าย คือ ขั้นตอนการออกแบบโครงการ (Design) ขั้นตอนการลงมือทำหรือปฏิบัติ (Do) และขั้นตอนการพัฒนา (Develop) (Ray,2018: p.42-46).

ภาพที่ 2.2 แสดงกรอบการบริหารโครงการ 3 D's

2.1.4.1 Design การออกแบบโครงการเป็นงานที่ต้องดำเนินการในขั้นตอนแรกของการบริหารโครงการเพราะว่าการออกแบบโครงการที่ถูกต้องตามหลักวิชาและสอดคล้องกับบริบทของการบริหารโครงการจะนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการ การออกแบบโครงการเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดวางกลยุทธ์การดำเนินโครงการขององค์กร การกำหนดทรัพยากรและกระบวนการดำเนินงานที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินโครงการให้บรรลุเป้าหมายผู้จัดการองค์การเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการออกแบบโครงการ การออกแบบโครงการที่ถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทจะช่วยให้องค์กรสามารถหลีกเลี่ยงกับดักและหลุมพรางที่จะทำให้การดำเนินโครงการผิดพลาดหรือล้มเหลวได้ พร้อมกันนั้นการออกแบบโครงการที่ดียังจะช่วยให้องค์กรสามารถกำหนดทิศทางและแนวปฏิบัติในการดำเนินโครงการที่เป็นไปได้จริง นอกจากนี้การออกแบบโครงการจะทำให้สามารถสร้างกำหนดการ (schedule) ดำเนินโครงการและการบริหารงบประมาณของโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

ความหมายของการออกแบบโครงการ การออกแบบโครงการถือเป็นกิจกรรมแรกในการบริหารโครงการและถือว่าเป็นความรับผิดชอบลำดับแรกของผู้จัดการโครงการในการบริหารโครงการ ในการออกแบบโครงการนั้น เป็นการดำเนินการโดยผู้จัดการโครงการจะทำการ “วางแผนโครงการ (project plan) ตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดกลยุทธ์ การเลือกแนวทางการดำเนินโครงการ การจัดวางระบบและวิธีการในการบริหารจัดการโครงการโดยการจัดทำข้อเสนอโครงการ (project proposal) ที่ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กำหนดการ (schedule) ว่าจะต้องทำอะไรอย่างไร ในช่วงเวลาไหน ใช้งบประมาณหรือมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการเท่าใด ใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง และในการดำเนินงานมีวิธีการในการกำกับ ติดตามตรวจสอบ การบริหารความเสี่ยงและการประเมินผลโครงการอย่างไรจึงจะทำให้การนำโครงการไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ พร้อมกันนี้ก็ต้องกำหนดให้มีองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ขึ้นมารับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ รวมทั้งการจัดการทรัพยากรมนุษย์อีกด้วย

การออกแบบโครงการในช่วงเวลาหนึ่งอาจจะไม่เหมาะสมกับอีกช่วงเวลาหนึ่ง การออกแบบโครงการเป็นงานที่ต้องดำเนินการในขั้นตอนแรกของการบริหารโครงการเพราะว่าการออกแบบโครงการที่ถูกต้องตามหลักวิชาและสอดคล้องกับบริบทของการบริหารโครงการจะนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการ (ไตรรัตน์, 2562 :น.19) การออกแบบโครงการที่ถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทจะช่วยให้องค์กรสามารถหลีกเลี่ยงกับดักและหลุมพรางที่จะทำให้การดำเนินโครงการผิดพลาดหรือล้มเหลวได้ พร้อมกันนั้นการออกแบบโครงการที่ดียังจะช่วยให้องค์กรสามารถกำหนดทิศทางและแนวปฏิบัติในการดำเนินโครงการที่เป็นไปได้จริง นอกจากนี้การออกแบบโครงการจะทำให้สามารถสร้างกำหนดการ (schedule) ดำเนินโครงการและการบริหารงบประมาณของโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

2.1.4.2 การดำเนินโครงการ (Do) เมื่อกล่าวถึงคำว่า การดำเนินโครงการจะหมายถึง "การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้เป็นโครงการให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ของโครงการ โดยจะต้องทำการวางแผน กำหนดวิธีการดำเนินงาน การสื่อสาร

และการประสานงานและการบริหารทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งหมดเพื่อให้สามารถดำเนินงานตามโครงการบรรลุได้เป้าหมาย"

สำหรับการดำเนินโครงการจะประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินโครงการ เป็นการกำหนดภารกิจ ความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ให้แก่ผู้จัดการโครงการ สมาชิกโครงการ และทีมงานโครงการ เพื่อให้สามารถบริหารโครงการให้ได้ผลงานภายในระยะเวลาและงบประมาณที่กำหนดไว้ โดยการวิเคราะห์งาน (job analysis) ที่ผู้จัดการโครงการและทีมงานโครงการจะต้องปฏิบัติ ข้อมูลจากการวิเคราะห์งานจะนำมาจัดทำคำพรรณนาลักษณะงาน (job description) ของตำแหน่งผู้จัดการโครงการและตำแหน่งงานต่างๆ ของทีมโครงการ

2) การคัดเลือกผู้จัดการโครงการ สำหรับผู้จัดการโครงการ หรือ Project Manager เป็นคำกลาง ๆ ที่ใช้เรียกผู้รับผิดชอบการบริหารโครงการในภาษาไทยได้หลายคำ เช่น ผู้จัดการโครงการ ผู้บริหารโครงการ หรือ ผู้อำนวยการโครงการซึ่งเป็นคำที่ใช้ในความหมายเดียวกัน ในการคัดเลือกบุคคลที่จะเป็นผู้จัดการโครงการนั้น จะเป็นการดำเนินการสรรหาและเลือกสรรบุคคลผู้ที่จะทำหน้าที่บริหารจัดการโครงการ และประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการให้ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินการไปได้ด้วยดี

ผู้จัดการโครงการจะรับผิดชอบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของโครงการทั้งหมดรวมทั้งการจัดทำคำขอและใช้ทรัพยากรต่าง ๆ งบประมาณ การวางแผน การบริหารจัดการ และควบคุมโครงการด้วยเหตุนี้ผู้จัดการโครงการจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญและความจำเป็นสำหรับการดำเนินโครงการเป็นอย่างยิ่ง โดยจะมีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวก (facilitators) และเป็นศูนย์กลางของการติดต่อสื่อสารภายในองค์กร (communicator) เพื่อให้การดำเนินโครงการบรรลุเป้าหมาย

3) การกำหนดแผนดำเนินโครงการ เป็นการกำหนดแผนปฏิบัติการของโครงการโดยการกำหนดรายละเอียดของการดำเนินโครงการทั้งหมดก่อนที่ลงมือดำเนินโครงการ แผนดำเนินโครงการจะเป็นแผนปฏิบัติการที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการมอบหมายงาน การกำกับดูแล ควบคุมการดำเนินโครงการ กำหนดการใช้ทรัพยากรและค่าใช้จ่ายของโครงการ และใช้เป็นเครื่องมือในการประสานงานกับแผนงานและ/หรือโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกองค์กร

4) การติดตามและการกำกับดูแลโครงการ แม้ว่าจะเป็นที่และความรับผิดชอบโดยตรงของผู้จัดการโครงการก็ตาม แต่ทว่าผู้จัดการโครงการอาจกำหนดให้มีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลทำหน้าที่สอดส่องดูแล แนะนำการปฏิบัติงานในเบื้องต้นแทนตนเองก็ได้ ตามปกติหน่วยงานที่เป็นสำนักงานบริหารโครงการจะเป็นศูนย์กลางการประสานงาน และการติดตามและการกำกับดูแลโครงการทั้งหมด ข้อมูลที่ได้จากการติดตามและการกำกับดูแลโครงการที่ช่วยให้ผู้จัดการโครงการนำไปใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การกำกับ การติดตามตรวจสอบ ฯลฯ ได้

5) การควบคุมโครงการ เป็นวิธีการที่กำหนดขึ้นเพื่อให้งาน/กิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ในโครงการได้รับการนำไปปฏิบัติให้เสร็จสิ้นตามกำหนดเวลา ได้ผลงาน/ประโยชน์ตอบแทนตรงตามความคาดหมายภายในวงเงินงบประมาณของโครงการที่ได้กำหนดไว้

2.1.4.3 Develop : การพัฒนาโครงการ ในที่นี้คือการประเมินผลโครงการเพื่อพัฒนาโครงการทั้งโครงการนั่นเองและ/หรือถอดบทเรียนเพื่อโครงการอื่นต่อไป **แนวคิดการประเมินผลโครงการ (Project Evaluation)** สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งของการบริหารโครงการก็คือผู้จัดการโครงการจำเป็นต้องประเมินผลการบริหารโครงการของตนเองว่าประสบความสำเร็จหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ผลงานที่เกิดขึ้นตรงตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือเปล่า ทั้งนี้เนื่องจากจะถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติทางการบริหารจัดการอยู่แล้วและอยู่ในฐานะที่เป็นผู้จัดการโครงการ นอกจากนี้ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบริหารโครงการ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารองค์กรที่เป็นเจ้าของโครงการ ผู้จัดการโครงการ ผู้ปฏิบัติงานในโครงการ และ/หรือลูกค้า/ผู้รับบริการต่างก็ต้องการทราบผลการดำเนินงานของโครงการด้วยเช่นกันว่าการดำเนินโครงการบรรลุเป้าหมายหรือไม่ รวมทั้งต้องการทราบในเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับโครงการด้วย ดังนั้นผู้จัดการโครงการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ประเมินโครงการจะต้องทำการประเมินผลการดำเนินโครงการโดยยึดหลักการ แนวทาง และวิธีการประเมินที่ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้ทราบผลการดำเนินโครงการว่าเป็นเช่นใด ได้ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลสัมฤทธิ์ตรงตามเป้าหมายภายในเวลาและค่าใช้จ่ายหรือไม่ และยังคงต้องแจ้งให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ได้รับทราบอีกด้วย

สำหรับความหมายของคำว่าประเมินผลโครงการนั้นคณะกรรมการความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (DAC-Development Assistance Committee) ขององค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา องค์กรสหประชาชาติได้ไว้อย่างกว้างๆ ว่า “The systematic and objective assessment of an on-going or completed project, programme or policy, its design, implementation and results. The aim is to determine the relevance and fulfilment of objectives, development efficiency, effectiveness, impact and sustainability.” (OECD.,2013, <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=7097> สืบค้นวันที่ 21 พฤษภาคม 2565) อาจสรุปความได้ว่า การประเมินผลโครงการ คือ การประเมินอย่างเป็นระบบและเป็นการประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการตลอดการดำเนินงานหรือประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ ในการประเมินโครงการจะต้องออกแบบการประเมินที่ถูกต้อง การกำหนดวิธีการนำแบบการประเมินไปปฏิบัติและการกำหนดถึงผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการ เป้าหมายของการประเมินโครงการจะเป็นเรื่องของการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์กับการบรรลุเป้าหมาย ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการพัฒนา รวมทั้งผลกระทบและที่ยั่งยืนของโครงการ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2524: น.3) ได้กล่าวถึงความหมายของการประเมินโครงการไว้ว่า การประเมิน หมายถึง “การตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรืออีกนัยหนึ่ง การประเมินเป็นกระบวนการให้ได้มาซึ่งข้อสนเทศสำหรับตัดสินคุณค่าผลผลิต กระบวนการและจุดมุ่งหมายของ

โครงการหรือโปรแกรมหรือทางเลือกต่าง ๆ ที่นำไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย จุดเน้นของการประเมินคือ การเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ตลอดจนเพื่อการตัดสินคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใด”

เฉลิมพงศ์ มีสมนัย (2561: น.3) ได้กล่าวว่าการประเมินโครงการมีวัตถุประสงค์หลักคือ ต้องการข้อมูลที่บ่งชี้ว่าโครงการที่ดำเนินการไปแล้วนั้นผลผลิต ผลลัพธ์ และผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ เป็นโครงการที่คุ้มค่าต่อการลงทุนในการดำเนินงานหรือไม่ รวมถึงการศึกษาว่าในการดำเนินการโครงการนั้นมีปัญหาใดที่ต้องแก้ไข ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขในเรื่องอะไรบ้าง และเป็นโครงการที่มีคุณค่ามากน้อยเพียงใด

กล่าวโดยสรุป การประเมินผลโครงการ หมายถึง กระบวนการในการวัดผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร หรือ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินโครงการตั้งแต่เริ่มต้นโครงการไปจนถึงสิ้นสุดโครงการ การประมวลผลข้อมูล ข่าวสารเพื่อได้สารสนเทศที่นำไปใช้ตัดสินคุณค่าของกิจกรรม กระบวนการ หรือการดำเนินโครงการโดยรวมต่อไป

ในเรื่องการบริหารโครงการนี้ เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานวิจัยนี้ เนื่องจากจะต้องดำเนินการทั้ง 3 ชั้น คือ ชั้นการออกแบบโครงการ (Design) ชั้นการลงมือทำหรือปฏิบัติ (Do) และชั้นการพัฒนา (Develop) อันเป็นแนวทางในการบริหารโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ คลองส่งน้ำสายชอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกชอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย

2.1.5 การบริหารจัดการชลประทานแบบมีส่วนร่วม

การดำเนินงานที่ผ่านมาของการชลประทานในประเทศไทยนั้น สามารถกล่าวได้ว่าการบริหารจัดการการชลประทานของไทยนั้นจะมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และพัฒนาประสิทธิภาพของการชลประทานอย่างต่อเนื่องโดยยึดเอาการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการการชลประทานให้สอดคล้องกับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่เกิด โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการชลประทาน เรียกว่า การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม (Participatory Irrigation Management : PIM) ทางด้านการส่งน้ำและการบำรุงรักษาซึ่งถือได้ว่าเป็นยุคใหม่ของการบริหารจัดการการชลประทานแนวใหม่ที่ยึดหลักการบริหารจัดการที่ดีได้แก่ หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีซึ่งการดำเนินการนี้เป็นไปตามกรอบของยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลที่กรมชลประทานได้ดำเนินการพัฒนาการบริหารจัดการการชลประทานยุคใหม่โดยให้เกษตรกรได้มีส่วนร่วม

ก่อนที่จะกล่าวรายละเอียดเกี่ยวกับการบริหารจัดการชลประทานแบบมีส่วนร่วม ใคร่ขอทบทวนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่นักวิชาการหรือผู้สนใจกล่าวไว้พอเป็นสังเขป คือตามแนวคิดของ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980: p.29) ได้มีการนำกระบวนการมีส่วนร่วม

จากนักวิชาการทั้งหลายมาประมวลเป็นแนวคิดหลัก และได้จำแนกรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

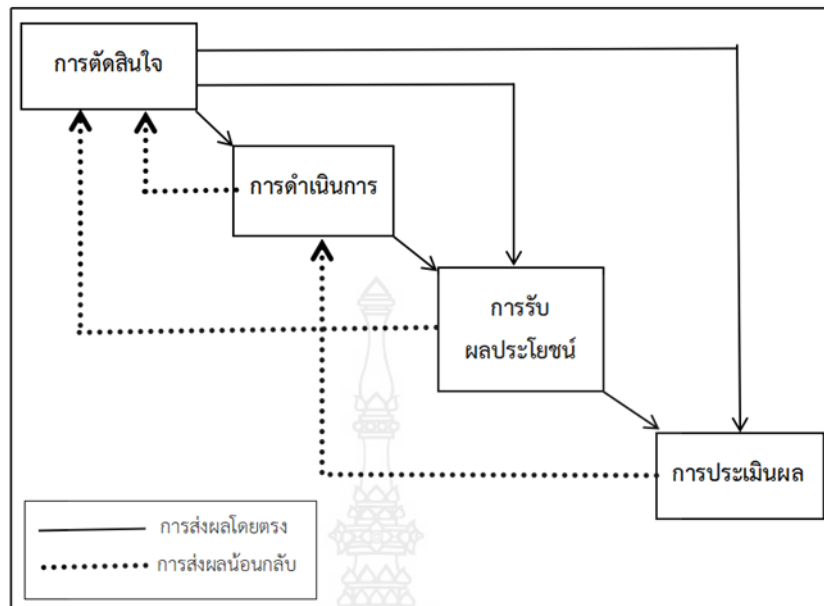
ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจ นั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบ ของการดำเนินงานโครงการนั้น เป็นเรื่องของการดำเนินการหรือทำให้เกิดผลตามต้องการ จึงต้องมีการบริหารการงาน การวางแผน การประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น เป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนจึงต้องสังเกต คือ ความเห็น (views) ความชอบ (preferences) และความคาดหวัง (expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ Cohen & Uphoff เสนอไว้สรุปได้ดังภาพที่ 2.3 ที่ แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นการตัดสินใจมี ความสำคัญมาก สาเหตุว่าการตัดสินใจจะส่งผลต่อการปฏิบัติการ และการปฏิบัติการจึงมีผลต่อไป ยังการรับผลประโยชน์และการประเมินผลในขณะเดียวกัน เพราะฉะนั้นการตัดสินใจจะมีผลโดยตรงต่อการรับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วย

ภาพที่ 2.3 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff

จินตนา สุจางานันท์ (2549: น.72) ได้แบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบโครงการ เริ่มตั้งแต่ร่วมศึกษาปัญหาและความต้องการ ร่วมหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมวางนโยบายและแผนงาน ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และร่วมปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และร่วมประเมินผลโครงการ

2) การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง (No Genuine Participation) เป็นการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนโดยเฉพาะเข้าร่วมในการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว เช่น การเข้าเป็นสมาชิกหรือการร่วมเสียสละแรงงาน

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรรณทิพย์ เพชรมาก (2551: น.43) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไว้ใน เอกสารประกอบการสอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองและชนบท โดยได้ข้อสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่

1) การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมแบบนี้ ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2) การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและการตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังเป็นช่องทางการกระจายข่าวสารข้อมูลไป

ยังประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจ และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกการตัดสินใจ

3) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายวิธีการ เช่น การประชุมระดับชุมชน (Community meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงวิชาการ (technical meeting)

4) การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีความชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบังของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการ การประชาคมและคณะกรรมการจัดประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และมีการแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบอย่างชัดเจน

5) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้นๆ ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยการเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการที่มีอำนาจการตัดสินใจ

6) การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงการป้องกันและแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและการป้องกันสิทธิของตนเองอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้หลักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายประการ และประชาชนสามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปแบบของปัจเจกหรือในรูปแบบกลุ่ม องค์กร ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

Huntington & Nelson (1975: p.74) เห็นว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะพิจารณาจากกิจกรรม และการบริหาร ซึ่งต้องมีการศึกษาควบคู่กันไป ในระดับกิจกรรมนั้นจะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนในด้านการบริหารนั้นจะเป็นลักษณะของผู้มีอำนาจหน้าที่ที่จะเปิดทางให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกถึงเข้าร่วมในกิจกรรม โดย Huntington & Nelson ได้มีหลักในการพิจารณาถึงลักษณะการมีส่วนร่วมดังมีรายละเอียด ดังนี้

1) กิจกรรม ลักษณะของการมีส่วนร่วมประเภทนี้ให้ดูจากกิจกรรมที่เข้าร่วม เช่น ด้านการเมือง อาจพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้ง การลงประชามติ การประท้วง กรณีที่รัฐมีโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน เป็นต้น

2) ระดับการบริหาร โครงสร้างขององค์กรหนึ่งจะต้องมีสายการบังคับบัญชา ดังนั้นการมีส่วนร่วมจะพิจารณาได้จาก

- ในแนวราบ ทุกแผนกทุกฝ่ายจะมีความเสมอกันในตำแหน่ง ดังนั้นการมีส่วนร่วมในแนวราบจึงเป็นไปอย่างหลวม ๆ ไม่จริงจัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีสถานะหรือตำแหน่งเท่ากัน

- ในแนวคิดเป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา เช่น มีหัวหน้าลูกน้อง มีฝ่ายแผนกต่าง ๆ ลดหลั่นกันไป เป็นต้น การทำงานจึงมีการตรวจสอบตามลำดับชั้น การแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่นจะได้รับการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา
- การมีส่วนร่วมทั้งแนวราบและแนวตั้งนั้น ในบางครั้งต้องทำงานร่วมกับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานในแผนกอื่น จึงต้องแสดงบทบาทตามสถานภาพของแนวราบและแนวตั้ง

สำหรับการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมนี้จะเป็นการบริหารจัดการชลประทานในทุกระดับของโครงการชลประทานทั้งในด้านการตัดสินใจ การบริหารจัดการ และการดำเนินกิจกรรมชลประทานทั้งการดำเนินงานด้านการส่งน้ำและการบำรุงรักษาตามที่ได้ตกลงหรือเห็นชอบร่วมกันหรือได้กำหนดขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้ (กรมชลประทาน.2549 จาก https://www.rid.go.th/thaicid/_5_article/2549/04PIM_OM.pd สืบค้นวันที่ 6 พฤษภาคม 2565)

- 1) เพื่อให้การจัดสรรน้ำ การบำรุงรักษาและปรับปรุงระบบชลประทานให้สอดคล้องหรือเป็นไปโดยคำนึงถึงความต้องการของราษฎร
- 2) เพื่อให้เกษตรกรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของโครงการชลประทานอันเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การเข้าร่วมการบริหารจัดการชลประทานอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน
- 3) เพื่อให้การจัดสรรน้ำ การบำรุงรักษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้นโดยการจัดสรรน้ำให้เป็นไปตามความต้องการของเกษตรกรอย่างทั่วถึง เป็นธรรมและประหยัด และการบำรุงรักษาโดยเฉพาะการชลประทานได้รับการดูแลบำรุงรักษาซ่อมแซมเป็นอย่างดี พร้อมให้ใช้งานได้ดีและยาวนานตลอดอายุการใช้งาน
- 4) เพื่อส่งเสริมบทบาทและสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการชลประทาน

กระบวนการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษา นี้ เกษตรกรสามารถมีส่วนร่วมได้ทั้งในด้านการตัดสินใจ การบริหารจัดการ และดำเนินงานหรือกิจกรรมชลประทาน โดยมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ 11 กิจกรรมที่สำคัญ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การสร้างความเข้าใจการมีส่วนร่วม กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมแรกของกระบวนการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ และการฝึกอบรมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันของ 2 กลุ่มเป้าหมายคือ 1) เจ้าหน้าที่ชลประทานให้เข้าใจนโยบายของกรมชลประทานให้อยู่ในระดับที่เข้าใจอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะกิจกรรมทั้ง 11 กิจกรรมหลัก ส่วนอีกกลุ่มเป้าหมายหนึ่งคือ 2) เกษตรกร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงหลักการ เหตุผล แนวปฏิบัติและวิธีการดำเนินงานบทบาทหน้าที่และกระบวนการในการมีส่วนร่วมและประโยชน์ที่จะได้รับจากโครงการ

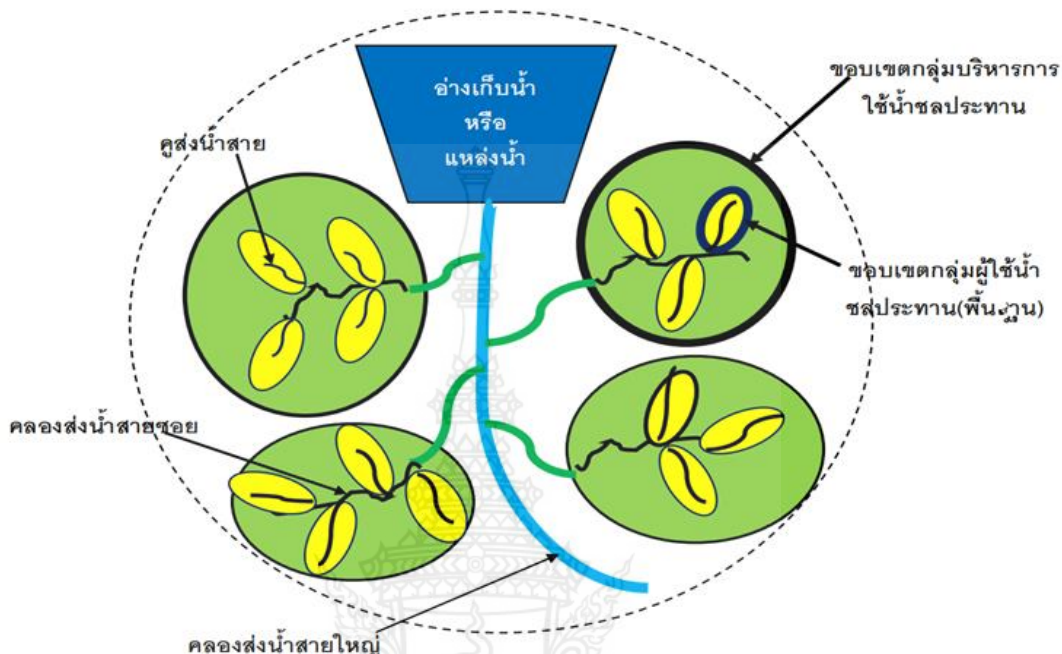
กิจกรรมที่ 2 การจัดทำข้อตกลงการมีส่วนร่วม เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะตกลงร่วมมือกับโครงการชลประทานในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้จัดทำข้อตกลงร่วมกัน กิจกรรมนี้จะสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อทั้ง 2 ฝ่ายจะต้องมีการลงนามข้อตกลง ถือว่าเป็นการยืนยัน แสดงความสมัครใจและแสดงถึงความมุ่งมั่นในความร่วมมืออย่างเป็นทางการ

กิจกรรมที่ 3 การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (กลุ่มพื้นฐาน) กิจกรรมนี้เป็นการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยจะจัดประชุมด้วยการนัดหมายเกษตรกรผู้ใช้น้ำ อาจเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำจากท่อ หรือคูส่งน้ำสายเดียวกัน หรือในบางพื้นที่ที่ใช้น้ำในช่วงคลองเดียวกัน เป้าหมายคือเพื่อคัดเลือกเกษตรกรผู้ใช้น้ำให้เป็นหัวหน้ากลุ่ม รองหัวหน้ากลุ่ม และสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำฝ่ายต่าง ๆ สำหรับวิธีการคัดเลือกจะใช้วิธีการให้ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอชื่อและให้ทุกคนได้ลงคะแนนเลือกโดยอิสระ เมื่อได้ตัวหัวหน้ากลุ่มแล้ว หัวหน้ากลุ่มจะร่วมกับสมาชิกเกษตรกรผู้ใช้น้ำอื่น ๆ จัดทำระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มไปตามแนวทางและวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ตามข้อตกลงที่กำหนดไว้และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากนั้นกลุ่มผู้ใช้น้ำจะขึ้นบัญชีกลุ่มผู้ใช้น้ำกับโครงการชลประทาน

กิจกรรมที่ 4 การเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน เมื่อดำเนินการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นได้แล้ว เจ้าหน้าที่ชลประทานจะส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจงานชลประทาน แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำและดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยการพบปะ ประชุมชี้แจง นำเกษตรกรไปทัศนศึกษาดูงาน สัมมนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การร่วมเวทีชุมชน ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมในเรื่องของการจัดสรรน้ำและบำรุงรักษา การเกษตรชลประทาน การบริหารองค์กรผู้ใช้น้ำ การจัดการกองทุนชลประทาน อันเป็นการยกระดับองค์กรผู้ใช้น้ำให้สูงขึ้น

กิจกรรมที่ 5 การยกระดับองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน กิจกรรมนี้จะดำเนินการหลังจากที่กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำมีความรู้ความเข้าใจในงานชลประทานอย่างเพียงพอแล้ว กิจกรรมนี้จะเป็นการสร้างพลังอำนาจ(empowerment) ให้แก่สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (กลุ่มพื้นฐาน) ภายในกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำจากท่อ หรือคูส่งน้ำสายเดียวกัน หรือในบางพื้นที่ที่ใช้น้ำในช่วงคลองส่งสายน้ำเดียวกัน สามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน อีกทั้งยังเป็นการยกระดับเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทาน หรือสมาคมผู้ใช้น้ำชลประทาน หรือสหกรณ์ผู้ใช้น้ำชลประทานต่อไป

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (พื้นฐาน) กับกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานแสดงได้ดังภาพที่ 2.4 ต่อไปนี้

ภาพที่ 2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (พื้นฐาน) กับกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน

ที่มา : ดัดแปลงจากกรมชลประทาน.(2554). “กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันรับประโยชน์” สืบค้นวันที่ 17 พฤษภาคม 2565 หน้าที่ 3 จากเว็บไซต์ https://ppp.rid.go.th/wp-content/uploads/2020/02/IWUG_2554.pdf

กิจกรรมที่ 6 การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทาน เพื่อให้การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมมีความเป็นเอกภาพโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในระดับอ่างเก็บน้ำหรือแหล่งน้ำ กรมชลประทานได้จัดให้มีกลไกทางการบริหารเพื่อรองรับการดำเนินงานโดยจัดตั้งคณะกรรมการชลประทานขึ้นมาโดยมีตัวแทนจากองค์กรในภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ตัวแทนองค์กรผู้ใช้น้ำ ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนโครงการชลประทาน และเจ้าหน้าที่หน่วยราชการในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องโดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ลงนามแต่งตั้งคณะกรรมการชุดนี้ ทั้งนี้เพื่อให้ตัวแทนของแต่ละฝ่ายได้มีโอกาสร่วมในการตัดสินใจในหลักเกณฑ์การแบ่งน้ำ กำหนดมาตรการในการส่งน้ำและบำรุงรักษา ตลอดจนการส่งเสริมการผลิตทางการเกษตร การตลาด เพื่อให้การใช้ประโยชน์จากน้ำมีผลตอบสนองสูงสุดโดยยึดหลักการในเรื่องของความเสมอภาค ทัวถึงและเป็นธรรม

กิจกรรมที่ 7 การจัดตั้งกองทุนชลประทาน การดำเนินการของคณะกรรมการจัดการชลประทานจำเป็นต้องมีการใช้ทรัพยากรโดยเฉพาะงบประมาณต่าง ๆ ที่ประกอบด้วย งบประมาณที่

เป็นค่าใช้จ่ายส่วนกลาง และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด ค่าใช้จ่ายเหล่านี้จะได้มาจากการร่วมสมทบทุนของกลุ่ม ตามปกติจะจัดเก็บเงินสมทบตามสัดส่วนพื้นที่การใช้น้ำเพื่อนำรายได้มาจัดตั้งเป็นกองทุนชลประทาน มีการกำหนดระเบียบและกฎเกณฑ์ในการใช้จ่ายเงินจากกองทุน มีการจัดทำบัญชีค่าใช้จ่ายที่ถูกต้องตามหลักการบัญชีที่เป็นมาตรฐาน สามารถตรวจสอบได้ หากกองทุนชลประทานนี้มีจำนวนเงินมากขึ้นก็สามารถนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการส่งน้ำและบำรุงรักษาอาคารชลประทานได้อีก

กิจกรรมที่ 8 การจ้างเหมางานบำรุงรักษาแก่กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน โดยหลักการแล้วการบำรุงรักษาระบบชลประทานด้านระบบคันคูน้ำนั้นเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของกลุ่มผู้ใช้น้ำที่จะต้องดูแล บำรุงรักษาคันคูน้ำให้อยู่ในสภาพที่พร้อมจะใช้งาน การบำรุงรักษาระบบชลประทานเป็นกิจกรรม/งานที่อยู่นอกเหนือจากพันธกิจที่กรมชลประทานดำเนินการตามปกติอยู่แล้ว สำหรับการบำรุงรักษาระบบชลประทานนั้นกลุ่มผู้ใช้น้ำสามารถจะดำเนินการด้วยตนเอง หรืออาจทำการจ้างเหมางาน (outsourc) จากบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรอื่นเป็นผู้ดำเนินการแทนก็ได้โดยใช้งบประมาณจากกองทุนชลประทานที่กลุ่มผู้ใช้น้ำเป็นผู้ตั้งขึ้นก็ได้

กิจกรรมที่ 9 การมีส่วนร่วมในการส่งน้ำและบำรุงรักษา ในการบริหารจัดการชลประทานนั้นมิชอบเขตการดำเนินงานที่กว้างขวาง หนึ่งในกรดำเนินงานของการชลประทานที่สำคัญก็คือการส่งน้ำให้พื้นที่การเกษตรและการบำรุงรักษาอาคารชลประทาน ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรได้รับน้ำในปริมาณและระยะเวลาที่ต้องการใช้ในการเพาะปลูก ในการส่งน้ำและการบำรุงรักษานั้นมีกิจกรรมหรืองานที่ต้องดำเนินการที่สำคัญได้แก่ การกำหนดพื้นที่ส่งน้ำ การสำรวจความต้องการปลูกพืชของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน การจัดทำ และ/หรือปรับปรุงแผนการส่งน้ำ จัดประชุมคณะกรรมการจัดการชลประทาน (Joint Management Committee for Irrigation-JMC) เพื่อทำความเข้าใจความตกลงการส่งน้ำ การแจ้งข้อตกลงแก่องค์กรผู้ใช้น้ำ การบำรุงรักษาระบบชลประทาน การส่งน้ำตามแผนที่กำหนดไว้ การส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรผู้ใช้น้ำ การวัดปริมาณน้ำที่จัดสรรให้แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำ แจ้งพื้นที่ปลูกพืชและกิจกรรมของผู้ใช้น้ำ การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับผลผลิตของพืชพรรณธัญญาหารในเขตพื้นที่และราคาของพืชผลการเกษตร การประมวลผลการดำเนินงานในการส่งน้ำและการบำรุงรักษา จัดประชุม JMC เพื่อประเมินผลการดำเนินงานการส่งน้ำและการบำรุงรักษาในรอบระยะเวลาที่ผ่านมา และการจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน การส่งน้ำ

กิจกรรมที่ 10 การประเมินความเข้มแข็งขององค์กรผู้ใช้น้ำ ในเดือนกันยายนของแต่ละปีเจ้าหน้าที่ชลประทานจะเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการชลประทาน โดยเฉพาะการส่งน้ำและการบำรุงรักษาอาคารชลประทานให้แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ข้อมูลทั้งหมดจะถูกนำไปประมวลผล ผลการประเมินนี้จะบ่งชี้ถึงความเข้มแข็งขององค์กรผู้ใช้น้ำโดยจำแนกเป็น 3 ประเภทได้แก่ “อ่อนแอ ปานกลาง และ เข้มแข็ง” ผลการวิเคราะห์นี้จะนำไปใช้ในการวางแผนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรผู้ใช้น้ำ

กิจกรรมที่ 11 การจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการ ข้อมูลพื้นฐานของโครงการเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นประโยชน์อย่างมากในการบริหารจัดการการชลประทานในด้านการส่งน้ำและการบำรุงรักษา เนื่องจากสามารถนำไปใช้ในการวางแผน การตัดสินใจ การตรวจสอบ การกำกับ ฯลฯ เกี่ยวกับการจัดสรรน้ำและการบำรุงรักษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ข้อมูลพื้นฐานจะประกอบด้วยข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับวิศวกรรมการชลประทาน เช่น ข้อมูลของหัวงาน ระบบส่งน้ำและพื้นที่การชลประทาน และข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับองค์กรผู้ใช้น้ำ เช่น จำนวนกลุ่ม จำนวนสมาชิก และพื้นที่ถือครอง

จากกระบวนการบริหารจัดการการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษา ประชาชนในพื้นที่สามารถมีส่วนร่วมกิจกรรม 11 กิจกรรมดังกล่าว สามารถสรุปได้ 4 ขั้นตอน คือ

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้นประการแรกสุด คือ การกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ เลือคนโยบาย และประชากรที่เกี่ยวข้อง มี 2 กิจกรรมซึ่งได้แก่ กิจกรรมที่ 1 การสร้างความเข้าใจการมีส่วนร่วม และกิจกรรมที่ 2 การจัดทำข้อตกลงการมีส่วนร่วม

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานตามโครงการ ๆ นั้น มี 4 กิจกรรมได้แก่ กิจกรรมที่ 3 การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน กิจกรรมที่ 4 การเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน กิจกรรมที่ 5 การยกระดับองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน และกิจกรรมที่ 6 การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทาน

3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มผลประโยชน์ของโครงการ ๆ นี้รวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ๆ มี 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 7 การจัดตั้งกองทุนชลประทาน กิจกรรมที่ 8 การจ้างเหมางานบำรุงรักษาแก่กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน และกิจกรรมที่ 9 การมีส่วนร่วมในการส่งน้ำและบำรุงรักษา

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตคือ ความเห็นความชอบและความคาดหวังซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ มี 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 10 การประเมินความเข้มแข็งขององค์กรผู้ใช้น้ำ และกิจกรรมที่ 11 การจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการ

การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมเป็นนโยบายที่กรมชลประทานกำหนดให้ทุกส่วนราชการภายใต้กรมชลประทานจะต้องมีการถือปฏิบัติให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

และนโยบายของรัฐบาลของแต่ละชุด ต่างก็มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งขั้นตอนทั้ง 11 ขั้นตอนเป็นไปตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff

2.1.6 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals)

(<https://www.nxpo.or.th/th/8081/> สืบค้นวันที่ 25 พฤษภาคม 2565)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือที่เรียกเป็นคำย่อของภาษาอังกฤษว่า SDGs ย่อมาจาก Sustainable Development Goals–SDGs เป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศที่เกิดจากความสมดุลของมิติความยั่งยืน(Three Pillars of Sustainability) ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนาที่ต่างไปจากกระบวนการพัฒนาแต่เดิมที่มีจุดเน้น (focus) ในเรื่องของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความมั่งคั่งทางสังคมแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เป็นจำนวนมากทั้ง ๆ ที่ทรัพยากรเหล่านั้นมีปริมาณจำกัดและหายาก แต่เมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาได้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ประชาชนได้รับประโยชน์เป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามการนำทรัพยากรอันจำกัดมาใช้ในการพัฒนานั้นยังได้ส่งผลกระทบต่อและเกิดผลข้างเคียงที่ไม่พึงประสงค์ตามมาด้วยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผลกระทบต่อเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม ทำให้สิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรมและมีมลพิษ (pollution) ที่มีผลต่อคุณภาพการดำเนินชีวิตของผู้คนเป็นอย่างมาก

สำหรับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ทั้งหมด 17 เป้าหมายด้วยกัน จากนั้นองค์การสหประชาชาติได้จำแนก เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ออกเป็น 17 เป้าหมาย ประกอบไปด้วย 169 เป้าหมายย่อย (SDG Targets) ที่มีความเป็นสากล เชื่อมโยงและเกื้อหนุนกัน และกำหนดให้มี 247 ตัวชี้วัด เพื่อใช้ติดตามและประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนา โดยสามารถจัดกลุ่ม SDGs ตามปัจจัยที่เชื่อมโยงกันใน 5 มิติ (5P) ได้แก่ (1) การพัฒนาคน (People) ให้มีความสำคัญกับการขจัดปัญหาความยากจนและความหิวโหย และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม (2) สิ่งแวดล้อม (Planet) ให้มีความสำคัญกับการปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศเพื่อพลเมืองโลกรุ่นต่อไป (3) เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและสอดคล้องกับธรรมชาติ (4) สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) ยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีสังคมที่สงบสุข และไม่แบ่งแยก และ (5) ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน (สภาพพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563: น.18) แสดงได้ดังภาพที่ 2.5

ภาพที่ 2.5 มิติการพัฒนาที่ยั่งยืน 5 P'S

ที่มา : ดัดแปลงจาก Wayne Visser.(2015). “UN Sustainable Development Goals – Finalised Text & Diagrams. Retrived May 19, 2022, from <https://www.waynevisser.com/tag/sustainable-development>

จากภาพที่ 2.5 มิติการพัฒนาที่ยั่งยืน 5 P'S นั้น จะประกอบด้วยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)จำนวน 17 เป้าหมาย โดยแต่ละเป้าหมายมีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้ (<https://science.mahidol.ac.th/sdgs/sdgs-17/> สืบค้นวันที่ 19 พฤษภาคม 2565)

1. มิติการพัฒนาคน (People) เป็นมิติที่ว่าด้วยเรื่องคุณภาพชีวิตของผู้คนจะประกอบด้วยเป้าหมายด้านการขจัดความยากจน การขจัดความหิวโหย การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี การศึกษาที่เท่าเทียม และ ความเท่าเทียมทางเพศ

2. มิติเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) มิตินี้เป็นมิติที่ว่าด้วยเรื่องความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนและครอบคลุม (เป้าหมายที่ 7-11) มีเป้าหมายที่สำคัญได้แก่ การสร้างหลักประกันว่าทุกคนเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่สามารถซื้อหาได้ เชื่อถือได้ และยั่งยืน การส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ และมีผลผลิตภาพ และการมีงานที่สมควรสำหรับทุกคน สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริม การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม การลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศการทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทัวถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและยั่งยืน

3. มิตีสิ่งแวดล้อม (Planet) เป็นมิติที่เน้นการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมมีเป้าหมายสำคัญได้แก่ การสร้างหลักประกันเรื่องน้ำและการสุขภาพให้มีการจัดการอย่างยั่งยืน และมีสภาพพร้อมใช้สำหรับทุกคน การสร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเลและทรัพยากรทางทะเลและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้การปกป้อง ฟื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียมลพิษทางชีวภาพ

4. มิติสันติภาพและความยุติธรรม (Peace) เป็นมิติที่เน้นการส่งเสริมสังคมสงบสุข มีเป้าหมายเพื่อสร้างและส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ

5. มิติความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) เป็นมิติที่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความร่วมมือ มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูสภาพหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

หากพิจารณาลักษณะการดำเนินงานทางด้านการบริหารการพัฒนาชลประทานอย่างยั่งยืน ด้วยระบบการกระจายน้ำจะเห็นได้ว่าเป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ แสดงได้ดังตารางที่ 2.1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 ความสอดคล้องระหว่างการบริหารการพัฒนาการชลประทานอย่างยั่งยืนด้วยระบบกระจายน้ำกับมิติและเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs)

ลักษณะของการบริหารการพัฒนาการชลประทานอย่างยั่งยืน	มิติการพัฒนาที่ยั่งยืนการพัฒนา สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง สันติภาพ และความยุติธรรม ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา
<p>1. การจัดเตรียม เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือปฏิรูปโครงสร้างการบริหารการพัฒนาชลประทานให้มีสมรรถนะ (ศักยภาพหรือความสามารถ) ที่จะรองรับนโยบาย แผน แผนงาน โครงการ และกิจกรรมสำหรับการบริหารการพัฒนาชลประทานอย่างยั่งยืน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การสร้างหลักประกันการเข้าถึงทรัพยากร(น้ำ)ในราคาที่สามารถซื้อหาได้ เชื่อถือได้ และยั่งยืน - การส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่มีผลผลิต และการมีงานที่สมควรสำหรับทุกคน - การสร้างหลักประกันเรื่องน้ำเพื่อให้มีการจัดการอย่างยั่งยืน และมีสภาพพร้อมใช้สำหรับทุกคน
<p>2. การจัดเตรียม เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือปฏิรูปกระบวนการ/เทคโนโลยีให้มีสมรรถนะ (ศักยภาพหรือความสามารถ) ที่จะรองรับนโยบาย แผน แผนงาน โครงการ และกิจกรรมสำหรับการบริหารการพัฒนาชลประทานอย่างยั่งยืน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การสร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน การปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น - การปกป้อง พื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศ และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ
<p>3. การจัดเตรียม เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหรือปฏิรูปพฤติกรรมการบริหารให้มีสมรรถนะ (ศักยภาพหรือความสามารถ) ที่จะรองรับนโยบาย แผน แผนงาน โครงการ และกิจกรรมสำหรับการบริหารการพัฒนาชลประทานอย่างยั่งยืน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างและส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุม การทำให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ - การให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความร่วมมือ มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูสภาพหุ้นส่วนความร่วมมือในทุกๆระดับสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง” จะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 มิติด้วยกัน คือ 1) งานวิจัยการบริหารจัดการน้ำ 2) งานวิจัยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ 3) งานวิจัยอื่น ๆ และ 4) งานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาการชลประทาน โดยมีงานวิจัยที่น่าสนใจ ดังนี้

2.2.1 งานวิจัยการบริหารจัดการน้ำ มีน่าสนใจ ดังนี้

1) เสาวนีย์ วิจิตรโกสุม (2551) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำลำตะคองแบบบูรณาการ” มีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำโดยศึกษาใน 2 ระดับ ได้แก่ระดับลุ่มน้ำและระดับเมืองซึ่งมีแหล่งน้ำต้นตุนแหล่งเดียวกันคือ อ่างเก็บน้ำลำตะคองโดยศึกษาสภาพทรัพยากรน้ำ การจัดสรรน้ำในลุ่มน้ำ วิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน การใช้น้ำ จำนวนประชากร การพัฒนาเมืองและความขัดแย้งในการใช้น้ำในแต่ละภาคส่วนเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำในอนาคตของลุ่มน้ำตะคองให้สอดคล้องกับการพัฒนาทั้งภาคเกษตรกรรมและภาคเมืองบนพื้นฐานของความต้องการน้ำขั้นต่ำสำหรับประชากรสำหรับการผลิตและสำหรับธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการศึกษาพบว่า ลุ่มน้ำตะคองเป็นลุ่มน้ำที่มีแนวโน้มการขาดแคลนและอาจขัดแย้งในการใช้น้ำขึ้นเนื่องจากความต้องการน้ำในภาพรวมมีปริมาณมากกว่าน้ำต้นตุนในลุ่มน้ำคิดเป็น 109.34 ล้าน ลบ.ม.ในอนาคต (พ.ศ. 2567) ลุ่มน้ำตะคองจะมีจำนวนประชากร 974,900 คน และมีความต้องการน้ำ 324.63 ล้าน ลบ.ม. และน้ำเพื่อธรรมชาติ 56.64 ล้าน ลบ.ม. ในการศึกษาในระดับเมืองพบว่า เมืองนครราชสีมามีความเป็นเมืองสูง การใช้ที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่เกษตรกรรมเป็นพื้นที่เพื่อการพักอาศัย แนวโน้มการใช้ที่ดินในอนาคตจะมีเพียงการใช้พื้นที่เพื่อพาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัยเท่านั้นและอาจมีการขยายพื้นที่เทศบาลออกไปประมาณ 10 ตารางกิโลเมตรเพื่อรองรับกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ในด้านของความต้องการใช้น้ำมีปริมาณ 59.18 ล้าน ลบ.ม. ในปัจจุบันประชากรมีอัตราใช้น้ำคิดเป็น 358 ลบ.ลิตร/คน/วัน ในอนาคตจะมีความต้องการใช้น้ำ คิดเป็น 513 ลิตร/คน/วัน ด้านการศึกษาการพัฒนาพื้นที่แบ่งพื้นที่ลุ่มน้ำออกเป็น 3 พื้นที่ได้แก่พื้นที่พัฒนาเพื่อการท่องเที่ยว พื้นที่พัฒนาเพื่อการอุตสาหกรรม พื้นที่พัฒนาเพื่อการพัฒนาเมืองและเกษตรกรรมซึ่งพื้นที่ที่มีการใช้น้ำมากที่สุดคือพื้นที่กลุ่มการพัฒนาเมืองและเกษตรกรรม โดยการใช้ในปัจจุบันและอนาคตคิดเป็น 78.73 และ 114.10 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณน้ำกักเก็บเฉลี่ยในอ่างเก็บน้ำลำตะคอง แนวทางการพัฒนาพื้นที่และทรัพยากรน้ำเพื่อไม่ให้เกิดการขาดแคลนน้ำจำเป็นต้องควบคุมและวางแผนพัฒนาพื้นที่และการจัดการทรัพยากรน้ำทั้งด้านอุปสงค์และอุปทานทั้งในพื้นที่เหนือเขื่อนซึ่งการใช้น้ำในพื้นที่จะมีผลต่อปริมาณน้ำต้นตุนของพื้นที่ท้ายน้ำ รูปแบบการพัฒนาของพื้นที่ท้ายเขื่อนที่จะไม่ก่อให้เกิดการขาดแคลนน้ำคือ การพัฒนาอุตสาหกรรมสามารถทำได้ตามแผนพัฒนาที่กำหนดไว้โดยมีเงื่อนไข การพัฒนาเกษตรกรรมเป็นการใช้น้ำเฉพาะฤดูแล้งและไม่มีการขยายพื้นที่ชลประทาน การใช้น้ำเพื่อประชากรเป็นไปในอัตราที่กำหนดและน้ำเพื่อธรรมชาติเป็นการใช้น้ำเพียงร้อยละ 10

ของปริมาณน้ำใช้จริงโดยปริมาณน้ำกักเก็บในอ่างเก็บน้ำลำตะคองจะต้องมีปริมาณไม่น้อยกว่า 171.20 ล้าน ลบ.ม.

2) **ชลธร ทิพย์สุวรรณ (2557)** ได้เสนอบทความวิจัยเรื่อง “**การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำริม จังหวัดเชียงใหม่**” โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการใช้ ทรัพยากรน้ำรวมถึงกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการใช้ทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำริมเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่การบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำริมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการใช้น้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำริม เพื่อสร้างให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมถึงความยั่งยืนด้านสังคม ชุมชน วัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมโดยผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่จำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนชุมชน ตัวแทนหน่วยงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนสถาบันการศึกษา ตัวแทนสถาบันศาสนาและตัวแทนภาคธุรกิจรวมจำนวน 78 คน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานวิธี ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรน้ำรวมถึงกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการใช้ทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำริม ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม การศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสอบถาม การสัมภาษณ์การสนทนากลุ่มและการประชุมระดับลุ่มน้ำและแบบสำรวจความคิดเห็นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์และสภาพปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ

ผลการวิจัยพบว่าปัญหาด้านทรัพยากรน้ำที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำริมประกอบด้วย ปัญหาจากการใช้ทรัพยากรน้ำและปัญหาที่เกิดจากกระบวนการบริหารจัดการของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการใช้น้ำซึ่งปัญหาจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สำคัญได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งในการจัดการน้ำ ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วม และปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำขาดการบูรณาการร่วมกัน โดยปัจจัยที่นำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการในครั้งนี้ได้แก่ (1) ข้อตกลงการใช้น้ำร่วมกันในพื้นที่ลุ่มน้ำ (2) วัฒนธรรมภูมิปัญญาและการจัดการทรัพยากรน้ำโดยชุมชน (3) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการใช้ทรัพยากรน้ำ (4) กฎหมายระเบียบข้อบังคับที่สอดคล้องตลอดทั้งลุ่มน้ำ (5) หลักคุณธรรม จริยธรรมและหลักธรรมาภิบาล (6) องค์กรหรือหน่วยงานหลักในการบูรณาการ (7) มาตรการ และแรงจูงใจในการบริหารจัดการน้ำ (8) ระบบการศึกษาและกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ (9) แผนการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ และ (10) ระบบฐานข้อมูลที่สนับสนุนการจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งนี้ได้ทำการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการลุ่มน้ำ สาขาแม่น้ำริม ได้อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม กระบวนการแก้ปัญหาคความขัดแย้ง และกระบวนการ เจรจาต่อรองระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการใช้ทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำทั้ง 6 กลุ่ม โดยผลของกระบวนการนำไปสู่การกำหนดนโยบายและพิจารณาแนวทางการบริหารจัดการและแก้ปัญหาพร้อมกันเพื่อให้การแก้ปัญหาให้ตรงกับ

ความต้องการที่แท้จริงในพื้นที่ลุ่มน้ำกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งเป็นการสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการใช้ทรัพยากรน้ำได้เข้ามาร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น จากนั้นนำเสนอความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ลุ่มน้ำไปภาครัฐโดยองค์กรหลักที่จัดตั้งขึ้นจะทำหน้าที่เป็นองค์กรที่บูรณาการทรัพยากรการบริหารจัดการและเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนให้เกิดความสอดคล้องประกอบกับการสร้างระบบเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำโดยชุมชนซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน โดยระบบเครือข่ายนี้จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เห็นผลชัดเจนเป็นรูปธรรม และสามารถแก้ไขปัญหาชุมชนได้ในทุกมิติ ทั้งมิติทางสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนลุ่มน้ำโดยจะสามารถเชื่อมโยงความสำเร็จและความยั่งยืนในระดับบุคคลรวมถึงระดับชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำได้อย่างเหนียวแน่นและยั่งยืน เกิดเป็นเครือข่ายที่ ค่อยๆ ขยายใหญ่ขึ้นและครอบคลุมพื้นที่ลุ่มน้ำได้ในที่สุดตามระบบเครือข่ายที่ได้กำหนดไว้ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาค่าใช้จ่ายทรัพยากรน้ำให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

3) สุกิตติยา บุญหลาย และ ศิวัช ศรีโศคนางกุล (2560) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรยั่งยืน กรณีศึกษา : ตำบลท่ากระเสริม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระบบการบริหารจัดการน้ำ ตำบลท่ากระเสริม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น 2) ผลกระทบจากการบริหารจัดการน้ำตำบลท่ากระเสริม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และ 3) เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำที่เหมาะสมยั่งยืนในพื้นที่ ตำบลท่ากระเสริม โดยใช้วิธีการวิจัยทั้งการค้นคว้าเอกสาร และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 28 คน แบ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ 6 คน และเกษตรกรผู้ใช้น้ำ 22 คน ผลการวิจัยพบว่า ระบบการบริหารจัดการน้ำ มี 2 ระบบ คือ 1) น้ำจากคลองชลประทาน และ 2) โครงการสูบน้ำด้วยกระแสไฟฟ้า ซึ่งเกิดผลกระทบ 4 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านวัฒนธรรมและ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม ประเด็นเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกร นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความขัดแย้งที่เกิดจากการแย่งทรัพยากรน้ำ ในส่วนของการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรยั่งยืนได้เป็น 5 ประเด็นคือ 1) จัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำร่วมกัน 2) เพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการน้ำโดยชุมชน 3) จัดทำข้อมูล สารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ 4) เสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในการแก้ไขความขัดแย้ง และ 5) ส่งเสริมการปลูกพืชใช้น้ำน้อย

4) อรัญญา ภูโคกค้อย และ วิษณุ สมิตสุวรรณ (2562) เสนอบทความวิจัย เรื่อง “การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านไต้ อำเภอยะยี่ จังหวัดขอนแก่น” โดยกล่าวว่า งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านไต้ อำเภอยะยี่ จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิธีการบริหารจัดการน้ำ 2) วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค การบริหารจัดการน้ำ และ 3) เสนอแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดความยั่งยืน โดย

ประยุกต์ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ทั้งการค้นคว้าเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม โดยประยุกต์การเลือกแบบเจาะจงในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหาร ท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง 9 คน กลุ่มสมาชิกสภาเทศบาล 12 คน กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน 9 คน และกลุ่มอาสาสมัครการบริหารจัดการน้ำ 5 คน รวมจำนวน 35 คน ผลการวิจัยพบว่า

1) หน่วยการวิเคราะห์หรือเทศบาลตำบลบ้านโต้นมีวิธีการบริหารจัดการน้ำด้วยการใช้สิ่งก่อสร้าง คือ สถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้า กระจายน้ำตามคลองตาดคอนกรีตและท่อ ครอบคลุมพื้นที่เกษตรได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีการแบ่งและมอบหมายงานให้ผู้รับผิดชอบชัดเจน

2) พบปัญหา คือ การกระจายน้ำไม่ทันความต้องการของผู้ขอรับบริการในช่วงภาวะฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานาน ซึ่งทำให้เกิดความแห้งแล้ง และปัญหาด้านงบประมาณพัฒนาแหล่งน้ำไม่เพียงพอ

3) ด้านแนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5) **กรณีสิทธิ สะและน้อย (2562)** ได้เสนอบทความวิจัยเรื่อง “**การบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิงอำเภอบึงอรัญชัย จังหวัดนครราชสีมา**” โดยกล่าวว่า การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลในการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรม ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นเกษตรกรจากกลุ่มประชาชนผู้ใช้น้ำชลประทานเขื่อนลำพระเพลิงจำนวน 18กลุ่ม กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงได้กลุ่มตัวอย่าง 247 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสถิติอ้างอิง Chi-Square ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปผลการศึกษาพบว่า

1) ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง 148 คน (59.9%) เพศชาย 99คน (40.1%) ส่วนใหญ่มีอายุ 50 ขึ้นไป 129 คน (52.2%) มีความรู้ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี 243คน (94.7%) และมีอาชีพเกษตรกรรม ส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท 221 คน (89.47%) มีเพียง 4 คน (1.6%) เท่านั้นที่มีรายได้มากกว่า 20,000บาทต่อเดือน

2) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิงในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3) มีความสัมพันธ์กันระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล (อายุ) กับการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมเท่านั้น

6) **อังกร แก้วย่อง (2562)** ได้เสนอบทความวิจัยเรื่อง “**รูปแบบการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ:โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากลุ่มน้ำโก-ลก จังหวัดนราธิวาส**” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำของโครงการส่งน้ำ และบำรุงรักษากลุ่มน้ำโก-ลก จังหวัดนราธิวาส 2) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำ แบบบูรณาการและยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วม และ 3) รวบรวมข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางในการบริหารจัดการน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากลุ่มน้ำ โก-ลก จังหวัดนราธิวาส โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสม (Mixed Method)

ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำโก-ลก จังหวัดนราธิวาส จำนวน 50,171 คน ผู้นำเกษตรกรและชุมชนที่มี ส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 80 คน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำจำนวน 20 รวมเป็น 50,271 คน กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่มได้แก่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณได้แก่ประชากรที่อยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำ โก-ลก ได้จากการสุ่มตัวอย่างหลายขั้นตอนจำนวน 400 คน และใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบผสมผสาน (Mixed Sampling) คือ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยกำหนดให้ทุกตำบลเป้าหมายในเขตอำเภอไทรโยค-ลกและอำเภอตากใบเป็นหน่วยสุ่มแล้วจึงสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) และ กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อหาแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการในเขตชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก ได้แก่ ตัวแทนผู้นำเกษตรกรจำนวน 40 คน ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำจำนวน 20 คน ประชาชนที่สนใจจำนวน 20 คน ตัวแทนจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลกจำนวน 2 คน ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส จำนวน 8 คน ตัวแทนจากการประปาจำนวน 2 คน ตัวแทนจากกรมพัฒนาที่ดินจำนวน 2 คน ตัวแทนจากกรมปศุสัตว์จำนวน 2 คน ตัวแทนจากกรมป่าไม้จำนวน 2 คน ตัวแทนจากกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชจำนวน 2 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมเป็น 100 คน เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) เครื่องมือแบบสอบถามสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ และ 2) แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ จัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างและการสนทนากลุ่มโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก จังหวัดนราธิวาส พบว่ามีปัญหาด้านการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการและยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมองค์กรหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำไม่เข้าใจในด้านการบริหารจัดการน้ำแบบยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนในภาพรวมมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

2) รูปแบบการบริหารจัดการน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำ โก-ลก จังหวัดนราธิวาส เป็นการบริหารจัดการน้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำเค็ม และน้ำเปรี้ยว โดยนำศาสตร์พระราชามาใช้ ได้แก่ ความรู้ คุณธรรม มีเหตุผล พอประมาณ และมีภูมิคุ้มกัน อาศัยหลักการของการบูรณาการและมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนวิธีการคือบริหารจัดการน้ำและอาคารชลประทาน ก่อสร้างใหม่ อาคารชลประทานปรับปรุงอาคารชลประทานและซ่อมแซมอาคารชลประทานเพื่อให้เกิดเป็นรูปแบบการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วม

3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางในการบริหารจัดการน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก จังหวัดนราธิวาส ต้องพัฒนาขีดความสามารถทักษะและเทคนิคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาพลังคนและพลังแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาพลังคนเพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพ มีคุณธรรม และคนในชุมชนมีความสุข และพลังแห่งการเรียนรู้ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้ มีทักษะและกระบวนการในการคิด การวิเคราะห์ และการแก้ไขปัญหาและนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการน้ำสู่ความสมดุล พอเพียงและยั่งยืน

7) ปกิตน์ สันตินิยม (2564) เสนอบทความทางวิชาการเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำตามหลักธรรมาภิบาล” นำเป็นทรัพยากรที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตการเกษตรและอุตสาหกรรม ประเทศไทยบริหารจัดการน้ำตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อให้ การใช้น้ำเกิดประโยชน์สูงสุด และเพื่อแก้ไขปัญหาทั่วมและปัญหาภัยแล้ง การบริหารจัดการน้ำดังกล่าวจะเกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลได้ จำเป็นต้องบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ และใช้หลักธรรมาภิบาล 6 ประการ ในการบริหาร เพื่อให้เกิดสมดุลของน้ำและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน และสามารถแก้ไขปัญหาทั่วมและปัญหาภัยแล้งในสังคมได้อย่างยั่งยืนถึงแม้ว่า “น้ำ” เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมด หากควรมีการบริหารจัดการน้ำที่เหมาะสม เพื่อให้ชุมชนได้ใช้น้ำที่มีคุณภาพดี มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของชุมชนและกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันได้มีการพัฒนาระบบการจัดการน้ำมาใช้ประโยชน์ ได้คุ้มค่ายิ่งขึ้นด้วยการจัดระบบชลประทาน ทำให้เกิดพื้นที่เพาะปลูกหรือพื้นที่เกษตรกรรมที่ไม่ ต้องพึ่งพิงน้ำฝนมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันในหลายชุมชน โดยได้จากแหล่งน้ำผิวดิน เช่น ห้วย หนอง คลอง บึง หรืออ่างเก็บน้ำ ดังนั้น การจัดการน้ำ จึงเป็นเรื่องที่หลายฝ่ายต้องให้ ความสำคัญเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่มีมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ชี้ให้เห็นว่าน้ำเป็นทรัพยากรที่ต้องจัดการให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถ ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้น้ำทุกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณา ในการบริหารจัดการน้ำในปัจจุบันคือจะทำอย่างไรจึงจะก่อให้เกิดการใช้ที่มีประสิทธิภาพ อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม บทความทางวิชาการเรื่องนี้ได้นำเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำ ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุดในการดำเนินงาน

กล่าวโดยสรุปงานวิจัยกลุ่มนี้มุ่งศึกษาในเรื่องการบูรณาการในการจัดการน้ำความยั่งยืนในการเรื่องน้ำ และหลักธรรมาภิบาลในการใช้น้ำ มุ่งหวังให้เกิด “ความมั่นคงในน้ำ” (water security) เป็นวิธีการศึกษาที่พยายามหาหนทางหรือแนวทางโดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ ให้มีน้ำกินน้ำใช้ตลอดไป และที่ยั่งยืน

2.2.2 งานวิจัยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ ที่น่าสนใจ ได้แก่

1) สุธรรมา จันทรา (2556) ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรน้ำจากโครงการชลประทานแม่น้ำชี: กรณีศึกษาโครงการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านกุดแช่ จังหวัดร้อยเอ็ด” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมรวมทั้งศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรน้ำจากโครงการชลประทานแม่น้ำชี กรณีศึกษาโครงการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านกุดแช่ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาด้วยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเกษตรกรที่มีสถานภาพเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป มีระยะเวลาอยู่อาศัยตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป จำนวน 300 ครัวเรือน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว ในส่วนของการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมทั้งสิ้น 20 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับสูง โดยปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ลักษณะการถือครองที่ดิน ระยะเวลาการเป็นสมาชิกสหกรณ์ผู้ใช้น้ำ อาชีพ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำและการให้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ส่วนการศึกษาปัญหาและอุปสรรค ผลการศึกษา พบว่ามีปัญหาดังต่อไปนี้คือปัญหาการเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผน การแสดงความคิดเห็น ปัญหาการไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ ปัญหาการขาดความร่วมมือและการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเกษตรกรในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการร่วมกัน สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัยคือ หน่วยงานภาครัฐควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ร่วมแสดงความคิดเห็น เข้าประชุมและอบรม ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงโดยมุ่งเน้นให้ทราบถึงประโยชน์และปัญหาที่เกิดขึ้นกับโครงการชลประทานให้แก่เกษตรกรได้ รับทราบ ควบคุมไปกับการจัดกิจกรรมในการจัดการทรัพยากรน้ำ

2) กรรณสิทธิ์ สะและน้อย (2560) ศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา Water Management for Sustainability of Agriculture at Lamphra Phloeng Dam Pak Thong Chai District Nakhon Ratchasima Province.” การวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนของการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลกับการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

สมมติฐานการวิจัย คือ สมมติฐานที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนของการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับมากถึงระดับมากที่สุด

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามเพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ และรายได้ มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นเกษตรกรจากกลุ่มประชาชนผู้ใช้น้ำชลประทานเขื่อนลำพระเพลิงจำนวน 18 กลุ่ม กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้กลุ่มตัวอย่าง 247 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสถิติอ้างอิง (Chi-Square (χ^2)) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการศึกษาพบว่า

1) ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง 148 คน (59.9%) เพศชาย 99คน (40.1%) ส่วนใหญ่มีอายุ 50 ขึ้นไป 129 คน (52.2%) มีความรู้ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี 243คน (94.7%) และมีอาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท 221 คน (89.47%) มีเพียง 4 คน (1.6%) เท่านั้นที่มีรายได้มากกว่า 20,000 บาทต่อเดือน

2) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรม บริเวณเขื่อนลำพระเพลิงในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.43, S.D. = 0.64)

3) มีความสัมพันธ์กันระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล (อายุ) กับการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมเท่านั้น

จากผลการวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่าทั้งภาพรวมและรายด้าน ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการวางแผนกิจกรรม ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งตรงตามสมมติฐาน แต่ปัจจัยส่วนบุคคลกับการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนของเกษตรกรบริเวณเขื่อนลำพระเพลิง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมาเกือบทั้งหมด ไม่มีความสัมพันธ์กันและไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย เนื่องจากมีความสัมพันธ์กันเมื่อจำแนกตามอายุเท่านั้น สรุปผลความคิดเห็นเพิ่มเติมจากข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการวิจัยพบว่าเกษตรกรบริเวณเขื่อนลำพระเพลิงต้องการให้ภาครัฐส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการถนอมอาหารและแปรรูปพืชผลทางการเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้จะทำให้เกษตรกรในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีมากขึ้น

3) **ฐกร กาญจน์จิระเดช มยุรี รัตนเสริมพงศ์ และ สมบูรณ์ สุขสำราญ (2561) ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุทัยธานีตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”** การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหาในปัจจุบันของการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดอุทัยธานี ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดอุทัยธานี ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 3) แนวผันน้ำและแหล่งเก็บกักน้ำบริเวณที่ราบลุ่มเพื่อบรรเทา

อุทกภัย และแก้ปัญหาวิกฤตการณ์น้ำจากการขาดแคลนน้ำในกลุ่มน้ำของจังหวัดอุทัยธานีตามแนวทางการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น 4) ระบบข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำสู่ความยั่งยืนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้จักคุณค่าของน้ำ ใช้น้ำอย่างพอประมาณมีเหตุผล 5) เพื่อผลักดันการนำผลการวิจัยสู่การกำหนดนโยบายการพัฒนา รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำสู่ความยั่งยืน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดอุทัยธานีตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ภาพรวมมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีส่วนร่วมในการดำเนินการมากที่สุด รองลงมาเป็นการมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ ปัญหาที่พบด้านการบริหารจัดการน้ำตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน ได้แก่ ประชาชนไม่ให้ความสำคัญกับการประชุมกลุ่ม องค์กรหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำไม่มีประสิทธิภาพในด้านการบริหารจัดการน้ำ

4) พิมพ์นิภา จินตานพันธ์ พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที และ อำนาจ บัวศิริ (2565) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการบริโภคอุปโภคแบบครบวงจรโดยการมีส่วนร่วมภาคประชาชนเพื่อชุมชนสันติสุข:กรณีศึกษา อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บริบทพื้นฐานสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการบริโภคบริโภคในอำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี 2) หลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการบริโภคบริโภคแบบครบวงจรโดยการมีส่วนร่วมภาคประชาชนตามหลักพุทธสันติ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการบริโภคบริโภคแบบครบวงจรโดยการมีส่วนร่วมภาคประชาชนเพื่อชุมชนสันติ ใช้รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วม เก็บข้อมูลจากเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง 8 คน รับรองโมเดลด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ 8 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการบริโภคบริโภค ในอำเภอดงหลวง มีสาเหตุมาจากแหล่งทรัพยากรต้นน้ำธรรมชาติสำหรับผลิตน้ำประปาเกิดขาดแคลนน้ำอย่างหนัก การผลิตน้ำประปาไม่พอให้บริการต่อประชาชน 2) หลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการบริโภคบริโภคแบบครบวงจรประกอบด้วยบูรณาการองค์ความรู้ 3 ส่วน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการเชิงคุณภาพ ด้วยวงจรเดมมิ่งส์ 2) หลักการมีส่วนร่วม 3) หลักพุทธสันติ เพื่อจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระบบ คือ ทรัพยากรต้นน้ำ การจัดสรรน้ำภาพรวม การผลิตน้ำประปา การผลิตน้ำมาตรฐานดื่มได้ การบริการน้ำประปาแก่ประชาชน และ การบำบัดน้ำเสีย 3) รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการบริโภคบริโภคแบบครบวงจร คือการบริหารจัดการเชิงคุณภาพอย่างมีส่วนร่วมด้วยหลักธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม สำหรับวงจร 6 ชั้นคือ 1) การบริหารทรัพยากรต้นน้ำ 2) การบริหารการจัดสรรน้ำ 3) การผลิตน้ำประปา 4) การผลิตน้ำประปาดื่มได้ตามมาตรฐาน UF 5) การบริหารจัดการบริการน้ำประปาสู่ประชาชน 6) การบริหารจัดการบำบัดน้ำเสียตามโมเดล 3P RAPUSE

5) รัชภูมิ ศรีเพ็ง (2565) ศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค แบบมีส่วนร่วมในเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโพ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์” การวิจัยเรื่องมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสาราณียธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ และ 3) ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 383 คน ที่ได้จากการสุ่มแบบง่ายในสูตรของ Taro Yamane วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารจัดการน้ำตามหลักสาราณียธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสาราณียธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r = 0.708$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ พบว่า ควรดำเนินการตามแนวทาง 2 แนวทางคือ 1) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนและระหว่างชุมชน 2) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระหว่างองค์กรชุมชน ภาครัฐและภาคเอกชน

งานวิจัยกลุ่มนี้เป็นงานที่สอดคล้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในเรื่องน้ำ ถือว่าเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย ซึ่งต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ อันเป็นการสร้างรากฐานเบื้องต้นที่จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยในระดับประเทศมีความเข้มแข็งต่อไป

2.2.3 งานวิจัยอื่น ๆ เป็นงานวิจัยที่จะนำมาใช้ประกอบการศึกษา ได้แก่

1) วรุดิ อินทนนท์ (2560) ได้เสนอบทความวิชาการ เรื่อง “การบริหารการพัฒนาราชการไทย” โดยกล่าวว่า การบริหารการพัฒนาราชการไทย มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจะช่วยให้องค์กรต่าง ๆ ขยายตัวได้อย่างรวดเร็วทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม โดยจะนำสังคมและโลกไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและเป็นตัวบ่งชี้ให้ทราบถึงแนวโน้มทั้งด้าน ความเจริญ และความเสื่อมของสังคมด้วย อนึ่ง การบริหารการพัฒนาราชการไทยมีสิ่งที่ต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาซึ่งความสำเร็จโดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการหรือวิธีการต่าง ๆ ในสมัยใหม่ เพราะโลกมีการเปลี่ยนแปลง เป็นโลกไร้พรมแดนที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ การติดต่อสื่อสารไปมาได้เร็ว ความต้องการคุณภาพของสินค้า และบริการของลูกค้าที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ นั่นเอง แนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารองค์การอย่างมากทั้งภาครัฐกิจและระบบราชการ ซึ่งเรียกว่าการบริหาร โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์

การบริหารราชการในประเทศไทยแยกได้ 3 สมัย คือ (1) สมัยที่เน้นการออกกฎหมายระเบียบ และการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย (Law and Order) ซึ่งเป็นสมัยก่อนปี ค.ศ.1960 (พ.ศ. 2503) โดยได้มีการออกกฎหมายระเบียบต่าง ๆ มากมาย เพื่อ กำหนดให้ประชาชนต้องจดทะเบียนต่าง ๆ ต้องขออนุญาตกับทางราชการก่อนที่จะสามารถดำเนิน กิจการบางอย่างได้ และจะมีการบังคับการให้ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด โดยมี วัตถุประสงค์หลักเพื่อการจัดเก็บภาษีอากร ค่า ใบอนุญาต และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เพื่อเป็นรายได้ ของแผ่นดิน การบริหารราชการในสมัยนี้จะอยู่ใน วงจำกัด กล่าวคือ นอกจากจะมีหน้าที่ในการป้องกัน ประเทศ การรักษาความสงบเรียบร้อย ภายในประเทศ การติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศแล้ว ก็จะเป็น การจดทะเบียนต่าง ๆ การจัดเก็บ ภาษีอากร การอนุญาตอนุมัติในเรื่องต่าง ๆ พร้อมกับการจัดเก็บค่า ใบอนุญาตและค่าธรรมเนียม ต่าง ๆ ตลอดจนการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดไว้ เพื่อรักษาความเป็นธรรม และ ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (2) สมัยที่เน้นการบริหารการพัฒนา (Development Administration) ซึ่งอยู่ ระหว่างปี ค.ศ. 1960-1990 (พ.ศ. 2503-2533) เป็นสมัยที่ประเทศต่าง ๆ ได้มีการใช้แผนในการพัฒนาประเทศคือ “แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1” (พ.ศ.2504-2509) โดยรัฐบาลเป็นผู้นำและอำนวยการ ในการพัฒนา ในระยะเริ่มแรกได้เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจก่อน ต่อมาได้มีการรวมการพัฒนาสังคมเข้าไปด้วยเป็น “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ” จนถึง ปัจจุบัน เพื่อเป็นการรองรับภาระหน้าที่และบทบาทใหม่ของรัฐที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวข้างต้น จึงได้มีการ จัดตั้งและขยายส่วนราชการ ตลอดจนเพิ่มจำนวนข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐกันอย่างต่อเนื่อง จนทำให้ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบุคคลเพิ่มขึ้นเป็นกว่าร้อยละ 40 ของงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งเป็นภาระที่ หนักมาก จำเป็นจะต้องหาทางแก้ไขต่อไป โดยสรุปแล้ว ในสมัยนี้ได้มีการขยายภาระหน้าที่และ บทบาทของการบริหารราชการเพิ่มขึ้นมาก จนทำให้การบริหารราชการมีลักษณะอึดอัด อู้ยอ้ย และ ล่าช้าในสายตาของประชาชน (3) สมัยที่เน้นการกำกับดูแลมากกว่าการจัดทำเองซึ่งได้เริ่มต้นอย่าง จริงจังตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 (พ.ศ. 2533) เป็นต้นมา โดยจะให้ภาคเอกชนเข้ามารับงานหรือภาระหน้าที่ บางอย่างของรัฐไปดำเนินการแทน และรัฐจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้กำกับดูแลเท่านั้น กล่าวคือจะเน้น การแปรรูปงานของภาครัฐให้เป็นของภาคเอกชน (Privatization) พร้อม ๆ กันไปกับการมอบ อำนาจ (Delegation) การกระจายอำนาจ (Decentralization) การเป็นประชาธิปไตยหรือการให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม (Democratization or People’s Participation) และการลดขนาดส่วน ราชการและกำลังคนภาครัฐ (Downsizing) ซึ่งตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น การบริหารราชการจะ ดำเนินการเฉพาะงานหรือภาระหน้าที่ที่จำเป็นที่ไม่มีผู้ใดดำเนินการเท่านั้น สำหรับงานหรือ ภาระหน้าที่ที่มีผู้อื่นรับไปดำเนินการแทนนั้น รัฐจะทำหน้าที่เป็นผู้กำกับดูแลส่งเสริมและสนับสนุน เท่านั้น ซึ่งในอนาคตการบริหารราชการจะมีขนาดที่เหมาะสมและคล่องตัว

2.2.4. งานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาการชลประทาน ที่น่าสนใจ คือ

1) Russell (2009) ศึกษาเรื่อง “Intergovernmental Cooperation and Coordination Within Canadian Disaster and Emergency Management-what Make It.” โดยการศึกษาเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการประสานงานและการทำงานร่วมกันระหว่างองค์การในการจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินและภัยพิบัติของประเทศแคนาดา โดยใช้กรณีศึกษาหน่วยงานจัดการภัยพิบัติในเขตพื้นที่ภาคเหนือของประเทศแคนาดา โดยมีประเด็นการศึกษาประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียความสัมพันธ์แบบไว้วางใจ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการสร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดการภัยพิบัติและสถานการณ์ฉุกเฉิน ผลการวิจัยพบว่า การทำงานโดยเน้นการสั่งการแบบบนลงล่าง (top down) ของรัฐบาลกลางยังไม่ประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างประสิทธิผลของการประสานงานและการทำงานร่วมกันระหว่างองค์การในการจัดการภัยพิบัติและสถานการณ์ฉุกเฉิน เมื่อเทียบกับเกณฑ์หน่วยงานต่าง ๆ ยังมีความขัดแย้งกัน และไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควรเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ห่างไกลและกันดารอย่างต่อเนื่องของประเทศแคนาดา ส่วนการประสานงานแบบล่างขึ้นบน (bottom up) พบว่า มีการแบ่งปันข้อมูลและการประสานงานกันดี ทำให้หน่วยงานสามารถแก้ไขปัญหาได้ภายใต้ทรัพยากรที่มีจำกัด มีการเสริมสร้างสมรรถนะโดยการฝึกซ้อมและการฝึกอบรม ซึ่งเป็นการแสดงถึงความร่วมมือและการประสานงานที่มีประสิทธิผลในการจัดการภัยพิบัติและสถานการณ์ฉุกเฉิน

2) Cary Doberstein (2016) ได้ศึกษาเงื่อนไขหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดการจัดการปกครองแบบร่วมมือกันได้มีความได้เปรียบหรือประสบความสำเร็จในงานวิจัยเรื่อง “Designing Collaborative Governance Decision-Making in Search of a ‘Collaborative Advantage’.” เพื่อค้นหาแนวทางการสร้างความได้เปรียบจากความร่วมมือกัน (Collaborative Advantage) ซึ่งใช้กรณีศึกษาจากแผนและโครงการของนโยบายคนไร้บ้านในเมืองแวนคูเวอร์ มลรัฐบริติชโคลัมเบีย ประเทศแคนาดา โดยใช้วิธีการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งผลที่ได้ปรากฏว่า การศึกษาแผนงานและโครงการเกี่ยวกับคนไร้บ้าน พบว่ากว่าร้อยละ 50 ของการตัดสินใจในกระบวนการความร่วมมืออยู่ภายใต้การควบคุมของระบบราชการ ซึ่งทำให้ความร่วมมือเกิดความยั่งยืนและต่อเนื่อง จึงอาจจะสรุปได้ว่า ความได้เปรียบของความร่วมมือกันเกิดมาจากการออกแบบสถาบันการจัดการปกครองในรูปแบบแนวนอน (horizontal) ที่ให้ความสำคัญกับการปรึกษาหารือที่ประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่หลากหลาย มีการนำทรัพยากรบุคคลของพื้นที่ (resources persons) ที่มีความรู้ความสามารถ มีอาชีพที่หลากหลาย โดยเฉพาะข้าราชการที่มีกลไก อำนาจ และรัฐฐานะเทียบต่าง ๆ เข้ามาร่วมมือกัน แต่มีระบบราชการคอยออกกฎระเบียบในการควบคุมและกำกับดูแลในลักษณะของอภีเครือข่ายการจัดการปกครอง (Meta-governance) ในการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน การสร้างความได้เปรียบในกระบวนการร่วมมือกันจะขึ้นอยู่กับกรอบความเป็นสถาบันและผู้นำที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะขึ้นอยู่กับปัจจัยของเวลาภารกิจ และเป้าหมายของความร่วมมือว่าจะออกมาในรูปแบบใด

3) Lihua Yang (2017) ได้ศึกษาการจัดการปกครองแบบร่วมมือกันในประเทศเผด็จการอย่างจีน ในรายงานวิจัยชื่อ “Types and Institutional design Principles of Collaborative Governance in a Strong-Government Society: The Case Study of Desretification Control in Northern China.” แม้ว่าจะมีตัวแสดงที่หลากหลายในการเข้าไปจัดการปกครองสังคมและสิ่งแวดล้อมในยุคปัจจุบัน แต่ประเภทและกลไกของการมีส่วนร่วมและความร่วมมือกันยังได้รับความสนใจจากนักวิชาการทั่วไปเป็นจำนวนมากไม่น้อย โดยเฉพาะในสังคมที่ได้รับอิทธิพลจากนโยบายที่สร้างข้อจำกัดของรัฐบาลดังเช่นประเทศจีน ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ใช้กรณีศึกษาทั้งหมด 12 กรณีทางพื้นที่ตอนเหนือของจีน และเพิ่มกรณีศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมที่ศึกษาอย่างเป็นระบบอีก 16 กรณี โดยการศึกษาในครั้งนี้ได้แบ่งประเภทความร่วมมือออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

ประเภทที่ 1 หน่วยงานภาครัฐเข้มแข็งกับภาคประชาสังคมเข้มแข็งเป็นรูปแบบที่ส่งผลให้ความร่วมมือมีประสิทธิภาพที่สุด

ประเภทที่ 2 หน่วยงานภาครัฐเข้มแข็งกับภาคประชาสังคมอ่อนแอ

ประเภทที่ 3 หน่วยงานภาครัฐอ่อนแอกับภาคประชาสังคมเข้มแข็งเป็นรูปแบบให้ความร่วมมืออยู่ในระดับกลาง ๆ และ

ประเภทที่ 4 หน่วยงานรัฐอ่อนแอกับภาคประชาสังคมอ่อนแอ ซึ่งจะเป็นผลให้ความร่วมมือเกิดความล้มเหลว

นอกจากนี้การศึกษานี้ยังได้เสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิผลของความร่วมมือ คือ

1) สร้างการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลของตัวแสดงที่หลากหลายและสนับสนุนทรัพยากรที่เพียงพอ ซึ่งตัวแสดงเหล่านี้มักจะเป็นผู้นำในชุมชน ได้แก่ ข้าราชการ นักธุรกิจ เป็นต้น

2) เปิดพื้นที่และสร้างความเป็นประชาธิปไตยให้ตัวแสดงที่หลากหลายในกระบวนการความร่วมมือ

3) กำหนดเป้าหมาย การจัดองค์กร ความเป็นระบบ และความถาวรของกิจกรรมความร่วมมือ

4) สร้างกลไกที่มีประสิทธิผลในการปรึกษาหารือ การสื่อสารและการเรียนรู้ร่วมกัน

5) สร้างกลไกที่มีผลต่อความเชื่อมั่นให้มีประสิทธิผล

6) สร้างกลไกที่เพิ่มความเข้าใจระหว่างกันให้มีประสิทธิผลและเพิ่มโอกาสของความเป็นไปได้ในการได้รับประโยชน์และความเป็นธรรมจากความร่วมมือ

7) มีกลไกการจัดการความขัดแย้งที่มีประสิทธิผล และ

8) ขยายพื้นที่เพื่อทดลองรูปแบบการจัดการปกครองร่วมกัน

งานวิจัยกลุ่มนี้ต้องการนำเสนอเพื่อให้เห็นความสำคัญของการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นกระแสหลักของการบริหารจัดการชลประทานในทุกประเทศที่สอดคล้องกับ NPG. แม้กระทั่งประเทศคอมมิวนิสต์ก็ตาม ที่ภาครัฐใหญ่โตมากเกินไป ภารกิจมีมากมาย จึงจำเป็นต้องให้ชุมชนหรือชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าว เพื่อจะได้ “ตัดเสื้อให้ตรงตามความต้องการ”

กล่าวโดยสรุปการทบทวนวรรณกรรมการมีส่วนร่วมจะใช้แนวคิดของ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) และขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเป็นแนวคิดที่กรมชลประทานนำมาใช้ในการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษา นี้ เกษตรกรสามารถมีส่วนร่วมได้ทั้งในด้านการตัดสินใจ การบริหารจัดการและดำเนินงาน หรือกิจกรรมชลประทาน โดยมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ 11 กิจกรรมที่สำคัญ

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) มี 2 กิจกรรมซึ่งได้แก่ กิจกรรมที่ 1 การสร้างความเข้าใจการมีส่วนร่วม และกิจกรรมที่ 2 การจัดทำข้อตกลงการมีส่วนร่วม

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) มี 4 กิจกรรมได้แก่ กิจกรรมที่ 3 การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน กิจกรรมที่ 4 การเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน กิจกรรมที่ 5 การยกระดับองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน และกิจกรรมที่ 6 การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทาน

3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) มี 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 7 การจัดตั้งกองทุนชลประทาน กิจกรรมที่ 8 การจ้างเหมางานบำรุงรักษาแก่กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน และกิจกรรมที่ 9 การมีส่วนร่วมในการส่งน้ำและบำรุงรักษา

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) มี 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 10 การประเมินความเข้มแข็งขององค์กรผู้ใช้น้ำ และกิจกรรมที่ 11 การจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการ

ถ้าหากเปิดโอกาสให้ชาวบ้านหรือประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงทั้ง 4 ขั้นตอนก็น่าจะส่งผลต่อการบรรลุผลเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้ง 5 ประการ คือ ด้าน People การพัฒนาคน ด้าน Prosperity เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง ด้าน Planet สิ่งแวดล้อม ด้าน Peace สันติภาพและความยุติธรรม และด้าน Partnership หุ่นส่วนการพัฒนาหรือความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยที่กรอบแนวคิดได้นำเสนอไว้ในบทที่ 1

เมื่อนำผลงานวิจัยและวรรณกรรมที่นำเสนอมาเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อหาความสอดคล้องซึ่งกันและกัน ดังตารางที่ 2. 1

ตารางที่ 2.2 ความสอดคล้องระหว่างงานวิจัยและวรรณกรรมกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ลำดับ	ผู้วิจัย	ชื่องานวิจัย	วัตถุประสงค์ ข้อที่
1	เสาวนีย์ วิจิตรโกสุม (2551)	การจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำลำตะคอง แบบบูรณาการ	1
2	ชลธร ทิพย์สุวรรณ (2557)	การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำริม จังหวัดเชียงใหม่	1
3	สุกิตติยา บุญหลาย และ ศิวัช ศรีโศคางกุล (2560)	แนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำ เพื่อการเกษตรยั่งยืน กรณีศึกษา : ตำบล ท่ากระเสริม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น	1
4	อรัญญา ภูโคกค้อย และ วิษณุ สมิตสุวรรณ (2562)	การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาล ตำบลบ้านไถ่น อำเภอพะเยา จังหวัดขอนแก่น	1
5	กรรณสิทธิ์ สะและน้อย (2562)	การบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำ เกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิงอำเภอบึง พิกุลชัย จังหวัดนครราชสีมา	1 และ 2
6	อังกร แก้วย่อง (2562)	รูปแบบการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ: โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก จังหวัดนครราชสีมา	1 และ 2
7	ปกิตน์ สันตินิยม (2564)	การบริหารจัดการน้ำตามหลักธรรมาภิบาล	1
8	สุธรรมา จันทรา (2556)	การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการ ทรัพยากรน้ำจากโครงการชลประทานแม่น้ำชี: กรณีศึกษาโครงการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้าน กุดแซ่ จังหวัดร้อยเอ็ด	1 และ 2

ตารางที่ 2.2 ความสอดคล้องระหว่างงานวิจัยและวรรณกรรมกับวัตถุประสงค์การวิจัย (ต่อ)

ลำดับ	ผู้วิจัย	ชื่องานวิจัย	วัตถุประสงค์ ข้อที่
9	กรรณสิทธิ์ สะและน้อย (2560)	การบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำ เกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิง อำเภอ ปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา	1 และ 2
10	ฐกร กาญจน์จิระเดช มยุรี รัตนเสริมพงศ์ และ สมบูรณ์ สุขสำราญ (2561)	รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร จัดการน้ำอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุทัยธานีตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	2 และ 3
11	พิมพ์นิภา จินตานพันธ์ พระมหาวิระศักดิ์ อภิณฑเวที และ อำนาจ บัวศิริ (2565)	รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อ การบริโภคอุปโภคแบบครบวงจรโดยการมี ส่วนร่วมภาคประชาชนเพื่อชุมชนสันติสุข: กรณีศึกษา อำเภอดงหลวง จังหวัดกาญจนบุรี	1
12	รัชภูมิ ศรีเพ็ง (2565)	การบริหารจัดการน้ำเพื่อการอุปโภคและ บริโภคแบบมีส่วนร่วมในเขตพื้นที่ องค์การ บริหารส่วนตำบลหนองโพ อำเภอตากสิน จังหวัดนครสวรรค์	1 และ 2
13	วรวิทย์ อินทนนท์ (2560)	การบริหารการพัฒนาราชการไทย	1
14	Russell (2009)	Intergovernmental Cooperation and Coordination Within Canadian Disaster and Emergency Management-what Make It.	1
15	Cary Doberstein (2016)	Designing Collaborative Governance Decision-Making in Search of a 'Collaborative Advantage'.	1
16	Lihua Yang (2017)	Types and Institutional design Principles of Collaborative Governance in a Strong-Government Society: The Case Study of Desertification Control in Northern China.	1

2.3 ข้อมูลศึกษา

ข้อมูลศึกษามุ่งที่จะนำเสนอข้อมูลที่ใช้ประกอบในการศึกษาและนำมาวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา โดยเริ่มจากพื้นที่ศึกษา และส่วนที่ 2 คือ นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้อง

2.4 พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา คือ 1) จังหวัดระยอง ต่อมาคือ 2) ข้อมูลอำเภอบ้านค่ายอันเป็นที่ตั้งของโครงการฯ ซึ่งเป็นพื้นที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ ฯ 3) โครงการชลประทานระยอง คือหน่วยราชการที่ดำเนินการโครงการ ฯ นี้ ประการสุดท้ายคือ 4) ข้อมูลโครงการก่อสร้างระบบส่งน้ำระบบระบายน้ำและอาคารประกอบโครงการคลองใหญ่

2.4.1 จังหวัดระยอง จังหวัดระยองเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกของประเทศไทย เป็นจังหวัดที่มีรายได้ประชากรต่อหัวสูงที่สุดในประเทศ และผลิตภัณฑ์รวมจังหวัดอยู่ในอันดับที่ 2 ของประเทศไทยเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมากมาย และเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการเกษตรกรรม การปกครองแบ่งออกเป็น 8 อำเภอ 58 ตำบล 442 หมู่บ้าน

จังหวัดระยองมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบชายฝั่งที่เกิดจากการทับถมของตะกอนบริเวณแอ่งลุ่มน้ำระยองและที่ลาดสลับเนินเขาและภูเขา มีลักษณะเป็นลอนลูกคลื่นสูงต่ำสลับกันไป โดยมีพื้นที่ทิวเขา 2 แนว คือ ทิวเขาชะเมาทางทิศตะวันออก และทิวเขาที่อยู่ประมาณกึ่งกลางของตัวจังหวัดเป็นแนวยาวจากอำเภอเมืองระยองขึ้นไปทางเหนือจนสุดเขตจังหวัด มีแม่น้ำสายสั้น ๆ ซึ่งเกิดจากเทือกเขาจันทบุรีและเทือกเขาบรรทัดไหลลงสู่อ่าวไทย แม่น้ำที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำบางประกง แม่น้ำจันทบุรี แม่น้ำระยอง เป็นต้น ลักษณะชายฝั่งทะเลมีหาดทรายสวยงามและมีเกาะใหญ่น้อยเรียงรายเลียบตามแนวชายฝั่งนับเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ จำนวนประชากรทั้งสิ้น 897,586 คน มีจำนวนการจ้างงานเท่ากับ 669,285 คน โดยอยู่ภาคเกษตร 16.8% ภาคอุตสาหกรรม 32.4% และภาคบริการ 50.8%

สถานการณ์น้ำของจังหวัดระยอง

ปริมาณน้ำฝน จากตารางที่ 2.2 ปริมาณฝนรายเดือน ตั้งแต่ปี 2562-2564 เปรียบเทียบค่าปกติจะเห็นว่าปี 2562 จังหวัดระยองมีปริมาณฝนต่ำกว่าค่าปกติประมาณ 32 เปอร์เซ็นต์ (ในขณะที่ฝนรวมทั้งปีของประเทศไทย ทั้งปีได้ 1,343.4 มิลลิเมตร ซึ่งต่ำกว่าค่าปกติประมาณ 15 เปอร์เซ็นต์) จะมีเพียงเดือนมีนาคมถึงเดือน เมษายน 2562 ที่ปริมาณฝนมากกว่าค่าปกติ ซึ่งปริมาณน้ำฝนที่น้อยนี้เป็นผลเนื่องจากช่วงครึ่งแรกของปี 2562 เป็นช่วงที่อุณหภูมิผิวน้ำทะเลเฉลี่ยบริเวณตอนกลางของมหาสมุทรแปซิฟิกเขตศูนย์สูตรมีค่าสูงกว่าปกติ ประมาณ 0.5 -1.0 องศาเซลเซียส ซึ่งเกิดต่อเนื่องมาตั้งแต่ เดือนตุลาคม 2561 หรือที่เรียกว่าเกิด ปรากฏการณ์เอลนีโญกำลังอ่อน (Weak El Nino) และครึ่งหลังของปีเกิดความผิดปกติของอุณหภูมิผิวน้ำทะเล บริเวณด้านตะวันตกและด้านตะวันออกของมหาสมุทรอินเดีย

ตารางที่ 2.3 ปริมาณฝนรายเดือน ตั้งแต่ปี 2562-2564 เปรียบเทียบค่าปกติ

ปี	เดือน												รวมทั้งปี
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ค่าปกติ	30.3	32.2	70.5	87.5	190.4	177.9	176.5	128.2	261.3	196.3	42.3	7.5	1,400.9
2562	4.9	6.3	105.4	133.3	197.2	94.6	82.7	20.4	193.4	84.3	20.0	3.5	946.0
2563	2.3	44.1	2.1	117.3	252.8	342.4	185.8	72.1	399.6	256.8	25.6	9.1	1,710.0
2564	0.0	48.4	89.7	85.9	190.0	109.3	227.3	226.7	452.6	275.2	73.1	5.4	1,783.6

ค่าปกติ = สถิติภูมิอากาศที่เป็นค่าเฉลี่ยใช้ข้อมูล คาบ 30 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2534 – 2563

หน่วย : มิลลิเมตร

ที่มา: <http://rayong.go.th/web/assets/uploads/department/document/.pdf> สืบค้นวันที่ 3 ก.พ. 2565

ปริมาณน้ำและความต้องการน้ำในจังหวัดระยอง การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การจัดการน้ำของจังหวัดระยองแบ่งตามสภาพทางลุ่มน้ำออกเป็นลุ่มน้ำหลักได้ 2 พื้นที่ลุ่มน้ำ ได้แก่ พื้นที่ลุ่มน้ำคลองใหญ่ (แม่น้ำระยอง) ขนาดพื้นที่รับน้ำประมาณ 1,800 ตร.กม. ประกอบด้วย อ่างเก็บน้ำดอกกราย อ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล และอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่ พื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ ขนาดพื้นที่รับน้ำประมาณ 1,500 ตร.กม. ประกอบด้วย อ่างเก็บน้ำประแสร์และอ่างเก็บน้ำคลองระโหก (บทสรุปแผนพัฒนาจังหวัดระยอง พ.ศ.2561 – 2564, น.5)

ผลการประเมินความต้องการใช้น้ำเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ จังหวัดระยอง มีความต้องการใช้น้ำทั้งสิ้นปีละ 1,315.23 ล้านลูกบาศก์เมตร และจะเพิ่มขึ้นเป็นปีละ 1,338.80 และ 1,423.55 ล้านลูกบาศก์เมตร ในระยะ 5 และ 10 ปี ตามลำดับ (บทสรุปแผนพัฒนาจังหวัดระยอง พ.ศ.2561 – 2564, น.6)

จากข้อมูลหมู่บ้านในจังหวัดระยองและข้อมูลพื้นที่เสี่ยงภัยแล้งของจังหวัดระยองพบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่มีปัญหาภัยแล้งอยู่ในระดับต่ำ มีบางส่วนโดยเฉพาะพื้นที่ ๆ ห่างไกลแหล่งน้ำที่เป็นพื้นที่เสี่ยงภัยแล้งระดับปานกลางถึงระดับสูง กรณีของของน้ำท่วม เนื่องจากมีแม่น้ำระยองและลำคลองเป็นทางรวมน้ำจากแหล่งต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อไหลลงสู่ทะเล ดังนั้นเมื่อเกิดสภาวะฝนตกหนักในช่วงฤดูฝน ประกอบกับการเกิดสภาวะน้ำป่าไหลหลาก ทำให้เกิดภาวะน้ำไหลล้นตลิ่งและท่วมในพื้นที่บริเวณตลิ่งและที่ลุ่ม นอกจากนี้การใช้ที่ดินของราษฎรในพื้นที่ เช่น การถมที่ การบุกรุกป่าต้นน้ำเพื่อทำสวนยาง และการสร้างอาคารรุกล้ำลำน้ำก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ปัญหาอุทกภัยรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณคลองทับมา

การชลประทาน

1) แม่น้ำ แม่น้ำที่สำคัญ 3 สาย ได้แก่

- **แม่น้ำระยองหรือคลองใหญ่** ความยาวประมาณ 50 กิโลเมตร มีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาทองซงและเขาพนมศาสตร์ ซึ่งไหลมาตามคลองต่าง ๆ แล้วมารวมกันเรียกว่าคลองใหญ่และไหลลงสู่ทะเลที่ตำบลปากน้ำอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง

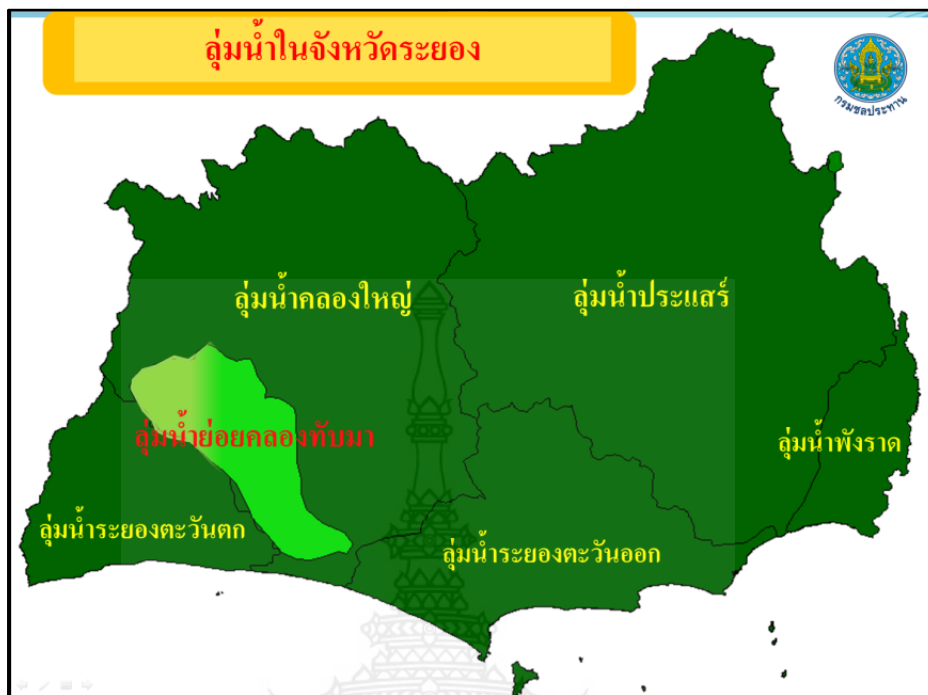
- **แม่น้ำประแสร์** มีต้นกำเนิดจากเขาใหญ่ เขาอ่างฤๅไน เขาหินโรง เขาอ่างกระเด็น ซึ่งไหลมาตามห้วยและคลองต่าง ๆ หลายสาย แล้วไหลมารวมกันเรียกว่าแม่น้ำประแสร์ มีความยาวประมาณ 120 กิโลเมตรและไหลลงสู่ทะเลที่บ้านปากน้ำ ตำบลปากน้ำประแสร์ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

- **แม่น้ำพังราด** ประกอบด้วยแม่น้ำสายสั้น ๆ ในเขตอำเภอแกลง จังหวัดระยอง และอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี โดยในเขตจังหวัดจันทบุรีลำน้ำสาขาที่กำเนิดจากเขาตง และเขาหลายไหลมาบรรจบกัน แล้วไหลรวมลงใต้เป็นแนวเขตระหว่างจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดระยอง ลงสู่ปากน้ำพังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

ตารางที่ 2.4 ลุ่มน้ำแต่ละแห่งของจังหวัดระยอง

ลุ่มน้ำ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ปริมาณน้ำท่ารายปีเฉลี่ย (ล้าน ลบ.ม.)
ประแสร์	2,175	673.99
ระยองตะวันออก	501	150.89
คลองใหญ่	1,804	428.90
ระยองตะวันตก	802	86.68
พังราด	439	83.72

ที่มา : กรมชลประทาน,2562.

ภาพที่ 2.6 แผนที่ลุ่มน้ำใน จ.ระยอง
ที่มา : กรมชลประทาน.2562.

2) ลำคลอง จังหวัดระยองมีคลองต่าง ๆ ถึง 170 คลอง ซึ่งมีน้ำใช้ตลอดปี

3) แหล่งน้ำใต้ดิน แหล่งน้ำใต้ดินมีคุณภาพปานกลางถึงคุณภาพดี

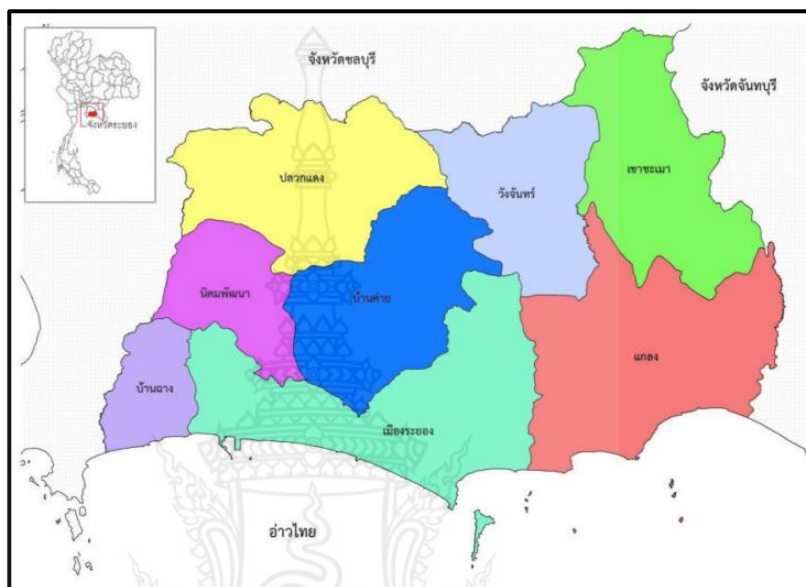
4) การชลประทาน จังหวัดระยองมีการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อใช้สำหรับการเกษตรกรรม การอุปโภคบริโภคและการอุตสาหกรรม มีโครงการขนาดใหญ่และขนาดกลาง จำนวน 5 โครงการ สามารถเก็บกักน้ำได้ 542.65 ล้านลูกบาศก์เมตร และมีพื้นที่ชลประทานได้รับประโยชน์ 201,700 ไร่ แบ่งเป็น 3 ประเภทหลัก ๆ ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

4.1) โครงการชลประทานเพื่อการอุตสาหกรรมมีจำนวน 2 โครงการ คือ โครงการอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหลและอ่างเก็บน้ำดอกกราย

4.2) โครงการชลประทานเพื่อป้องกันน้ำเค็มและอุทกภัยและเก็บกักน้ำ มีจำนวน 6 โครงการ คือ โครงการป้องกันอุทกภัยระยอง บ้านค่าย อ่างเก็บน้ำดอกกราย อ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล อ่างเก็บน้ำคลองกระโถก และโครงการป้องกันน้ำเค็มลุ่มแม่น้ำประแสร์

4.3) โครงการชลประทานเพื่อการเกษตรจังหวัดระยอง มีจำนวน 5 โครงการ คือ โครงการป้องกันอุทกภัยจังหวัดระยอง บ้านค่าย อ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล อ่างเก็บน้ำคลองกระโถกและโครงการป้องกันน้ำเค็มลุ่มแม่น้ำประแสร์

ข้อมูลการปกครองและประชากรจังหวัดระยอง แบ่งการปกครองเป็น 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านค่าย อำเภอแกลง อำเภอปลวกแดง อำเภอบ้านฉาง อำเภอวังจันทร์ อำเภอเขาชะเมา อำเภอนิคมพัฒนา ประกอบด้วย 54 ตำบล 439 หมู่บ้าน 181 ชุมชน การปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 2 แห่ง เทศบาลตำบล 27 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 37 แห่ง ดังภาพที่ 2.7 และตารางที่ 2.4

ภาพที่ 2.7 แสดงเขตการปกครองของจังหวัดระยอง

ที่มา: inter.fisheries.go.th/eng/en_pic/202110162125521_file.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2565

ตารางที่ 2.5 ขนาดพื้นที่จำนวนตำบล หมู่บ้าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกรายอำเภอ
ของจังหวัดระยอง

อำเภอ	เนื้อที่ (ตร.กม.)	ระยะทาง จากอำเภอ ถึงจังหวัด (กม.)	เขตการปกครอง					
			เทศบาล นคร	เทศบาล เมือง	เทศบาล ตำบล	องค์การ บริหารส่วน ตำบล	ตำบล	หมู่บ้าน
	3,551.997	-	1	2	27	37	54	439
เมืองระยอง	514.547	-	1	1	6	7	15	84
บ้านฉาง	238.372	27	-	1	3	1	3	20
แกลง	788.463	47	-	-	8	9	15	147
วังจันทร์	395.249	70	-	-	1	4	4	29
บ้านค่าย	489.075	11	-	-	3	5	7	66
ปลวกแดง	618.341	46	-	-	2	6	6	34
เขาชะเมา	269.950	74	-	-	1	3	4	29
นิคมพัฒนา	238.000	20	-	-	3	2	4	30

ที่มา : http://rayong.go.th/web/assets/uploads/department/document/20230207_44248.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มิ.ย. 2566

2.4.2 อำเภอบ้านค่าย อำเภอบ้านค่ายตั้งอยู่ทางตอนกลางค่อนไปทางทิศเหนือของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอปลวกแดงและอำเภอวังจันทร์ ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอวังจันทร์และอำเภอเมืองระยอง ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเมืองระยอง และทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอนิคมพัฒนา ทั้งนี้อำเภอบ้านค่าย ยังได้ถูกแยกตำบลตาสีสิทธิ์กับตำบลละหารไปเป็นกิ่งอำเภอปลวกแดง ในปี 2513 และยกฐานะเป็นอำเภอปี พ.ศ. 2522 นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2539 ยังได้แยกตำบลมาบข่ากับตำบลพนานิคม ไปเป็นกิ่งอำเภอนิคมพัฒนา และยกฐานะเป็นอำเภอนิคมพัฒนาในปี พ.ศ. 2550

อำเภอบ้านค่ายมีพื้นที่ 479.52 ตารางกิโลเมตร ในอดีตส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ต่อมาได้มีโรงงานอุตสาหกรรมและสถานประกอบการมาตั้งในพื้นที่ เป็นผลทำให้พื้นที่การเกษตรลดลง อำเภอบ้านค่ายเป็นอำเภอที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการนับถือศาสนา

ภาพที่ 2.8 แผนที่อำเภอบ้านค่าย

ที่มา : <http://www.bangbuth.go.th/general2.php> สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มิ.ย. 2566

สำหรับอำเภอบ้านค่ายแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 7 ตำบล 66 หมู่บ้าน สภาพปัญหาและความต้องการของอำเภอบ้านค่ายที่สำคัญ คือการขาดแคลนน้ำประปาและปัญหาผลผลิตทางการเกษตรเนื่องจากเป็นอำเภอที่มีผลไม้ เช่นเงาะ ทุเรียน มังคุด จำนวนมาก และการมีพื้นที่อุตสาหกรรมจึงเกิดปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาประชากรแฝง รวมถึงปัญหาอุบัติเหตุบนท้องถนน นอกจากนี้ยังมีปัญหาอุทกภัยอีกด้วย ซึ่งปัญหาและความต้องการในแต่ละตำบลของอำเภอบ้านค่ายมีทั้งเหมือนกันและแตกต่างกัน ดังตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.6 ผลการสำรวจปัญหาและความต้องการของอำเภอบ้านค่าย

ตำบล	ประเด็นปัญหา/ความต้องการ	สาเหตุของปัญหา/ความต้องการ	แนวทางแก้ไข
ชากบก	1.การขาดแคลนระบบน้ำประปาคุณภาพดี 2.ปัญหาผลผลิตทางการเกษตรล้นตลาด	-ไม่มีระบบน้ำประปาคุณภาพดีเพียงพอ -ขาดตลาดในการรองรับผลผลิตทางการเกษตร	-ประสานการประปาส่วนภูมิภาค -สร้างตลาดเพื่อรองรับผลผลิตทางการเกษตร
ตาขัน	1.การขาดแคลนระบบน้ำประปาคุณภาพดี 2.ปัญหาผลผลิตทางการเกษตรล้นตลาด	-ไม่มีระบบน้ำประปาคุณภาพดีเพียงพอ -ขาดตลาดในการรองรับผลผลิตทางการเกษตร	-ประสานการประปาส่วนภูมิภาค -สร้างตลาดเพื่อรองรับผลผลิตทางการเกษตร
บางบุตร	1.การปล่อยมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม 2.ปัญหาอุบัติเหตุบนท้องถนน 3.ปัญหาอุทกภัย	-โรงงานอุตสาหกรรมไม่ตระหนักในปัญหา -มีทางหลวงและถนนเชื่อมจำนวนมาก -มีการบุกรุกเส้นทางน้ำ	-ใช้มาตรการต่าง ๆ ในการลดการปล่อยมลพิษ -ใช้มาตรการต่าง ๆ ในการลดการเกิดอุบัติเหตุ -ใช้มาตรการต่าง ๆ ในการลดปัญหาการบุกรุกเส้นทางน้ำ
บ้านค่าย	1.การปล่อยมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม 2.ปัญหาประชากรแฝง 3.ปัญหาอุทกภัย	-โรงงานอุตสาหกรรมไม่ตระหนักในปัญหา -มีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก -มีการบุกรุกเส้นทางน้ำ	-ใช้มาตรการต่าง ๆ ในการลดการปล่อยมลพิษ -ใช้มาตรการต่าง ๆ ในการลดปัญหาประชากรแฝง -ใช้มาตรการต่าง ๆ ในการลดปัญหาการบุกรุกเส้นทางน้ำ
หนองตะพาน	1.การขาดแคลนระบบน้ำประปาคุณภาพดี 2.ปัญหาผลผลิตทางการเกษตรล้นตลาด 3.ปัญหาอุทกภัย	-ไม่มีระบบน้ำประปาคุณภาพดีเพียงพอ -ขาดตลาดในการรองรับผลผลิตทางการเกษตร -มีการบุกรุกเส้นทางน้ำ	-ประสานการประปาส่วนภูมิภาค -สร้างตลาดเพื่อรองรับผลผลิตทางการเกษตร -ใช้มาตรการต่าง ๆ ในการลดปัญหาการบุกรุกเส้นทาง

ตารางที่ 2.6 ผลการสำรวจปัญหาและความต้องการของอำเภอบ้านค่าย (ต่อ)

ตำบล	ประเด็นปัญหา/ความต้องการ	สาเหตุของปัญหา/ความต้องการ	แนวทางแก้ไข
หนองบัว	1.การปล่อยมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม 2.ปัญหาประชากรแฝง	-โรงงานอุตสาหกรรมไม่ตระหนักในปัญหา -มีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก	-ใช้มาตรการต่าง ๆ ในการลดการปล่อยมลพิษ -ใช้มาตรการต่าง ๆ ในการลดปัญหาประชากรแฝง
หนองละลอก	1.การปล่อยมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม 2.การเกิดปัญหาประชากรแฝง 3.ปัญหาอุทกภัย	-โรงงานอุตสาหกรรมไม่ตระหนักในปัญหา -มีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก -มีการบุกรุกเส้นทางน้ำ	-ใช้มาตรการต่าง ๆ ในการลดการปล่อยมลพิษ -ใช้มาตรการต่าง ๆ ในการลดปัญหาประชากรแฝง -ใช้มาตรการต่าง ๆ ในการลดปัญหาการบุกรุกเส้นทางน้ำ

ที่มา : inter.fisheries.go.th/eng/en_pic/202110162125521_file.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2565

2.4.3 โครงการชลประทานระยอง สำนักงานชลประทานที่ 9 ตั้งอยู่ที่ ถ.สุขุมวิท ต.เชิงเนิน อ.เมือง จ.ระยอง มีหน้าที่ความรับผิดชอบวางแผน ควบคุม ตรวจสอบการดำเนินการส่งน้ำ และบำรุงรักษาของโครงการพิเศษที่ได้รับ มอบหมาย ควบคุมและบริหารทั่วไป ด้านพัสดุครุภัณฑ์ งานธุรการและงานบัญชี การเงิน ควบคุมดำเนินงานของกรมชลประทานภายในจังหวัดที่รับผิดชอบ ติดต่อประสานงานกับหน่วยราชการอื่น ๆ เพื่อเร่งรัดพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก รวมทั้งปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย ส่วนโครงสร้างองค์กรแบ่งออกเป็น 7 ฝ่าย/งาน ดังนี้ 1) งานบริหารทั่วไป 2) ฝ่ายวิศวกรรม 3) ฝ่ายจัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน 4) ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1 5) ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 6) ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 3 7) ฝ่ายส่งน้ำ และบำรุงรักษาที่ 4

2.4.4 ข้อมูลการก่อสร้างโครงการระบบส่งน้ำระบายน้ำและอาคารประกอบคลองใหญ่ จังหวัดระยอง นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ที่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกบนพื้นที่ชายทะเลฝั่งตะวันออกบริเวณจังหวัดชลบุรีและจังหวัดระยอง และได้เน้นการพัฒนาการเกษตรควบคู่กันไป จึงเป็นผลให้เกิดความต้องการใช้น้ำเพื่อกิจการดังกล่าวมากขึ้นเป็นลำดับ จากการศึกษาเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำบนพื้นที่ชายทะเลฝั่งตะวันออกของ JICA เมื่อ พ.ศ. 2526 โดยเฉพาะในกลุ่มน้ำระยอง ได้มีการศึกษาความเหมาะสมโครงการอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล โครงการอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่ และโครงการอ่างเก็บน้ำทับมาเสนอไว้เป็นโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ ในขณะนั้นโครงการหนองปลาไหลได้ดำเนินการก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว สำหรับโครงการอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่และโครงการอ่างเก็บน้ำทับมามีรายละเอียดความจุของปริมาณน้ำและพื้นที่ชลประทาน ดังตารางที่ 2.6 ดังนี้

ตารางที่ 2.7 ความจุอ่างเก็บน้ำและพื้นที่ชลประทาน

รายการ	อ่างเก็บน้ำ	
	คลองใหญ่	คลองทับมา
ความจุ (ล้าน ลบ.ม.)	54.60	60.80
พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	48,512	15,000

ที่มา : inter.fisheries.go.th/eng/en_pic/202110162125521_file.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2565

โครงการอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่เป็นพระราชดำริในพระองค์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โครงการที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อให้มีการพัฒนาแหล่งน้ำบนลุ่มน้ำระยองให้เกิดประโยชน์สูงสุด คลองใหญ่เป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำระยองและรวมถึงการสูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหลไปยังอ่างเก็บน้ำหนองค้อ เนื่องจากอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหลมีความจุ 164.7 ล้าน ลบ.ม. แต่มีปริมาณน้ำไหลลงอ่างเก็บน้ำรายปีเฉลี่ย 125 ล้าน ลบ.ม. นอกจากนี้ยังมีการสูบน้ำจากอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหลไปอ่างเก็บน้ำหนองค้อสูงสุดปีละ 63.1 ล้าน ลบ.ม. จึงทำให้อ่างเก็บน้ำหนองปลาไหลมีปริมาตรอ่างเก็บน้ำพอจะรองรับน้ำเพิ่มเติมอีกจำนวนหนึ่ง อ่างเก็บน้ำหนองปลาไหลจะช่วยลดปริมาตรอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่ให้ลดน้อยลง เพื่อลดปัญหาพื้นที่น้ำท่วม ซึ่งจะมีผลกระทบต่อราษฎรทำยอ่างเก็บน้ำ เนื่องจากอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหลอยู่ในระดับต่ำกว่าอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่ โดยจะผันน้ำจำนวนหนึ่งจากคลองใหญ่ในช่วงฤดูฝนไปยังอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล ส่วนระบบชลประทานประกอบด้วย การสร้างอาคารทดน้ำ 2 แห่ง ที่ทำยอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล 1 แห่ง และทำยอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่อีก 1 แห่ง โดยอาคารทดน้ำอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหลจะทำหน้าที่ผันน้ำไปยังอาคาร

ทดน้ำทำอย่างเก็บน้ำคลองใหญ่เพื่อส่งน้ำเข้าระบบส่งน้ำ ส่งให้พื้นที่การเกษตรฝั่งซ้ายของคลองใหญ่ และแม่น้ำระยอง โดยมีพื้นที่ชลประทานได้รับประโยชน์ขึ้นใหม่อีก 20,000 ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่ อำเภอบ้านค่าย (ตำบลหนองระลอก ตำบลบ้านค่าย และตำบลตาขัน) และอำเภอเมืองระยอง (ตำบลนาตาขวัญ) ระยะเวลาดำเนินการก่อสร้าง 4 ปี (พ.ศ. 2550 - 2554) งบประมาณทั้งสิ้น 471,665,000 บาท ตั้งอยู่ที่ตำบลละหาร อ.ปลวกแดง จ.ระยอง โดยมีรายการก่อสร้างเมื่อสิ้นสุดโครงการ ดังนี้

1. ห้วงงานบนคลองหนองปลาไหล ประกอบด้วย

1.1 ประตูระบายน้ำ ประตูระบายน้ำบานโค้งขนาด 3.60x3.25 ม. จำนวน 2 ช่อง ระบายน้ำลงสู่ลำน้ำเดิมสูงสุด 21.00 ลบ.ม.ต่อวินาที โดยมีระดับเก็บกัก +25.00 ม.(รทก.-ระดับน้ำทะเลปานกลาง) พังกันน้ำบนฝั่งขวา ยาว 484.19 ม. ออกแบบให้ทำหน้าที่เป็นทางระบายน้ำฉุกเฉินโดยมีระดับหลังคันดิน +25.5. ม.(รทก.)

1.2 ทרב.(ท่อระบายน้ำ) ปากคลองชักน้ำ ทרב.ปากคลองชักน้ำเป็นท่อกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.50 ม. จำนวน 2 แถว ที่ระดับ +23.250 ม.(รทก.) เพื่อส่งน้ำ 4.089 ลบ.ม.ต่อวินาที เข้าคลองผันน้ำไปสู่ห้วงงานคลองใหญ่โดยคลองผันน้ำยาว 4,749.927 เมตร

2. ห้วงงานผันน้ำบนคลองใหญ่ ประกอบด้วย

2.1 ห้วงงานคลองใหญ่เป็นฝายคอนกรีตยาว 129 ม. ระดับสันฝาย +24.00 ม.(รทก.) สามารถระบายน้ำได้สูงสุด 250 ลบ.ม.ต่อวินาที

2.2 ประตูระบายน้ำปากคลองส่งน้ำขนาด 2.00x2.00 ม. 1 ช่อง ระดับปากคลอง +22.00 ม.(รทก.) สามารถส่งน้ำจากหน้าฝายคลองใหญ่เข้าคลองส่งน้ำได้ 3.222 ลบ.ม.ต่อวินาที

2.3 ประตูระบายทรายเป็นประตูระบายบานโค้งขนาด 4.50x4.50ม. 2 ช่อง เพื่อป้องกันมิให้ทรายไหลตามน้ำเข้าไปในคลองส่งน้ำ

2.4 คลองส่งน้ำและระบายน้ำ ห้วงงานโครงการคลองใหญ่ทำหน้าที่ผันน้ำจากคลองใหญ่ส่งให้พื้นที่เพาะปลูกบนฝั่งซ้ายของคลองใหญ่ โดย Gravity โดยมีความลาดเทกันคลอง 1 : 10,000 ส่งน้ำให้พื้นที่เพาะปลูก 20,000 ไร่ คลองส่งน้ำสายใหญ่ 1 สายยาว 23.360 กม. โดยมีความจุที่ปากคลองเท่ากับ 3.222 ลบ.ม.ต่อวินาที คลองส่งน้ำสายย่อย 12 สาย ยาว 27.60 กม. คลองส่งน้ำสายแยกย่อย 2 สาย ยาว 3.945 กม. และคลองระบายน้ำ 12 สาย ยาว 40.067 กม.

ผลการดำเนินการก่อสร้าง ได้มีการจ้างก่อสร้างระบบส่งน้ำระบายน้ำและอาคารประกอบโครงการคลองใหญ่ จ.ระยอง บริษัทผู้รับจ้างโครงการระบบส่งน้ำระบายน้ำ และอาคารประกอบโครงการคลองใหญ่ อ.ปลวกแดง จ.ระยอง

1. ตามสัญญาเลขที่ กส.1 สขป.9/จ.09/2549 ลงวันที่ 6 มิถุนายน 2549 วงเงินค่าก่อสร้าง 261,800,872.- บาท (สองร้อยหกสิบเอ็ดล้านแปดแสนแปดร้อยเจ็ดสิบสองบาทถ้วน)

2. ตามสัญญาแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1/2551 ลงวันที่ 30 เมษายน 2551

3. สัญญาแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 2/2552 ลงวันที่ 21 มิถุนายน 2553 และ

4. สัญญาแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 3/2554 ลงวันที่ 28 ธันวาคม 2554

อายุสัญญา 720 วัน เริ่มนับอายุสัญญาวันที่ 14 มีนาคม 2550 สิ้นสุดอายุสัญญาวันที่ 2 มีนาคม 2552 ได้รับการขยายอายุสัญญาตามมติคณะรัฐมนตรี อีก 180 วัน กรมชลประทานอนุมัติวันที่ 17 มิถุนายน 2551 สิ้นสุดอายุสัญญาวันที่ 29 สิงหาคม 2552 และขยายอายุสัญญาตามสัญญาแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 3/2554 อีก 180 วัน ซึ่งคณะกรรมการตรวจการจ้างได้แจ้งให้ผู้รับจ้างเข้าปฏิบัติงานตามสัญญาแล้ว เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2555 โดยเริ่มนับอายุสัญญาตั้งแต่วันที่ 17 มกราคม 2555 จะสิ้นสุดสัญญาวันที่ 14 กรกฎาคม 2555 และได้รับการอนุมัติงดค่าปรับและขยายระยะเวลาก่อสร้างอีก 76 วัน (โดย รรส.) ซึ่งจะสิ้นสุดอายุสัญญาในวันที่ 28 กันยายน 2555 รวมอายุสัญญา 1,156 วัน และผู้รับจ้างได้รับการอนุมัติงดค่าปรับ เนื่องจากคณะกรรมการตรวจการจ้างได้สั่งให้ผู้รับจ้างหยุดปฏิบัติงานชั่วคราว เนื่องจากส่งมอบพื้นที่ไม่ได้ รอการแก้ไขแบบแก้ไขสัญญา อีก 870 วันโดย รรส. อนุมัติเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2555 และกรมชลประทานได้อนุมัติขยายอายุสัญญาตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2555 อีก 180 วัน สิ้นสุดอายุสัญญาวันที่ 27 มีนาคม 2556 และแก้ไขสัญญาเพิ่มเติมครั้งที่ 4/2558 ลงวันที่ 19 สิงหาคม 2558 อีก 90 วันซึ่งคณะกรรมการตรวจการจ้างได้แจ้งให้ผู้รับจ้างเข้าปฏิบัติงานตามสัญญาแล้ว เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2558 โดยเริ่มนับอายุสัญญาตั้งแต่วันที่ 21 สิงหาคม 2558 สิ้นสุดวันที่ 18 พฤศจิกายน 2558 รวมอายุสัญญา 2,446 วัน ราคาก่อสร้างจริงเป็นเงินทั้งสิ้น 268,397,445.87 บาท

อย่างไรก็ตามการดำเนินการต่าง ๆ ก็มักจะพบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ การก่อสร้างระบบส่งน้ำระบายน้ำและอาคารประกอบโครงการคลองใหญ่ จ.ระยอง ของบริษัทผู้รับจ้างก่อสร้างโครงการระบบส่งน้ำระบายน้ำและอาคารประกอบโครงการคลองใหญ่ อ.ปลวกแดง จ.ระยอง ก็ประสบปัญหาและอุปสรรคเช่นเดียวกัน โดยเริ่มดำเนินการเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2550 แต่ต้องหยุดดำเนินการก่อสร้างถึง 2 ครั้ง คือเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2552 เนื่องจากมีปัญหาการส่งมอบพื้นที่บางส่วน ต่อมาทางกรมชลประทานโดยสำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลางแจ้งให้ผู้รับจ้างเข้าดำเนินการเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2555 โดยหยุดดำเนินการเกือบ 3 ปี ครั้งต่อมาเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2556 ทางกรมชลประทานโดยสำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลางแจ้งให้ผู้รับจ้างหยุดดำเนินการก่อสร้างในส่วนที่ติดอุปสรรค และได้มีการแจ้งให้ผู้รับจ้างเข้าปฏิบัติงานและขอส่งมอบพื้นที่เพื่อใช้ในการก่อสร้าง เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2558 ต่อมาวันที่ 18 พฤศจิกายน 2558 ได้ดำเนินการส่งมอบงานการก่อสร้างระบบส่งน้ำระบายน้ำและอาคารประกอบโครงการคลองใหญ่ จ.ระยอง รวมระยะเวลาในการก่อสร้างทั้งสิ้น 8 ปี 8 เดือน ดังภาพที่ 2.9 และตารางที่ 2.7

ภาพที่ 2.9 บริเวณการสร้างคลองส่งน้ำที่ประสบปัญหา

ตารางที่ 2.8 ช่วงระยะเวลาที่มีปัญหาในการก่อสร้าง

วันเวลา	รายการ	ผู้แจ้ง	หมายเหตุ
12 มี.ค. 2550	แจ้งให้ผู้รับจ้างเข้า ปฏิบัติงานตาม สัญญา	สำนักชลประทานที่ 9	
29 พ.ค. 2552	ขอให้เร่งรัดการส่ง มอบพื้นที่ก่อสร้าง รวม 9 งาน	บริษัทผู้รับจ้าง ก่อสร้าง	<ol style="list-style-type: none"> 1. งานคั่นกันน้ำในประตูลอยน้ำคลอง หนองปลาไหล กม.0+000-กม. 0+484.19 2. งานก่อสร้างประตูลอยน้ำคลอง หนองปลาไหล 3. งานคั่นกันน้ำในฝายทดน้ำคลองใหญ่ กม.0+000-กม.0+839.198 4. งานคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย กม. 0+650-กม.8+580 5. งานก่อสร้างอาคารในคลองส่งน้ำสาย ใหญ่ฝั่งซ้าย กม.0+650-กม.8+580 6. งานก่อสร้างคลองส่งน้ำสาย 1R-LMC กม.0+000-กม.1+100 7. งานก่อสร้างอาคารในคลองส่งน้ำสาย 1R-LMC กม.0+000-กม.1+100 8. งานก่อสร้างอาคารในคลองส่งน้ำสาย 2R-LMC 9. งานก่อสร้างอาคารในคลองส่งน้ำสาย 3R-LMC
9 มิ.ย. 2552	ขอให้ผู้รับจ้างหยุด งานก่อสร้างในส่วน ที่ยังส่งมอบพื้นที่ ไม่ได้ รวม 9 งาน	สำนักชลประทานที่ 9	

ตารางที่ 2.8 ช่วงระยะเวลาที่มีปัญหาในการก่อสร้าง (ต่อ)

วันเวลา	รายการ	ผู้แจ้ง	หมายเหตุ
15 มิ.ย. 2552	รับทราบการสั่ง หยุดงานก่อสร้างใน ส่วนที่ไม่สามารถส่ง พื้นที่เพื่อการ ก่อสร้างได้	บริษัทผู้รับจ้าง ก่อสร้าง	
16 ม.ค. 2555	การแจ้งให้ผู้รับจ้าง เข้าปฏิบัติงาน	สำนักพัฒนาแหล่ง น้ำขนาดกลาง	ขยายสัญญาครั้งที่ 1 วงเงิน 261,800,872 บาท ต้องทำให้แล้วเสร็จ ภายใน 180 วัน
16 ม.ค. 2555	พร้อมเริ่มงาน ก่อสร้าง	บริษัทผู้รับจ้าง ก่อสร้าง	
15 ม.ค. 2556	ขอหยุดงานก่อสร้าง ในส่วนที่ติด อุปสรรค	บริษัทผู้รับจ้าง ก่อสร้าง	<ol style="list-style-type: none"> 1. งานคันกันน้ำฝายทดน้ำคลองใหญ่ฝั่ง ซ้ายช่วง กม.0+000 ถึง 0+650 ติด ปัญหาแนวคันกันน้ำก่อสร้างผ่านบ่อกัก น้ำเสียของโรงงานไทยเปปเปอร์มินท์ ซึ่ง ยังไม่สามารถเข้าดำเนินการก่อสร้างได้ 2. งานคันกันน้ำฝายทดน้ำคลองใหญ่ฝั่ง ขวาช่วง กม.2+020ถึง0+130ติดปัญหา กรรมสิทธิ์ที่ดินของประชาชน 3. งานคลองส่งน้ำฝายใหญ่ฝั่งซ้าย ช่วง กม.1+700 ถึง 1+900 ติดปัญหา กรรมสิทธิ์ที่ดินของประชาชน 4. งานคลองส่งน้ำฝายใหญ่ฝั่งซ้าย บริเวณ กม.3+328 ยังไม่ได้ย้าย เสาไฟฟ้าแรงสูงให้พ้นบริเวณก่อสร้างซึ่ง เป็นขอบเขตงานของกรมชลประทาน และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

ตารางที่ 2.8 ช่วงระยะเวลาที่มีปัญหาในการก่อสร้าง (ต่อ)

วันเวลา	รายการ	ผู้แจ้ง	หมายเหตุ
22 ม.ค. 2556	ขอให้หยุดการสูบหรือระบายน้ำลงบ่อบำบัดเป็นการชั่วคราว	สำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลาง	ระยะเวลาอย่างน้อย 30 วัน
23 ม.ค. 2556	ขอให้ทบทวนคำสั่ง	บริษัทที่ได้รับผลกระทบ	- กระทบต่อระบบเศรษฐกิจ - พนักงานจำนวน 373 คนต้องหยุดงานชั่วคราว - ปัญหาการร้องเรียนของแรงงาน
28 ม.ค. 2556	สั่งให้หยุดงานก่อสร้าง	สำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลาง	
20 ส.ค. 2558	การแจ้งให้ผู้รับจ้างเข้าปฏิบัติงานและขอส่งมอบพื้นที่เพื่อใช้ในการก่อสร้าง	สำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลาง	
21 ส.ค. 2558	พร้อมเริ่มงานก่อสร้าง	บริษัทผู้รับจ้างก่อสร้าง	
18 พ.ย. 2558	สิ้นสุดการก่อสร้าง		

บริเวณก่อสร้างคลองส่งน้ำที่ประสบปัญหา 4 คลองด้วยกัน คือ

- 1) ไม่สามารถก่อสร้างได้ทั้งคลองส่งน้ำ ได้แก่ คลองส่งน้ำ 1R- LMC และ 2R- LMC อยู่ใน ต.หนองบัว (เส้นสีแดง)
- 2) มีการก่อสร้างช่วงต้นของคลองส่งน้ำ แต่ช่วงท้ายของคลองไม่สามารถก่อสร้างได้ คือ คลอง 8R-LMC อยู่ใน ต. บ้านค่าย (เส้นสีน้ำเงิน)
- 3) มีการร้องเรียนเมื่อมีการก่อสร้างแล้วเสร็จเนื่องจากคลองขวางทางน้ำช่วงน้ำหลากทำให้น้ำท่วมสวนยาง คือ คลอง 12R-LMC ใน ต.นาตาขวัญ (เส้นสีเหลือง)

อ่างเก็บน้ำคลองใหญ่เมื่อช่วงวันที่ 1-9 มกราคม 2565 มีปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำประมาณ 40 ล้าน ลบ.ม. ปริมาณน้ำที่ใช้การได้ประมาณ 36 ล้าน ลบ.ม.

ส่วนพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการก่อสร้างฯ มีทั้งหมด 2 อำเภอ จำนวน 6 ตำบล ได้แก่ อำเภอเมืองระยอง คือ ตำบลนาตาขวัญ อำเภอบ้านค่าย 5 ตำบล คือ ตำบลตาขัน ตำบลชากบก ตำบลหนองบัว ตำบลบ้านค่ายและตำบลบางบุตร โดยมีครัวเรือน จำนวน 11,970 ครัวเรือน และประชากรจำนวน 21,372 คน ที่อยู่ภายใต้โครงการฯ ดังตารางที่ 2.8

ตารางที่ 2.9 ประชากรที่อยู่ภายใต้โครงการฯ

ลำดับ	ตำบล	ครัวเรือน	ประชากร (คน)		
			ชาย	หญิง	รวม
1	นาตาขวัญ	1,166	1,329	1,449	2,778
2	ตาขัน	858	804	876	1,680
3	ชากบก	2,201	2,139	2,270	4,409
4	หนองบัว	3,800	2,733	2,911	5,644
5	บ้านค่าย	1,848	1,554	1,655	3,209
6	บางบุตร	2,097	1,757	1,895	3,652
รวม		11,970	10,316	11,056	21,372

ที่มา : จังหวัดระยอง,2565.

โดยที่แต่ละตำบลมีหมู่บ้านที่อยู่ภายใต้โครงการฯ ดังนี้

ตำบลนาตาขวัญ มีจำนวน 6 หมู่บ้าน 3,130 ครัวเรือน มีประชากร 7,092 คน แต่มีพื้นที่ที่อยู่ในโครงการฯ จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 รวมจำนวนประชากร 1,166 ครัวเรือน 2,778 คน

ตำบลชากบก มีจำนวน 9 หมู่บ้าน มีประชากร 9,069 คน 4,055 ครัวเรือน แต่มีพื้นที่ที่อยู่ในโครงการฯ จำนวน 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 9 รวมจำนวนประชากร 4,409 คน 2,201 ครัวเรือน

ตำบลตาขัน มีพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จำนวน 9 หมู่บ้าน 5,103 ครัวเรือน มีประชากร 9,656 คน แต่มีพื้นที่ที่อยู่ในโครงการฯ จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 9 และหมู่ที่ 10 รวมจำนวน 858 ครัวเรือน ประชากร 1,680 คน

ตำบลหนองบัว มีจำนวน 11 หมู่บ้าน 7,840 ครัวเรือน มีประชากร 14,325 คน แต่มีพื้นที่ที่อยู่ในโครงการฯ จำนวน 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 รวมจำนวน 3,800 ครัวเรือน ประชากร 5,644 คน

ตำบลบางบุตร มีจำนวน 12 หมู่บ้าน 5,036 ครัวเรือน มีประชากร 10,882 คน แต่มีพื้นที่ที่อยู่ในโครงการฯ จำนวน 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 รวมจำนวน 2,097 ครัวเรือน 3,652 คน

ตำบลบ้านค่าย มีจำนวน 9 หมู่บ้าน มีประชากร 5,562 คน ครัวเรือน 2,877 ครัวเรือน แต่มีพื้นที่ที่อยู่ในโครงการฯ จำนวน 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 รวมจำนวน 1,848 ครัวเรือน 3,209 คน

กล่าวโดยสรุป จังหวัดระยองเป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคตะวันออกในอดีต ชาวบ้านในพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่เมื่อรัฐบาลประกาศโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก หรือ Eastern Sea board Development Program (ESB) ที่เกิดขึ้นเมื่อปี 2525 ในยุครัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ทำให้พื้นที่จังหวัดระยองมีนิคมอุตสาหกรรมจำนวนมาก ต่อมาเป็น อีอีซี หรือโครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ในปี พ.ศ. 2561 สมัยรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในขณะที่เดียวกันก็พบว่าในบางพื้นที่ เช่น อำเภอบ้านค่าย เป็นต้น เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร รัฐบาลโดยกรมชลประทานจึงได้มีการก่อสร้างโครงการระบบส่งน้ำระบายน้ำและอาคารประกอบคลองใหญ่ จังหวัดระยอง เพื่อส่งน้ำให้พื้นที่การเกษตรฝั่งซ้ายของคลองใหญ่และแม่น้ำระยอง โดยมีพื้นที่ชลประทานได้รับประโยชน์ขึ้นใหม่อีก 20,000 ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่อำเภอบ้านค่าย (ตำบลหนองระลอก ตำบลบ้านค่าย และตำบลตาขัน) และอำเภอเมืองระยอง (ตำบลนาตาขวัญ) ระยะเวลาดำเนินการก่อสร้าง 4 ปี (พ.ศ. 2550 - 2554) งบประมาณทั้งสิ้น 471,665,000 บาท ตั้งอยู่ที่ตำบลละหาร อ.ปลวกแดง จ.ระยอง

อย่างไรก็ตามการดำเนินการต่างๆ ก็มักจะพบกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ การก่อสร้างระบบส่งน้ำระบายน้ำและอาคารประกอบโครงการคลองใหญ่ จ.ระยอง บริษัทผู้รับจ้างเข้าปฏิบัติงานและขอส่งมอบพื้นที่เพื่อใช้ในการก่อสร้างเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2558 ต่อมาวันที่ 18 พฤศจิกายน 2558 ได้ดำเนินการส่งมอบงานการก่อสร้างระบบส่งน้ำระบายน้ำและอาคารประกอบโครงการคลองใหญ่ จ.ระยอง รวมระยะเวลาในการก่อสร้างทั้งสิ้น 8 ปี 8 เดือน พื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการก่อสร้างฯ มีทั้งหมด 2 อำเภอ จำนวน 6 ตำบล ได้แก่ อำเภอเมืองคือ ตำบลนาตาขวัญ อำเภอบ้านค่าย 5 ตำบล คือ ตำบลตาขัน ตำบลชากบก ตำบลหนองบัว ตำบลบ้านค่ายและตำบลบางบุตร โดยมีครัวเรือน จำนวน 11,970 ครัวเรือน และประชากรจำนวน 21,372 คน ที่อยู่ภายใต้โครงการฯ

กล่าวโดยสรุป ตามแผนการก่อสร้างกำหนดระยะเวลาดำเนินการก่อสร้าง 4 ปี (พ.ศ. 2550 - 2554) งบประมาณทั้งสิ้น 471,665,000 บาท แต่เกิดปัญหาในเรื่องการส่งมอบพื้นที่ให้กับบริษัทผู้รับจ้างการก่อสร้าง 2 ครั้ง จึงทำให้ระยะเวลาในการก่อสร้างทั้งสิ้น 8 ปี 8 เดือน งบประมาณก่อสร้างจริงเป็นเงิน 268,397,445.87 บาท

2.5 นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้อง

เป็นส่วนที่สำคัญประการหนึ่งในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ โดยจะนำเสนอ 7 ประเด็นด้วยกัน ประกอบด้วย 1) แผนยุทธศาสตร์ชาติ 2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 3) แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 4) แผนพัฒนาภาคตะวันออก พ.ศ.2566 - 2570 5) ยุทธศาสตร์กรมชลประทาน 20 ปี (พ.ศ. 2561 - พ.ศ. 2580) 6) ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก และ 7) แผนพัฒนาจังหวัดระยอง พ.ศ.2566 - 2570

2.5.1 แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็น ภาพฝันของแผนการพัฒนาประเทศ ที่จะกำหนดกรอบและแนวทางการพัฒนาให้หน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนต้องทำตาม เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์

วิสัยทัศน์ "ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" นำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุข และตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ ในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างรายได้ระดับสูง เป็นประเทศพัฒนาแล้ว และสร้างความสุขของคนไทย สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจ หรือตามคติพจน์ "มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน" โดยมีระยะเวลาบังคับนานถึง 20 ปี ตั้งแต่ปี 2561-2580 มีทั้งหมด 6 ยุทธศาสตร์ โดยยุทธศาสตร์เกี่ยวกับงานชิ้นนี้คือยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พัฒนาสิ่งแวดล้อมทั้งทางบก น้ำ และอากาศ ประกอบด้วย 6 มิติด้วยกัน มิติที่เกี่ยวข้องคือ มิติที่ 2 วางระบบบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพทั้ง 25 ลุ่มน้ำ เน้นการปรับระบบการบริหารจัดการอุทกภัยอย่างบูรณาการ

2.5.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 กำหนด 5 เป้าหมายหลัก 5 ตัวชี้วัด ได้แก่

- 1) ปรับโครงสร้างภาคผลิตและบริการ สู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม เพิ่มรายได้ประชาชาติต่อหัวเป็นไม่ต่ำกว่า 8,800 ดอลลาร์สหรัฐ
- 2) พัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ ได้ดัชนี Human Development Index (HDI) ในระดับสูงมาก (ไม่ต่ำกว่า 0.82)
- 3) การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและเป็นธรรม ลดช่องว่างความเป็นอยู่ของประชากร กลุ่มฐานะสูงสุด 10% และต่ำสุด 40%
- 4) การเปลี่ยนผ่านสู่ความยั่งยืน ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกรณีปกติน้อยลง 15% และ

5) การเสริมสร้างสมรรถนะประเทศ พร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงภายใต้บริบทโลกใหม่

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 มีเป้าหมายและทิศทางที่ช่วยในการสนับสนุนการพลิกโฉมประเทศ ที่ครอบคลุม 4 มิติการพัฒนา 13 หมายเหตุ โดยมิติที่ 2 คือ **มิติโอกาสและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม** ประกอบด้วย 3 หมายเหตุ ซึ่งหมายเหตุที่ 9 แก้ไขปัญหาความยากจนข้ามรุ่นแบบมุ่งเป้าที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของครัวเรือนยากจน รวมทั้งให้ความสำคัญกับการจัดความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตแก่คนไทยทุกช่วงวัย ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลง และคนไทยทุกคนมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอเหมาะสม ครัวเรือนจนข้ามรุ่นหลุดพ้นความจนภายในปี พ.ศ. 2570 ลูกหลานได้เรียนจบระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น 50% และจัดความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอทุกช่วงวัย แรงงานอยู่ในระบบประกันสังคมไม่น้อยกว่า 60% คนจนสูงอายุเหลือไม่เกิน 4%

2.5.3 แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ดำเนินการโดยคณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีระยะเวลาของการดำเนินแผนงานตามยุทธศาสตร์ 12 ปี (พ.ศ. 2558 -พ.ศ. 2569) มียุทธศาสตร์ 6 ด้าน ได้แก่

- 1) การจัดการน้ำอุปโภคบริโภค
- 2) การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต
- 3) การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย
- 4) การจัดการคุณภาพน้ำ
- 5) การอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำ
- 6) การบริหารจัดการ

2.5.4 แผนพัฒนาภาคตะวันออก พ.ศ.2566 - 2570 ทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออก ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ตามบทบาทการพัฒนาของภาค มุ่งเน้นให้ภาคตะวันออกเป็น “**ฐานเศรษฐกิจสีเขียวชั้นนำของอาเซียน ควบคู่กับคุณภาพการดำรงชีวิตของประชาชนที่ดี**” โดยกำหนดทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออก (E Direction) ที่ให้ความสำคัญกับการยกระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างความเข้มแข็งของครัวเรือนและพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองน่าอยู่โดยใช้ตัวย่อเป็นภาษาอังกฤษว่า SHARE ได้แก่

1) **S: S-curve Industrial Heartland** การพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายในพื้นที่ EEC และปราจีนบุรี ยกกระดับศักยภาพของ Start-up และ SMEs ตลอดห่วงโซ่อุปทานที่เข้มแข็ง และเสริมสร้างศักยภาพฝีมือแรงงาน

2) **H: High-tech Living Cities** พัฒนาพื้นที่เมืองหลักและชนบทให้เป็นเมืองและพื้นที่น่าอยู่สำหรับทุกคนบนพื้นฐานความเข้มแข็งของครอบครัว ความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและความครบครันโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งตามอัตลักษณ์และวิถีชีวิตพื้นถิ่น

3) **A: Agro Tourism and Food Safety** พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์สมุนไพรปลอดภัย มูลค่าสูง และการผลิตผลไม้คุณภาพมุ่งสู่การเป็นมหานครผลไม้เมืองร้อนแห่งเอเชีย

4) **R: Resilience of Natural Resources and Environment** อนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ (น้ำ ป่า ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง) และสิ่งแวดล้อม (มลพิษทั้งขยะ น้ำเสีย ฝุ่นละอองขนาดเล็ก) ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน และเตรียมความพร้อมรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และ

5) **E: Economic Linkage** พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน และเมืองชายแดน เชื่อมโยงเศรษฐกิจและการค้าภายในประเทศและระหว่างประเทศในเอเชียแปซิฟิก

ที่มา : <http://rayong.go.th/web/department/detail/121>

2.5.5 ยุทธศาสตร์กรมชลประทาน 20 ปี (พ.ศ. 2561 - พ.ศ. 2580) กรมชลประทานมีวิสัยทัศน์คือ “องค์กรอัจฉริยะที่มุ่งสร้างความมั่นคงด้านน้ำ (water security) เพื่อเพิ่มคุณค่าการบริการภายในปี พ.ศ. 2579” โดยมีพันธกิจ ดังนี้

1) พัฒนาแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทานตามศักยภาพของกลุ่มน้ำให้เกิดความสมดุล

2) บริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการให้เพียงพอทั่วถึงและเป็นธรรม

3) ดำเนินการป้องกันและบรรเทาภัยอันเกิดจากน้ำตามภารกิจอย่างเหมาะสม

4) เสริมสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาแหล่งน้ำและการบริหารจัดการน้ำ โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

1) การพัฒนาแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทานตามศักยภาพลักษณะลุ่มน้ำ (Basin-based Approach)

2) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการตามวัตถุประสงค์การใช้

น้ำ

3) การป้องกันความเสียหายและสนับสนุนการบรรเทาภัยอันเกิดจากน้ำ

4) การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม (Networking and Participation) ของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการน้ำชลประทานในระดับพื้นที่

5) การปรับเปลี่ยนสู่องค์กรอัจฉริยะ (Turn around to Intelligent Organization)

2.5.6 ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วย 4 จังหวัด คือ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด มีวิสัยทัศน์คือ “ฐานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมสีเขียวชั้นนำในอาเซียนฐานการผลิตและจำหน่ายผลไม้ ประมงและปศุสัตว์ เพื่อการส่งออก แหล่งท่องเที่ยวชายทะเลนานาชาติ เชนิเวศ เชนเกษตร เชนสุขภาพ และการ

ท่องเที่ยว โดยชุมชนพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ชายแดนเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านและประตูเศรษฐกิจโลก” และมีประเด็นยุทธศาสตร์ดังนี้

- 1) ยกระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดชลบุรีและระยอง ให้เป็นฐานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมสีเขียวชั้นนำในอาเซียน
- 2) การพัฒนาการผลิตอาหารและสินค้าเกษตรให้ได้คุณภาพมาตรฐาน มีความทันสมัยและเป็นสากลเพื่อให้เป็นฐานการผลิตและจำหน่ายผลไม้ ประมงและปศุสัตว์ เพื่อการส่งออก
- 3) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลนานาชาติ เริงนิเวศ เริงเกษตร เริงสุขภาพและการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 4) พัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจบริเวณชายแดนให้เป็นประตูเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ให้เจริญเติบโตอย่างยั่งยืนและเกิดผลที่เป็นรูปธรรม
- 5) ปกป้องและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความหลากหลายอุดมสมบูรณ์ตาม ธรรมชาติและมีการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมก่อให้เกิดความสมดุลต่อระบบนิเวศ

2.5.7 ยุทธศาสตร์จังหวัดระยอง แผนพัฒนาจังหวัดระยอง พ.ศ.2566 – 2570 (ทบทวนปี 2567) ได้กำหนดกรอบแนวคิดที่สำคัญ คือ “จังหวัดระยอง เป็นเมืองที่มีการคิดและนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน – เป็นเมืองที่ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดีสามารถเข้าถึงโอกาสได้อย่างเท่าเทียมกัน – เป็นเมืองที่มีเป้าหมายสู่การพัฒนาที่สมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาจังหวัดปี 2566 – 2570 ได้แก่ (<http://rayong.go.th/web/department/detail/121> สืบค้นวันที่ 15 มีนาคม 2565)

**เมืองแห่งโอกาสที่เท่าเทียม เติบโตอย่างสมดุลบนพื้นฐานของนวัตกรรมและเทคโนโลยี
ภายใต้วิถีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม**

**city of equal opportunity, generating growth based on innovation and
technology with eco – friendly approach**

การพัฒนาจังหวัดให้เป็นที่ไปในทิศทางสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สังคมสงบสุข เศรษฐกิจก้าวหน้า และประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก การจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดระยองมุ่งเน้นเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันความเสี่ยงต่าง ๆ และเสริมสร้างรากฐานการพัฒนาให้เข้มแข็ง รวมทั้งสร้างโอกาสในการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าต่อไป โดยได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ และให้ความสำคัญตามลำดับการพัฒนาจำนวน 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

ประเด็นการพัฒนาที่ 1: สร้างศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตร การท่องเที่ยว อุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม (Enhance potential and competitiveness of agricultural, service, industrial and commercial sectors)

ประเด็นการพัฒนาที่ 2: เสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัย ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนทุกช่วงวัยให้ได้มาตรฐาน ส่งเสริมค่านิยมการทำความดี และสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมในการเข้าถึงบริการสาธารณะ (Strengthen security and safety, improve quality of life and standard of living, promote good value and create equality of public service accessibility)

ประเด็นการพัฒนาที่ 3 : ป้องกัน อนุรักษ์ ฟื้นฟู บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน (Protect, conserve, restore and manage natural resources and the environment. In a balance sustainable.)

ประเด็นการพัฒนาที่ 4 : พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในทุกมิติ (Develop the administrative system to cope up with public demands)

โดยมีประเด็นพัฒนาที่ 1 และประเด็นพัฒนาที่ 3 เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ดังนี้

ประเด็นการพัฒนาที่ 1 : สร้างศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตร การท่องเที่ยว อุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม ที่สำคัญสำหรับงานวิจัยนี้ คือด้านการเกษตรกรรม

ด้านเกษตรกรรม อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่สำคัญและเป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวจังหวัดระยองเนื่องจากจังหวัดระยองมีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการทำ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ ยางพารา สับปะรด มันสำปะหลัง ข้าว ปาล์มน้ำมัน อ้อย ผลไม้ต่างๆ เช่นทุเรียน เงาะ และมังคุด เป็นต้น ปัจจุบันพื้นที่เกษตรกรรมมีแนวโน้มลดลงทุกปี

ประเด็นการพัฒนาที่ 3 : ป้องกัน อนุรักษ์ ฟื้นฟู บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ทุนสำคัญของการพัฒนาทางเศรษฐกิจในทุกมิติ ดังนั้น การป้องกัน อนุรักษ์ ฟื้นฟู จึงเป็นประเด็นสำคัญที่จะสร้างความยั่งยืนในการพัฒนา อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสัดส่วนของมูลค่าทางเศรษฐกิจของจังหวัดระยองมากกว่าร้อยละ 80 มาจากภาคอุตสาหกรรม และพื้นที่อุตสาหกรรมยังมีแนวโน้มการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จังหวัดจะต้องมีแนวทางที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมในการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป จังหวัดระยองที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากและรวดเร็ว จากสังคมเกษตรกรรม มาสู่สังคมเมือง และจะกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมในไม่ช้า ทำให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อจังหวัดระยอง บางพื้นที่เป็นอุตสาหกรรม ในขณะที่บางพื้นที่เป็นสังคมเกษตร เกิดช่องว่างและ

ความไม่เสมอภาค กรมชลประทานในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ดูแลด้านการชลประทานที่จะต้องจัดหาและจัดสรรน้ำให้เพียงพอกับทุกภาคส่วน จึงต้องดำเนินการตอบสนองแผนพัฒนาฯ ในทุกระดับ โครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ คลองส่งน้ำสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย จึงเป็น 1 ในหลายโครงการที่กรมชลประทานดำเนินการตอบสนองแผนพัฒนาฯ และปัญหาความต้องการของประชาชน แต่ในการดำเนินการก่อสร้างดังกล่าวเกิดปัญหาและอุปสรรคมากมาย รวมถึงได้ก่อให้เกิดปัญหาอีกมากมายเช่นกัน จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจสำหรับการวิจัยชิ้นนี้

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน : จังหวัดระยอง” ในครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่มีลักษณะแบบผสมผสานโดยมีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและเสริมด้วยการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการทดสอบแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่คลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย 1 สาย มีระยะทาง 23.360 กิโลเมตร คลองส่งน้ำสายซอย 12 สาย ยาว 27.60 กม. คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สายยาว 3.945 กม. และคลองระบายน้ำ 12 สาย ยาว 40.067 กม. เป็นพื้นที่ทำการวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการโดยการศึกษาเบื้องต้น (Primary research) ได้แก่การศึกษาค้นคว้าจาก หนังสือทางวิชาการ เอกสารและบทความต่าง ๆ ข้อมูลอินเทอร์เน็ต รวมถึงทฤษฎีแนวคิดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยต่อไป ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้เพื่อเป็นข้อมูลประกอบ หรือใช้เสริมงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่น่าเชื่อถือและสมบูรณ์ครบถ้วน

ในบทนี้จะนำเสนอประกอบด้วย 5 ประเด็นคือ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และแผนดำเนินงานดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1.1 เจ้าหน้าที่รัฐ คือ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานชลประทานที่ 9 และจากโครงการชลประทานระยอง (จำนวน 49 คน) อดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดระยอง ข้าราชการอำเภอบ้านค่ายและอำเภอเมืองที่เกี่ยวข้อง (ฝ่ายปกครอง สำนักงานเกษตรอำเภอ และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ)

1.2 ผู้นำชุมชน คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ

1.3 ประชาชนในพื้นที่คลองส่งน้ำสายใหญ่ คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่การดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย 1 สาย มีระยะทาง 23.360 กิโลเมตร คลองส่งน้ำสายซอย 12 สาย ยาว 27.60 กม. คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย ยาว 3.945 กม. และคลองระบายน้ำ 12 สาย ยาว 40.067 กม. ในพื้นที่อำเภอบ้านค่ายจำนวน 5 ตำบล และอำเภอเมืองระยอง 1 ตำบล

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

2.1 ประชากรจากข้อ 1.1 และ 1.2 ต้องการกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลสำคัญ (Key Informants) ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ คลองส่งน้ำสายชอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกชอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย จำนวน 10 คน ได้แก่

- เจ้าหน้าที่สำนักงานชลประทานที่ 9 ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ จำนวน 1 คน

- เจ้าหน้าที่โครงการชลประทานจังหวัดระยองที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ปฏิบัติงานที่โครงการชลประทานระยองมามากกว่า 1 ปี จำนวน 1 คน

- ช่างราชการ อ.บ้านค่าย ซึ่งทำงานในพื้นที่มากกว่า 5 ปีจำนวน 1 คน

- ผู้นำชุมชน คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งพักอาศัยในพื้นที่มากกว่า 7 ปีจำนวน 4 คน

- ชาวบ้านที่อาศัยหรือมีที่ดินอยู่ในพื้นที่รับน้ำมีระยะเวลามากกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน

- อดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดระยองที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ จำนวน 1 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงคุณภาพนี้จะขอความร่วมมือ และผู้ให้สัมภาษณ์ยินดีในการให้ข้อมูล ทั้งนี้จะสัมภาษณ์จนกว่าจะได้ข้อมูลครบถ้วนต่อบัณฑิตผู้ประสงค์การวิจัยได้ หากยังไม่สามารถต่อบัณฑิตผู้ประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เพิ่มเติมผู้ให้ข้อมูลจนกว่าจะได้ข้อมูลครบถ้วน

2.2 การสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มที่ 1.3 จะใช้วิธีการแบบหลายขั้นตอน (Multi stage random sampling) โดยเริ่มจากการสุ่มตัวอย่างเลือกหมู่บ้าน โดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ซึ่งมีทั้งหมด 6 ตำบล ได้แก่ อำเภอเมืองคือ ตำบลนาตาขวัญ อำเภอบ้านค่าย 5 ตำบล คือ ตำบลตาขัน ตำบลชากบก ตำบลหนองบัว ตำบลบ้านค่ายและตำบลบางบุตร เลือก 1 ตำบลจากอำเภอเมือง คือ ตำบลนาตาขวัญ อีก 3 ตำบล จากอำเภอบ้านค่าย คือ ตำบลตาขัน ตำบลหนองบัว และตำบลบ้านค่าย โดยวิธีการจับสลาก หลังจากนั้นจะใช้เลือกหมู่บ้านจาก 4 ตำบล ตำบลละ 1 หมู่บ้าน โดยการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลาก กล่าวคือ ตำบลนาตาขวัญ ได้หมู่บ้านทุ่งโพธิ์ (จำนวนประชากร 1,815 คน) อีก 3 ตำบล ตำบลตาขันได้หมู่บ้านหนองหว้า (จำนวนประชากร 955 คน) ตำบลหนองบัวได้หมู่บ้านหนองบัว (จำนวนประชากร 1,782 คน) และตำบลบ้านค่ายได้หมู่บ้านคลองน้ำงู (จำนวนประชากร 772 คน)

จำนวนประชากรทั้ง 4 หมู่บ้านรวม 5,324 คน เมื่อคำนวณตามสูตรของ Yamane (1973)

$$n = \frac{N}{1 + N(e^2)}$$

เมื่อ e คือ ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ 0.05

N คือ ขนาดของประชากร

n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{5324}{1 + 5324(.05)^2}$$

$$n = \frac{5324}{14.31} = 372.04$$

จะได้กลุ่มตัวอย่างมีขนาดเท่ากับ 372 ราย แต่เพื่อต้องการให้มีความครบถ้วนและสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกำหนดขนาดตัวอย่างที่มากกว่าขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้จากของ Yamane คือจำนวน 400 ราย เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และมีให้เกิดข้อผิดพลาด นำมาหาสัดส่วนของแต่ละหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้าน

ตารางที่ 3.1 การสุ่มตัวอย่างเพื่อใช้แบบสอบถาม

ลำดับ	ตำบล	จำนวนหมู่บ้านที่อยู่ภายใต้โครงการ ฯ	หมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนประชากรในหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนตัวอย่าง
1	นาตาขวัญ	2	ทุ่งโพธิ์	1,815	136
2	ตาขัน	2	หนองหว้า	955	72
3	หนองบัว	3	หนองบัว	1,782	134
4	บ้านค่าย	3	คลองน้ำใส	772	58
รวม		10	4	5,324	400

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างข้อ 2.1 จะใช้วิธีการสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 25, 27 และ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2566 และวันที่ 12 และ 18 มกราคม พ.ศ. 2567 ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2.2 จะใช้แบบสอบถามโดยต้องเป็นชาวบ้านที่อาศัยในพื้นที่มากกว่า 1 ปี โดยใช้วิธี

แบบง่าย (Simple random sampling) จนได้ข้อมูลครบถ้วนตามต้องการและขอความร่วมมือผู้นำชาวบ้านในการพาไปสอบถามอีกด้วย เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเมื่อวันที่ 9-12 มกราคม พ.ศ. 2567

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อศึกษาการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทานของจังหวัดระยอง ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 7 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพ และระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยพัฒนามาจากแนวคิดของ Cohen & Uphoff (1980,p.29) มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามแนวของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ โดยมีข้อคำถามจำนวน 14 ข้อ ประกอบด้วย

1) ด้านการตัดสินใจ มีจำนวน 3 ข้อ คือ

1) ท่านได้เข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหา ความต้องการ การกำหนดแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาของโครงการ ฯ

2) ท่านได้มีส่วนร่วมในการทำประชาคมเพื่อแก้ไข ปัญหาและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ ฯ

3) ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นคัดค้านหรือ โต้แย้งอย่างมีเหตุผล เกี่ยวกับการดำเนินโครงการ ฯ

2) ด้านการดำเนินงาน มีจำนวน 4 ข้อ

1) ท่านมีส่วนร่วมสนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินงานของโครงการ ฯ

2) ท่านมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณะประโยชน์ของโครงการ ฯ

3) ท่านมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการกิจกรรมของโครงการ ฯ เช่น การประชุม การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

4) ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มงานต่าง ๆ เพื่อดำเนินงานของโครงการ ฯ

3) ด้านการรับผลประโยชน์ จำนวน 4 ข้อ คือ

1) ท่านมีการพบปะสังสรรค์สร้างความสามัคคีใน ชุมชนมากขึ้นของการดำเนินงานของโครงการ ฯ

2) ท่านมีความยินดีและภาคภูมิใจเมื่อโครงการต่าง ๆ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวท่าน และชุมชน

3) ท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากโครงการฯ

4) ท่านได้รับความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต ภายใต้การดำเนินงานของโครงการฯ

4) ด้านการประเมินผล จำนวน 3 ข้อ ได้แก่

1) ท่านได้มีส่วนร่วมในการเข้าไปสังเกตการณ์ การทำงานของโครงการ ฯ

2) ท่านมีส่วนร่วมเป็นกรรมการตรวจสอบในการดำเนินงานโครงการ ฯ

3) ท่านมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการ ชุมชนในงานด้านการปรับปรุงกิจกรรมหรือโครงการ ฯ ให้ความเหมาะสมกับชุมชน

โดยกำหนดค่าคะแนนของช่วงน้ำหนัก ดังนี้

5 หมายถึง มีส่วนร่วมมากที่สุด

4 หมายถึง มีส่วนร่วมมาก

3 หมายถึง มีส่วนร่วมปานกลาง

2 หมายถึง มีส่วนร่วมน้อย

1 หมายถึง มีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 5 ด้านด้วยกัน โดย พัฒนามาจากแนวคิดของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2563,น.5) มีลักษณะเป็นแบบ มาตรฐานส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามแนวของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ โดยมีข้อคำถามจำนวน 19 ข้อ ประกอบด้วย

ด้าน People จำนวน 5 ข้อ คือ

1) ช่วยขจัดความยากจน

2) ช่วยให้มีอาหาร เช่น ปลา พืชผัก สามารถนำมาประกอบอาหารในครอบครัว ยุติ ความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร

3) ยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน

4) สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุก

วัย

5) ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ด้าน Prosperity จำนวน 5 ข้อ ได้แก่

1) มีการจ้างงาน มีผลิตภาพและการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน

2) ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน

3) สร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การชลประทาน การคมนาคม ที่มีความทนทาน

- 4) ลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศ
- 5) ทำให้มีความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน น้ำไม่แล้งหรือไม่ท่วม มีภูมิ

ด้านทาน

ด้าน Planet จำนวน 5 ข้อ ได้แก่

- 1) มีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคน
- 2) ทำให้มีน้ำเพื่อการประกอบอาชีพที่ยั่งยืน
- 3) อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากน้ำอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 4) ปกป้อง ป่าฝน และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่าง

ยั่งยืน

- 5) หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นฟูสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียความ

หลากหลายทางชีวภาพ

ด้าน Peace จำนวน 2 ข้อ คือ

- 1) ส่งเสริมสังคม ชุมชนและครอบครัวให้สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 2) ช่วยให้อัตน ครอบครัว และโรงเรียน เป็นสถาบันที่มีประสิทธิผล รับผิดชอบ

ด้าน Partnership จำนวน 2 ข้อ คือ

- 1) เสริมสร้างให้เกิดการรวมกลุ่ม ความร่วมมือในการดำรงชีพและกิจกรรมในชุมชน
- 2) ทำให้เกิดความสามัคคี การช่วยเหลือ และความเข้าใจซึ่งกันและกัน

โดยกำหนดค่าคะแนนของช่วงน้ำหนัก ดังนี้

- 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีเห็นด้วยมาก
- 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย
- 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ปัญหา/อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

- 1) ปัญหา/อุปสรรค
- 2) ข้อเสนอแนะ

2. แบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมาย กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ล่วงหน้า ซึ่งได้กำหนดข้อคำถามไว้ ดังนี้

ตอนที่ 1 คุณลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

- 1) ชื่อ..... นามสกุล.....
- 2) ตำแหน่ง.....สังกัด/ตำบล.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง กรณีโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ โดยพัฒนามาจากแนวคิดของ Cohen & Uphoff (1980 : p.29)

1) ส่วนร่วมในการตัดสินใจ เช่น การประชุม การแจ้งข่าวสาร การเป็นคณะกรรมการ การสอบถามความคิดเห็นโดยวิธีต่าง ๆ การเจรจา เป็นต้น

2) ส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่น การเป็นคณะกรรมการในชุดต่าง ๆ การช่วยเหลือสนับสนุน การดูแลพื้นที่บางส่วน การดูแลสาธารณประโยชน์ การส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ เป็นต้น

3) ส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เช่น การประกอบอาชีพ การเดินทาง มีรายได้ ผลผลิตการเกษตร ราคาผลผลิตการเกษตร ครอบครัวยั่งยืน เป็นต้น

4) ส่วนร่วมในการประเมินผล เช่น เข้าไปสังเกต ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ การร่วมประชุมชี้แจงและปรับปรุงการดำเนินงาน เป็นต้น

ตอนที่ 3 ผลการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ คลองส่งน้ำส่งสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สายส่งผลทำให้เกิดบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยพัฒนามาจากแนวคิดของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2563,น.5)

1) ด้าน People การพัฒนาคน เช่น คุณภาพชีวิต ความสะดวกสบาย การเข้าถึงบริการสาธารณะ สุขภาพกายและสุขภาพใจ เป็นต้น

2) ด้าน Prosperity เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง เช่น อาชีพ รายได้ การมีงานทำ ราคาพืชผลการเกษตร ต้นทุนของผลผลิตการเกษตร เป็นต้น

3) ด้าน Planet สิ่งแวดล้อม เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน มีน้ำเพียงพอต่อการประกอบอาชีพ ปัญหาน้ำท่วม น้ำไม่พอต่อการประกอบอาชีพ สภาพภูมิอากาศ เป็นต้น

4) ด้าน Peace สันติภาพและความยุติธรรม เช่น ครอบครัวยั่งยืน การช่วยเหลือแบ่งปัน ความเสมอภาค การอยู่ร่วมกันแบบกัลยาณมิตร เป็นต้น

5) ด้าน Partnership ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เช่น ความเป็นเจ้าของ ความผูกพันและการยอมรับจากฝ่ายต่าง ๆ ความสามัคคี การรวมกลุ่ม เป็นต้น

ตอนที่ 4 ปัญหา/อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

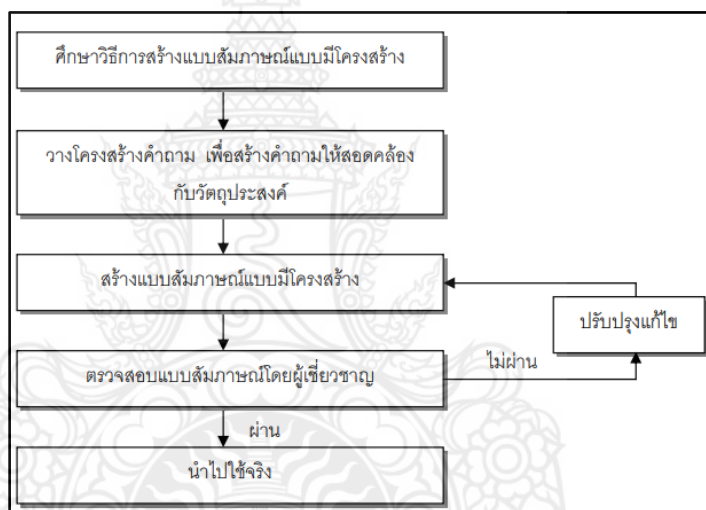
1) ปัญหาหรืออุปสรรค

2) ข้อเสนอแนะ

3.3 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

วิธีการสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารรายงานการวิจัย แนวคิดเกี่ยวกับเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและสร้างแบบสอบถาม
2. กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัยและสร้างแบบสอบถามการวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง
3. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา โครงสร้าง หลักวิชา และภาษาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

ภาพที่ 3.1 กระบวนการพัฒนาเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) ดังนี้
 - 4.1 ศาสตราจารย์ ดร.อรรถกฤต ปัจฉิมนันท์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - 4.2 รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพงศ์ มีสมนัย สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 - 4.3 รองศาสตราจารย์ ดร. ชรินทร์ วะสินนท์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
 - 4.4 ดร.สมจิตฐิพงษ์ อำนาจศาล ผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมชลประทาน (ด้านจัดสรรน้ำและบำรุงรักษา) กรมชลประทาน

4.5 ดร.นพดล โค้วสุวรรณ กรรมการประจำหลักสูตรวิศวกรรมชลประทาน วิทยาลัยการชลประทาน และ ผู้อำนวยการส่วนสื่อสารองค์กรและเทคโนโลยีสารสนเทศ สถาบันพัฒนาการชลประทาน กรมชลประทาน

โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนลงความคิดเห็นในแบบสอบถามจากการพิจารณาข้อคำถามเป็นรายข้อแล้วให้คะแนนตามข้อกำหนดดังนี้

ให้คะแนน +1 เมื่อพิจารณาว่า ข้อคำถามวัดได้ตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่า ข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน -1 เมื่อพิจารณาว่า ข้อคำถามนั้นไม่สามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

และมีเกณฑ์ในการพิจารณาคือถ้าค่า IOC ของข้อคำถามในข้อใดมีค่าตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไป หมายความว่า ข้อคำถามนั้นสามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์สามารถนำมาใช้ได้ ถ้าค่า IOC ของข้อคำถามในข้อใดมีค่าน้อยกว่า 0.6 หมายความว่าข้อคำถามนั้นไม่สามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยควรพิจารณาปรับปรุงหรือตัดข้อคำถามนั้นทิ้งไป จากสูตรดังนี้ (ธีระกุลสวัสดิ์, 2558, น. 1)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทนดัชนีความสอดคล้อง \square

R แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ให้คะแนน +1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน -1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

เกณฑ์คัดเลือกค่า IOC

1. ค่า IOC = 1.00 เลือกใช้แบบสอบถาม
2. ค่า IOC = 0.50-0.99 พิจารณาปรับปรุงเนื้อหา
3. ค่า IOC = ต่ำกว่า 0.50 ให้ตัดทิ้ง

ผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 4 ท่านพิจารณาแบบสอบถามจนมั่นใจและผลการวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือโดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of item Objective concurrence) โดยผู้เชี่ยวชาญได้ค่า IOC = 1.00

5. การทดลองเครื่องมือผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงและได้ผ่านความเห็นชอบแล้วนำไปทดลอง โดยทดลองใช้ (Try - out) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) กับกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้ในการวิจัย คือ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือชาวบ้านในตำบลชากบกจำนวน 30 คน โดยนำแบบสอบถามไปให้ตอบ เพื่อหาความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) โดยใช้วิธีของ ครอนบาค (Cronbach) (เด่นพงษ์ วงศ์กุ หมด, 2556, น. 40) ค่าตัวสถิติจะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 - 1 และค่าที่ยอมรับได้ของตัวสถิติคือ มากกว่า 0.7 ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.78 จึงดำเนินการจัดพิมพ์แบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) โดยเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่กรอกเรียบร้อยแล้วจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ข้างต้น ให้ได้ครบจำนวน 400 ชุดและนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนการประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมและค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร ตำราวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ในการตอบแล้วนำไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ ดังนี้

1) วิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสถานะในชุมชน ด้วยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

2) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของข้อมูลใช้เกณฑ์ในการแบ่งระดับความกว้างของอันตรภาคชั้น โดยใช้วิธีการคำนวณหาความกว้างระหว่างชั้น ตามหลักการหาค่าเฉลี่ย ดังนี้ (ยูทธ ไกรวรรณ, 2553, น. 18-19)

เกณฑ์การให้คะแนนวัดระดับความคิดเห็น (แปลผล) จากการคำนวณอันตรภาคชั้น โดยใช้สูตร

$$\begin{aligned} \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\ &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.80 \end{aligned}$$

ได้เกณฑ์ 5 ระดับ ดังนี้

เห็นด้วยอย่างมากที่สุด	ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00
เห็นด้วยอย่างมาก	ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20
เห็นด้วยอย่างปานกลาง	ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40
เห็นด้วยอย่างน้อย	ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60
เห็นด้วยอย่างน้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80

3) เปรียบเทียบจำแนกตามเพศ โดยการใช้การทดสอบค่าที (t-test for Independent samples) จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสถานะในชุมชน โดยการวิเคราะห์ ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way Analysis of Variance ; ANOVA)

3.5 แผนดำเนินงาน

ในการศึกษาและวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง” ทางผู้วิจัยได้กำหนดแผนการดำเนินงานดังนิตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 แผนดำเนินการวิจัย

กิจกรรม	เดือน														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. การเตรียมการ															
1.1 การศึกษาจากเอกสาร	←			→											
1.2 ศึกษาพื้นที่ศึกษา			↔												
1.3 สร้างเครื่องมือในการวิจัย				↔											
1.4 จัดหาและฝึกอบรมทีมวิจัย					↔										
1.5 ทดสอบและแก้ไขเครื่องมือ						↔									
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล															
2.1 กำหนดประชากรและสุ่มตัวอย่าง							↔								
2.2 ประสานงานกลุ่มตัวอย่าง								↔							
2.3 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล										↔					

ตารางที่ 3.2 แผนดำเนินการงานการวิจัย (ต่อ)

กิจกรรม	เดือน														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
3. การประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล															
3.1 ประมวลผลข้อมูล												↔			
3.2 วิเคราะห์และแปลผลข้อมูล												↔			
4. การจัดทำรายงานการวิจัย															
4.1 การพิมพ์รายงาน													↔		
4.2 การปรับปรุงแก้ไขรายงาน															↔

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล และอภิปรายผล

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เก็บจากผู้มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย คลองส่งน้ำสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย โดยกำหนดขนาดตัวอย่างไว้ 10 ราย แต่มีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 14 ราย ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 กลุ่มตัวอย่างจากการวิจัยเชิงคุณภาพ

ลำดับ	กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ	จำนวน	กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล	จำนวน
1	เจ้าหน้าที่สำนักงานชลประทานที่ 9	1	เจ้าหน้าที่สำนักงานชลประทานที่ 9	1
2	เจ้าหน้าที่โครงการชลประทานจังหวัดระยอง	1	เจ้าหน้าที่โครงการชลประทานจังหวัดระยอง	1
3	ข้าราชการอำเภอบ้านค่ายหรืออำเภอเมืองที่เกี่ยวข้อง	1	ข้าราชการอำเภอบ้านค่ายหรืออำเภอเมืองที่เกี่ยวข้อง	1
4	ผู้นำชุมชน คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ	4	ผู้นำชุมชน คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ	6
5	ชาวบ้านที่อาศัยหรือมีที่ดินอยู่ในพื้นที่ก่อสร้าง	2	ชาวบ้านที่อาศัยหรือมีที่ดินอยู่ในพื้นที่ก่อสร้าง	2
6	อดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดระยอง	1	อดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดระยอง	2
7	-	-	เจ้าหน้าที่บริษัทที่ดำเนินการก่อสร้างฯ	1
รวม		10		14

ส่วนการเก็บรวบรวมแบบสอบถามนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่างไว้ 400 ราย สามารถเก็บได้ครบจำนวน 400 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 กลุ่มตัวอย่างจากแบบสอบถาม

ลำดับ	ตำบล	จำนวนตัวอย่างตาม ต้องการ	จำนวนตัวอย่างที่ จัดเก็บได้จริง	ร้อยละ
1	นาตาขวัญ	136	136	100.00
2	ตาขัน	72	72	100.00
3	หนองบัว	134	134	100.00
4	บ้านค่าย	58	58	100.00
รวม		400	400	100.00

ในการนำเสนอในบทที่ 4 นี้ จะใช้กรอบของวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งมีดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง กรณีการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย ฯ

ผลวิจัยจากการสัมภาษณ์ งานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง” นี้มีทั้งหมด 4 ประการด้วยกัน คือ ส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่วนร่วมในการดำเนินงาน ส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และส่วนร่วมในการประเมินผล ดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ : ส่วนร่วมน้อยมาก มีเพียงประชุมชี้แจง การให้ประชาชนร่วมตัดสินใจในถือได้ว่าเป็นขั้นแรกของการบริหารโครงการ คือการออกแบบโครงการ (Design) ซึ่งการออกแบบโครงการเป็นงานที่ต้องดำเนินการในขั้นตอนแรกของการบริหารโครงการ เพราะว่าการออกแบบโครงการที่ถูกต้องตามหลักวิชาและสอดคล้องกับบริบทของการบริหารโครงการ จะนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการ โอกาสที่จะทำให้เกิดความสำเร็จมีสูงมาก แต่ผลจากการสัมภาษณ์พบว่าเจ้าหน้าที่กรมชลประทานมาเพียงมาประชุมสอบถามชาวบ้านและแจ้งข่าวสารการก่อสร้างให้ชาวบ้านรับรู้เท่านั้น ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมแต่อย่างใด ดังคำสัมภาษณ์ของผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งพบว่ามี การสอบถามชาวบ้านบ้าง และมีช่างมาสำรวจ

“ก็ลองตรวจสอบพื้นที่ก่อน อยู่ ๆ ก็มีการประชุม การประชุม ประชาพิจารณ์แล้วก็ให้ช่างเขาสำรวจว่าเขตนํ้าท่วมถึงอยู่ประมาณ ไหน...มันเป็นโครงการกักเก็บนํ้า เพื่อทำคลองระบายนํ้าไป คือก่อนหน้านั้นเคยได้ยินข่าวมาว่าชลประทานน่าจะมาหลายปีแล้วแต่เพิ่งเข้ามาปีนั้น แล้วก็มีการทำสะพานด้วยนะ ที่มีสะพานข้ามคลองแล้ว จะมี มันจะเป็นคลองยกระดับแบบคลอง 5 คลอง 6 มั้งเค้าบอก โดยไม่มีส่วนร่วมการตัดสินใจ โดยการแสดงความคิดเห็นใดๆเลยกับเจ้าหน้าที่” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ม.3, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งกล่าวว่า มีการแจ้งข่าวสารว่าจะทำอะไร เพื่ออะไร ชาวบ้านไม่ค่อยรู้เรื่อง เห็นว่ามาประชุมที่วัด ชาวบ้านมากันไม่มากนัก ไม่ได้แจ้งรูปแบบหรือลักษณะการก่อสร้างคลองส่งนํ้า มีการให้ค่าเวนคืนที่ดิน เมื่อพบอีกครั้งก็มีการดำเนินการก่อสร้างคลองส่งนํ้า ชาวบ้านไม่ได้แสดงความคิดเห็นหรือร่วมตัดสินใจในการก่อสร้างคลองระบายนํ้า เพียงแต่มารับฟังว่าจะสร้างคลองส่งนํ้าเท่านั้น ขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ดังคำสัมภาษณ์

“มีการลงมาแจ้งข่าวให้ชาวบ้าน แต่มาไม่มากนัก ตอนนั้นไปประชุมกันที่วัดแถวบ้าน ขอวัดเป็นที่ประชุมชี้แจง เพียงแต่บอกว่า จะสร้างอะไร ทำไปเพื่ออะไร ในขณะนั้นแถวนี้เป็นสวน เป็นนา ชาวบ้านเขาก็ไม่รู้อะไรมาก เขาก็เอออตาม เห็นถ่ายรูปไปด้วย พูดคุยกันไม่นาน คนของบริษัทก็น่าจะมาด้วย ไม่เห็นสอบถามชาวบ้านเลยว่าลักษณะหรือรูปแบบการก่อสร้างเป็นอย่างไร ตรงไหน พอมาอีกทีก็ลงมือทำเลย เอมมีการมาแจกเงินค่าเวนคืนด้วยนะ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, สารวัตรกำนัน, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

ผู้นำชาวบ้านอีกรายให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า มีการลงพื้นที่สำรวจว่ามีบริเวณไหนเป็นอย่างไร ขาดการชี้แจงกับชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนแรก ๆ ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่จะทำให้ชาวบ้านเกิดการยอมรับ ไม่ได้ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จนชาวบ้านสงสัยและสอบถามมาสำรวจทำไม ดังคำสัมภาษณ์

“ก็ลองตรวจสอบพื้นที่ก่อน อยู่ก็มีการประชุม การประชุม ประชาพิจารณ์แล้วก็ให้ช่างเขาสำรวจว่าเขตนํ้าท่วมถึงนี้อยู่ประมาณ ไหน บริเวณไหน นํ้าท่วมมากน้อยเพียงใด บริเวณไหนเป็นที่ดินหรือมีสิ่งก่อสร้าง ชาวบ้านเขาสงสัยก็มีการสอบถามว่ามาทำไม ทำอะไร ไม่มีจดหมายหรืออะไรแจ้งข่าวมาล่วงหน้า พอสักพักก็ลงมือก่อสร้างกัน

เลย ไม่เห็นสอบถามชาวบ้านในพื้นที่ว่าเห็นชอบไหม” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ม.10, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้นำชาวบ้านอีกราย บอกว่าไม่เห็นมีการทำประชาคมชี้แจง มีแต่ออกมาเก็บโฉนดของชาวบ้านไปเพื่อดำเนินการเวนคืนที่ดิน ชาวบ้านบางส่วนไม่รู้เรื่องนี้เลย ชาวบ้านที่ให้โฉนดก็เพราะเชื่อว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ดังคำสัมภาษณ์

“ไม่มีเลย ไม่มีการประชุมชี้แจง ประชาคมอะไร ไม่มีเลย มีแต่มาเก็บโฉนดบ้านที่โดนผลกระทบ เค้าวิ่งเก็บโฉนดหมดเลย ไม่เคยมีเลย ชาวบ้านก็ให้โฉนด เพราะเชื่อว่าน่าจะเป็นประโยชน์ เห็นว่าหลวงมาทำก็น่าจะเป็นประโยชน์ ชาวบ้านเขาก็เลยให้ไป” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของชาวบ้านรายหนึ่งที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง เนื่องจากที่ดินที่ซื้อไว้เป็นที่ดินที่นายทุนซื้อและนำมาจัดสรรขาย ชาวบ้านรายนี้ซื้อไว้ 120 ตารางวา โดยที่เจ้าของที่ดินไม่ได้อยู่ในพื้นที่ แต่พักอาศัยในตัวเมืองระยอง โดยที่การก่อสร้างคลองส่งน้ำเป็นคลองข่อยย่อยพาดผ่านกลางที่ดิน กล่าวว่าจะไม่เคยได้รับรู้ว่ามี การก่อสร้างคลองข่อยย่อยและคลองข่อยต่างๆ เลยมารู้อีกครั้งก็มีการก่อสร้างเรียบร้อยแล้ว การตัดสินใจของภาครัฐโดยการขาดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านพื้นที่และขาดการชี้แจง และเมื่อมีการสอบถามเจ้าหน้าที่กรมชลประทานยังได้คำตอบว่าที่ดินจัดสรรดังกล่าวไม่ได้อยู่ในเขตแนวการก่อสร้าง คลองส่งน้ำฯ ดังคำสัมภาษณ์

“ไม่มีอะไรเลย นอกจากเพื่อนเป็นคนโทรฯ ไปบอก ไม่รู้เรื่องอะไรเลย ไม่มีการแจ้งข่าวสารอะไรเลย มาเห็นอีกทีก็มีการก่อสร้างแล้ว ไม่มีการเก็บโฉนดไป ตอนแรกก็ไปสอบถามเจ้าหน้าที่ที่มาชี้แจง ก็บอกว่าไม่โดน” (ชาวบ้านรายหนึ่ง, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

เมื่อสอบถามชาวบ้านรายเดิมว่ามีการส่งเอกสารทางราชการเกี่ยวกับผลการทำประชาคมไปอยู่ที่อยู่หรือไม่ ได้คำตอบว่าไม่มีการส่งหนังสือหรือจดหมายจากทางราชการเกี่ยวกับการทำประชาคม ดังคำสัมภาษณ์

“ไม่มี เมื่อตอนที่ใกล้เกษียณเขาก็โทรมาถามว่าไซ้ชื่อนี้ไหม เขาถามอยู่บ้านเลขที่เท่าไรที่ก็บอกเขาไป พอออกไปบับเอกสารบั้งนี้ มันก็มาบั้งเลย” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ชาวบ้านรายหนึ่ง, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

การทำประชาพิจารณ์หรือประชาคมนั้นเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของการมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่จะเป็นการรวบรวมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการทั้งหมดเข้ามาร่วมประกอบการตัดสินใจที่จะดำเนินโครงการก่อสร้างฯ เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น แต่ถ้า

ดำเนินการแล้วอาจจะมีปัญหาหรืออุปสรรค เพราะถ้ามีชาวบ้านไม่เห็นด้วยเพียงเล็กน้อยก็จะทำให้การก่อสร้างเกิดความล่าช้าได้ จึงไม่ได้ให้ชาวบ้านเข้ามีส่วนร่วม เพราะจะทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินการตามแผนงาน เงินงบประมาณก็อาจจะมีปัญหาได้ ดังสัมภาษณ์ กล่าวว่า

“ตัวนี้ทำประชาคมแล้วก็มีบางส่วน คือสมมติทำประชาคม 100 คน จะมีคนที่ไม่เห็นด้วยประมาณซัก 4 - 5 คนอะไรอย่างนี้ แล้วเขาก็ไปขวางทางก็ทำอะไรไม่ได้ ต้องเจรจาต่อนั่นนั่นอะไรนี่อะ ทางชลประทานต้องเข้าไปเคลียร์อะไรต่าง ๆ ก็ทำให้ยืดเวลาออกไป ก็เลยอาจจะไม่มีการสอบถามหรือแจ้งให้ชาวบ้านรับรู้ เพราะถ้าล่าช้าก็จะเกี่ยวข้องกับงบประมาณด้วยครับ ทางผู้ใหญ่ในกรมจะสอบถามมาอีก” (อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, สัมภาษณ์วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

การมีส่วนร่วมทำให้ข้อมูลข่าวสารเป็นที่รับรู้ต่อสาธารณะ ข้อมูลข่าวสารของรัฐ จัดได้ว่าเป็นข้อมูลสาธารณะที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมโดยหน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อได้ดำเนินการแล้วประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะแสวงหาและได้รับข้อมูลข่าวสารตลอดจนประเมินข้อมูลต่าง ๆ ได้ สิทธิและเสรีภาพในการคิดและแสดงออกจึงเป็นมิติขั้นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมก่อนการดำเนินงานในขั้นอื่น ๆ การแจ้งข่าวสารให้ชาวบ้านอาจจะมีการแจ้งข่าวโดยการบอกกล่าวผ่านสื่อบุคคล ทำให้ชาวบ้านที่พักอาศัยในพื้นที่สามารถรับรู้ข้อมูลได้ ในขณะที่ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่อื่นแต่มีที่ดินในพื้นที่ที่ต้องสร้างคลองฯ ไม่ได้รับการแจ้งข่าวสาร แม้ว่าจะเดินทางไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของกรมชลประทานในที่ต่างแล้วก็ตาม ดังคำสัมภาษณ์ของชาวบ้านรายเดิมว่า

“ก็เขาอยู่ในอาณาจักรนี้ไง เขาโทรมาบอกว่าให้มาดูพื้นที่ลิวาโดนกรมชลประทานเวนคืนริป่าว เขาก็เลยชวนพี่ไปที่คลองใหญ่ที่ปลวกแดง แล้วเขาก็วางแผนที่ให้ดูก็คิดว่าที่เราจะไม่โดน จำชื่อคนให้ดูไม่ได้แต่ว่าไปที่ออฟฟิศเลย ก็จนกระทั่งเขามาจ่ายเงินก็ลองมาดูซิว่าโดนไหม พี่ก็ไปวัดที่เขาแจกเงิน ก็ไปบอกให้ตรวจสอบให้ทีว่าโดนไหม ก็ไม่มี ในขณะที่เขาแจกกัน เขาพยายามไม่บอกให้รู้กลัวว่าจะมีเรื่องร้องเรียน กลัวจะสร้างไม่เสร็จตามกำหนด เลยบอกว่าที่ดินที่จัดสรรไม่อยู่ในเขตการก่อสร้าง ทั้ง ๆ ที่ในความจริงอยู่ในเขตการก่อสร้าง เลยปิดหูปิดตาชาวบ้านไม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมเลย” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ชาวบ้านรายหนึ่ง, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของอดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดระยองท่านหนึ่งที่กล่าวว่า ปัญหาของโครงการนี้คือการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ชาวบ้านรับรู้และมีการยอมรับการก่อสร้างโครงการ ดังคำสัมภาษณ์

“ปัญหาก็คือเรื่องการประชาสัมพันธ์อย่างนึง แล้วก็ปัญหาเรื่องที่ดิน ปัญหาเรื่องที่ดินระยองค่อนข้างจะมีปัญหาค่ะ ปัญหาเยอะมาก คือมันยากแล้วก็เอาพูดตรง ๆ เป็นคนหัวหมอเยอะระยอง นะครับ นิดเดียวไม่ได้เลย ผมเคยไปคุยกับพวกชุมชนพวกอะไรพวกนี้ที่อยู่ในเมืองมันจะมีปัญหา ถ้าอยู่ในช่วงนั้นปี 2548 เนี่ย จะเห็นว่าผมเคยไปคุยกับสภรยุทระยอง ตอนที่มีปัญหาเรื่องปี 2548 เนี่ย ปัญหาเรื่องการขาดน้ำนะครับ ประเด็นมันคือเราคุยกับชาวบ้านไม่รู้เรื่อง” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

จะเห็นว่าทางกลุ่มผู้นำชาวบ้านและชาวบ้านมีการให้สัมภาษณ์แตกต่างกันอย่างมาก ซึ่งอาจจะเป็นเพราะเป็นโครงการที่มีการก่อสร้างมานานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เมื่อไปสอบถามความคิดเห็นของอดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดระยองตอบแบบกลางๆ ว่าอาจจะมีแต่ไม่เข้มข้นในการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดังคำสัมภาษณ์

“ผมว่ามันอาจจะมีทำแต่ที่ไม่เข้มข้นเท่าไร ก็ช่วงนั้น โดยเฉพาะช่วงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำมันก็ไม่ค่อยได้ทำเท่าไร เพราะว่าแปลงใหญ่ ๆ เจ้าของที่มีไม่ก็รายนะอ่างเก็บน้ำเพราะเขาซื้อที่ไว้เยอะ แต่คลองส่งเขาก็ทำนะ แต่ผมไม่ได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ แต่ผมว่าเขาต้องทำ ปัญหาที่ทำการมีส่วนร่วมบางครั้ง พอทำไปแล้วไปเชิญเขาแล้วเขาไม่ไปแต่พอเข้าไปก่อสร้างแล้วบอกเขาทำไมไม่เชิญ บางทีปัญหาที่เวลาทำการมีส่วนร่วม เหมือนปัจจุบันนี้ทำหนังสือไปเขาเอาไปเก็บเฉย ๆ แต่เวลาจะเข้าโครงการบอกผมไม่รู้เรื่องเลย นี่แหละปัญหามันเกิด เรามีหนังสือเชิญเขาไปตอนศึกษา แต่พอศึกษา ออกแบบปั๊บชอบเขามาแบบยังไม่เห็นรู้เรื่องเลยโครงการที่จะมาทำ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

ความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับอดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดระยองที่ไม่แน่ใจว่ามีการทำประชาคมหรือไม่ ดังคำสัมภาษณ์

“ผมไม่แน่ใจว่าคงจะไม่ต้องทำนะเพราะว่ามันเป็นขนาดกลาง ที่จะทำก็คือขนาดใหญ่ ขนาดใหญ่เท่านั้น แล้วสมัยก่อนนี้การทำประชาพิจารณ์หรือว่าทำอะไรสักอย่างนี้ มันค่อนข้างจะเป็นของใหม่สำหรับเรานะครับ ผมไม่แน่ใจนะ ผมไม่แน่ใจว่ามีเปล่า เพราะผมไม่ค่อยรู้เรื่องตรงนี้ครับ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

อดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดระยองยังให้ข้อสังเกตอีกว่า การก่อสร้างคลองส่งน้ำฯเป็นหน้าที่ของสำนักงานย่อยอยู่ที่ ต.บางพระ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี ทางโครงการชลประทานจังหวัดเป็นผู้รับโครงการก่อสร้างอีกทอดหนึ่งมาดูแลรักษา ไม่ได้เป็นผู้ร่วมก่อสร้างมาตั้งแต่การดำเนินโครงการเป็นโครงการที่ดำเนินการที่ไม่เกี่ยวข้องกับโครงการชลประทานจังหวัดระยอง จึงไม่ค่อยรู้เรื่อง ดังคำสัมภาษณ์

“สร้างโดยโครงการก่อสร้างขนาดกลางที่ 9 ครับ ขออนุญาตเรียนอย่างนี้ครับว่าตอนที่สร้างนี้ ตอนนั้นมันยังไม่แยกระหว่างขนาดกลางกับขนาดเล็ก ขนาดเล็กคือของสำนักงานชลประทานจะมีโครงการก่อสร้าง 9 ก็จะดูแลการก่อสร้างขนาดเล็ก พวกฝาย พวกท่อระบายน้ำ ประตูระบายน้ำ ตอนนั้นโครงการก่อสร้างขนาดกลางที่ 9 กับโครงการก่อสร้าง 9 ของสำนักเป็นอันเดียวกันครับผมที่ตอนที่สร้างไอ้ตัวระบบส่งน้ำคลองคลองใหญ่ครับ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของอดีตข้าราชการชลประทานจังหวัดระยองอีกว่า มีปัญหาในการประชาสัมพันธ์แจ้งข่าวสารกับชาวบ้านในพื้นที่ มีปัญหามากพอควรจนทำให้การก่อสร้างไม่แล้วเสร็จตามแผน ดังคำสัมภาษณ์

“ผมเรียนอย่างนี้ละว่า คือไอ้โครงการนี้ผมมีความรู้น้อยมาก เพราะว่า หนึ่งไอ้ลักษณะของหน่วยงานเขาจะเป็นการก่อสร้างขนาดกลางสมัยก่อนนี่ละครับ แล้วแต่รูปแบบออกมาเพื่อมาทำตรงนี้ต่อยอดจากตัวคลองใหญ่ซึ่งใช้ชุดเดียวกัน คลองใหญ่นี้คือทำเป็นอ่างเก็บน้ำประมาณ 40 ล้านละครับ แล้วก็ให้ไอ้โครงการนี้มันคือระบบมันค่อนข้างแปลก มันปล่อยน้ำลงมาแล้วมาปิดฝาย ปิดฝายแล้วยกระดับน้ำขึ้นมาเข้าคลอง เป็นโปรเจคเพื่อการกระจายน้ำตรงนี้อยู่จุดนี้ จุดหนึ่งเพื่อให้มันสมบูรณ์แบบในการที่จะสร้างระบบเก็บกักน้ำแล้วก็เอามาใช้ในส่วนนี้ โดยไปบล็อกน้ำจากด้านปลาย โดยทั่วไปในการส่งน้ำจะส่งจากอ่างถูกไหมหะส่วนใหญ่ แต่อันนี้มันคือเราปล่อยน้ำลงมาลำน้ำเต็มแล้วก็มาสร้างฝายและยกระดับน้ำขึ้นมาละครับเป็นโปรเจคตรงนี้ ทีนี้ประเด็นนะผมคิดว่ามันน่าจะมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องของการประชาสัมพันธ์อย่างหนึ่ง.....แต่ถ้าถามว่าหัวหน้าของการก่อสร้างมันก็มีการประสานงานกับผมบ่อย คือบอกว่าปัญหาค่อนข้างเยอะ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

กล่าวโดยสรุปการดำเนินการโครงการก่อสร้างต่าง ๆ นั้น หัวใจสำคัญคือการเปิดโอกาสชาวบ้านหรือประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การทำประชาพิจารณ์ ประชาคม หรือประชาคมติ ให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ ๆ ได้เข้ามามีบทบาทในการเสนอปัญหา ความต้องการ การกำหนดแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาของโครงการ ๆ ทำประชาคมติเพื่อแก้ไขปัญหาและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ ๆ รวมทั้งแสดงความเห็นคัดค้านหรือ โต้แย้งอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ ๆ

1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ : ดำเนินการโดยสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 9 อย่างเดียว การมีส่วนร่วมดำเนินการอาจหมายถึงร่วมในการลงทุนร่วมในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานหรือร่วมปฏิบัติงานเอง ในระดับการมีส่วนร่วมนี้อาจจะทำได้ไม่ในทุกประเภทของโครงการ เช่น หากเป็นโครงการที่จำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้เฉพาะด้านผู้ชำนาญการหรือใช้เทคโนโลยีขั้นสูงแล้ว บางครั้งเป็นความยุ่งยากที่จะให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมปฏิบัติงานได้แต่หากเป็นโครงการหรือกิจกรรมระดับท้องถิ่นที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านได้ชาวบ้านหรือประชาชนในท้องถิ่นก็เข้าร่วมกิจกรรมได้หรือเป็นการร่วมดำเนินการด้วยการลงทุนถือหุ้นก็ย่อมถือว่ามีร่วมดำเนินการได้ เมื่อสอบถามผู้นำชาวบ้านว่ามีส่วนร่วมในการก่อสร้างคลองฝั่งซ้ายหรือไม่ ผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งตอบว่าไม่มีแต่อย่างไร พอทราบก็มีการก่อสร้างเลย ดังคำสัมภาษณ์

“ไม่มีแต่อย่างไรครับ...โครงการนี้มันมาอาจจะก่อนปี 2550 ก็คือเค้าก็เค้าแฉ่งกันมาก่อนหน้านั้นนะครับว่าจะมีคลองส่งน้ำเป็นโครงการกักเก็บน้ำ พอโครงการมาคือเหมือนทุกคนก็รออยู่แล้วว่าทางมันมาที่ดีก็จะได้ทำนา เขาก็เหมือนเห็นชอบดำเนินการอย่างนี้ทางชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ อาจจะเป็นเพราะเป็นเรื่องทางเทคนิคที่ชาวบ้านไม่สามารถเข้ามีส่วนร่วมได้” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ม.6, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้นำชาวบ้านอีกรายว่า ไม่เห็นมาสอบถามอะไร มาถึงก็ลงมือก่อสร้าง ส่วนหนึ่งชาวบ้านอาจจะได้รับเงินเวนคืนจากที่ดินที่เสียไป ประกอบกับแต่ก่อนเป็นไร่ เป็นนาเป็นสวน ที่ดินมีเหลือเพื่อ ชาวบ้านจึงไม่ค่อยสนใจและใส่ใจในเรื่องนี้ ดังคำสัมภาษณ์

“มาถึงก็ลงมือทำเลยครับ ไม่ได้บอกหรือแจ้งข่าวเลย เห็นให้บริษัท ผู้รับจ้างการก่อสร้างมาดำเนินการ แต่ก่อนบริเวณนี้เป็นนาเป็นไร่ ไม่ค่อยมีบ้านคน บ้านแต่ละหลังก็อยู่กันห่าง ๆ บางที่เป็นกิโถถึงจะพบสักหลัง ถนนหนทางไปไหนก็ลำบาก เป็นหลุมเป็นบ่อ เป็นดินลูกรังหรือทางเกวียนเดิม ชาวบ้านที่ได้รับค่าเวนคืนก็พอใจ แต่คนอื่นไม่รู้ครับ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ม.1, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

การขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจรวมถึงการดำเนินการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคือชาวบ้านและภาคธุรกิจส่งผลต่อการดำเนินการของบริษัทผู้รับจ้างการก่อสร้างพบว่ามีปัญหาในการส่งมอบพื้นที่จากกรมชลประทาน ถ้าหากมีส่วนร่วมในขั้นตอนการก็จะต้องได้รับการบอกกล่าวหรือแจ้งข่าวจากสำนักชลประทานที่ 9 ให้เตรียมส่งมอบพื้นที่ แต่ชาวบ้านหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องขาดมีส่วนร่วมในการดำเนินการจึงไม่ได้เตรียมพื้นที่ส่งมอบ มิหนำซ้ำภาคธุรกิจยังได้มีการก่อสร้างเพิ่มเติมอีกด้วย เมื่อยังไม่ส่งมอบ ทางบริษัทก็ไม่สามารถดำเนินการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ ได้ บางพื้นที่เข้าไปถูกล้ำในพื้นที่ที่จะก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ ดังคำสัมภาษณ์

“อ้อ เกี่ยวกับเรื่องการส่งมอบพื้นที่อะครับยังไม่ cover ยังไม่ครอบคลุม ซ้ำเรื่องการส่งมอบพื้นที่ อย่างเช่น สมมุตินี้เป็นเขตชลประทานแต่จริง ๆ แล้วมันเป็นชาวบ้านเค้าปลุกรุกล้ำมาต้องทำเรื่องย้ายอะไรประมาณนี้ครับมันก็เลยช้าครับผม....คือชาวบ้านเขาไปปลุกรุกล้ำเค้าอยู่มา นานเลยประมาณนี้ครับ ตอนที่เค้าให้ปลุกพีชปลุกอะไรประมาณนี้นะสะพานที่นี้ทางชลประทานก็จะเวนคืนเพื่อทำคลองส่งน้ำนี้ก็ไปติดต้นยางพาราของชาวบ้านเขาอะไรประมาณนี้ครับ มันก็เลยมีปัญหา” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,เจ้าหน้าที่บริษัทฯ ราชหนึ่ง,วันที่ 12 ม.ค. 2567)

ถ้าชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการก่อสร้างฯแล้ว ก็จะทำให้พื้นที่ที่อยู่ในเขตหรือแนวการก่อสร้าง ก็จะได้เตรียมการมอบพื้นที่ เมื่อชาวบ้านไม่ได้รับรู้เรื่องการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ ทำให้ชาวบ้านทำสวนทำไร่ในพื้นที่ดังกล่าว เมื่อจะก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ ชาวบ้านก็ไม่ให้ความร่วมมือและไม่ยินยอมให้มีการก่อสร้าง ทำให้ไม่สามารถดำเนินการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ ได้เสร็จตามกำหนดการดังคำสัมภาษณ์

“เข้าที่ส่วนบุคคลไม่มี แต่ว่าอย่างที่ผมบอกคือชาวบ้านรุกล้ำเข้าไปในที่ของชลประทานเขาแล้วอยู่อาศัยทำมาหากินกันมานานแล้วครับ พอโครงการนี้เกิดปุ๊บอ้าวก็ต้องผ่านที่ของเขา เขาก็ปลุกอะไรคือเต็มไปหมดเรียบร้อยแล้ว เขาก็เหมือนกับไม่ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐเท่าไรอะไรแบบนี้ฮะ แล้วเขาก็ไปประมาณนี้แหละครับมันก็เลยยืดยาวกันไป” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,เจ้าหน้าที่บริษัทฯ ราชหนึ่ง,วันที่ 12 ม.ค. 2567)

ข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ การขาดการมีส่วนร่วมให้ชาวบ้านเข้าร่วมดำเนินการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ ทำให้เมื่อมีการก่อสร้างไป ก็แก้ปัญหาไป เมื่อยังแก้ปัญหการส่งมอบที่ดินไม่ได้ก็หยุดดำเนินการ โดยทางบริษัทจะทำการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯตามแบบแปลนที่ทางกรมชลประทานกำหนดให้ ถ้ามีปัญหาทางกรมชลประทานก็ต้องไปแก้ปัญหาเอง ดังคำสัมภาษณ์

“แล้วผมเป็นทางส่งแบบถมข้างบนไข่ม้อยะ เป็นดินถม ขวางทางคลองธรรมชาติ แต่ละก็คือคลองธรรมชาติอันนี้ผมไม่รู้ ลักษณะภูมิประเทศเดิมของเขา คืออย่างที่ผมบอกนะครับผมได้แบบ ก่อสร้างชลประทานมาโครงการตรงนี้แล้วก็ดำเนินการสร้างตามแบบ อันนี้ประชาชนได้รับผลกระทบอะไร อันนี้คือทางกรมชลประทานก็ต้องไปดูไปเคลียร์ไง ผมก็ทำตามแบบที่ผมได้ชลประทานผมก็ตอบยาก เหมือนกันเรื่องแบบนี้” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,เจ้าหน้าที่บริษัทฯ รายหนึ่ง,วันที่ 12 ม.ค. 2567)

กรณีตัวอย่างอีกกรณีคือการที่โรงงานเอกชนแห่งหนึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ จึงได้มีการก่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียในแนวเขตคลองส่งน้ำฯ โดยไม่ได้รับรู้แนวเขตการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ ทำให้เกิดปัญหาในการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ เนื่องจากต้องผ่านเข้าไปในพื้นที่ของโรงงานเปปเปอร์มินท์ และทางโรงงานไม่ได้มีการเตรียมพื้นที่ไว้ให้ ทางกรมชลประทานจึงต้องออกแบบการก่อสร้างใหม่และต้องอยู่ห่างจากบ่อบำบัดของโรงงานฯด้วย มิเช่นนั้นน้ำจากบ่อบำบัดอาจจะซึมเข้ามาในคลองส่งน้ำฯได้ มีการสร้างคลองส่งน้ำฯ เบี่ยงหลบบ่อน้ำเสีย ดังคำสัมภาษณ์

“ตรงโรงงานหรือ โรงงานเปปเปอร์มินท์หรือไข่ม้อย คือผจญลำคลองของเราอะตอนนั้นมันผ่ากลางบ่อของเขา เขาเรียกบ่อทิ้งน้ำเสียของเขา ซึ่งน้ำตรงนั้นมันต้องใช้ในการเกษตรกรรมเพราะฉะนั้นเราก็เลยทำแก้ไขแบบให้เบี่ยงหลบไอ้ตัวบ่อทิ้งน้ำเสียของเขา เพื่อไม่ให้น้ำเสียมันปนกันมากับทางน้ำของทางชลประทานนะครับก็มีการแก้ไขแบบตอนนั้น ตอนแรกเค้าออกแบบแล้วสุดท้าย ทางโรงงานมาสร้างกินเข้ามาอะไรประมาณนี้แหละครับ แล้วก็ต้องหลบไป” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,เจ้าหน้าที่บริษัทฯ รายหนึ่ง,วันที่ 12 ม.ค. 2567)

การรับฟังเสียงของประชาชนในการผลิตบริการสาธารณะถือว่าเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างมากต่อการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ที่ถือว่าการปกครองโดยประชาชน เพื่อประชาชน และของประชาชน อันจะทำให้สามารถผลิตบริการสาธารณะได้ตรงและสอดคล้องกับความต้องการและปัญหาของประชาชนหรือชาวบ้านในพื้นที่ การขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการดำเนินการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯโดยชาวบ้านในพื้นที่ไม่ได้ยินยอมและไม่ได้รับรู้ด้วยแล้วอาจจะทำให้เกิดการแจ้งความดำเนินคดีกับกรมชลประทานและบริษัทที่ดำเนินการก่อสร้าง แม้ว่าจะดำเนินการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯไปแล้วก็ต้องปรับเปลี่ยนสภาพที่ดินของชาวบ้านให้เหมือนเดิม ทำให้เสียเวลาและเสียงบประมาณโดยไม่สมควร ดังที่ชาวบ้านรายหนึ่งผู้ที่ได้รับผลกระทบมาจากการสร้างคลองซอยฯ ถูกเวนคืนที่ดินและได้รับเงินค่าเวนคืนจากการสร้างคลองส่งน้ำฯ แต่ไม่สามารถส่งน้ำมาในคลองซอยฯ เนื่องจากมีชาวบ้านในช่วงกลางที่จะสร้างคลองส่งน้ำฯไม่ยินยอมให้มีการก่อสร้าง มีการไปแจ้งความดำเนินคดีบุกรุกและทำลายทรัพย์สิน มีการสร้างได้เพียง 2 วัน ก็มีการรื้อคลอง

ชอยๆออก และปรับสภาพพื้นดินให้เหมือนเดิม เมื่อไม่มีน้ำมาถึงที่ดินของชาวบ้านรายนี้ที่อยู่ปลายคลองชอย เนื่องจากตรงกลางคลองชอยฯถูกถม ชาวบ้านรายนี้จึงอาศัยสิทธิ์การเป็นเจ้าของที่ดินซื้อคืนจากกรมชลประทาน ดังคำสัมภาษณ์

“ที่ดินผมถูกเวนคืนประมาณ 2 ไร่ ได้รับความเสียหายไป 800,000 บาท ผมก็โอเค คิดว่าจะได้ใช้น้ำในส่วนที่เหลืออีก 8 ไร่ แต่พอสร้างคลองส่งน้ำฯ ก็มีการกลบ ทำตั้งแต่สร้างเลย สร้างได้ 2 วัน แล้วก็กลบทิ้ง มากลบทิ้งเพราะว่ามันผ่านที่เขา ได้ข่าวว่าเจ้าของที่ดินไม่ยินยอมและจะดำเนินการตามกฎหมายกับผู้เกี่ยวข้อง เพราะเขาไม่ได้เซ็นยินยอม ทางผู้ก่อสร้างก็ทำการกลบดินให้เหมือนเดิม เมื่อคลองมันใช้ประโยชน์ไม่ได้ ไม่มีน้ำเพราะมาชุดได้ 2-3 วันก็ถม มันถมตรงนั้นแล้วไงคลองมันมาถึงก่อน พอราชการไม่ได้ใช้ประโยชน์ผมก็ใช้สิทธิ์ในฐานะที่เจ้าของเดิม คนอื่นไม่สามารถซื้อได้เพราะใช้สิทธิ์เจ้าของเดิมตามกฎหมายระเบียบของกรมชลประทาน” (ชาวบ้านรายหนึ่ง, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, วันที่ 25 ธ.ค. 2566)

การมีส่วนร่วมในการก่อสร้างฯ คงต้องมีการมีส่วนร่วมในการดำเนินการก่อสร้างกับหน่วยงานต่าง ๆ ภายในกรมชลประทานเองอีกด้วย โครงการชลประทานจังหวัดระยองยอมต้องรู้สภาพและบริบทมากกว่าสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 9 ที่ตั้งอยู่ที่ ต.บางพระ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี แต่จากคำสัมภาษณ์อดีตชลประทานจังหวัดระยองรายหนึ่งพบว่า ในการดำเนินการก่อสร้างทางชลประทานจังหวัดระยองแทบไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมเลย ไม่ค่อยทราบเกี่ยวกับการดำเนินการก่อสร้างฯ ดังคำสัมภาษณ์

“และอย่างนี้ ผมไม่ค่อยรู้เพราะว่าไอ้ตัวของก่อสร้างขนาดกลางนี้ เมื่อก่อนนี้ไอ้เคผมทำคลองใหญ่ทำประแสทำอะไรพวกนี้ เวลาที่มีการผ่านเรื่องงบประมาณมันจะผ่านมาที่ผมนะครับที่ชลประทานจังหวัดนะครับ เสร็จแล้วการเบิกจ่ายจากผม เป็นเช็คไป เบิกจากผมทั้งหมด แต่โครงการนี้เขาดำเนินการที่ส่วนของเขา ก็คือที่บางพระ หลังสุดก็เป็นแบบนี้คือไปที่บางพระก็ไปเสร็จที่นั่นเลยไม่มาเกี่ยวข้อง กับชลประทานจังหวัด ผมก็เลยมีความรู้ตรงนี้ค่อนข้างน้อย” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

เนื่องจากการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำฝั่งซ้าย ฯ ดำเนินการโดยสำนักงานก่อสร้างชลประทานที่ 9 สำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลาง ซึ่งเป็นส่วนราชการที่สังกัดการบริหารราชการส่วนกลาง ตั้งอยู่ที่ ต.บางพระ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี การตรวจรับเป็นเรื่องของสำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลาง ซึ่งในการดำเนินการก่อสร้างควรจะให้โครงการชลประทานระยองเข้าไปมีส่วนร่วม

ดำเนินการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ เช่น การเข้าร่วมประชุมการแก้ปัญหาต่าง ๆ การประสานงานกับ ผู้นำชาวบ้าน เป็นต้น แต่โครงการชลประทานจังหวัดระยองเพิ่งได้รับมอบมาดำเนินการดูแลและรักษาเมื่อมีการก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยเท่านั้น ดังคำสัมภาษณ์อดีตชลประทานจังหวัดระยอง ท่านหนึ่งว่า

“ที่จริงแผนก่อสร้างไม่ใช่ช่วงที่ผมเป็นคนรับผิดชอบ มันเป็นโครงการข้างๆ เขาสร้างเสร็จแล้ว เขาก็มาให้เราบริหารต่อ ผมไม่ได้เข้าไปดำเนินการตรวจสอบการก่อสร้างแต่อย่างใด เป็นเรื่องของสำนักงานก่อสร้างชลประทานที่ 9 เพียงแต่ดำเนินการรับมอบมาในการจัดการต่อเท่านั้น เขาจะสร้างอย่างไรแบบไหน เขาคงออกแบบมาดีละ คงเป็นไปตามความต้องการของประชาชนละ ผมรับมอบมาดำเนินการ เช่น การเปิดปิดน้ำ การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ การบำรุงรักษา เป็นต้น” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

อดีตชลประทานจังหวัดระยองดังกล่าวยังได้เพิ่มเติมอีกว่า คนที่รับผิดชอบในการก่อสร้างซึ่งอยู่ที่สำนักชลประทานที่ 9 ต.บางพระ เป็นเรื่องของสำนักชลประทานที่ 9 งานของตนเองก็มีมากอยู่แล้ว เลยไม่รู้รายละเอียดมากนัก ไม่เคยเข้าไปดูพื้นที่ ดังคำสัมภาษณ์

“ทีนี้ถ้าตรงนี้ มันก็หยุดงานบ้างอะไรมั้ง มันก็น่าจะเป็นเรื่องของเขา ผมไม่ค่อยแน่ใจนะ เพราะว่าปัญหาของผมนั้นก็ยุ่งอยู่แล้ว ตอนนั้นนะ แล้วปัญหาของผู้รับผิดชอบในการก่อสร้าง ผมไม่ค่อยอยากไปยุ่งเท่าไรหรอก ผมไม่รู้ว่าเป็นปัญหากันแบบไหนครับผม...ไม่เคยเลย ไม่เคยมาขอความร่วมมืออะไรเลย ไม่เคยไปดูเลย พื้นที่ไม่เคยไปดูเลย” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

เมื่อมีการสอบถามว่าโครงการชลประทานจังหวัดระยองเป็นหน่วยงานในพื้นที่ สำนักงานก่อสร้างขนาดกลางที่ตั้งอยู่ที่ ต.บางพระ ไม่ให้ชลประทานจังหวัดระยองเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการก่อสร้าง อดีตชลประทานจังหวัดระยองท่านเดิมตอบว่า ไม่จำเป็น เนื่องจากในแง่กฎระเบียบทางกฎหมายแล้วสำนักงานก่อสร้างขนาดกลางไม่จำเป็นต้องให้ชลประทานระยองเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ดังคำสัมภาษณ์

“ในแง่กฎหมายเขาไม่จำเป็นต้องถามผมอย่างนี้ดีกว่าในแง่กฎหมายเขาไม่ต้องมาถามผม..... ไม่มีไม่มีการเชื่อมต่อใด ๆ ทั้งสิ้น ยกเว้นเมื่อสร้างเสร็จถึงจะส่งมอบให้เราไปบริหารจัดการน้ำให้ดี.... ผู้รับผิดชอบพอมันทำอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่เสร็จ พอเสร็จปั้มน้ำไม่มี

งานเอาใจดีกว่า มันก็รับต่อตรงนี้ซึ่งมันเป็นแผนเดิมอยู่แล้ว ที่นี้ขึ้นอยู่กับว่าเขาทำประชาพิจารณ์หรือว่าการมีส่วนร่วมของราษฎรแค่ไหน ขึ้นอยู่กับเขา” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

เมื่อสอบถามอดีตชลประทานจังหวัดระยองดังกล่าวถึงเรื่องมีความจำเป็นหรือไม่ในการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการก่อสร้าง บอกว่ามีความจำเป็นให้ชาวบ้านพื้นที่รับรู้และเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและสร้างการยอมรับ ซึ่งที่ผ่านมามักจะอาศัยความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการในการประสานงานดังกล่าว

“ถ้าถามว่าจำเป็นต้องมีไหม ก็คือมันจำเป็นต้องมีนะ เมื่อก่อนนี้ขนาดกลางทำเรื่องของการมีส่วนร่วมไหม ส่วนใหญ่เราจะไม่นะ เราจะทำเราจะมีเฉพาะคอนเนคชั่นกับผู้นำชุมชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ แต่ไม่มีเป็นลายลักษณ์อักษร” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

แต่เมื่อสอบถามไปสักพัก อดีตชลประทานจังหวัดระยองท่านเดิมกลับบอกว่าไม่ชอบการมีส่วนร่วม เนื่องจากมีความฝังใจในบางเรื่องกับคนระยองที่ดื้อ ไม่ฟังเหตุผล รับรู้แต่ไม่รับทราบ รับรู้ว่ามีก่อสร้างแต่ไม่สนใจและไม่ใส่ใจ ทั้งที่ได้พูดคุยกันเรียบร้อยแล้ว ทำให้เวลาดำเนินการก่อสร้างจะมีความลำบาก ดังคำสัมภาษณ์

“คือคล้ายๆ กับว่ายังไงละ ผมเช็ดกับปี 2548 คือผมชอบระยองนะ แต่ว่าผมไม่ชอบคนระยองตรงที่ว่าดื้อ ดื้อชนิดตาใสเลย ถึงขนาดผมไปกับผู้ว่านี่นะ ที่บริเวณน้ำหุ ผมมีปัญหาเรื่องน้ำมันขาดเมื่อปี 2548 ตรงที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ บินมาทุก ๆ อาทิตย์นะตอนนั้นนะนะ เราพูดคุยตกลงกับชาวบ้านและผู้นำชาวบ้านแล้ว แต่พอขึ้นดำเนินการบอกว่าไม่รู้ บางคนก็บอกว่าตอนนั้นแบบหนึ่ง แต่ตอนนี้อีกแบบหนึ่ง มีการขายที่ดินให้คนอื่น ทั้งที่บอกแล้วว่า จะสร้างคลองส่งน้ำฯ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

นอกจากการมีส่วนร่วมในขณะดำเนินการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ แล้ว เมื่อมีการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ เสร็จสิ้นแล้ว ต้องมี การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (กลุ่มพื้นฐาน) กิจกรรมนี้เป็นการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยจะจัดประชุมด้วยการนัดหมายเกษตรกรผู้ใช้น้ำ อาจเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำจากท่อ หรือคูส่งน้ำสายเดียวกัน หรือในบางพื้นที่ที่ใช้น้ำในช่วงคลองเดียวกัน เป้าหมายคือเพื่อคัดเลือกเกษตรกรผู้ใช้น้ำให้เป็นหัวหน้ากลุ่ม รองหัวหน้ากลุ่ม และสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำฝ่ายต่าง ๆ สำหรับวิธีการคัดเลือกจะใช้วิธีการให้ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอชื่อและให้ทุกคนได้ลงคะแนนเลือกโดย

อิสระ เมื่อได้ตัวหัวหน้ากลุ่มแล้ว หัวหน้ากลุ่มจะร่วมกับสมาชิกเกษตรกรผู้ใช้น้ำอื่น ๆ จัดทำระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม เพื่อให้การดำเนินงานกิจกรรมของกลุ่มไปตามแนวทางและวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ตาม ข้อตกลงที่กำหนดไว้และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากนั้นกลุ่มผู้ใช้น้ำจะขึ้นบัญชีกลุ่มผู้ใช้น้ำกับ โครงการชลประทาน สำหรับกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการพัฒนาระบบชลประทาน กลุ่มผู้ใช้น้ำมีการจัดตั้งจากชาวบ้านในพื้นที่เพื่อคอยควบคุมดูแลกันเอง มีการกำหนดกติกาการใช้น้ำ เช่น เวลาเปิด-ปิดน้ำ เป็นต้น ซึ่งผู้นำชาวบ้านท่านหนึ่งกล่าวว่า มีกลุ่มผู้ใช้น้ำแต่ไม่ค่อยเข้มแข็งมากนัก ไม่ค่อยมีความสามัคคี ทำให้การกำหนดกฎเกณฑ์และการบังคับใช้กฎเกณฑ์การใช้น้ำเกิดปัญหา บาง รายไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงการใช้น้ำ ทำให้มีการแย่งชิงน้ำโดยเฉพาะผู้ใช้น้ำที่อยู่ต้นทางมีการลักลอบ ใช้น้ำ บางครั้งมีการทะเลาะกัน ดังคำสัมภาษณ์

“เรามีกลุ่มผู้ใช้น้ำ ส่วนมากเป็นผู้นำชาวบ้าน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ทำกันตามที่กำหนด ชาวบ้านอื่น ๆ ก็มีบ้าง แต่มักจะต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำ ถ้ามีความสามัคคี กว่านี้ น่าจะดีครับ มีการทะเลาะกัน ชาวบ้านที่อยู่ต้นคลองบางคนไม่ ทำตามข้อตกลงกำหนดวันใช้น้ำ มีการลักลอบการใช้น้ำ น้ำก็ไปไม่ถึง หรือไปถึงน้อยกับพวกปลายคลอง บางคนเห็นแก่ตัว ไม่ฟังเสียง ชาวบ้าน พวกผมผู้นำเข้าไปชี้แจงก็มักจะไม่ค่อยฟัง บางคนฟังแต่ไม่ทำ ยังลักลอบใช้น้ำ ลักลอบตอนกลางคืน คิดว่าไม่มีใครเห็น มีคนถ่ายภาพ ไว้ครับ กลุ่มผู้ใช้น้ำยังไม่เข้มแข็ง” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน รายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของอดีตชลประทานจังหวัดระยองท่านหนึ่งกล่าวว่าการจัดตั้ง กลุ่มผู้ใช้น้ำมีความสำคัญต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการชลประทาน ต้องปล่อยให้ชาวบ้าน ดำเนินการกันเอง จะอาศัยเจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทานระยองอย่างเดียวไม่ได้ เนื่องจาก บุคลากรลดน้อยลง แต่กลุ่มผู้ใช้น้ำก็ยังไม่เข้มแข็งมากนัก กลุ่มผู้ใช้น้ำมีสมาชิกน้อย ทำให้การบริหาร จัดการน้ำไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ทางกลุ่มผู้ใช้น้ำจะต้องมีการวางแผนการใช้น้ำที่ชัดเจนแล้วมาประสาน กับเจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทานระยอง จึงจะทำให้การใช้น้ำมีประสิทธิภาพ ดังคำสัมภาษณ์

“ตามหลักการมันต้องมีกลุ่มผู้ใช้น้ำ และกลุ่มผู้ใช้น้ำมันจะ เกิดขึ้นมาได้ ก็คือเกิดจากชาวบ้านด้วย จะเอา สป. หรือหัวหน้าฝ่ายส่ง น้ำและบำรุงรักษาเป็นหลักมันไม่ได้ คือชาวบ้านนี้บางที่จะตั้งกลุ่มผู้ ใช้น้ำมีคนมา 2-3 คน มันก็ไม่เพอร์เฟค พอไม่เพอร์เฟคก็ บำรุงรักษา ความต้องการน้ำมันก็จะไม่ถึงมือคนที่เปิด อย่างสมมติเรา มีคนอยู่ 2-3 คนซึ่งเวลานั้นน้อยมาก ข้าราชการเราก็มีน้อยมาก พวกนี้ เวลาควบคุม เขาควบคุมที่ประตูอยู่ท้ายซอย ทีนี้ถ้าเขาไม่ต้องการ อย่างที่ว่าถ้าเขาไม่ต้องการขึ้นมา เราก็เปิดไปโดยเปล่าประโยชน์ ถ้าไม่

มีคนใช้มันก็สูญเสียโดยเปล่าประโยชน์ เพราะฉะนั้นต้องมีคนใช้น้ำที่ชัดเจน การตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำมันเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

แต่เมื่อสอบถามจากเจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทานจังหวัดระยองกลับพบว่าไม่มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำแต่อย่างใด ไม่มีมาจดทะเบียนกลุ่มผู้ใช้น้ำกับชลประทานจังหวัดระยอง สะท้อนถึงชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการของโครงการชลประทานระยองในการใช้น้ำ เกิดปัญหาขึ้นเนื่องจากไม่รู้ความต้องการการใช้น้ำที่แท้จริง ดังคำสัมภาษณ์

“น้องก็ไม่ทราบเหมือนกันค่ะ เพราะมาถึงก็ไม่ได้มีตั้งแต่ต้น แล้วก็ไม่มีใครมาขอปกติเค้าต้องร่วมกันมา ตั้งกลุ่มเพื่อมาขอเราแล้วใช้น้ำอะคะ อันนี้ก็ไม่มีใครมาลองขอ เท้าที่อยู่ก็ไม่เคยมีมาเลยนะคะ ก็คือต้องมีชาวบ้านรวมกลุ่มกันมาขอใช้แต่ยังไม่มี” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,เจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทานจังหวัดระยองรายหนึ่ง,วันที่ 29 ธ.ค. 2566)

อดีตชลประทานจังหวัดระยองยังได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำให้เป็นกลุ่มที่เข้มแข็งนั้นยาก จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เข้มแข็ง ขยันพบปะชาวบ้าน ดังคำสัมภาษณ์

“ผมเรียนอย่างนั้นนะ นี่จากใจจริงเลยนะ การตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำไม่ใช่เรื่องง่าย มันเป็นเรื่องที่ต้องเจอกับชาวบ้านอยู่ตลอด สบ. ต้องขยัน แล้วก็กลุ่มผู้ใช้น้ำต้องเข้มแข็ง มีความเสียสละต้องมีเพราะมันจะไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของการบำรุงรักษา การถนอมรักษาการอะไรพวกนี้คือต้องต้องช่วยกันพูดต่างๆ แล้วก็การใช้น้ำ แต่ส่วนใหญ่จะมีกลุ่มที่แข็งแรงอะทำได้ก็ส่วนใหญ่จะเป็นที่นาของคลองฝั่ง สบ. 2” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

การเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานจึงเป็นสิ่งจำเป็นมิอาจหลีกเลี่ยงได้เมื่อดำเนินการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นได้แล้ว เจ้าหน้าที่ชลประทานจะส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจงานชลประทานแก่กลุ่มผู้ใช้น้ำและดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยการพบปะ ประชุมชี้แจง นำเกษตรกรไปทัศนศึกษา ดูงาน สัมมนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การร่วมเวทีชุมชน ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมในเรื่องของการจัดสรรน้ำและบำรุงรักษา การเกษตรชลประทาน การบริหารองค์กรผู้ใช้น้ำ การจัดการกองทุนชลประทาน อันเป็นการยกระดับองค์กรผู้ใช้น้ำให้สูงขึ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมในการดำเนินการนั้น มุ่งเน้นให้มีการก่อสร้างคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย ๆ เป็นสำคัญ ขาดการมีส่วนร่วมภายในกรมชลประทานเองจากหน่วยงานที่ก่อสร้างและโครงการชลประทานจังหวัดระยองที่จะต้องรับช่วงหรือรับไม้ต่อมาในการดูแลและบำรุงรักษาโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ และการมี

ส่วนร่วมกับผู้นำชาวบ้านและชาวบ้าน มีการแก้ไขแบบการก่อสร้างเพื่อจะได้สร้างได้แล้วเสร็จ มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดำเนินการก่อสร้างเป็นระยะหลังมีการก่อสร้างเสร็จแล้ว และมีหนังสือร้องเรียนไปยังกรมชลประทานผ่านช่องทางต่าง ๆ รวมถึงไม่มีกลุ่มผู้ใช้น้ำ

1.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ : ได้ประโยชน์ประมาณร้อยละ 60
ผลประโยชน์ (benefits) หมายถึงผลได้หรือผลตอบแทน อันเป็นผลประโยชน์ส่วนรวมก็คือสิ่งใดก็ตามที่ให้ประโยชน์สุขแก่บุคคลทั้งหลายในสังคม ผลประโยชน์สาธารณะยังหมายรวมถึงหลักประโยชน์ต่อมวลสมาชิกในสังคม นอกจากผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้วยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โครงการ ฯ ได้รับความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต ภายใต้การดำเนินงานของโครงการ ฯ มีความคุ้มค่าต่อการดำเนินโครงการ

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชาวบ้านเกี่ยวกับคลองส่งน้ำฯ สายต่าง ๆ ชาวบ้านได้ประโยชน์จากคลองส่งน้ำฯ เนื่องจากพืชที่ปลูกหลายอย่างต้องการน้ำมาก เช่น ทุเรียน เงาะ เป็นต้น การมีคลองส่งน้ำผ่านไปยังจุดต่าง ๆ ก็จะทำให้ชาวบ้านสามารถเลือกที่จะปลูกพืชได้ น้ำจะได้เข้าถึงในแต่ละพื้นที่ที่ต้องการน้ำ สามารถดึงน้ำเข้ามาในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งอาจจะขุดบ่อหรือสระน้ำ หรือคลองไส้ไก่ ดังคำสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนรายหนึ่ง กล่าวว่า

“ถูกต้องครับ อันนี้กลุ่มที่เขาใช้น้ำจริง ๆ ใช้น้ำเพื่อการเกษตรของเรามันปัญหาที่น้ำเขาไม่ได้ใช้ไง ต้องเอาน้ำส่งไปยังพื้นที่ต่อไปเขาอาจจะมีการใช้เพื่อทำสวน พอทำสวนปุ๊บ น้ำตรงนั้นมันก็ต้องเอาไปเติมให้กับสระน้ำเขา บางรายขุดคลองไส้ไก่ทั่วสวนเลย เขาก็เลือกที่จะปลูกพืชได้ เพราะมีน้ำครบ ในอนาคตต่อไปมันต้องเปลี่ยนซึ่งเมื่อก่อนต้องต่อเข้าแปลงนา แต่ตอนนี้ไม่มีแล้วเป็นสวนละ ทุเรียน ต้องการน้ำมาก” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ม.1, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของอดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานระยองนายหนึ่ง เกี่ยวกับการสร้างคลองซอยในโครงการ ฯ สร้างเมื่อปี 2550-2558 เป็นพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งผลประโยชน์จะตกแก่ชาวบ้าน เพราะมีการกระจายน้ำออกไปยังพื้นที่ต่าง ๆ พื้นที่รับน้ำเหล่านี้เป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดระยอง พื้นที่รับน้ำมีจำนวนมากถึง 20,000 ไร่ คาดว่าปัจจุบันมีพื้นที่รับน้ำได้ประโยชน์จริง ๆ ไม่เกิน 12,000 ไร่ ดังคำสัมภาษณ์

“การกระจายน้ำไ้ เพราะว่าหลักการของเราก็คือเมื่อมี Storage เมื่อมีแหล่งเก็บกักน้ำที่เป็นน้ำต้นทุน เราจะต้องมีการกระจายน้ำออกไป ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของเราด้วยซ้ำไปถ้าจะว่าไปนะครับผม ตามการศึกษาการพิจารณาโครงการนี้คุ้มค่าครับ

เพราะว่าตรงนั้นจะมีพื้นที่การเกษตรทั้งไม้ผลแล้วก็นาข้าวครับ....ก็คือพืชตรงนั้นส่วนใหญ่เป็นพืชที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจซึ่งก็คือ ทุเรียน มังคุด เป็นหลักครับ ตอนก่อนสร้างน้ำมันไหลเฉพาะในคลองใหญ่ มันไม่สามารถที่จะส่งน้ำเข้าฝั่งซ้ายได้ พื้นที่ชลประทานตรงนี้ไม่มีครับผม เขาก่อสร้างแล้วก็สามารถเปิดพื้นที่ชลประทานได้ประมาณเกือบ ๆ 20,000 ไร่ครับ ผมว่าปัจจุบันน่าจะเหลือประมาณ 60 %” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

ผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งกล่าวเสริมเพิ่มเติมอีกว่า การสร้างคลองส่งน้ำคลองซอยๆ ทำให้มีน้ำใช้ในการเกษตร ถ้าไม่มีคลองซอยๆ ก็ไม่มีน้ำเพื่อการเกษตร แต่ต้องมีการตัดแปลงมีการวางท่อเพิ่มมากขึ้น มีการใช้งบประมาณของอำเภอที่จัดสรรมาให้ ดังคำสัมภาษณ์

“ส่งน้ำไปให้หมู่ 1 หมู่ 2 หมู่ 6 หมู่10 และหมู่ 11 ทั้งหมด 5 หมู่บ้าน และผมไปวางท่อน้ำดิบจากคลองส่งน้ำชลประทานเป็นกัลก้นน้ำมาลงอ่าง 15 ไร่ ถ้าไม่มีคลองชลประทานนะไม่มีน้ำใช้ไปนานแล้วนี่ที่ได้เนอะ และผมได้งบประมาณมา 350,000 บาท แล้วผมทำไป 500,000 กว่า งบได้มาจากอำเภอตอนนั้น แล้วผมก็ไปวางท่อซื้อของตัวเองทำเองทำแบบระบบกัลก้นน้ำเราไม่ต้องสูบนะ เอาน้ำเข้านา เข้าไร่ เข้าสวน ประหยัดได้มากเลย” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,ผู้นำชาวบ้าน ม. 2,วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

ผู้นำชาวบ้านรายเดิมยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า งบประมาณที่ใช้ทั้งหมดในการวางท่อเข้าพื้นที่ของหมู่บ้านที่รับผิดชอบทั้งหมด 500,000 บาท แต่ได้งบประมาณมา 350,000 บาท ที่เหลืองบประมาณที่นำมาใช้เพื่อการวางท่อนำมาจากกองทุนของหมู่บ้านที่มีการเก็บสะสมไว้ ดังคำสัมภาษณ์

“เอามาจากหมู่บ้านเงินในหมู่บ้าน เงินกองทุนในหมู่บ้านที่มีเก็บ ๆ สะสมไว้ แล้วกองทุนการพัฒนาหมู่บ้านแล้วก็เอาออกมาทำท่อกี่คุมงานเอง ซื้อของตัวเอง ทำเอง แล้วน้ำไหลกลางวันกลางคืนเต็ม 15 ไร่เลย ถ้าไม่ได้คลองส่งน้ำของชลประทานไม่มีน้ำใช้ไปนานแล้ว ต้องชุดบ่อบาดาลกัน เสียเงินมากเลย แต่ผมทำดีทำแบบมาตรฐานเลย มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี ปลูกพืชได้ตลอดอุดมสมบูรณ์ครับ น้ำดี ดินดี สบายดีครับ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,ผู้นำชาวบ้าน ม.1, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

ผลของโครงการส่งน้ำฯ ก็คือมีน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นภารกิจของกรมชลประทานที่จะต้องดูแลและช่วยเหลือเกษตรกร ให้มีน้ำใช้อย่างพอเพียงและทั่วถึง สอดคล้องกับความคิดเห็นของ

ผู้นำชาวบ้านอีกรายว่าเมื่อมีน้ำแล้วจะทำให้ผลผลิตทางการเกษตรดีขึ้น เพราะชาวบ้านจะใช้น้ำในการทำสวนทุเรียน สวนยางพารา และทำนา ดังสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนรายหนึ่ง ว่า

“ช่วยครับ ช่วยแน่นอนพูดถึงว่าถ้าเรากระจายน้ำออกไปได้ เพราะว่าผมเรียนอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนนี้ คนทำสวนจะน้อยนะครับที่ระยองนี้ หรือว่าสังเกตได้สวนเก่า ๆ เค้านจะมีแหล่งน้ำของตัวเองก็ คือ ขุดบ่อขนาดใหญ่ ถ้าไปในสวนเก่า ๆ ก็จะมีน้ำมันจะขึ้นมาสูง แต่หลัง ๆ เนี่ยหลังจากที่เรามีสวนเยอะขึ้นมา น้ำใต้ดินก็จะลดลง พอลดลงปั๊บปัญหามันเกิดละ ถ้าเราไม่กระจายน้ำออกไปให้มันก็จะไม่มี” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้านรายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

อย่างไรก็ตาม ผลของโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ อีกมุมมองหนึ่งคือไม่สอดคล้องกับลักษณะพื้นที่บางส่วน กล่าวคือลักษณะพื้นที่รับน้ำไม่ใช่พื้นที่ราบเสมอกันทั้งหมดที่มีระดับการเอียงจากที่สูงไปสู่ที่ต่ำ แต่เป็นพื้นที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ บริเวณพื้นที่ลุ่ม เมื่อมีปริมาณน้ำฝนมากก็จะทำให้น้ำท่วมได้ จึงอาจทำให้พื้นที่ลุ่มมีน้ำไหลมารวมตัวกันมาก ประกอบกับเดิมเป็นทางระบายน้ำโดยธรรมชาติ แต่เมื่อมีการสร้างคลองซอยฯ ทำให้คลองซอยฯ กั้นน้ำที่จะไหลลงที่ต่ำ เกิดน้ำท่วม จึงทำให้เกิดปัญหาในดำเนินการตามโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ ดังคำสัมภาษณ์

“เค้าบอกว่าเค้าสำรวจแล้วไม่มีน้ำ หรืออาจจะเป็นน้ำฝนที่ไหลมารวมตรงที่ต่ำครับ มันจะเลยเกิดนี้คลองมะกันอยู่ แต่มันไปวางรางน้ำอยู่... หมู่ผมหมู่ 10 กับ หมู่ 6 อะโดนเต็มๆเลยก็เอาออก เขาทำท่อระบายน้ำตลอดคลองชลประทานแต่เขาน้ำน้อยทำเล็ก” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้านรายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

ตามแผนที่กำหนดระยะเวลาการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ กำหนดไว้ 4 ปีเริ่มปี พ.ศ. 2550 แต่มีการดำเนินการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ จริง 8 ปี (ส่งมอบให้กรมชลประทานปี พ.ศ. 2558) อดีตชลประทานจังหวัดระยองท่านเดิมยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ในอดีตตอนก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำฝั่งซ้าย ฯ เสร็จ มีพื้นที่รับน้ำน้อยมาก แต่ในปัจจุบันพื้นที่รับน้ำที่นำมาใช้ในการเกษตรน่าจะน้อยลง เนื่องจากสภาพการณ์มันเปลี่ยนแปลงไป ดังคำสัมภาษณ์

“ผมอยู่ในช่วงสร้างรับมาอย่างเดียวแต่สภาพมันเป็นงั้นจริง หลังจากเราสร้างคลองส่งน้ำแล้ว พื้นที่น้ำที่ยังใช้น้อยมากเลย ปัจจุบันนี้พื้นที่มาใช้ในการเกษตรอะ พื้นที่มันแทบไม่มีแล้วไง เดี่ยวนี้สภาพพื้นที่มันเปลี่ยนไปหมดแล้ว ึ่งปริมาณน้ำที่ไว้ใช้นี้ใช้ทำการเกษตรอย่างเดียว ไว้ทำสวน” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่งสัมภาษณ์, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

อดีตข้าราชการชลประทานรายเดิมยังเพิ่มเติมอีกว่า ผลของการก่อสร้างโครงการส่งน้ำฯ นี้ เกิดปัญหาของการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำฝั่งซ้าย ๆ ค่อนข้างมาก คือก่อสร้างคลองส่งน้ำ และระบายน้ำฝั่งซ้าย ๆ แล้วน้ำไปท่วมปลายคลอง ไม่ได้ไหลลงอ่างเก็บน้ำหรือแม่น้ำ ดังคำสัมภาษณ์

“ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ๆ เนี่ยปัญหาความขัดแย้งมันอยู่ตอน สร้างเสร็จแล้ว บั้นปลายนี้มีปัญหาค่อนข้างเยอะปัญหาเรื่องสร้างไป แล้วไม่สามารถที่จะไปจรดลงคลองได้ปล่อยทิ้งไว้ ฝนตกมาน้ำท่วม” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

เมื่อสอบถามว่าการสร้างคลองส่งน้ำส่งสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย เหล่านี้เข้าไปในพื้นที่ต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ๆ ทุกคลอง ส่งน้ำส่งสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย มีน้ำตลอด ทุกคลองๆ เพียงพอต่อความต้องการ ผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งยอมรับว่าน้ำอาจจะไปไม่ถึงถึง บริเวณต้น คลองส่งน้ำสายซอย 12 สายมีน้ำที่น่าจะเพียงพอต่อความต้องการ แต่คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย ไม่แน่ใจ ทำให้ชาวบ้านควรจะได้รับประโยชน์จากคลองส่งน้ำก็ต้อง แก้ปัญหาเรื่องน้ำเอง โดยการขุดบ่อน้ำบาดาลหรือขุดสระน้ำดังคำสัมภาษณ์

“ผมยอมรับครับว่าน้ำไปยังคลองส่งน้ำต่าง ๆ อาจจะไม่ เพียงพอ บริเวณต้นคลองส่งน้ำส่งสายซอย 12 สายคิดว่าไม่มีปัญหา แต่หลังจากนั้นไม่แน่ใจ เห็นบางหมู่บ้านบ่นว่าไม่มีน้ำเข้ามาเลย บาง หมู่บ้านน้ำเข้ามาน้อยมาก จนคลองส่งน้ำๆบางคลองมีต้นไม้ต้นหญ้า ขึ้นเต็มไปหมด เมื่อน้ำไปไม่ถึงตรงปลายคลองไม่ต้องพูดถึง ไม่มีน้ำแน่ ๆ แก้ปัญหาโดยการขุดบ่อน้ำบาดาล ขุดสระ แพงหน่อยก็ยิ่งคุ้ม ถ้าหาที่ ขุดดี ๆ ตาน้ำแถวนี้ดี มีน้ำตลอด” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,ผู้นำชาวบ้าน ม.10,วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

ผู้นำชาวบ้านอีกรายให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า น้ำในคลองส่งน้ำส่งสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำ สายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย บางช่วงของคลองส่งน้ำฯไม่มีน้ำและบางคลองส่ง น้ำฯก็ไม่มีน้ำ ผลประโยชน์ที่จะได้รับการสร้างคลองส่งน้ำฯ ไม่ได้แน่นอนหรือได้ก็น้อยมาก น้ำในคลอง ส่งน้ำฯนอกจากจะมีในช่วงต้นคลองแล้ว ในที่ราบลุ่มหรือลุ่มต่ำมีแน่ แต่ในที่ลุ่มต่ำก็จะมีปัญหาน้ำท่วม ทำให้เกิดความเสียหายแก่ยางพารา พืชผลต่าง ๆ บริเวณที่ดินที่สูงหน่อยไม่มีน้ำ ทำให้ปูนของคลองส่ง น้ำฯเริ่มเสียหาย ปูนแตก ต้นไม้ต้นหญ้าขึ้นรกมาก ชาวบ้านกลุ่มนี้ไม่มีส่วนได้รับผลประโยชน์ ดังคำ สัมภาษณ์

“บอกตามความจริงนะครับว่าบางช่วงของคลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สายไม่มีน้ำ บางคลองส่งน้ำและคลองระบายน้ำไม่มีเลย ช่วงหน้าแล้งไม่ต้องพูดถึง ไม่มีน้ำแน่ ๆ เพราะน้ำในอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่ก็ไม่ค่อยมี ไม่ปล่อยน้ำมา ต้นคลองก็มีน้ำ ปลายคลองยากที่จะมีน้ำ ชาวบ้านชาวช่องเขาก็ปั่น ยกเว้นบริเวณที่ลุ่มต่ำก็จะมีน้ำ เพราะสภาพที่ดินอยู่ในที่ลุ่ม แต่ก็มีปัญหาเมื่อเข้าหน้าฝน ที่ลุ่มเหล่านี้น้ำท่วม พืชผลเสียหาย ยางพาราเสียหาย บริเวณที่สูงหนอยน้ำมาไม่ถึง สภาพคลองฯที่ทำด้วยปูนเริ่มแตกจากการเผาไหม้ของแดด ทำให้ต้นไม้ต้นหญ้าแทรกขึ้นมา คลองส่งน้ำเก็บน้ำไม่อยู่แน่ ๆ น้ำรั่วลงดิน ก็ส่งผลให้คลองส่งน้ำฯ ทยาย ๆ ไม่มีน้ำหรือไม่ได้รับน้ำ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ม.2, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เมื่อก่อสร้างเสร็จแล้วพื้นที่รับน้ำมีจำนวนมากถึง 20,000 ไร่ แต่คาดว่าในปัจจุบันมีพื้นที่รับน้ำได้ประโยชน์จริง ๆ ไม่เกิน 12,000 ไร่ หรือประมาณ 60 % การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์นั้น ชาวบ้านส่วนมากได้รับประโยชน์จากการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ ได้รับน้ำไปทำการเกษตร สามารถปลูกพืชที่ใช้น้ำมากได้ เช่น ทุเรียน เป็นต้น แต่มีส่วนหนึ่งได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ เช่นกัน

1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล : คนสร้างไม่ได้ใช้ คนใช้ไม่ได้สร้าง ไม่ได้ดูแล การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึงการร่วมตรวจสอบและ ติดตามผลการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ ว่าเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่ มากน้อยเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร จะได้เป็นกลไกในการประชาสัมพันธ์โครงการต่าง ๆ ต่อไปการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเป็นอย่างมาก เพราะประชาชนจะทำหน้าที่คอยเฝ้าระวังและเตือนภัยการดำเนินการโครงการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงทีก่อนที่จะมีผลร้ายเกิดขึ้น และเมื่อมีการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมแล้วก็ต้องมีการประเมินผลว่าการดำเนินการนั้น ๆ บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใดอีกด้วย และผลการดำเนินการเป็นอย่างไรเพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพิจารณานำเอามาตรการที่เหมาะสมมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการถอดบทเรียนเพื่อเรียนรู้ร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ

เมื่อสอบถามผู้นำชาวบ้านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำฝั่งซ้าย ๆ หรือไม่ และอย่างไร มีการเข้าไปสังเกตการณ์การทำงานของโครงการ ฯ เป็นกรรมการตรวจสอบในการดำเนินงานโครงการ ฯ แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการชุมชนในงานด้านการปรับปรุงกิจกรรมหรือโครงการ ฯ ให้ความเหมาะสมกับชุมชนหรือไม่ อย่างไร ได้คำตอบเป็นเสียงเดียวกันอย่างเป็นเอกฉันท์ว่า ไม่ได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลแต่อย่างไร ดังคำสัมภาษณ์

“เท่าที่นี้ก็ออกและจำได้ คิดว่าไม่มีนะ เขาสร้างเสร็จก็ไป
 เลยก้ให้ชลประทานจังหวัดมาดำเนินการต่อ พวกเราเห็นเขามาทำ
 อย่างเดียว ไม่เห็นมาถามเลยว่าน้ำใช้ได้หรือไม่ พอเพียงหรือไม่ เกิด
 ปัญหาอะไร ต้องการอะไรเพิ่มขึ้น ปริมาณน้ำที่ไหลลงคลองส่งน้ำและ
 ระบายน้ำฝั่งซ้าย ๆ มีหรือไม่ ถึงทุกคลองซอยย่อยหรือไม่” (สัมภาษณ์
 ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้านรายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้นำชาวบ้านอีกรายที่ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมใน
 การประเมินผลว่า

“สร้างเสร็จก็ไปละ ไม่เห็นชวนพวกผมมาร่วมตรวจสอบ
 หรือเข้าร่วมสังเกตการณ์ก่อสร้างเลย ถ้ามีส่วนร่วมในการสังเกตหรือ
 ตรวจสอบจะได้แน่ใจว่าคลองส่งน้ำฯ นี้บรรลุผลหรือไม่ จะได้แก้ไขได้
 ตรงตามความต้องการและทันเวลา ผมไม่แน่ใจว่าจะได้บรรลุผลใหม่
 เห็นมาก็ปล่อยน้ำเลย บางบ้านก็น่าจะได้น้ำไปปลูกพืช สวนทุเรียน
 สับปะรด สวนยาง ไร่นา แต่บางบ้านก็น่าจะได้รับผลกระทบแม้จะเป็น
 ส่วนน้อยก็ตาม แต่ก็น่าจะสอบถามนะ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำ
 ชาวบ้านรายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

เมื่อสอบถามเจ้าหน้าที่บริษัทที่รับจ้างการก่อสร้างว่า เมื่อก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ เสร็จสิ้นแล้ว
 มีน้ำไหลไปถึงทุกคลองส่งน้ำฯ สายซอยทุกสาย ตามแบบการก่อสร้างที่ได้รับมาจากกรมชลประทาน
 ดังคำสัมภาษณ์

“ไปถึงตอนที่ปิดโครงการแล้วมันก็ไปถึงครบหมด ตามแบบ
 ชลประทานหมดเลยครับมีการตรวจสอบทุกคลองซอยเลย ตัวของซอย
 มีน้ำถึงหมดถูกต้องครับ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เจ้าหน้าที่บริษัทฯ ราย
 หนึ่ง, วันที่ 12 ม.ค. 2567)

การประเมินผลโครงการ หมายถึง กระบวนการในการวัดผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการ
 โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร หรือ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินโครงการตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ
 ไปจนถึงสิ้นสุดโครงการ การประมวลผลข้อมูล ข่าวสารเพื่อได้สารสนเทศที่นำไปใช้ตัดสินใจคุณค่าของ
 กิจกรรม กระบวนการ หรือการดำเนินโครงการโดยรวมต่อไป การประเมินผลโครงการจะต้อง
 สอบถามถึงผลสำเร็จของโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำฝั่งซ้ายฯ แต่เนื่องจากขาดการมี
 ส่วนร่วมในเข้าร่วมประเมินผลโครงการส่งน้ำฯ จึงต้องไปสอบถามถึงผลที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของ
 โครงการก่อสร้างฯ คือมีน้ำไว้ใช้เพื่อการอุปโภคหรือบริโภคหรือไม่ ได้รับคำตอบว่ามีน้ำจริงที่ชาวบ้าน
 มีการคาดหวังไว้ ดังคำสัมภาษณ์ผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งว่า

“แต่ก็เหมือนจะมีปัญหาว่าสร้างไปแล้วน้ำมันจะมาจริงไหม มีการสอบถามกันบ่อย มีการวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ นานา คือเขายังมองไม่เห็น แต่พอสร้างเสร็จแล้วปล่อยน้ำครั้งแรกเขาก็เฮกันว่าน้ำมันมาจริง” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้านรายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

โดยที่ในอดีตตอนก่อนเริ่มการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำฝ่งซ้าย ๆ เป็นที่นาที่สวน สมัยก่อนมักจะเป็นคนพื้นที่ที่อยู่กันมานาน เมื่อมีการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำฝ่งซ้าย ๆ มีน้ำเพื่อการเกษตร ชาวบ้านสอบถามอยู่ตลอดเวลา ดังคำสัมภาษณ์

“โครงการเนี่ยมันมาอาจจะก่อนปี 2550 ก็คือเค้าก็เค้าแจ่งกันมาก่อนหน้านั้นนะครับว่าจะมีคลองส่งน้ำเป็นโครงการกักเก็บน้ำ พอโครงการมาคือเหมือนทุกคนก็รออยู่แล้วว่าทางมันมาก็ดีก็จะได้ทำนา โครงการมาก็ลงมาสอบถามทุกปีสอบถามตำบล เขาก็เหมือนเห็นชอบดำเนินการอย่างนี้.....ก็ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานหรือประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการน้ำ จะมีเมื่อก่อนมีหมู่ 6 และลงไปตามตำบลนะ มันก็ต้องการทำการเกษตรบ้าง ทำนาบ้างเงี้ย มีการเดินเซอร์เวย์ตามคลองท่อตรงไหนที่น้ำจะเอ่อถึงเนี่ย” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้านรายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝ่งซ้ายๆ ของผู้นำชาวบ้านและชาวบ้านในพื้นที่ขาดการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาจากผลของโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำ พบว่ามีการก่อสร้างคลองส่งน้ำแล้ว ชาวบ้านในพื้นที่รับน้ำมีน้ำไหลผ่านคลองส่งน้ำฯ ไว้ใช้ในการอุปโภคและบริโภค และใช้เพื่อการเกษตร แต่ก็พบว่าผลของโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ อาจจะไม่เหมาะสมกับบางพื้นที่ เกิดผลกระทบเชิงลบกับชาวบ้านในพื้นที่บางราย เช่น น้ำท่วม เป็นต้น

จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพ กล่าวโดยสรุปได้ว่า การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝ่งซ้ายๆ ทั้ง 4 ด้าน คือ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย ส่วนร่วมในการตัดสินใจอยู่ในระดับน้อยมาก ส่วนร่วมในการดำเนินงานและส่วนร่วมในการประเมินผลไม่มีส่วนร่วมเลย ประกอบกับสภาพพื้นที่ของจังหวัดระยองมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก อันเป็นผลมาจากความเจริญทางเศรษฐกิจ อำเภอบ้านค่ายตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองระยอง สภาพแวดล้อมยังมีสีเขียว มีความอุดมสมบูรณ์ และที่ดินราคาไม่แพงมากนัก จึงอาจจะส่งผลต่อผลลัพธ์โครงการคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝ่งซ้ายๆ

ตารางที่ 4.3 ลำดับที่การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมจังหวัดระยองกรณีโครงการคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ

ลำดับ	ประเด็น	ลำดับที่	ประเด็น
1	การตัดสินใจ	น้อยมาก	เป็นเพียงพิธีกรรม
2	การดำเนินงาน	ไม่มี	ขาดการมีส่วนร่วมทั้งภายในและภายนอกกรมชลประทาน
3	การรับผลประโยชน์	ปานกลาง	ได้รับผลประโยชน์ประมาณร้อยละ 60
4	การประเมินผล	ไม่มี	คนใช้ไม่ได้สร้าง คนสร้างไม่ได้ใช้ ไม่ได้ดูแล

จากตารางที่ 4.3 ผู้วิจัยพิจารณาผลการสัมภาษณ์พบว่าการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมจังหวัดระยองกรณีโครงการคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ทั้ง 4 ด้านโดยใช้วิธีการญาณหรืออัตวิสัย (subjective) พบว่าสามารถให้ความคิดเห็นได้เพียงด้านเดียวคือ ด้านการรับผลประโยชน์เท่านั้น เนื่องจากมีพื้นที่ได้รับประโยชน์ร้อยละ 60 ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอยู่ในระดับน้อยมาก ขณะที่การมีส่วนร่วมการดำเนินงานและการประเมินผลขาดการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ

ผลการวิจัยจากแบบสอบถาม การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยองแบ่งได้ 4 มิติด้วยกัน คือ ส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่วนร่วมในการดำเนินงาน ส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และส่วนร่วมในการประเมินผล ดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 สรุปผลความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน:
จังหวัดระยอง

ลำดับ	ประเด็น	\bar{X}	(S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
1	การตัดสินใจ	2.58	0.31	น้อย	3
2	การดำเนินงาน	3.15	0.29	ปานกลาง	2
3	การรับผลประโยชน์	3.18	0.33	ปานกลาง	1
4	การประเมินผล	2.45	0.36	น้อย	4
รวม		2.89	0.32	ปานกลาง	

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.89, S.D.=0.32$) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่าด้านการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.58, S.D.=0.31$) การดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.15, S.D.=0.29$) การรับผลประโยชน์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.18, S.D.=0.33$) และการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.45, S.D.=0.36$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยองด้านการรับประโยชน์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดทั้งนี้อาจจะเนื่องจากการมีคลองส่งน้ำก็จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านส่วนหนึ่งซึ่งจะได้ทั้งน้ำไว้ใช้เพื่อการอุปโภคและการเกษตร รวมถึงการคมนาคม ที่จะทำให้สามารถหาปลาในอ่างเก็บน้ำฯ และนำมาทำเป็นอาหารหรือนำไปขายได้อย่างสะดวกสบายมากขึ้น ในขณะที่ด้านการประเมินผลมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดและอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากไม่มีกลไกที่ชัดเจนให้ผู้นำชาวบ้านหรือชาวบ้านเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องแต่อย่างไร เมื่อเกิดปัญหาจากการก่อสร้างหรือเมื่อมีการสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ เสร็จแล้วมีการใช้วิธี “วัวหายแล้วล้อมคอก”

เมื่อพิจารณาแต่ละด้านของการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมชลประทานจังหวัดระยอง มีดังนี้

1.ส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นขั้นตอนแรกของการมีส่วนร่วมมีคำถาม 3 ข้อ

ตารางที่ 4.5 การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมชลประทานด้านการตัดสินใจ

ลำดับ	ประเด็น	\bar{X} (S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
1	ท่านได้เข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหา ความต้องการ การกำหนดแนวทางเพื่อแก้ไข ปัญหาของโครงการ ฯ	2.38 (0.26)	น้อย	3
2	ท่านได้มีส่วนร่วมในการทำประชามติเพื่อแก้ไข ปัญหาและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการ ดำเนินโครงการ ฯ	2.83 (0.35)	ปานกลาง	1
3	ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นคัดค้าน หรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับการดำเนิน โครงการ ฯ	2.54 (0.29)	น้อย	2
รวม		2.58 (0.31)	น้อย	

จากตารางที่ 4.5 การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมชลประทานด้านการตัดสินใจพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้เข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหา ความต้องการ การกำหนดแนวทางเพื่อแก้ไข ปัญหาของโครงการ ก่อสร้าง ฯ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.38, S.D.=0.26$) ท่านได้มีส่วนร่วมในการทำ ประชามติเพื่อแก้ไขปัญหาและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ ฯ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.83, S.D.=0.35$) และท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นคัดค้านหรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เกี่ยวกับการดำเนินโครงการฯอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.54, S.D.=0.29$)

ผลการวิเคราะห์พบว่าการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมชลประทานฯ ด้านการตัดสินใจ อยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับคำถามข้อที่ 1 ท่านได้เข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหา ความต้องการ การกำหนดแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาของโครงการ ฯ อยู่ในระดับน้อยเช่นกัน แสดงว่าการเริ่มโครงการ ก่อสร้างชาวบ้านและผู้นำชาวบ้านในพื้นที่แทบไม่มีส่วนร่วม จึงทำให้เกิดข้อบกพร่อง มีเรื่องร้องเรียน และไม่สามารถดำเนินการก่อสร้างฯ ให้เสร็จตามแผนงานที่กำหนดไว้

2. ส่วนร่วมในการดำเนินการ ขึ้นต่อมาจากการตัดสินใจ มีคำถาม 4 ข้อ ดังนี้

ตารางที่ 4.6 การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมชลประทานด้านการดำเนินการ

ลำดับ	ประเด็น	\bar{X} (S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
1	ท่านมีส่วนร่วมสนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินงานของโครงการ ฯ	3.18 (0.31)	ปานกลาง	3
2	ท่านมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณะประโยชน์ของโครงการ ฯ	3.28 (0.29)	ปานกลาง	1
3	ท่านมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการกิจกรรมของโครงการ ฯ เช่น การประชุม การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น	2.89 (0.16)	ปานกลาง	4
4.	ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่ม งานต่าง ๆ เพื่อดำเนินงานของโครงการ ฯ	3.26 (0.26)	ปานกลาง	2
รวม		3.15 (0.25)	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.6 การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมชลประทานด้านการดำเนินการพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมสนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินงานของโครงการ ฯ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.18, S.D.=0.31$) ท่านมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณะประโยชน์ของโครงการ ฯ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.28, S.D.=0.29$) ท่านมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการกิจกรรมของโครงการ ฯ เช่น การประชุม การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.89, S.D.=0.16$) และท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มงานต่าง ๆ เพื่อดำเนินงานของโครงการ ฯ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.26, S.D.=0.26$)

ผลการวิเคราะห์พบว่า ท่านมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณะประโยชน์ของโครงการ ฯ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด แต่อยู่ในระดับปานกลาง อาจจะเป็นเนื่องจากเมื่อมีพื้นที่สาธารณะและเป็นพื้นที่ชลประทาน ผู้นำชาวบ้านหรือชาวบ้านขออนุญาตเข้าไปใช้พื้นที่เพื่อส่วนรวม เช่น สร้างที่ประชุม หมู่บ้าน ปลูกต้นไม้เพื่อความสวยงาม เป็นต้น ทางโครงการชลประทานจังหวัดระยองก็ยินยอม ซึ่งได้ประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย

3. ส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เป็นอีกขั้นหนึ่งของการมีส่วนร่วม มีคำถาม 4 ข้อ ดังนี้

ตารางที่ 4.7 การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมชลประทานด้านการรับผลประโยชน์

ลำดับ	ประเด็น	$\bar{X}(S.D.)$	ระดับ	ลำดับที่
1	ท่านมีการพบปะสังสรรค์สร้างความสามัคคีในชุมชนมากขึ้นของการดำเนินงานของโครงการฯ	2.64 (0.43)	ปานกลาง	4
2	ท่านมีความยินดีและภาคภูมิใจเมื่อโครงการต่าง ๆ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวท่านและชุมชน	3.28 (0.27)	ปานกลาง	3
3	ท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากโครงการฯ	3.38 (0.31)	ปานกลาง	2
4.	ท่านได้รับความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตภายใต้การดำเนินงานของโครงการ ฯ	3.43 (0.22)	มาก	1
รวม		3.18 (0.29)	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.7 การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมชลประทานด้านการรับผลประโยชน์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีการพบปะสังสรรค์สร้างความสามัคคีในชุมชนมากขึ้นของการดำเนินงานของโครงการ ฯ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.64, S.D.=0.43$) ท่านมีความยินดีและภาคภูมิใจเมื่อโครงการต่าง ๆ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวท่านและชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.28, S.D.=0.27$) ท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากโครงการ ฯ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.38, S.D.=0.31$) และท่านได้รับความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต ภายใต้การดำเนินงานของโครงการ ฯ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.43, S.D.=0.22$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าท่านได้รับความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตภายใต้การดำเนินงานของโครงการ ฯ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดและอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผลของการดำเนินการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ชาวบ้านสามารถนำน้ำมาใช้เพื่อการอุปโภคและการเกษตรได้ ไม่จำเป็นต้องขุดบ่อน้ำหรือบ่อน้ำบาดาล น้ำจากอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่สามารถไหลมาถึงที่ดินของตนเองได้ และมีการสร้างถนนด้านข้างคลองส่งน้ำฯ ทำให้สะดวกในการเดินทางไปประกอบอาชีพหรืออื่น ๆ

4. ส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นขั้นตอนสุดท้าย มีข้อคำถาม 3 ข้อ ดังนี้

ตารางที่ 4.8 การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมชลประทานด้านการประเมินผล

ลำดับ	ประเด็น	$\bar{X}(S.D.)$	ระดับ	ลำดับที่
1	ท่านได้มีส่วนร่วมในการเข้าไปสังเกตการณ์การทำงานของโครงการ ฯ	2.74 (0.35)	ปานกลาง	1
2	ท่านมีส่วนร่วมเป็นกรรมการตรวจสอบในการดำเนินงานโครงการ ฯ	2.36 (0.29)	น้อย	2
3	ท่านมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการชุมชนในงานด้านการปรับปรุงกิจกรรมหรือโครงการ ฯ ให้ความเหมาะสมกับชุมชน	2.25 (0.34)	น้อย	3
รวม		2.45 (0.33)	น้อย	

จากตารางที่ 4.8 การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมชลประทานด้านการประเมินผลพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้มีส่วนร่วมในการเข้าไปสังเกตการณ์การทำงานของโครงการ ฯ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.74, S.D.=0.35$) ท่านมีส่วนร่วมเป็นกรรมการตรวจสอบในการดำเนินงานโครงการ ฯ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.36, S.D.=0.29$) และท่านมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการชุมชนในงานด้านการปรับปรุงกิจกรรมหรือโครงการ ฯ ให้ความเหมาะสมกับชุมชนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.25, S.D.=0.34$)

ผลการวิเคราะห์พบว่าท่านมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการชุมชนในงานด้านการปรับปรุงกิจกรรมหรือโครงการ ฯ ให้ความเหมาะสมกับชุมชนอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เนื่องจากในการปรับปรุงกิจกรรมหรือโครงการ ฯ ต้องใช้ระยะเวลาและงบประมาณ และเมื่อมีการปรับปรุงแล้วอาจจะไปกระทบชาวบ้านที่อยู่ริมคลองส่งน้ำ ฯ รายอื่น ประกอบกับชาวบ้านส่วนหนึ่งขาดการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรก ทำให้เกิดความขัดแย้งมาโดยตลอด มีการเข้าไปดำเนินการก่อสร้าง ฯ ในพื้นที่ของชาวบ้านบางรายโดยไม่ขออนุญาตยกฐานะเบียด มีการปลอมแปลงลายเซ็นของเจ้าของที่ดิน เพื่อเข้าไปดำเนินการก่อสร้าง ฯ ให้แล้วเสร็จ

สรุปผลการวิเคราะห์

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่าการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยองกรณีโครงการคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ทั้ง 4 ด้าน สามารถให้ความคิดเห็นได้เพียงด้านเดียว คือ ด้านการรับผลประโยชน์เท่านั้น ส่วนด้านอื่น ๆ คือ การตัดสินใจ การดำเนินงานและการ

ประเมินผล พบว่าไม่สามารถให้น้ำหนักในการประเมินลำดับได้ เนื่องจากอยู่ในระดับน้อยมากหรือไม่ มีเลย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่าความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านเรียงลำดับได้ ดังนี้ ด้านการรับผลประโยชน์และการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการตัดสินใจและด้านการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย

จากผลการวิเคราะห์พบว่า ผลการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณสอดคล้องกัน คือให้ความสำคัญกับการรับผลประโยชน์เป็นลำดับแรก โดยผลการวิจัยเชิงปริมาณเสริมการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักที่แสดงถึงเจตจำนงของผู้ให้ข้อมูล (key informant) ในเชิงลึกถึงความเป็นจริง

ตารางที่ 4.9 การจัดลำดับการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมจังหวัดระยองกรณีโครงการคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ทั้ง 4 ด้าน จากการสัมภาษณ์/สนทนาและแบบสอบถามมาเปรียบเทียบกัน

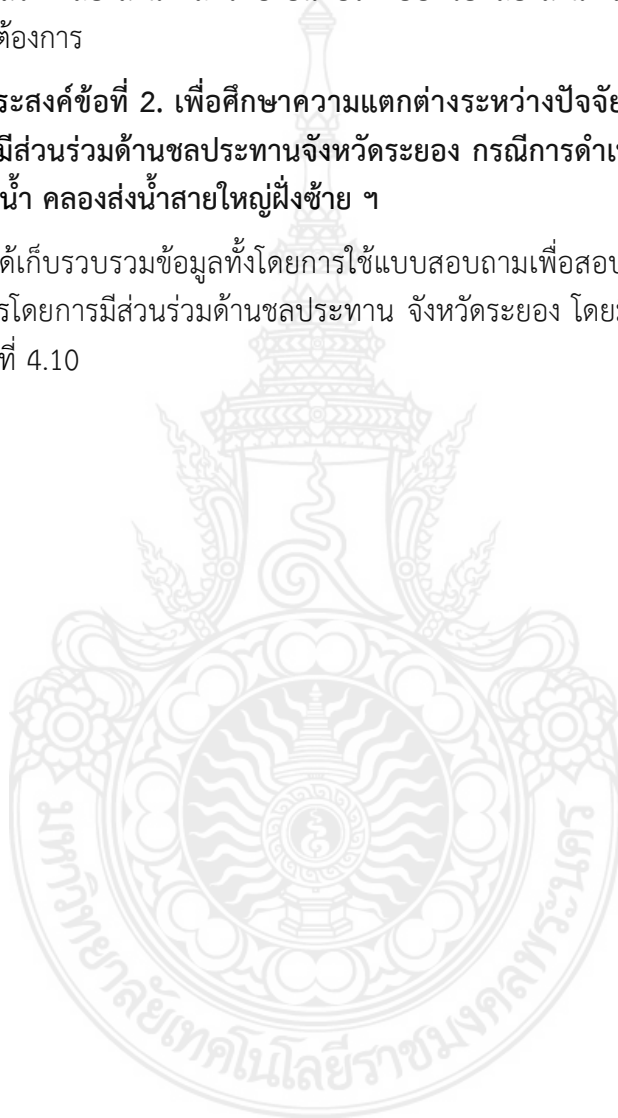
ลำดับ	ประเด็น	ลำดับที่จากการสัมภาษณ์	ลำดับที่จากแบบสอบถาม
1	การตัดสินใจ	น้อยมาก	น้อย
2	การดำเนินงาน	ไม่มี	ปานกลาง
3	การรับผลประโยชน์	ปานกลาง	ปานกลาง
4	การประเมินผล	ไม่มี	น้อย

เมื่อนำผลการวิจัยมาจัดลำดับเปรียบเทียบการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง กรณีโครงการคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ทั้ง 4 ด้าน จากการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณพบที่มีความสอดคล้องกัน ให้ความสำคัญกับด้านการรับผลประโยชน์เป็นลำดับแรกในระดับปานกลาง ส่วนมาร้อยละ 60 ของพื้นที่รับน้ำได้รับประโยชน์จากโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ การมีส่วนร่วมการตัดสินใจและการประเมินผลอยู่ในระดับน้อยมาก โดยผลการวิจัยเชิงปริมาณเสริมการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักที่แสดงถึงเจตจำนงของผู้ให้ข้อมูล (key informant) ในเชิงลึกถึงความเป็นจริง จึงสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชลประทานจังหวัดระยองกรณีโครงการคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ อยู่ในระดับน้อยมาก หรืออาจกล่าวได้ว่าไม่มีส่วนร่วมจากชาวบ้านอย่างแท้จริงก็ได้ ดังตารางที่ 4.9

การที่กรมชลประทานโดยสำนักงานชลประทานที่ 9 ดำเนินการโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ โดยขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงดังตารางที่ 4.9 ส่งผลให้ชาวบ้านในพื้นที่บางส่วนขาดความไว้วางใจ เกิดความขัดแย้ง มีการทิ้งชาวบ้านบางส่วนในพื้นที่ไว้ข้างหลัง เกิดความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชาวบ้านหรือระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง เนื่องจากอาจจะริบเร่งก่อสร้าง มีผู้บริหารจากส่วนกลางขอให้รับมอบโครงการก่อสร้างฯ เป็นต้น ส่งผลอย่างใหญ่หลวงกับกลุ่มคนเหล่านี้ และทำให้โครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำ ส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯไม่บรรลุอย่างเต็มที่ตามที่ต้องการ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2. เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง กรณีการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย ฯ

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งโดยการใช้แบบสอบถามเพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง โดยมีปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

รายการ		จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละสะสม
เพศ	ชาย	243	60.75	60.75
	หญิง	157	39.25	100.00
อายุ	ต่ำกว่า 30 ปี	0.00	0.00	0.00
	31-40 ปี	73	18.25	18.25
	41-50 ปี	112	28.00	46.25
	51-60 ปี	138	34.50	80.75
	มากกว่า 60 ปี	77	19.25	100.00
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	12	3.00	3.00
	มัธยมศึกษา	124	31.00	34.00
	อนุปริญญา	138	34.50	68.50
	ปริญญาตรี	75	18.75	87.25
	สูงกว่าปริญญาตรี	51	12.75	100.00
สถานภาพ	โสด	55	13.75	13.75
	สมรส	229	57.25	71.00
	หม้าย	62	15.50	86.50
	หย่าร้าง	54	13.50	100.00
อาชีพ	รับจ้างทั่วไป	226	56.50	56.50
	พนักงานของรัฐ	106	26.50	83.00
	นักธุรกิจ	32	8.00	91.00
	ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	36	9.00	100.00
รายได้ต่อเดือน	ต่ำกว่า 5,000 บาท	13	3.25	3.25
	5,001-10,000 บาท	38	9.50	12.75
	10,001-15,000 บาท	51	12.75	25.50
	15,001-20,000 บาท	153	38.25	63.75
	20,001-25,000 บาท	112	28.00	91.75
	มากกว่า 25,000 บาท	33	8.25	100.00

ตารางที่ 4.10 ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

รายการ		จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละสะสม
ระยะเวลา ที่อาศัยอยู่ ในพื้นที่	ต่ำกว่า 5 ปี	19	4.75	4.75
	6-10 ปี	83	20.75	25.50
	11-15 ปี	76	19.00	44.50
	16-20 ปี	94	23.50	68.00
	21-25 ปี	82	20.50	88.50
	มากกว่า 26 ปี	46	11.50	100.00
รวม		400	100.00	100.00

ผลการศึกษาจากแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายจำนวน 243 คน หรือร้อยละ 60.75 เพศหญิงจำนวน 157 หรือร้อยละ 39.25 ไม่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี อายุ 31-40 ปี มีจำนวน 73 คนหรือร้อยละ 18.25 อายุ 41-50 ปีมีจำนวน 111 คนหรือร้อยละ 28.00 อายุ 51-60 ปีจำนวน 138 คนหรือร้อยละ 34.50 และอายุมากกว่า 60 ปีจำนวน 77 คนหรือร้อยละ 19.25 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาจำนวน 12 คนหรือร้อยละ 3.00 ระดับมัธยมศึกษาจำนวน 124 คนหรือร้อยละ 31.00 ระดับอนุปริญญาจำนวน 138 คนหรือร้อยละ 34.50 ระดับปริญญาตรีจำนวน 75 คนหรือร้อยละ 18.75 และระดับสูงกว่าปริญญาตรีจำนวน 51 คนหรือร้อยละ 12.75 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นโสดจำนวน 55 คนหรือร้อยละ 13.75 สมรสจำนวน 229 คนหรือร้อยละ 57.25 หม้าย 62 คนหรือร้อยละ 15.50 และหย่าร้างจำนวน 54 คนหรือร้อยละ 13.50

ผู้ตอบแบบสอบถามมีอาชีพรับจ้างทั่วไป 226 คนหรือร้อยละ 56.50 เป็นพนักงานของรัฐจำนวน 106 คนหรือร้อยละ 26.50 นักธุรกิจจำนวน 32 คนหรือร้อยละ 8.00 และค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัวจำนวน 36 คนหรือร้อยละ 9.00 มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาทจำนวน 13 คนหรือร้อยละ 3.25 รายได้ต่อเดือน 5,001-10,000 บาทจำนวน 38 คนหรือร้อยละ 9.50 รายได้ต่อเดือน 10,001-15,000 บาทจำนวน 51 คนหรือร้อยละ 12.75 รายได้ต่อเดือน 15,001-20,000 บาทจำนวน 153 คนหรือร้อยละ 38.25 รายได้ต่อเดือน 20,001-25,000 บาทจำนวน 112 คนหรือร้อยละ 28.00 และรายได้ต่อเดือนมากกว่า 25,000 บาทจำนวน 33 คนหรือร้อยละ 8.25 ประการสุดท้ายระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่ำกว่า 5 ปีจำนวน 19 คนหรือร้อยละ 4.75 ระยะเวลา 6-10 ปีจำนวน 83 คนหรือร้อยละ 20.75 ระยะเวลา 11-15 ปี จำนวน 76 คนหรือร้อยละ 19.00 ระยะเวลา 16-20 ปีจำนวน 94 คนหรือร้อยละ 23.50 ระยะเวลา 21-25 ปีจำนวน 82 คนหรือร้อยละ 20.50 และระยะเวลามากกว่า 26 ปีจำนวน 46 คนหรือร้อยละ 11.50

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุมากกว่า 40 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอนุปริญญา มีสถานภาพสมรส อาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้อยู่ระหว่าง 15,001-25,000 บาท และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่กระจายตั้งแต่ 6 ปีถึงมากกว่า 26 ปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะสามารถตอบแบบสอบถาม มีอายุและการศึกษาเพียงพอ

สามารถอ่านออกเขียนได้ มีระยะเวลาอยู่ในพื้นที่นานพอสมควร ทำให้สามารถได้ข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์และอ้างอิง (refer) ไปสู่ประชากรได้

ตารางที่ 4.11 สรุปสมมติฐานการวิจัย

ลำดับ	สมมติฐาน	ผลการทดสอบ
1	ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง	ไม่แตกต่างกัน
2	ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง	แตกต่างกัน
3	ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง	ไม่แตกต่างกัน
4	ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง	ไม่แตกต่างกัน
5	ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง	แตกต่างกัน
6	ปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือนส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง	แตกต่างกัน
7	ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง	แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ระดับการศึกษา และสถานภาพที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง **ไม่แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือนและระยะเวลาที่พักอาศัยในพื้นที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง **แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

โดยที่สมมติฐานแต่ละข้อมีรายละเอียด ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้าน จังหวัดระยอง **ไม่แตกต่างกัน**

H_0 : ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง **ไม่แตกต่างกัน**

H_a : ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง**แตกต่างกัน**

ตารางที่ 4.12 ผลการทดสอบสมมติฐานเรื่องเพศกับการบริหารจัดการจัดการโดยการมีส่วนร่วม
ด้านจังหวัดระยอง

ปัจจัยส่วนบุคคล	การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง				
เพศ	n	\bar{x}	S.D.	t	sig
ชาย	243	2.84	0.31	0.238	0.613
หญิง	157	2.96	0.34	0.245	0.611

หมายเหตุ : ตัวเลขในตารางคือค่า Sig.* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.12 ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง พบว่าลักษณะปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศส่งผลต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง **ไม่แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

หมายความว่าผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าปัจจัยด้านเพศ ไม่ว่าจะเพศชายหรือหญิงมีความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง ไม่แตกต่างกัน หรือเพศที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

2. ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุที่แตกต่างกันส่งผลต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง **ไม่แตกต่างกัน**

H_0 : ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสภาพที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองไม่แตกต่างกัน

H_a : ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสภาพที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองแตกต่างกัน

ตารางที่ 4.13 ผลการทดสอบสมมติฐานด้านอายุกับการบริหารการจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง

	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	0.891	4	0.231	3.921	0.007*
	ภายในกลุ่ม	6.917	395	0.055		
	รวม	6.808	399			

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.13 ผลเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุที่ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way ANOVA) ในการทดสอบ พบว่าลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุที่ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าอายุที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง ที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยขอทำนายว่าอายุยิ่งสูงน่าจะมีความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง ยิ่งมากตามไปด้วย

3. ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองไม่แตกต่างกัน

Ho : ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองไม่แตกต่างกัน

Ha : ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองแตกต่างกัน

ตารางที่ 4.14 ผลการทดสอบสมมติฐานด้านระดับการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง

	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระดับการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	0.363	4	0.193	3.531	0.059
	ภายในกลุ่ม	8.241	395	0.55		
	รวม	8.604	399			

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.14 ผลเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาที่ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way ANOVA) ในการทดสอบ พบว่าลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาที่ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง **ไม่แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

หมายความว่าผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าระดับการศึกษาไม่ว่าจะระดับสูงหรือระดับต่ำมีความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง **ไม่แตกต่างกัน** ระดับการศึกษาไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง

4. ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองไม่แตกต่างกัน

Ho : ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองไม่แตกต่างกัน

Ha : ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองแตกต่างกัน

ตารางที่ 4.15 ผลการทดสอบสมมติฐานด้านสถานภาพกับการบริหารจัดการจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง

	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
สถานภาพ	ระหว่างกลุ่ม	0.365	3	0.098	1.987	0.275
	ภายในกลุ่ม	8.239	396	0.062		
	รวม	8.604	399			

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.15 ผลเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพที่ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way ANOVA) ในการทดสอบ พบว่าลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพที่ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง **ไม่แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

หมายความว่าสถานภาพ เช่น โสด หม้าย เป็นต้น ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นการบริหารจัดการจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง ไม่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะมีสถานภาพแบบใด

5. ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองไม่แตกต่างกัน

Ho : ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองไม่แตกต่างกัน

Ha : ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองแตกต่างกัน

ตารางที่ 4.16 ผลการทดสอบสมมติฐานด้านอาชีพกับการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง

	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
อาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	0.445	3	0.183	3.152	0.043*
	ภายในกลุ่ม	8.159	396	0.065		
	รวม	8.604	399			

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.16 ผลเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพที่ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way ANOVA) ในการทดสอบ พบว่าลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพที่ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง **แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพที่ต่างกันมีความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยองแตกต่างกันหรือไม่เหมือนกัน น่าจะเนื่องจากอาชีพเกษตรกร รวมถึงรับจ้างทั่วไปบางส่วนที่เกี่ยวกับเกษตรกรน่าจะมีความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง มากกว่าอาชีพอื่นๆ เนื่องจากได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ

6. ปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองไม่แตกต่างกัน

Ho : ปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองไม่แตกต่างกัน

Ha : ปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองแตกต่างกัน

ตารางที่ 4.17 ผลการทดสอบสมมติฐานด้านรายได้ต่อเดือนกับการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง

	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
รายได้ต่อเดือน	ระหว่างกลุ่ม	0.987	5	0.234	4.277	0.004*
	ภายในกลุ่ม	7.617	394	0.052		
	รวม	8.604	3999			

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.17 ผลเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือนที่ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way ANOVA) ในการทดสอบ พบว่าลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้ต่อเดือนที่ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง **แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

หมายความว่า ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับรายได้ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง แตกต่างกัน น่าจะมีความสัมพันธ์กับเรื่องอาชีพที่เป็นเกษตรกรและรับจ้างมักจะมีรายได้ไม่มากนัก จึงต้องการยกระดับรายได้ของตนเอง วิธีการหนึ่งคือการมีน้ำจึงจะช่วยให้สามารถปลูกพืชที่มีราคา เช่น ทูเรียน เป็นต้น

7. ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองไม่แตกต่างกัน

Ho : ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองไม่แตกต่างกัน

Ha : ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยองแตกต่างกัน

ตารางที่ 4.18 ผลการทดสอบสมมติฐานด้านระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ กับการบริหารการจัดการโดย การมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง

	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่	ระหว่างกลุ่ม	0.565	5	0.212	3.218	0.039*
	ภายในกลุ่ม	8.039	394	0.056		
	รวม	8.604	399			

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.18 ผลเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลด้านระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ที่ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way ANOVA) ในการทดสอบ พบว่าลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลด้านระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ ที่ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง **แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

หมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระยะเวลาอาศัยในพื้นที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง แตกต่างกัน น่าจะเนื่องจากผู้พักอาศัยมักจะเป็นคนดั้งเดิมอยู่มาเป็นเวลานาน ซึ่งมักจะเป็นเกษตรกร ย่อมต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระยะเวลาอาศัยในพื้นที่ไม่นานนัก

สรุปผลการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ระดับการศึกษา และสถานภาพที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง **ไม่แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือนและระยะเวลาที่พักอาศัยในพื้นที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง **แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3. เพื่อศึกษาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจากการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง กรณีการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย ฯ

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นบูรณาการคือทำให้เกิดเป็นองค์รวมหรือการประสมประสาน หมายความว่า องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ มีคุณภาพ หรือพูดอีกนัยหนึ่ง คือ การทำให้กิจกรรมมนุษย์สอดคล้องกับเกณฑ์ของธรรมชาติ การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องเป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุลหรือมีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในระหว่างมิติอันเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้ชีวิตมนุษย์อยู่ดีมีสุข คือ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม จิตใจ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งต่อคนในรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต ซึ่งโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ส่งผลต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนประกอบด้วยกัน 5 ด้าน คือ ด้าน People การพัฒนาคน ด้าน Prosperity เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง ด้าน Planet สิ่งแวดล้อม ด้าน Peace สันติภาพและความยุติธรรม และด้าน Partnership หุ่นส่วนการพัฒนา โดยที่ในการนำเสนอจะนำเสนอโดยเรียงลำดับจากด้านที่มีระดับมากที่สุดไปสู่อันดับที่มีระดับน้อยที่สุด เริ่มจากด้านเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านหุ่นส่วนการพัฒนา ด้านการพัฒนาคน และประการสุดท้ายคือ ด้านสันติภาพและความยุติธรรม (สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563 : น.5) ดังมีรายละเอียดนี้

1) ผลต่อเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี และสอดคล้องกับธรรมชาติ มีการจ้างงาน มีผลิตภาพและการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดีต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน มีความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน มีน้ำที่เป็นทรัพยากรหลักในการหล่อเลี้ยงชุมชน ลดความไม่เสมอภาค

โครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในขณะนั้นอย่างมาก ทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำมากขึ้น มีการดัดแปลงการปลูกจากพืชให้เหมาะสมกับพื้นที่ ปลูกพืชทางเศรษฐกิจที่ทำให้มีรายได้มากขึ้น คือ ทูเรียน เงาะ และมังคุด ดังคำสัมภาษณ์ผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งว่า

“เมื่อมีน้ำเข้าถึงพื้นที่อย่างเพียงพอ ชาวบ้านหลายรายก็มีการเปลี่ยนพืชที่ปลูก เลือกพืชที่ปลูกและทำรายได้ พืชเหล่านี้ใช้น้ำปริมาณมาก ไม่เหมือนเมื่อก่อนที่ปลูกมันสำปะหลัง สับปะรด ทำให้ชาวบ้านมีรายได้ที่ดี มีรายได้ไร่ละไม่ต่ำกว่าแสนบาท หักต้นทุนแล้วก็เหลือมากกว่าพืชอื่น ๆ ที่เคยปลูก ทูเรียน มังคุด เงาะ สามารถปลูกได้ในบริเวณนี้ แต่จะต้องดูแลอย่างมากนะ ใครไม่มีเวลาดูแล ก็เลือกปลูกยางหรือทำอาชีพอื่น” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ม.1, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้นำชาวบ้านอีกรายว่า โครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ก็มีสวนช่วยให้ชาวบ้านหลายรายมีงานทำ

ตลอดทั้งปี เมื่อมีน้ำมายังที่ดินของตนเองก็สามารถปลูกพืชได้หรือเลือกที่จะเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ แต่ก่อนเมื่อถึงหน้าแล้งไม่มีน้ำเพื่อการเพาะปลูก มีเวลาว่างมาก ชาวบ้านหลายรายก็ไปตีไก่ กัดปลา หรือเล่นการพนัน ดังคำสัมภาษณ์

“น้ำนั้นเป็นพื้นฐานการเกษตรครับ พืชทุกชนิดต้องใช้น้ำ ใช้น้ำมากใช้น้ำน้อยแล้วแต่พืชแต่ละชนิดที่ปลูกครับ เมื่อมีน้ำที่เพียงพอ บางรายในหมู่ของผม ก็ไปขุดบ่อเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ มีอาชีพเสริมทำให้มีรายได้และอาหารที่อุดมสมบูรณ์ บางรายปลูกผักสวนครัว พริก กะเพรา มะเขือ มะนาว อื่น ๆ ไว้ใช้ทำกับข้าว ประหยัดได้มากครับ เมื่อชาวบ้านมีงานตลอดเวลา ก็มีรายได้ ไม่มีเวลาว่างไปเล่นพนัน หอย ปู ปลา ไฮโล มวยตู้ เบาลงครับ มีบ้างตีไก่แต่ก็เป็นวิถีชีวิตของคนแถวนี้” (สนทนากลุ่ม, ผู้นำชาวบ้าน ม.2, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

ในกรณีที่ชาวบ้านรายใดมีเวลาน้อย น้ำอาจจะไปถึงน้อย ซึ่งอาจจะต้องมีการแบ่งปันกัน ในฤดูร้อนหรือหน้าแล้ง ก็สามารถเลือกปลูกพืชใช้น้ำน้อยได้ ดังคำสัมภาษณ์ของผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งว่า

“ก็คลองฝั่งซ้ายก็ได้ประโยชน์อยู่ครับก็ให้กับชาวบ้านครับ ทำพวกเกษตรกรรมครับ ใครมีที่ดินดอน มีเวลาไม่มากนัก ก็เลือกปลูกพืชใช้น้ำน้อย พวกสับปะรด สวนยางพาราอะไรต่าง ๆ ที่ใช้น้ำของคลองส่งของชลประทานนะครับ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ม.3, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

เมื่อชาวบ้านในพื้นที่เป้าหมายมีรายได้ มีอาชีพ มีงานทำตลอด โดยเฉพาะการปลูกพืชเศรษฐกิจของจังหวัดระยอง คือ ทูเรียน มังคุด และเงาะ ย่อมสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับจังหวัดระยอง ทำให้มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP.-Gross Provincial Product) มากขึ้นก็จะส่งผลต่อไปยังผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคตะวันออก (GRP.-Gross Regional Product) และส่งผลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ (GDP.-Gross Domestic Product) ต่อไป ดังคำสัมภาษณ์อดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานระยองว่า

“ลองนึกดูนะครับ เมื่อชาวบ้านสามารถเลือกปลูกพืชที่ทำให้เขาได้ในปริมาณและคุณภาพที่มากขึ้น ผลผลิตสูงขึ้น ชาวบ้านก็ย่อมเลือกปลูก ชาวบ้านย่อมมีรายได้ตามมาเป็นเรื่องธรรมดา ชาวบ้านย่อมมีเงินมาจับจ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวัน นั่นคือทำให้เศรษฐกิจในชุมชนมีความเจริญเติบโตอย่างแน่นอน ชาวบ้านสามารถมีเงินไปซื้อทีวี ตู้เย็น รถยนต์ โทรศัพท์มือถือ อุปกรณ์ทางการเกษตร ปลูกบ้านใหม่ สิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้เศรษฐกิจจังหวัดระยองเติบโตขึ้น นั่นคือ

ส่งผลต่อประเทศชาติมีรายได้สูงมากขึ้น (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีต
ข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นความต้องการพื้นฐานของประชาชนทุกคนทุกพื้นที่
ไม่ว่าประเทศใดหรือสังคมแบบใด ซึ่งแน่นอนว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเป็นสังคมหรือชุมชน
ที่มีความยั่งยืน สังคมที่มีระดับความปลอดภัยต่ำ มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียชีวิตหรือทรัพย์สินสูง จะ
เป็นสังคมที่มีความยั่งยืนได้ยาก โครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำ
ส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ส่งผลต่อความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน คือ เมื่อมีความเจริญเติบโต
ของเมือง มีการสร้างถนนเลียบบคลองส่งน้ำ มีไฟฟ้า ทำให้มีความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน
ดังคำสัมภาษณ์ผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งว่า

“มีคลองส่งน้ำฯ ความเจริญเติบโตก็ตามมา ถนนเลียบบคลอง
ส่งน้ำฯ ที่กรมชลประทานสร้างขึ้นมาก็ทำให้การเดินทางสะดวก
ปลอดภัยมากขึ้น ชาวบ้านเดินทางไปโรงพยาบาล ไปสถานีอนามัย ไป
วัด ไปตลาดสบายขึ้นครับ แต่ก่อนเป็นทางเกวียนครับก็ลำบากมาก
ฤดูฝนหลากน้ำมาเดินทางยากมากใช้เวลาเดินทางไม่นานครับ โอ๊ยแต่
ก่อนกว่าจะออกมาพบหมอได้เป็นชั่วโมง สะดวกปลอดภัยมากขึ้น
ครับ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,ผู้นำชาวบ้าน ม.3,วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าปัญหาเรื่องความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สินลดลงอัน
เนื่องมาจากมีไฟฟ้า มีถนนหนทาง แต่กลับพบว่าส่งผลกระทบต่ออื่น ๆ ตามมา นั่นคือความเจริญเติบโต
ของพื้นที่และจังหวัดระยอง เช่น มีการจัดตั้งโรงงาน ร้านค้า เป็นต้น ทำให้มีการเคลื่อนย้ายอพยพ
แรงงาน มีแรงงานแฝงหรือประชากรแฝง มีแรงงานต่างด้าวอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่และจังหวัดระยอง
ได้สร้างปัญหาให้กับชาวบ้านในพื้นที่ มีการก่ออาชญากรรมมากขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ของผู้นำชาวบ้าน
รายหนึ่ง

“แม้ว่าการเดินทางจะสะดวกปลอดภัยมากขึ้น มีความ
ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีความเจริญ แต่มีประชากรแฝง
มีต่างด้าว ปัญหามันมา อีกแบบครับ คือกลุ่มนี้ก็มาลักทรัพย์
ก่ออาชญากรรม ทะเลาะวิวาท ฉกชิงวิ่งราว ยาบ้า ยาเสพติด เป็น
ปัญหาของพื้นที่และจังหวัดระยอง ลองคิดดูครับ คนกลุ่มนี้เมื่อ
ก่ออาชญากรรม ลักทรัพย์หรืออะไรต่าง ๆ ก็สามารถหายตัวไปได้
โดนเฉพาะต่างด้าวที่เป็นลูกเรือประมงครับ ก่อคดีเสร็จก็ลงเรือไป
กว่าจะขึ้นฝั่งมาก็หลายเดือนครับ ยิ่งเรือใหญ่ยิ่งใช้เวลานาน ปัญหา
อย่างหนึ่งหายไป ปัญหาอีกอย่างเกิดขึ้นตามมา” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,ผู้นำชาวบ้าน ม.2,วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของอดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานระยองรายหนึ่งว่า ปัญหาความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สินเดี่ยวนั้นมาจากประชากรแฝง แรงแรงงานต่างด้าว มีมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ดังคำสัมภาษณ์

“ระยองเจริญขึ้นมากครับ อำเภอบ้านค่ายก็เจริญขึ้นแต่ก่อนมาก มีโรงงาน ร้านอาหาร ก็ต้องจ้างแรงงานมาทำงาน คนระยองมีไม่พอ ก็ต้องให้คนต่างถิ่นมาทำงาน ก็มีการก่ออาชญากรรมปล้นฆ่าบ้างครับ ของมันยั่วใจ มันอยากได้ มีโอกาส คนเหล่านี้ก็ก่ออาชญากรรม แรงแรงงานเหล่านี้เมื่อก่ออาชญากรรมเสร็จก็หนีออกจากพื้นที่ได้ง่าย โดยเฉพาะแรงแรงงานต่างด้าว สบายครับ เดินทางเดี่ยวเดียวถึงชายแดน กลับบ้านเขาได้ละครับ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

โครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ส่งผลให้เกิดชาวบ้านในพื้นที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีงานทำ เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน เนื่องจากการคมนาคมที่สะดวกปลอดภัย มีไฟฟ้าแสงสว่าง แต่ก็มีผลข้างเคียง (side effect) จากความเจริญเติบโตนั่นเอง อันเนื่องมาจากประชากรแฝงและแรงแรงงานต่างด้าว

2) ผลต่อสิ่งแวดล้อม (Planet) ให้ความสำคัญกับการปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพภูมิอากาศ เพื่อพลเมืองโลกรุ่นต่อไป ซึ่งมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคน การมีน้ำทำให้ประชาชนสามารถประกอบอาชีพที่ยั่งยืนได้ รวมทั้งการปกป้อง ฟื้นฟู และการใช้ระบบนิเวศรวมถึงการอนุรักษ์การใช้น้ำ หยุดการทำลายสิ่งแวดล้อมให้เสื่อมโทรมลง

ก่อนที่จะมีการปฏิวัติเขียว (The Green Revolution) สภาพพื้นที่ก่อสร้างโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ หรือพื้นที่รับน้ำซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอบ้านค่ายมีลักษณะเป็นป่าที่ค่อนข้างเสื่อมโทรม หมายความว่า เป็นป่าที่มีสภาพเป็นป่าไม้ร้างหรือทุ่งหญ้า หรือเป็นป่าที่มีไม้มีค่าขึ้นอยู่ไม่มากนัก หรือมีไม้มีค่าลักษณะสมบูรณ์เหลืออยู่พอสมควร และป่านั้นอาจจะสามารถที่จะฟื้นคืนดีตามธรรมชาติได้ ดังคำสัมภาษณ์

“สภาพพื้นที่แถวนี้หรือครับ แต่ก่อนประมาณ พ.ศ. 2500 ผู้เฒ่าผู้แก่พ่อแม่บอกว่า มีต้นไม้พอสมควร ที่เห็นก็คือส่วนมาเป็น ต้นยางนา ต้นมะม่วงป่า ต้นประดู่ป่า ต้นไม้ที่เป็นไม้เนื้อแข็งอื่น ๆ ก็มีบ้าง บางพื้นที่ก็มีต้นหญ้าเต็มไปหมด โดยเฉพาะหญ้าคา ที่โล่งไม่ค่อยเห็นไม่ค่อยมีคนอยู่ ที่อยู่ก็เพราะเติบโตมาในพื้นที่ คนภายนอกไม่มีใครสนใจเข้ามาอยู่ ไกลมาก ค่อนข้างเปลี่ยว กลัวโจรกลัวขโมย ไฟฟ้าไม่มีใช้ตะเกียง” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,ผู้นำชาวบ้าน ม.1,วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้นำชาวบ้านอีกรายและได้เพิ่มเติมว่า เมื่อก่อนคนเป็นไข้มาลาเรียจำนวนมาก เนื่องจากบริเวณนี้เป็นป่า เกิดจากยุงก้นปล่องอาศัยในท้องที่ป่าเขาสวนยางพารา และสวนผลไม้ที่ติดต่อกับท้องที่ป่าเขา แถบเชิงเขา ชายป่าที่มีการบุกเบิกทำการเกษตร ดังคำสัมภาษณ์

“พื้นที่นี้แต่ก่อนไม่เจริญ ไฟฟ้าไม่มีครับ ห่างจากตัวเมืองระยองประมาณ 30-40 กม.ถือว่าไกลมากครับ ไม่มีใครเลือกมาอยู่หลายคนบอกว่า น่ากลัว เปลี่ยว กลางคืนมีตมมาก ชาวบ้านบางคนบอกเห็นและได้ยินเสียงสัตว์ป่า เช่น เสือ จิ้งหรือเปลาไม่รู้ บอกกันมาครับ คนป่วยที่พบบ่อยคือเป็นไข้มาลาเรีย แถวนี่ตอนนั้นป่ายังมีรับยุงก้นปล่องก็มีครับ เป็นเรื่องธรรมดา เดียวนี้ป่าหายไป โรคมมาลาเรียแทบจะไม่เคยได้ยิน” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ม.10, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

หลังจาก พ.ศ. 2500 เข้าสู่ยุคปฏิวัติเขียว เป็นยุคที่คนไทยต้องการผลผลิตจากพืชผลเกษตรเป็นจำนวนมาก เช่น ข้าว ข้าวโพด ถั่วเขียว ถั่วเหลือง มันสำปะหลัง สับปะรด ฯลฯ ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2488) เนื่องจากเป็นช่วงที่เศรษฐกิจของไทยตกต่ำอย่างแรงจึงได้เปิดประเทศเพื่อค้าขายกับต่างประเทศ มีการสนับสนุนให้ใช้ปุ๋ยเคมี ใช้ยาเคมี และเครื่องจักรในการเกษตรกันอย่างเต็มที่เพื่อเพิ่มผลผลิตให้ได้จำนวนมากที่สุด ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ เช่นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ตลอดจนสุขภาพอนามัย และระบบนิเวศวิทยาของโลก จุดเด่นของการปฏิวัติเขียวอยู่ที่การนำเอาความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาเพิ่มประสิทธิภาพผลผลิตสินค้าเกษตรอย่างได้ผลชัดเจน อย่างเช่นการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ของมันสำปะหลัง สับปะรด อ้อย เป็นต้น แต่ก็ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการปฏิวัติเขียว ดังคำสัมภาษณ์ของผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งว่า

“เมื่อมีการบุกเบิกที่ดิน มีการโค่นต้นไม้ใหญ่เพื่อทำการปลูกมันสำปะหลัง อ้อย หรือสับปะรด ซึ่งจะต้องใช้ที่ดินมากกว่า 10 ไร่ ใน 2 ปีแรกปรากฏว่าได้ผลผลิตดี เนื่องจากสภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีปุ๋ยอยู่ในตัวแล้ว ไม่ต้องใส่ปุ๋ยหรือใช้สารเคมี ได้ผลผลิตดีมาก ประกอบกับยังมีการปลูกพืชเหล่านี้ไม่มากนัก ชาวบ้านขายมันสำปะหลัง สับปะรด อ้อย ได้ราคาดี มีกำไรถ้วนหน้า ยังมีรายได้มาจากพืชเหล่านี้มากขึ้น ก็ยิ่งบุกเบิกที่ดินมากขึ้น พื้นที่สีเขียวลดลง ที่นี้ครับฝนฟ้า น้ำ ดินเปลี่ยนไปอย่างมาก” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ตำบลหนองพัง, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้นำชาวบ้านรายหนึ่ง และได้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการเข้าไปบุกเบิกที่ดิน มีการใช้เครื่องจักรกลเข้าในการบุกเบิกและเพาะปลูกพืช เพื่อเพิ่มผลผลิตช่วงแรกไม่ต้อง

ใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน สภาพที่ดินเดิมเป็นป่าไม้ ดังนั้นผิวดินจึงมีความอุดมสมบูรณ์ มีการหิบบ่มแรงงานและมีการรับจ้าง ทำให้ปลูกพืชได้ราคาดี มีกำไร โรงงาน เช่น ลานมัน เป็นต้นรับซื้อผลผลิตการเกษตรมีมากขึ้น แต่เมื่อมีการใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์และสารเคมีต่าง ๆ ก็ส่งผลต่อคุณภาพของดิน วงจรชีวิตของสัตว์ ห่วงโซ่อาหารของสัตว์ ดังคำสัมภาษณ์ว่า

“ในยุคนั้นเห็นแม่เล่าให้ฟังว่า มีกำไรจากการขายมันสำปะหลัง ก็ต้องเข้าไปจับจองที่ดินเพิ่ม มีเครื่องจักรเข้ามาใช้ ทำให้การไถพรวนดิน การบุกเบิกป่าเดิมง่ายขึ้น ช่วงแรกไม่ต้องใช้ปุ๋ย ดิน 2-3 ปี ซึ่งก็อุดมสมบูรณ์ ต่อมามีการใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์เข้าช่วย ส่งผลต่อคุณภาพของดิน สัตว์ที่อาศัยอยู่ เช่น ไล่เดือน กบ เป็นต้น หายากมากขึ้น ตายไปก็เยอะ แรงงานก็อาจจะใช้วิธีการหิบบ่มแรงงานกัน หรือมีการรับจ้างจากแรงงานภาคอีสาน ที่ทำให้การปลูกพืชได้ผลผลิตจำนวนมาก โรงงานรับซื้อพืชก็มีมากขึ้น” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ม.6, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

มันสำปะหลังเป็นพืชที่ปลูกง่ายเมื่อเปรียบเทียบกับพืชชนิดอื่นเป็นพืชที่ทนต่ออากาศแห้งแล้งและแปรปรวนได้ดี สามารถเจริญเติบโตได้ดีที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ อายุการเก็บเกี่ยวก็สามารถยืดหยุ่นได้ กล่าวคือสามารถทิ้งหัวมันสำปะหลังไว้ที่ดินรอจนกว่าราคาจะดีตามความต้องการ หรือจนกว่าจะมีราคาเพียงพอ ซึ่งอาจจะชะลอการเก็บเกี่ยวได้ตั้งแต่ 8 – 14 เดือน โดยไม่ทำให้หัวมีคุณภาพลดต่ำลงมากนัก และการปลูกมันสำปะหลังให้ผลตอบแทนค่อนข้างสูงเปรียบเทียบกับพืชชนิดอื่นจึงทำให้เกษตรกรนิยมปลูกกันอย่างกว้างขวาง

แต่จุดอ่อนคือการละเลยต่อผลกระทบด้านอื่น ๆ เช่น สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะผลกระทบต่อระบบนิเวศซึ่งมีความละเอียดอ่อนและซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง ทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีสภาพขาดความอุดมสมบูรณ์ สภาพพื้นดินมีทรายเป็นองค์ประกอบมากขึ้น ปุ๋ย ไล่เดือนไม่พบเห็น ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน ดังคำสัมภาษณ์ของผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งว่า

“พอใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลง ทำให้ไม่พบไล่เดือน ปุ๋ย กบ คางคก หรืออื่น ๆ ที่ชาวบ้านสามารถนำมาเป็นอาหารหรือไปใช้อย่างอื่นได้ สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ของดินครับ ดินเริ่มมีสภาพแข็งจากปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ขูดลำบาก ชาวบ้านป่วยเป็นโรคต่าง ๆ จากการใช้สารเคมี บางคนเป็นมะเร็งตายก็มี มีการไปหาหมอบ่อยขึ้น ผมคิดว่าเริ่มไม่คุ้มค่าละครับ ได้เงินมาก็ต้องใช้จ่ายไปกับปุ๋ย สารเคมี ซึ่งมีราคาแพง ตอนหลังแทบไม่เหลือเลยบางปีราคามันสำปะหลังราคาตก ทำให้ไม่เหลือครับ ลูกก็ต้องเรียนหนังสือ มันสำปะหลังก็ต้องกินปุ๋ย ต้องไปกู้มาครับเอามาหมุนก่อน” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ม.10, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

โครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ มีส่วนช่วยอย่างมากต่อความอุดมสมบูรณ์ของดิน ทำให้มีน้ำ ส่งผลต่อการเพาะปลูกพืชก็จะสะดวกสบายมากขึ้น ต้นไม้ก็เติบโตรวดเร็วกว่าแต่ก่อน สภาพแวดล้อมเริ่มกลับมาดีขึ้น ดังคำสัมภาษณ์

“ผมเป็นคนที่นี่ครับ มีคลองส่งน้ำที่ชลประทานทำมาก็ดีครับทำให้มีน้ำ ดินเริ่มอุดมสมบูรณ์ ผมเห็นที่ดินของชาวบ้านบางคนเริ่มมีไส้เดือน มีปูนาครับ ต้นไม้เริ่มมีกระรอก มีแยะ มีแมลง ในน้ำมีกบ คางคก อึ่งอ่างครับ ชาวบ้านเองก็สามารถนำน้ำมาใช้เพาะปลูกพืชทั้งพืชผักสวนครัว หรือไม้ผล มีปลาไว้กินด้วยครับ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ชาวบ้านรายหนึ่ง ได้อธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมของสภาพแวดล้อมที่ดีกว่าแต่ก่อนในยุคปฏิวัติเขียว สามารถปลูกพืชผักต่าง ๆ ได้ พืชผักสวนครัว เช่น ต้นกะเพรา กล้าย มะละกอ เป็นต้น สามารถเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ได้ ดังคำสัมภาษณ์

“มีอาหารการกินอุดมสมบูรณ์ครับ ปลูกพืชอะไรได้หมด สภาพน่าอยู่มากขึ้น มีต้นไม้ไว้ให้ร่มเย็น หายใจออกชื่น ไม่เหมือนเมื่อก่อน หากินลำบากครับ ผักสวนครัวก็ต้องออกไปซื้อครับ กะเพรา ก่าละ 5 บาทมี 2 ต้น มะละกอปลูกเองได้ พริกขี้หนูสวนเอาไว้ตำน้ำพริกก็มีครับ ผักจิ้มน้ำพริกก็มีครับ ไม่ต้องไปซื้อครับ ถ้าขยันสบายครับ เลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ไว้กินไขด้วยครับ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ม.3, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก หรือมีชื่อภาษาอังกฤษว่า Eastern Seaboard Development Program เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2525 ในสมัยรัฐบาล พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ โดยอยู่ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) ภายในพื้นที่ทั้งหมด 8.3 ล้านไร่ วัตถุประสงค์หลักของโครงการนี้คือเพื่อเปลี่ยนอุตสาหกรรมเบามาเป็นอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมเชิงพาณิชย์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศในระยะยาว เช่น อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ น้ำมันและก๊าซปิโตรเคมี เป็นต้น โดยที่โครงการนี้ตั้งอยู่ใน 3 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ทำให้พื้นที่จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา มากด้วยนิคมอุตสาหกรรม ต่อมาเมื่อโครงการ Eastern Economic Corridor (EEC) สำหรับใช้ต่อยอดโครงการ Eastern Seaboard เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ และย่นระยะเวลาให้ประเทศก้าวพ้นจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางเร็วขึ้น โดยโครงการ EEC จะมุ่งเน้นการลงทุนด้านนวัตกรรมและเศรษฐกิจดิจิทัลมากขึ้น เพื่อผลิตสินค้าที่มีมูลค่าสูง เมื่อเทียบกับโครงการ Eastern Seaboard ซึ่งจะเน้นไปทางด้านอุตสาหกรรมหนักมากกว่า

ประโยชน์ของการพัฒนาคือการสร้างงาน การเพิ่มขึ้นของเงินตราที่ไหลเข้าประเทศจนทำให้ตัวเลข GDP ของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างไม่เคยเกิดขึ้น รายได้ต่อหัวของประชากรจังหวัดระยองสูงที่สุดในประเทศไทย เป็นที่ตั้งของหลายนิคมอุตสาหกรรม ขณะอีกด้านหนึ่งของการพัฒนานำมาซึ่งการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต จนไปเบียดบังสิทธิของชาวจังหวัดระยองที่อยู่มาก่อนนิคมอุตสาหกรรม

ผลจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดระยองดังกล่าว จากการสัมภาษณ์พบว่าในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2550 อำเภอบ้านค่ายและอำเภอเมืองมีความเจริญเติบโตอย่างมาก พื้นที่หลายพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง เกิดปัญหาการใช้ที่ดินผิดวัตถุประสงค์มากขึ้น เนื่องมาจากการเข้ามาของเขตอุตสาหกรรม ซึ่งแต่เดิมคาดไว้ว่าจะมีพื้นที่รับน้ำของโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ คลองส่งน้ำส่งสายขอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกขอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย ประมาณ 25,000 ไร่ แต่เมื่อมีการสร้างคลองส่งน้ำดังกล่าว ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลทั้ง Eastern Seaboard และ Eastern Economic Corridor (EEC) จังหวัดระยองมีความเจริญส่งผลให้ประชาชนที่มาทำงานในโรงงานหรืออุตสาหกรรมต่าง ๆ มีการย้ายถิ่น จึงต้องหาที่พักอาศัยและบางรายซื้อที่ดินไว้เพื่อรองรับเมื่อเกษียณอายุ มีการปักหลักที่จังหวัดระยอง ดังสัมภาษณ์อดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานระยองรายหนึ่ง กล่าวว่

“ก็น่าจะมีปัญหาเรื่องถ้าทำไปแล้วมันไม่ใช่พื้นที่ทำการเกษตร สภาพพื้นที่มันเปลี่ยนไป ตอนแรก 2-3 หมื่นไร่เป็นเกษตรหมด แต่พอจะก่อสร้างนี่สภาพพื้นที่มันเปลี่ยนไป เพราะว่า หนึ่งความเจริญของระยองหลังจากที่มีอีสเทิร์นซีบอร์ด สมัยนั้นคงได้ในปี 2530 พื้นที่ชลประทานระยองเมื่อก่อนมีพื้นที่ส่งน้ำ เมื่อก่อนมีพื้นที่เกษตรประมาณ 3 หมื่นไร่ มีลุ่มน้ำคลองใหญ่ ลุ่มน้ำพระแสง ลุ่มน้ำคลองใหญ่ พอเราบริหารจัดการน้ำปุ๊บเราก็ปล่อยมาแล้วก็มาสร้างฝายบ้านค่าย พอมีฝายบ้านค่ายปุ๊บก็มีคลองส่ง 2 คลอง ทั้งซ้ายทั้งขวาเข้าไปยังพื้นที่ทำนา ความเจริญเกิดขึ้น ณ ปัจจุบันนี้เหลือหลัก 1000 ไร่ ทำคลองส่ง ทำฝายคลองใหญ่ ประมาณ 3-4 กิโลเมตร ทำคลองส่งมีฝั่งซ้ายด้านเดียวนะไม่มีฝั่งขวา 25 กิโลเมตร พอมีความเจริญของพื้นที่ประกอบกับโครงการของรัฐบาลทำให้ระยองมีความเจริญ พื้นที่เกษตรกรรมจึงลดลง แต่สภาพมันเปลี่ยนหมดเลยปัจจุบัน คนที่มาทำงานที่ระยองก็มาตั้งหลักปักฐานที่นี้หลายครอบครัว” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งที่ว่า ช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงเนื่องมาจากมี EEC เข้ามาในพื้นที่ จึงทำให้การใช้พื้นที่เปลี่ยนวัตถุประสงค์ เช่น มีการจัดสรรที่ดิน มี

หมู่บ้านจัดสรร เกิดโรงงาน มีบ้านเช่า เป็นต้น อาจส่งผลเสียต่อสภาพแวดล้อมได้ในอนาคต ดังคำสัมภาษณ์

“สภาพที่ดินเปลี่ยนไปมากครับในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนเจ้าของที่ดิน เดิมเจ้าของเป็นเกษตรกรในพื้นที่ มีการสร้างโรงงาน มีการจัดสรรที่ดินแปลงย่อย ๆ ขยาย มีการสร้างหมู่บ้านจัดสรร มีคนภายนอกพื้นที่มาอยู่มากขึ้น ทั้งคนไทยและคนต่างด้าว ต่อไปผมว่าน่าจะกลับมามีปัญหาสภาพแวดล้อมเหมือนเดิมอีก มีน้ำเสีย หมอกควัน มลพิษ อากาศร้อน” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ต.หนองพัง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

กล่าวโดยสรุปสภาพแวดล้อมในพื้นที่นี้แต่เดิมมีความน่าอยู่พอสมควร สภาพพื้นดินเป็นป่าเกือบเสื่อมโทรม ผลจากปฏิกิริยาธรรมชาติมีการบุกเบิก ถางป่าเพื่อการปลูกพืชจำนวนมาก พืชที่นิยมปลูกคือมันสำปะหลัง มีการใช้สารเคมี ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม เมื่อมีโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายทำให้สภาพแวดล้อมเริ่มกลับมามีชีวิต แต่ผลจากการพัฒนาประเทศ Eastern Seaboard ต่อมา คือ Eastern Economic Corridor (EEC) มีผลทำให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป ส่งผลโดยรวมเกิดมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมหรือสิ่งแวดล้อมต่อชุมชน พื้นที่สีเขียวลดลง มีการตั้งโรงงาน มีบ้านจัดสรร พื้นที่รับน้ำมีจำนวนลดลงเหลือหลักพันไร่เท่านั้น

3) ผลต่อต้าน Partnership ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการเสริมสร้างให้เกิดการรวมกลุ่ม ความร่วมมือในการดำรงชีพและสร้างกิจกรรมในชุมชน เพื่อให้เกิดความสามัคคี ช่วยเหลือ และมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ในแต่ละภาคส่วนต้องมีการประสานงานซึ่งกันและกัน การทำประชาพิจารณ์ หรือประชาคมไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐด้วยตนเอง รัฐกับเอกชน รัฐกับภาคประชาสังคม

เมื่อสอบถามผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งว่าชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือมากน้อยเพียงใด ได้รับคำตอบว่าไม่มากนัก จึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย ดังคำสัมภาษณ์

“ผมขอพูดตามตรงนะครับว่า ชาวบ้านที่ได้รับประโยชน์จากโครงการสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายก็มีมาก ชาวบ้านที่เสียประโยชน์จากโครงการสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายก็มีมากเช่นกัน ถ้าถามว่าชาวบ้านรู้สึกว่าจะอยากเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาหรือไม่นั้น ไม่แน่ใจครับ ใครได้ประโยชน์ก็อยากเป็นหุ้นส่วน ใครไม่ได้ประโยชน์ก็ไม่อยากเป็นหุ้นส่วน” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ม.3, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบผลการวิจัยเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พบว่าได้ประโยชน์ประมาณร้อยละ 60 เมื่อก่อสร้างเสร็จแล้วเหลือพื้นที่รับน้ำมีจำนวนมากถึง 20,000 ไร่ แต่คาดว่าในปัจจุบันมีพื้นที่รับน้ำได้ประโยชน์จริง ๆ ไม่เกิน 12,000 ไร่ หรือประมาณ 60 % การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์นั้น ชาวบ้านส่วนมากได้รับประโยชน์จากการก่อสร้างคลองส่งน้ำ ได้รับน้ำไปทำการเกษตร สามารถปลูกพืชที่ใช้น้ำมากได้ เช่น ทุเรียน เป็นต้น แต่มีส่วนหนึ่งได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างคลองส่งน้ำ เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ดังกล่าว และยังสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้นำชาวบ้านอีกรายว่าชาวบ้านในพื้นที่อยากเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนา เนื่องจากอยู่ในพื้นที่มานาน แต่ประชากรแฝงและแรงงานต่างด้าวคงไม่อยากเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนา ยกเว้นบางคนที่อยู่คนของแผ่นดินระยอง และกลุ่มนี้ไม่ได้มาทำการเกษตรมาทำงานในโรงงานฯ แต่ถ้ามารับการดำเนินการของรัฐส่งผลกระทบต่อทั้ง 2 กลุ่ม ไม่แน่ใจเช่นกัน ดังคำสัมภาษณ์

“จะตอบตามตรงนะครับว่า ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตอนนี้มีหลากหลายมากขึ้น มีทั้งคนในพื้นที่ที่เป็นคนดั้งเดิม ประชากรแฝงที่มาทำงาน คนต่างด้าว คือคน 2 กลุ่มหลังนี้เข้ามาทำงานในโรงงาน ในบริษัท ในนิคมอุตสาหกรรม เขาคงไม่มาทำการเกษตรหรอก บางคนก็เช่าบ้าน เขาคงไม่ได้ใช้น้ำจากคลองส่งน้ำหรอก คงจะใช้เพียงถนนที่เลียบบคลองส่งน้ำฯ มีความรู้สึกผูกพันเป็นหุ้นส่วนใหม่ คิดว่าคน 2 กลุ่มหลังไม่แน่ชัด แต่คิดว่าไม่ แต่กลุ่มแรกมีแน่ครับ แต่ถ้ามีผลได้ผลเสียกับทั้ง 2 กลุ่มไม่แน่ครับ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้านตำบลหนองพัง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

ส่วนความร่วมมือจากภาคส่วนอื่น ๆ นั้น ก็พบว่าได้รับความร่วมมือพอควรขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดระยองและกลไกภายในโครงการชลประทานจังหวัดระยอง ดังคำสัมภาษณ์

“ผู้อำนวยการคนนี้ก็ดีนะ ท่านให้ความช่วยเหลือพื้นที่เป็นอย่างดี ส่วนมากขออะไรแกถ้ามีแกก็ให้ หรือไปขอมาจากหน่วยเหนือ แกช่วยประสานหลายเรื่อง ท้องถิ่น จังหวัดก็ให้ความร่วมมือดี ไม่เห็นมีปัญหาอะไร อย่างน้ำท่วมที่ไหนแกก็รับมาดูแล แกมีรถ มีเครื่องจักรอะไร ก็ร่วมด้วยช่วยกัน น้ำท่วมครั้งล่าสุด เห็นแกก็ขยันขันแข็งดี มาดูสั่งการเข้าเย็น ซื่ออาหารซื่อหน้ามาแจกด้วย ส่งลูกน้องติดพื้นที่ตลอดเลยครับ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ม.10, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

การร่วมมือกับทุกภาคส่วนมีข้อดีหลายประการ การทำงานกับภาคส่วนอื่นสามารถช่วยให้โครงการชลประทานจังหวัดฯ สามารถขยายขอบเขตการเข้าถึงได้กว้างขึ้น ได้รับสิ่งใหม่ๆ และขยาย

ไปสู่พื้นที่ใหม่ๆ การเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือยังเป็นโอกาสในการเรียนรู้สำหรับโครงการชลประทานจังหวัดๆ อีกด้วย ความร่วมมือนี้สามารถช่วยเพิ่มจุดแข็งและขยายขีดความสามารถได้อย่างรวดเร็วด้วยค่าใช้จ่ายล่วงหน้าไม่มาก ซึ่งการให้ความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของโครงการชลประทานจังหวัดๆ จะทำให้วงกัลยาณมิตรขยายตัวมากขึ้น ดังคำสัมภาษณ์อดีตรัฐมนตรีว่าการโครงการชลประทานจังหวัดระยองท่านหนึ่งว่า

“ผมว่าขึ้นอยู่กับบุคลิกของผู้บริหารโครงการ ๆ แต่ละคน แต่หน้าที่ของเราจะต้องประสานงานให้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เขามีปัญหาอะไร เราก็ต้องไปช่วย เมื่อถึงเวลาเรามีปัญหาเขาก็มาช่วยเรา เข้าทำนองที่เขาที่เรา เดียวนี้ครบทำตัวแบบแต่ก่อนไม่ได้ครับ อยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่ได้ ต้องดำเนินการเชิงรุก แต่ก่อนเชิงรับได้จะต้องมีสัมพันธ์ที่ดีกับทุกภาคส่วน เข้าได้ทุกภาคส่วน จะทำให้ทำงานราบรื่น สะดวกสบายครับ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, อดีตรัฐมนตรีว่าการชลประทานนายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

ข้าราชการอำเภอรายหนึ่งได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับภาคส่วนต่าง ๆ และยินดีให้ความร่วมมือกับโครงการชลประทานจังหวัดระยอง เนื่องจากต้อง “ร่วมด้วย ช่วยกัน” เพื่อพัฒนาพื้นที่และชาวบ้านให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาฯ ต่าง ๆ ดังคำสัมภาษณ์

“ภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ก็มีฝ่ายปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงงาน ภาคธุรกิจ บ้าน วัด โรงเรียน ผมว่าความร่วมมือเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บ้านเมืองเจริญพัฒนา ถ้ามองชาวบ้านหรือภาคส่วนอื่น ๆ ให้ความร่วมมือกับโครงการชลประทานระยองหรือไม่ ผมคิดว่าทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือกันอยู่แล้ว ทุกหน่วยงานภาครัฐส่วนกลางกำหนดให้เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม เราก็ให้ความร่วมมือกับโครงการชลประทานระยอง เพราะถือว่าเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาพื้นที่” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ข้าราชการประจำอำเภอบ้านค่ายนายหนึ่ง, วันที่ 29 ธ.ค. 2566)

กล่าวโดยสรุป โครงการคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ส่งผลต่อความร่วมมือของทุกภาคส่วนไม่มากนัก แม้ว่าชาวบ้านในพื้นที่บางรายต้องการเข้ามามีส่วนร่วมก็ตาม ในขณะที่ผู้บริหารโครงการชลประทานระยองมีบุคลิกที่จะทำให้เกิดความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาจากภาคส่วนต่าง ๆ

4) ผลต่อการพัฒนาคน (People) ซึ่งให้ความสำคัญกับการขจัดปัญหาความยากจนและความหิวโหย และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ทำให้ประชาชนมีความมั่นคงทางอาหาร ส่งเสริมให้เกิด

การพัฒนาเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน ประชาชนกินดี อยู่ดี มีสุขภาพแข็งแรง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในเรื่องการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

โครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ รับน้ำมาจากอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่ ซึ่งมีความจุ ประมาณ 40 ล้านลูกบาศก์เมตร สร้างคลองส่งน้ำฝั่งซ้าย 25 กิโลเมตร มีพื้นที่รับน้ำเกือบ 30,000 ไร่ มีการกระจายน้ำโดยการปิดฝายเพื่อยกระดับน้ำโดยมุ่งหวังที่จะช่วยให้เกษตรกรในพื้นที่สามารถทำการเกษตรได้ตลอดปี สามารถปลูกพืชทางเศรษฐกิจ เช่น ทูเรียน เงาะ เป็นต้น พืชเหล่านี้มีราคาสูง และเป็นที่ต้องการของตลาด จึงทำให้ชาวบ้านในพื้นที่รับน้ำมีรายได้สูงขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังคำสัมภาษณ์อดีตนายก อบต.โครงการชลประทานระยองว่า

“คลองใหญ่วางแผนที่แรกเลยเขาจะสร้างที่ระดับเก็บกักที่ 70 ล้านลูกบาศก์ และลดลงมาเหลือ 40 ล้าน ศึกษาไว้สมัย JICA* นานมากเลย มีพื้นที่ได้รับประโยชน์ประมาณ 25,000-30,000 ไร่ แล้วก็โครงการนี้ปล่อยน้ำลงมาแล้วมาปิดฝาย ปิดฝายแล้วยกระดับน้ำขึ้นมาเข้าคลอง เป็นโปรเจกต์เพื่อการกระจายน้ำตรงนี้ โดยไปบล็อกน้ำจากด้านปลาย เราปล่อยน้ำลงมาลำนน้ำเดิมแล้วก็มาสร้างฝายและยกระดับน้ำขึ้นมาจะรับเป็นโปรเจกต์ตรงนี้.....โดยที่พื้นที่บริเวณฝั่งซ้ายนี้ส่วนมากจะมีไร่หรือสวน จะไม่มีนาเลย ทำเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน เพื่อจะได้ทำการเกษตรได้ตามต้องการ โดยเฉพาะผลไม้ราคาดี ทูเรียน เงาะ มังคุด อันเป็นพืชเศรษฐกิจของระยอง แม้แต่ยางพาราเองด้วยเช่นกัน พวกเหล่านี้เป็นอาหารเป็นผลไม้ จะมีรายได้มากขึ้น ลดความไม่เสมอภาค มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, อดีตนายก อบต.โครงการชลประทานระยอง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

*หมายเหตุ : JICA (Japan International Cooperation Agency) หรือ องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น

อดีตนายก อบต.โครงการชลประทานระยองอีกรายกล่าวเพิ่มอีกว่า มีการกระจายน้ำไปยังพื้นที่ต่าง ๆ โดยพิจารณาเป็นภาพรวม ให้กับพื้นที่หรือพืชที่ต้องการน้ำ มีการวางคลองส่งน้ำฯ ให้กระจายไปยังพื้นที่ต่ำ ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ชาวบ้านมีรายได้ มีอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ยกระดับรายได้ให้ชาวบ้านหลุดพ้นความยากจน มีรายได้ที่เพียงพอต่อการส่งลูกหลานเรียนหนังสือ ซึ่งพ่อแม่ก็ได้รับผล การพัฒนาของลูกด้วย ดังคำสัมภาษณ์

“ตรงนั้นมันขึ้นอยู่กับปริมาณของชนิดพืชด้วย อย่างกรณีนี้ บางสวนนี้มันก็มีสวนยางพารา สวนผลไม้ สวนอะไร เราแยกไม่ออก เพราะว่าเราจะส่งไปให้ใครเราคิดถึงพื้นที่เป็นหลักดูภาพรวม ลองคิดดู ครัวว่าถ้าชาวบ้านในพื้นที่สามารถปลูกพืชที่ตลาดต้องการ มีรายได้ดี

มีอาหารกิน ชาวบ้านก็จะหลุดพ้นความยากจน....สมมุติว่าเรามี 3,000 ไร่ นะครับ เราพยายามที่จะให้มันครอบคลุม 3,000 ไร่ วางคลองกัน ตรงไหนที่มันเป็นที่สูงเพื่อกระจายน้ำออกตรงนี้นะครับ เราจะเน้นที่สูง นะครับวิ่งเข้าไป แล้วก็กระจายน้ำออกไปที่ต่ำ คือ gravity เป็นหัวใจ เลยในคลองส่งน้ำนั้นครับ ถ้าทั้ง 30,000 ไร่ ชาวบ้านสามารถมีอาชีพ เกษตรกรรม ปลูกพืชมีรายได้ดี ชาวบ้านเหล่านี้หลุดพ้นความยากจน แน่ ๆ มีรายได้ก็สามารถส่งลูก ๆ เรียนหนังสือให้สูงขึ้น พ่อแม่ก็ได้ เรียนรู้ด้วย ประเทศพัฒนาแน่ ๆ ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีต ข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

ชาวบ้านในพื้นที่ต่างก็รอคอยจะได้คลองส่งน้ำและระบายน้ำฯ มีการสอบถามกันทุกปี เนื่องจากจะทำให้สามารถเลือกปลูกพืชได้หลายทางเลือก ดังคำสัมภาษณ์ผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งว่า

“โครงการนี้มันมาอาจจะก่อนปี 2550 ก็คือเค้าก็แจ้งกันมาก่อนหน้านั้นนะครับว่าจะมีคลองส่งน้ำเป็นโครงการกักเก็บน้ำ พอโครงการมาคือเหมือนทุกคนก็รออยู่แล้วว่าทางมันมาก็ดีก็จะได้ทำนา โครงการมาก็ลงมาสอบถามทุกปีสอบถามตำบล เขาก็เหมือนเห็นชอบ ดำเนินการอย่างนี้ เมื่อมีน้ำมาก็สามารถเลือกปลูกพืชผลให้สอดคล้อง กับที่ดินหรือฤดูกาลได้อย่างสบาย ชาวบ้านมีทางเลือกมากขึ้น ลด ความเสี่ยงจากการปลูกพืชตระกูลเดียว ที่หลายครั้งมักจะประสบ ปัญหาขาดทุน แต่ถ้าปลูกพืชหลายอย่างก็จะช่วยลดความเสี่ยงได้” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,ผู้นำชาวบ้าน ม.3,วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

ความยากจนเป็น 1 ใน 3 ของวัฏจักรแห่งความชั่วร้าย (Vicious circle) คือ ไม่รู้ (โง่) ยากจน (จน) และเจ็บป่วย (เจ็บ) ที่ทุกประเทศหวังจะยกระดับรายได้ของประชาชนในประเทศ โดยเฉพาะประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศกำลังพัฒนา ให้หลุดพ้นวัฏจักรดังกล่าว มุ่งหวังให้มี คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการพัฒนาระบบชลประทานของประเทศ โครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและ ระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ก็เช่นเดียวกันมุ่งหวังที่จะทำให้ชาวบ้านใน พื้นที่มีน้ำไว้ในการเกษตรอย่างเพียงพอ เมื่อสอบถามผู้นำชาวบ้านพบว่า โครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำ และระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ก็ช่วยยกระดับรายได้ของชาวบ้านในพื้นที่ ทำให้สามารถปลูกพืชได้ตลอดเวลา โดยเฉพาะทุเรียนและเงาะ ที่เป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัด ดังคำ สัมภาษณ์

“ชาวบ้านที่นี่แต่ก่อนก็ทำสวนทำไร่ พอกินไปได้ ที่นิยมคือ ทำไร่มันสำปะหลัง เพราะเป็นพืชที่ใช้น้ำน้อย ปลูกง่าย เมื่อปลูกแล้วก็ รอให้เทวดาเลี้ยง ราคาผลผลิตก็พอได้ ไม่แน่นอน บางปีก็มีเหลือ บาง ปีก็ไม่เหลือ แล้วแต่ราคามันสำปะหลัง ที่เหลือก็อาจจะปลูกสับปะรด

ปลูกอ้อย ปลูกยางพารา เหล่านี้ใช้น้ำน้อย ปลูกแล้วถากหญ้าคอกย พรวนดินเท่านั้น แต่ไม่เหลือมากนัก แต่เมื่อมีคลองส่งน้ำฯ เนี่ย ทำให้ชาวบ้านหลายรายหันมาปลูกทุเรียน ปลูกเงาะ หรืออื่นๆ ที่ได้ราคา มากกว่า ถ้าไรดีกว่า สามารถเลือกปลูกพืชที่ใช้น้ำมากได้เลย ดินก็ไม่เสียมากนัก ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ลองคิดดูปลูกทุเรียนถ้าได้ผลนะครับ ไร่ละประมาณ 5 แสนต่อปีดีกว่าปลูกมันสำปะหลังหรือ สับปะรด รายได้มากขึ้น อาหารการกินก็ครบสมบูรณ์ สุขภาพก็ดีขึ้น มีการเรียนรู้ในการปลูกพืชผลของตนเอง และอาจจะแบ่งปันไปยังเพื่อ เกษตรกรข้างเคียงได้” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้านตำบลหนอง พัง, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้นำชาวบ้านอีกรายว่า โครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและ ระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ จะช่วยทำให้สามารถนำน้ำมาเติมในบ่อน้ำได้ ถ้าไม่มีน้ำมาเติม บ่อน้ำที่มีอยู่ก็จะแห้งไม่สามารถเลี้ยงปลาได้ น้ำจากบ่อน้ำยังสามารถไปใช้ในการ ปลูกพืชไร่ได้อีกด้วย ทำให้มีรายได้ มีอาหารที่เพียงพอและนำไปขายเพื่อยังชีพได้ ดังคำสัมภาษณ์

“ในหมู่บ้านมีบางบ้านนำน้ำจากคลองส่งน้ำไปใช้ในการเลี้ยง ปลาครับ แต่ก่อนพอหน้าแล้งน้ำก็แห้ง ดินแถวนี้เป็นดินร่วนปนทราย ที่มีทรายเป็นส่วนผสมเยอะส่วนมาก เก็บน้ำไม่อยู่ ในหน้าแล้งน้ำก็แห้ง หมด ขุดบ่อบาดาลเพื่อเอาน้ำมาเติมก็ไม่คุ้ม เสียค่าไฟ และบางที่น้ำ บาดาลมีความเค็ม ปลาที่ตายปรับสภาพลำบาก แต่เมื่อมีคลองส่งน้ำฯ สามารถดูมาใช้ได้ น้ำในบ่อมีตลอดเวลา มีปลาไว้กิน บางทีก็เอาไป ขายได้ พอยังชีพได้สบาย ไม่เดือดร้อนเหมือนแต่ก่อน หน้าน้ำก็มีงาน ทำ พอหน้าแล้งไม่มีอะไรทำ ก็ต้องไปรับจ้าง” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชาวบ้าน ม.6, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

ประชากรของประเทศถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ ถ้าประชากรของ ประเทศใดอ่อนแอ ทานอาหารไม่ครบหมู่ สุขภาพกายและใจไม่ดี มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ขาดความเสมอภาคด้านรายได้ สิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นอุปสรรคของการพัฒนาประเทศ จึงเป็นหน้าที่ ของรัฐบาลทุกประเทศที่จะต้องทำให้ประชากรของประเทศมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการบริหาร จัดการระบบชลประทานเพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับประชากร

5) ผลต่อด้าน Peace สันติภาพและความยุติธรรม ยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มี สันติสุขสงบสุข และไม่แบ่งแยก เป็นการส่งเสริมวัด ชุมชน ครอบครัว และโรงเรียนทำให้เกิดความ สงบสุข สันติภาพ คือ ความที่ทุกคนมีความพึงพอใจในสิ่งที่เป็นอยู่ ไม่เกิดความขัดแย้ง ต่างฝ่ายต่างพึง พอใจ มีความสงบสุข ทุกชนชั้นมีความสุข ไม่มีการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน หรือเหยียบคนอื่น เพื่อที่ตนเองจะได้ก้าวขึ้นสู่ที่สูง ส่วนยุติธรรม หมายถึง ความเที่ยงธรรม (ไม่เอินเอียง เที่ยงตรง)

ความชอบธรรม (ชอบด้วยคุณงามความดี ชอบด้วยกฎหมาย ชอบด้วยสิ่งที่ถูกต้อง) ความชอบด้วยเหตุผล

แม้ว่าในช่วงแรกของโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ เกิดผลสำเร็จพอสมควร ชาวบ้านหลายคนพึงพอใจกับการส่งน้ำ แต่ก็มีชาวบ้านบางรายได้รับผลกระทบจากการดำเนินการก่อสร้าง เกิดความขัดแย้งและขาดความโปร่งใสและขาดความยุติธรรมในการก่อสร้าง โครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ ดังชาวบ้านรายหนึ่งได้เข้ามาซื้อที่ดินจัดสรรแปลงละ 60 ตารางวาจำนวน 2 แปลงที่อำเภอบ้านค่าย เมื่อปี พ.ศ. 2542 และพักอาศัยอยู่ในตัวเมืองระยอง มาซื้อที่ดินจัดสรรเพื่อจะได้สร้างบ้านพักอาศัย ไม่ได้รับการบอกกล่าวจากหน่วยงานของกรมชลประทานที่เกี่ยวข้องในการก่อสร้างในตอนแรก แต่ได้รับการบอกกล่าวจากเพื่อนสนิท เมื่อไปยังสถานที่ที่มีการให้ค่าชดเชยที่ดิน สอบถามเจ้าหน้าที่ที่มาให้ค่าชื้อขายที่ดิน ก็บอกว่าไม่มีรายชื่อ จึงเห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่นั้นพยายามปกปิดความจริงโดยบอกว่า การก่อสร้างคลองส่งน้ำไม่ผ่านไปในที่ดินของชาวบ้านรายนี้ ดังคำสัมภาษณ์

“สมัยนั้นที่ดินกำลังบูม สมัย 2540 ใครก็อยากจะมีที่ดิน ชื้อไว้ก็จะสร้างบ้าน ไว้แก๊งกำไร.....เพื่อนเขาโทรมาบอกว่าให้มาดูพื้นที่สิว่าโดนกรมชลประทานเวนคืนริป่าว เขาก็เลยชวนพี่ไปที่คลองใหญ่ที่ปลวกแดง แล้วเขาก็กางแผนที่ให้ดูก็คิดว่าที่เราจะไม่โดน ไม่มีการก่อสร้างลงไปในพื้นที่ที่ซื้อ จำชื่อคนให้ดูไม่ได้ แต่ว่าไปติดต่อพิศเลย ก็จนกระทั่งเขามาจ่ายเงินก็ลองมาดูซิว่าโดนไหม พี่ก็ไปวัดที่เขาแจกเงินก็ไปบอกให้ตรวจสอบให้ทีว่าโดนไหม ก็ไม่มี ในขณะที่เขาแจกกัน แต่ตอนหลังพบว่ามีการก่อสร้างในที่ดินของพี่” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ชาวบ้านรายหนึ่ง, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

เมื่อสอบถามว่า เจ้าหน้าที่ไม่บอกกล่าวเลยหรือ ชาวบ้านรายเดิมกล่าวว่ามีการมาสอบถาม แต่ไม่ได้บอกถึงการสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ และส่งเอกสารไปตามทะเบียนบ้าน ซึ่งเป็นบ้านพักของพ่อของสามีอยู่ที่ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองระยองมากกว่า 20 กิโลเมตร และพยายามสอบถามหลายครั้ง ไปยังสถานที่ต่าง ๆ แต่ไม่ได้รับความชัดเจน ดังคำสัมภาษณ์

“...มาเจอมันสร้างเสร็จไปแล้ว เมื่อตอนมารังวัดที่ดินพี่ก็เห็นว่ามีส่วนตั้งว่าเป็นเสากรมชลประทาน พี่ก็ถามกรมที่ดินว่าอันนี้มันเสาอะไร พี่ก็เอาเอกสารให้ดู พอครั้งที่สองมารังวัดที่ มีเสาปูนชลประทานปักไว้ เขาบอกจะทำคลองส่งน้ำมาจากเขางวงช้างมาลงผ่านที่ พอครั้งที่ 3 มาคลองใหญ่เพราะเพื่อนบอก พอครั้งที่ 4 ไปติดต่อ ก็บอกว่าไม่มีเอกสารมา ฝากสำเนาโฉนดให้ไปดูอีกทีนึง เจ้าหน้าที่มัน

“ไม่มีเอกสารของพี่มา เพราะพี่ไม่ได้เซ็นจะทำได้ยัง” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,ชาวบ้านรายหนึ่ง,วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

มีจดหมายจากสำนักชลประทานที่ 9 ฝ่ายจัดหาที่ดิน 9 ส่งมาหาแต่มีการระบุชื่อผิด กล่าวคือ ระบุว่า “นางบัง.....” ซึ่งเจ้าตัวเองชื่อ “นางอง.....”

สำนักชลประทานที่ 9 ได้โอนค่าซื้อขายที่ดินให้แก่ นางบัง จำนวน 10,750 บาทโดยที่เจ้าของที่ดินยืนยันว่าไม่เคยเปิดบัญชีกับธนาคารออมสิน แสดงว่ามีการปลอมลายเซ็นของเจ้าหน้าที่ชลประทานที่เกี่ยวข้อง และอาจจะมีการสมรู้ร่วมคิดกับเจ้าหน้าที่ธนาคารออมสินสาขาหนึ่งของจังหวัดระยองอีกด้วย

การก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ จะต้องได้รับอนุญาตหรือเห็นชอบจากเจ้าของที่ดิน จะต้องมีการทำหนังสืออุทกคดีที่ดินให้กับกรมชลประทาน และเมื่ออุทกคดีที่ดินแล้วก็ต้องไปยังที่ดินจังหวัดเพื่อเปลี่ยนแปลงโฉนด ซึ่งถ้าไม่ได้มีการอุทกคดีที่ดินและเข้าไปดำเนินการก่อสร้างถือว่ามีความผิดตามกฎหมาย ขาดความยุติธรรม ขาดความชอบธรรม เพราะไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่ชอบด้วยเหตุผล ดังคำสัมภาษณ์ข้าราชการกรมชลประทานนายหนึ่งว่า

“เวลาสร้างมันต้องขออนุญาตเจ้าของที่ดิน มันต้องมีหนังสืออุทกคดีที่ดิน ที่เจ้าของที่เค้าจะต้องเซ็นกับผู้ก่อสร้างนะครับ ถ้าเจ้าของก็ไม่ว่าเรื่องเค้าแจ้งความดำเนินคดี คนก่อสร้างก็มีความผิดตามกฎหมายครับผม ผมไม่รู้กระบวนการเขาเพราะว่าผมไม่ใช่ผู้ก่อตั้ง คือเราก็พอไปคุยว่าถ้าคุณส่งน้ำได้ผมก็รับมอบให้ละ เเล้วให้ฟังนิดนึงคือการก่อสร้างของกรมชลประทานถ้ามันเป็นขนาดกลางสมัยนั้น ขนาดกลางขนาดเล็กก่อสร้างสำนักรวมกันครับ เมื่อรวมกันการออกไปสร้างมันช่วยจะมีสองประเภทคือประเภทที่เป็นงานขนาดเล็กที่เสร็จภายในปีเดียวลักษณะนี้จะไม่มีการซื้อที่ดิน ก็จะเป็นหนังสืออุทกคดีที่ดินอย่างที่ผมเรียนครับ แต่อีกประเภทหนึ่งมันจะต้องมีการจัดหาที่ดิน จะเป็นจัดหาด้วยการซื้อการเวนคืนอะไรก็แล้ว แต่อันนี้แต่ยังไงทั้งสองอันนี้ก็ ต้องแจ้งให้เจ้าของที่ เพื่อที่จะตกลงกันเรื่องของอุทกคดีที่ดินหรือจะซื้อหรือจะเวนคืนอะไรก็ต้องการประสานกัน...หลังจากอุทกคดีที่ดินแล้วต้องแจ้งไปที่กรมที่ดินเขาก็จะมารังวัดแล้วก็มาทำโฉนดให้ใหม่แต่น่าจะเหมือนกันครับผมไม่เคยเห็น” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,ข้าราชการกรมชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 18 ม.ค. 2567)

ถ้ามีการดำเนินการซื้อขายที่ดินระหว่างกรมชลประทานกับเจ้าของที่ดินเพื่อการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ ต้องไปที่กรมที่ดินเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพโฉนด แต่ชาวบ้านรายนี้ยังมีโฉนดที่ดินเหมือนเดิม มีการดำเนินการก่อสร้างคลอง

ส่งน้ำในพื้นที่ของชาวบ้านรายนี้โดยไม่ได้รับการบอกกล่าวและยินยอมจากเจ้าของที่ดิน จึงมีความไม่ชอบด้วยกฎหมาย ขาดความยุติธรรมและส่งผลต่อสันติภาพคือเกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับกรมชลประทานอีกด้วย

เมื่อสอบถามว่า ชาวบ้านรายนี้ก็ได้รับจดหมายจากสำนักชลประทานที่ 9 เกี่ยวกับเรื่องที่ดินที่จะต้องมีการสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ผ่านแล้วทำไมถึงไม่ไปติดต่อยังสำนักชลประทานที่ 9 ที่ ต.บางพระ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี ก็ตอบว่าไม่มีเวลา ไม่มีคนขับรถไปส่ง ดังคำสัมภาษณ์

“สามีพี่เขาป่วยติดเตียงหลายปี ไม่มีคนขับรถไปติดต่อกับหน่วยงานชลประทาน ลูกชายคนโตก็ทำงานตลอด ส่วนลูกชายคนเล็กก็อยู่อเมริกา ไม่มีใครพาพี่ไป พี่ก็ไม่นึกว่าจะเป็นแบบนี้ พี่ได้รับแค่ 10,000 แกรมซื้อบัญชีผิด และโดนปลอมลายเซ็นอีก” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ชาวบ้านรายหนึ่ง, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

ชาวบ้านรายเดิมยังคงกล่าวอีกว่าจะต้องดำเนินการตามกฎหมายกับกรมชลประทานและบริษัทที่รับจ้างก่อสร้างฯ ในข้อหาบุกรุกและทำให้เสียหาย เพื่อเรียกร้องค่าเสียหายกับทั้งสองแห่ง ดังคำสัมภาษณ์

“พี่ปรึกษาลูกละ ลูกชายพี่ไปปรึกษากับนิติกรของเทศบาลที่เขาทำงาน แนะนำว่าไปติดต่อที่ดินจังหวัดระยอง เพื่อรังวัดที่ดินก่อน เพราะตอนนี้หลักโฉนดสูญหายหมด ไม่รู้ว่าอยู่ที่ใดถ้าโครงการสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ผ่านที่เรา และเราไม่ได้เซ็นยินยอมให้มีการก่อสร้างเข้ามาในที่เรา ค่อยไปแจ้งความที่สถานีตำรวจในข้อหาบุกรุก ลักทรัพย์และทำให้เสียหาย ซึ่งเป็นขั้นตอนตามกฎหมาย พี่คิดว่าวิธีที่ดีที่สุด เป็นแบบนี้ทำอะไรกับที่ดินไม่ได้เลย เสียหายเงินซื้อที่ดิน” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ชาวบ้านรายหนึ่ง, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

ตามประมวลกฎหมายอาญากำหนดเรื่องลักทรัพย์ไว้ใน มาตรา 334 “ผู้ใดเอาทรัพย์ของผู้อื่นหรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินหกหมื่นบาท” เรื่องทำลายทรัพย์หรือทำให้เสียหายกำหนดไว้ในมาตรา 358 “ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์ของผู้อื่นหรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำให้เสียหาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ส่วนเรื่องการบุกรุกกำหนดไว้ในมาตรา 362 “ผู้ใดเข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น เพื่อถือการครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือเข้าไปกระทำการใด ๆ อันเป็นการรบกวนการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ของเขาโดยปกติสุข ต้องระวางโทษ

จำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” (<https://justicechannel.org/read/property-offense-law> สืบค้นวันที่ 27 มิ.ย. 2567)

สภาพคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ ผ่านที่ดินของชาวบ้านรายดังกล่าวพบว่าต้นหญ้าและต้นไม้อื่น ๆ เต็มไปหมด มีความสูงประมาณ 2 เมตร แทบจะมองไม่เห็นคลองสายซอยและถนนเลียบบคลองสายซอยดังกล่าวเลย ถ้าไม่มีการแหวกหญ้าหรือต้นไม้ก็แทบไม่เห็นคลองสายซอยดังกล่าวเลย แสดงว่าไม่มีน้ำไหลผ่านมานานมากและไม่มีการเดินทางบนถนนเลียบบคลองสายซอย จนกระทั่งต้นหญ้าและต้นไม้ ขึ้นรกเต็มไปหมด ดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 สภาพพื้นที่ที่มีการสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ ผ่านที่ดินของชาวบ้านรายนี้ ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2566

ภายหลังจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักชลประทานที่ 9 และเจ้าหน้าที่บ้านค่ายผลิตภัณฑ์คอนกรีต จำกัด และได้แจ้งให้ทราบเกี่ยวกับที่ดินชาวบ้านรายนี้ พบว่าได้มีการนำรถไถและกำลังคนมาปรับสภาพคลองสายซอยและถนนเลียบบคลองสายซอย ดังภาพที่ 4.2

ภาพที่ 4.2 สภาพพื้นที่ที่มีการสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝิ่งซ้ายๆ ผ่านที่ดินของชาวบ้านรายนี้ ภายหลังจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2567

นอกจากพบปัญหาในการก่อสร้างคลองสายซอยของโครงการสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ดังกล่าวจากชาวบ้านรายนี้แล้ว ยังพบอีกว่าคลองสายซอยบางช่วงได้มีการขุดคลองซอยและนำดินมาถมกลับ เนื่องจากชาวบ้านรายหนึ่งได้มี การฟ้องร้องดำเนินคดีกับกรมชลประทาน ดังคำสัมภาษณ์

“คลองซอยมันตัดผ่าน แล้วบังเอิญมันมีปัญหาเกี่ยวกับที่ด้านหน้ามันสองผืน แล้วก็ฟ้องร้องดำเนินคดีกัน แล้วก็ทางเจ้าหน้าที่กรมชลประทานเขาก็มาดูแล้วเขาก็ชดใช้ เขาก็เอามาถมให้อะไรให้จนเรียบร้อย แล้วที่ตรงนี้ก็คลองมันก็ไม่ได้ใช้ แล้วที่บ้านก็มีปัญหากับกรมชลอยู่ สร้างได้ 2 วันแล้วก็กลับทิ้ง กรมชลมากลบทิ้งเพราะว่ามันผ่านที่เขาคลองมันใช้ประโยชน์ไม่ได้ เอาปูนออกแล้วกลับทิ้ง เพราะมันผิหรือไม่ได้จ่ายค่าเวนคืนให้เขาหรืออะไรเขาฟ้องร้องเอา แต่ก็อ้างว่าสองผืน แต่มันก็ตรงมาตามแนวนี้” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,ชาวบ้านรายหนึ่ง, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

ชาวบ้านรายนี้ที่ดินซึ่งสร้างคลองซอยต่อจากที่ดินพิพาทที่มีการนำดินมาถมและทุบคลองสายซอยทั้งดังกล่าว ทางกรมชลประทานได้ขอซื้อที่ดินเพื่อสร้างคลองสายซอยจากชาวบ้านรายนี้จำนวน 8 แสนบาท ที่ดินถูกซื้อไป 1 ไร่ 1 งาน โดยที่ในตอนแรกที่มาพักอาศัยอยู่ซื้อมา 8 ไร่ ราคา 2 ล้านบาทหรือไร่ละ 250,000 บาท เพียง 5-6 ปีถือว่าได้ราคา ดังคำสัมภาษณ์

“ได้ค่าซื้อที่ดินมา 800,000 กว่าบาท แต่ที่ดินหายไป 1 ไร่ 1 งาน..เพราะว่าเราจะทำเกษตรตรงนี้เรามองว่ามันต้องมีน้ำมาตลอดปี แต่คือสภาพจริง ๆ มันไม่มีน้ำ เราจะได้เอาน้ำมาใช้ประโยชน์ด้วยและอีกอย่างเราได้ตั้งมันก็ได้ไม่ได้เสียหายนะไร แล้วอีกอย่างที่เราก็มีเยอะเราไม่ได้เดือดร้อน และราคามันก็พอสมควรตามราคาขณะนั้นผมซื้อไร่ละ 250,000 บาท แต่ผมได้ 800,000 บาท ก็ประมาณ 5-6 ปี ก็ถึงใช้ได้มีเหตุมีผลรับได้ผมก็ยอม และผมก็ได้ประโยชน์ตรงนั้น” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,ชาวบ้านรายหนึ่ง, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

เมื่อที่ดินดังกล่าวไม่ได้มีการก่อสร้างคลองสายซอยแล้ว เนื่องจากที่ดินที่พิพาทที่อยู่ต้นทางมีการยกเลิกคลองส่งน้ำสายซอย จึงมีการขอซื้อจากกรมชลประทานกลับมาเป็นของตนเองตามกฎหมาย ซื้อในราคาเดิมที่กรมชลประทานซื้อจากชาวบ้านรายนี้ ดังคำสัมภาษณ์

“เขาก็กลับ แต่ที่นี้คลองมันเล็ก ๆ เขาก็ขุดให้ใหญ่เอาไปถมที่นี้เขาที่มันตึกมาก่อน และตอนนี้ก็ผมที่เป็นเจ้าของเดิมก็มีสิทธิ์ที่จะซื้อคืนตาม พรบ. เรื่องนี้ผมทำไปถึงกรมเลยนะ วิ่งไปถึงกรมชล แล้วก็อยู่ว่าอธิบดีเขาก็ให้เมื่อสิ้นพฤษภาคมแล้วก็ทำเรื่องใหม่อีกทีนึง แล้วผมก็

มีสิทธิ์ที่จะซื้อคืน คนที่สั่งการต้องเป็นอธิบดีเท่านั้นคนอื่นไม่มีอำนาจซื้อคืนในราคาเดิมครบ 800,000 บาทเหมือนกัน แต่ผมมีผลหมากรากไม้ที่ปลูกไว้แล้วโดนถมดินไปด้วย เขาก็จะต้องคิดส่วนนี้ออก เพราะงั้นผมน่าจะเสียไม่ถึง 800,000 บาทหรอก กรมชลเขาจะคิดละเอียดตรงนี้ให้ด้วยใจ ไร่เศษมันถึงได้ถึง 8 แสน” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ชาวบ้านรายหนึ่ง, วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

นอกจากชาวบ้านทั้งสองรายดังกล่าวแล้ว ยังมีชาวบ้านอีกรายได้รับผลกระทบจากโครงการสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ เนื่องจากปลายคลองไม่ได้จรดที่คลองหรือลำรางสาธารณะ ที่สามารถระบายน้ำต่อไปได้ แต่ปรากฏว่าปลายคลองสายซอยสิ้นสุดที่ดินชาวบ้าน ดังคำสัมภาษณ์ของอดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดระยองว่า

“ตอนเข้าไปอยู่ก็มีเป็นบางครั้งนะ ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ๆ เนี่ยปัญหาความขัดแย้งมันอยู่ตอนสร้างเสร็จแล้ว บั้นปลายนี้มีปัญหาค่อนข้างเยอะปัญหาเรื่องสร้างไปแล้วไม่สามารถที่จะไปจรดลงคลองได้ปล่อยทิ้งไว้ ฝนตกมาน้ำท่วม” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

เมื่อขอสัมภาษณ์ชาวบ้านรายนี้ที่มีที่ดินปลายคลองส่งน้ำสายซอยและเกิดน้ำท่วม ปฏิเสธที่จะให้การสัมภาษณ์ ซึ่งชาวบ้านรายนี้ได้ทำหนังสือร้องเรียนผ่านช่องทางต่าง ๆ ไปยังกรมชลประทาน (สายด่วน 1460 สื่อออนไลน์ Facebook “เรารักชลประทาน”) และศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดระยอง ขอให้ความช่วยเหลือกรณีชลประทานปล่อยน้ำทิ้งลงคลอง 12 ขวา (12R-LMC) ซึ่งมีระยะทางยาวประมาณ 2 กิโลเมตรและขวางการไหลของน้ำทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ ปลายคลองก็ไม่เชื่อมต่อกับคลองสาธารณะ และถ้ามีการขุดคลองเพื่อระบายน้ำลงคลองสาธารณะจะต้องผ่านที่ดินส่วนบุคคลมีระยะทางประมาณ 500 เมตร ชาวบ้านผู้ร้องเรียนรายนี้ได้รับความเดือดร้อนน้ำท่วมซึ่งบ้านเรือนและพื้นที่การเกษตรทำให้เกิดความเสียหาย เนื่องจากน้ำท่วมบริเวณหมู่บ้านตาโรง หมู่ที่ 2 ตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ทางโครงการชลประทานจังหวัดระยอง ชาวบ้านผู้ร้องเรียน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาตาขวัญได้ลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2563 โดยได้ข้อสรุปแนวทางแก้ไขปัญหาเบื้องต้นคือ ดำเนินการขุดลอกสระเก็บน้ำลักษณะเป็นแก้มลิงข้างคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย (12R-LMC)

นอกจากนี้แล้วชาวบ้านผู้ร้องเรียนดังกล่าวยังได้ร้องทุกข์ผ่าน Facebook 1460 ชลประทานบริการประชาชน เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2563 โดยลงรหัสเรื่องไว้แล้ว แจ้งว่าโครงการ ฯ กำลังก่อสร้างซ่อมแซมสันเขื่อนอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่ ใช้งบประมาณเกินจริง เนื่องจากป้ายแจ้งงบประมาณไว้จำนวน 10,032,950 บาท แต่เหมือนไม่มีการปรับปรุงถนนสันเขื่อนอย่างแท้จริงไว้มีเพียงการนำยางมะตอยมาปะไว้เท่านั้น

กล่าวโดยสรุป โครงการสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝ่งซ้ายฯ แม้จะทำให้ชาวบ้านหลายรายสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีน้ำไว้ใช้ทั้งอุปโภคและบริโภค รวมถึงสามารถมีอาชีพทางเลือก แต่มีชาวบ้านบางรายที่ได้รับผลกระทบจากโครงการสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝ่งซ้ายฯ ชาวบ้านไม่ได้ยินยอมให้มีการก่อสร้างฯ มีการปลอมลายเซ็น ขาดความโปร่งใสและหลักนิติธรรม การก่อสร้างที่ไม่สามารถสร้างคลองส่งน้ำได้ตามแผนงานที่กำหนดไว้ รวมถึงทำให้มีน้ำท่วมในพื้นที่ปลายคลองส่งน้ำฯ หรือคลองส่งน้ำฯ ขวางกันทางน้ำไหลโดยธรรมชาติ

ตารางที่ 4.19 ลำดับที่ผลของการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝ่งซ้ายฯ กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประเด็น	ลำดับที่	ประเด็น
1. เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง	1	มีรายได้ มีอาชีพ มีความเป็นอยู่ที่ดีและสอดคล้องกับธรรมชาติ
2. สิ่งแวดล้อม	2	มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคน มีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น อุดมสมบูรณ์มากขึ้น
3. หุ้นส่วนการพัฒนา	3	อยากเข้ามามีส่วนร่วม ทุกภาคส่วนอยากมีส่วนร่วม
4. การพัฒนาคน	4	ประชาชนกินดี อยู่ดี มีสุขภาพแข็งแรง มีการเรียนรู้
5. สันติภาพและความยุติธรรม	5	ความขัดแย้ง ขาดความไว้วางใจ ขาดความโปร่งใส

จากตารางที่ 4.19 ผู้วิจัยได้จัดลำดับผลของการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝ่งซ้ายฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยอาศัยผลการสัมภาษณ์และใช้ดุลยพินิจหรืออ้อมวิสัยมาพิจารณาแล้ว มีการเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่าด้านเศรษฐกิจและความมั่งคั่งมาของชาวบ้านเป็นลำดับแรก รองลงมาคือด้านสิ่งแวดล้อม ด้านหุ้นส่วนการพัฒนา และด้านการพัฒนาคนตามลำดับ แต่ส่งผลในทางลบด้านสันติภาพและความยุติธรรมต่อกลุ่มชาวบ้านบางกลุ่ม อันเนื่องจากการเร่งดำเนินการก่อสร้างคลองส่งน้ำฯ ส่งผลให้ขาดความโปร่งใสและหลักนิติธรรม

ผลการศึกษาจากแบบสอบถาม ซึ่งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนมี 5 ด้านด้วยกัน

ตารางที่ 4.20 ระดับความคิดเห็นผลของคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ประเด็น	\bar{X}	(S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
1. การพัฒนาคน	2.89	0.33	ปานกลาง	3
2. เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง	2.96	0.27	ปานกลาง	1
3. สิ่งแวดล้อม	2.92	0.25	ปานกลาง	2
4. สันติภาพและความยุติธรรม	2.20	0.26	น้อย	5
5. หุ่นส่วนการพัฒนา	2.32	0.25	น้อย	4
รวม	2.72	0.28	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.20 ความคิดเห็นผลการคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.72, S.D.=0.28$) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ส่งผลต่อการพัฒนาคนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.89, S.D.=0.33$) เศรษฐกิจและความมั่งคั่งอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.96, S.D.=0.27$) สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.92, S.D.=0.25$) สันติภาพและความยุติธรรมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.20, S.D.=0.26$) และหุ่นส่วนการพัฒนา อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.32, S.D.=0.25$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 4.20 ความคิดเห็นผลการคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย โดยที่ด้านเศรษฐกิจและความมั่งคั่งมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านความเป็นหุ่นส่วนพัฒนามีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แสดงถึงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ขาดการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นหุ่นส่วนการพัฒนาอยู่ในระดับน้อยตามไปด้วย การขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนำมาซึ่งความขัดแย้งกับชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ จากน้ำท่วมและการเข้าไปดำเนินการในพื้นที่โดยไม่ได้รับการยินยอมจากเจ้าของที่ดิน

เมื่อพิจารณาแต่ละด้านของผลจากคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มีดังนี้

การพัฒนาคน (People) เป็นด้านแรกของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มีคำถาม 5 ข้อ ดังนี้

ตารางที่ 4.21 ระดับความคิดเห็นผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อการพัฒนาคน

ลำดับ	ประเด็น	\bar{X} (S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
1	ช่วยจัดความยากจน	2.71 (0.42)	ปานกลาง	4
2	ช่วยให้มีอาหารเช่น ปลา พืชผัก สามารถนำมาประกอบอาหารในครอบครัวยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร	3.13 (0.21)	ปานกลาง	2
3	ยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน	3.33 (0.38)	ปานกลาง	1
4.	สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย	2.32 (0.27)	น้อย	5
5.	ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม	2.94 (0.36)	ปานกลาง	3
รวม		2.89 (0.33)	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.21 พบว่าผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ช่วยจัดความยากจนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.71, S.D.=0.42$) ช่วยให้มีอาหารเช่น ปลา พืชผัก สามารถนำมาประกอบอาหารในครอบครัวยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.13, S.D.=0.21$) ยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.33, S.D.=0.38$) สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.32, S.D.=0.27$) และช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.94, S.D.=0.36$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ส่งผลต่อการพัฒนาคนจะช่วยยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืนและช่วยให้มีอาหารเช่น ปลา พืชผัก สามารถนำมาประกอบอาหารในครอบครัวยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 2 ลำดับแรก เนื่องจากคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่มีอาหารที่อุดมสมบูรณ์มากขึ้น มีคลองส่งน้ำมาถึงที่ดินของตนเอง อาหารเป็น 1 ในปัจจัย 4 ที่สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย

เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนถัดมาคือ เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง มีข้อความ 5 ข้อ ดังนี้

ตารางที่ 4.22 ระดับความคิดเห็นผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง

ลำดับ	ประเด็น	\bar{X} (S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
1	ทำให้มีการจ้างงาน มีผลิตภาพและการมีงานที่เหมาะสม	2.74 (0.28)	ปานกลาง	4
2	ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องครอบคลุมและยั่งยืน	2.72 (0.25)	ปานกลาง	5
3	สร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การชลประทาน การคมนาคม ที่มีความทนทาน	3.29 (0.31)	ปานกลาง	3
4	ลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศ	3.31 (0.18)	ปานกลาง	2
5	ทำให้มีความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน น้ำไม่แล้ง หรือไม่ท่วม มีภูมิต้านทาน	2.73 (0.23)	ปานกลาง	1
รวม		2.96 (0.27)	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.22 พบว่าผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ทำให้มีการจ้างงาน มีผลิตภาพและการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.74, S.D.=0.25$) ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องครอบคลุมและยั่งยืนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.72, S.D.=0.25$) สร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การชลประทาน การคมนาคม ที่มีความทนทานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.29, S.D.=0.31$) ลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.31, S.D.=0.18$) และทำให้มีความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน น้ำไม่แล้ง หรือไม่ท่วม มีภูมิต้านทานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.73, S.D.=0.23$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ส่งผลต่อเศรษฐกิจและความมั่งคั่งอยู่ในระดับปานกลาง น่าจะมาจากสาเหตุว่าเศรษฐกิจและความมั่งคั่งของพื้นที่นั้นมากจากสาเหตุหลายประการ มีตัวแปรที่เป็นเหตุหลายประการมิใช่เฉพาะคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ เช่น โรงงาน การก่อสร้างถนน เป็นต้น จึงทำให้พื้นที่มีความเจริญและเติบโต โดยที่ข้อทำให้มีความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน น้ำไม่แล้ง หรือไม่ท่วม มีภูมิต้านทาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งก็น่ามาจากเมื่อมีคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ทำให้มีน้ำพอเพียงต่อการอุปโภคและบริโภคตลอดทั้งปี

ด้านสิ่งแวดล้อม หรือ Planet ซึ่งเป็นกระแสหลักในปัจจุบันนี้ มีข้อคำถาม 5 ข้อด้วยกัน

ตารางที่ 4.23 ระดับความคิดเห็นผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อสิ่งแวดล้อม

ลำดับ	ประเด็น	\bar{X} (S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
1	มีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคน	3.19 (0.35)	ปานกลาง	2
2	ทำให้มีน้ำเพื่อการประกอบอาชีพที่ยั่งยืน	3.22 (0.28)	ปานกลาง	1
3	อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากน้ำอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	3.07 (0.24)	ปานกลาง	3
4	ปกป้อง ฟื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืนจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน	2.32 (0.19)	น้อย	5
5	หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นฟูสภาพกลับมาใหม่และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ	2.78 (0.26)	ปานกลาง	4
รวม		2.92 (0.25)	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.23 พบว่าผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ทำให้มีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.19, S.D.=0.35$) ทำให้มีน้ำเพื่อการประกอบอาชีพที่ยั่งยืนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=3.22, S.D.=0.28$) อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากน้ำอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาอยู่ในระดับที่ยั่งยืนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.07, S.D.=0.24$) ปกป้อง ฟื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืนจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.32, S.D.=0.19$) และหยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นฟูสภาพกลับมาใหม่และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.78, S.D.=0.26$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อสิ่งแวดล้อมโดยข้อที่เกี่ยวกับน้ำจะมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 2 ทำให้มีน้ำเพื่อการประกอบอาชีพที่ยั่งยืน ข้อ 1 มีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคน และข้อ 3 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากน้ำอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน แสดงว่าน้ำยังเป็นปัจจัยที่ต้องการของชาวบ้านในพื้นที่

ด้านสันติภาพและความยุติธรรม (Peace) มี 3 ข้อ คือ

ตารางที่ 4.24 ระดับความคิดเห็นผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ ต่อสันติภาพและความยุติธรรม

ลำดับ	ประเด็น	\bar{X} (S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
1	ส่งเสริมสังคม ชุมชนและครอบครัวให้สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	2.28 (0.27)	น้อย	1
2	ช่วยให้วัด ครอบครัว และโรงเรียน เป็นสถาบันที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต	2.11 (0.23)	น้อย	3
3	ทำให้ชุมชนและสังคมมีกัลยาณมิตร รู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือกัน	2.21 (0.36)	น้อย	2
รวม		2.20 (0.26)	น้อย	

จากตารางที่ 4.24 พบว่าผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ ทำให้มีการส่งเสริมสังคม ชุมชนและครอบครัวให้สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.28, S.D.=0.27$) ช่วยให้วัด ครอบครัว และโรงเรียน เป็นสถาบันที่มีประสิทธิผลรับผิดชอบอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.11, S.D.=0.23$) และทำให้ชุมชนและสังคมมีกัลยาณมิตร รู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือกันอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.21, S.D.=0.36$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ อยู่ในระดับน้อยทุกข้อ อาจจะเนื่องจากสภาพสังคมในพื้นที่รับน้ำและพื้นที่ใกล้เคียงในจังหวัดระยองที่มีความเจริญเติบโตอย่างมาก มีประชากรแฝงและแรงงานต่างด้าว มีเหตุอาชญากรรมอยู่บ่อยครั้ง บ่อยครั้งมาจากความขัดแย้ง การปล้น หรืออาชญากรรมต่าง ๆ ดังนั้นเหตุการณ์เหล่านี้ส่งผลต่อความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ด้านความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา หรือ Partnership เป็นเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนประการสุดท้าย มีข้อความ 4 ข้อ

ตารางที่ 4.25 ระดับความคิดเห็นผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝิ่งซ้ายฯ ต่อความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา

ลำดับ	ประเด็น	\bar{X} (S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
1	เสริมสร้างให้เกิดการรวมกลุ่ม ความร่วมมือในการดำรงชีพและกิจกรรมในชุมชน	2.17 (0.27)	น้อย	3
2	ทำให้เกิดความสามัคคีการช่วยเหลือและความเข้าใจซึ่งกันและกัน	2.11 (0.23)	น้อย	4
3	มีความรู้สึกอยากให้ความร่วมมือกับโครงการชลประทานจังหวัดระยอง	2.23 (0.28)	น้อย	2
4	มีความผูกพันกับคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝิ่งซ้ายฯ	2.76 (0.42)	ปานกลาง	1
รวม		2.32 (0.25)	น้อย	

จากตารางที่ 4.25 พบว่าผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝิ่งซ้ายฯ ทำให้เสริมสร้างให้เกิดการรวมกลุ่ม ความร่วมมือในการดำรงชีพและกิจกรรมในชุมชนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.17, S.D.=0.27$) ทำให้เกิดความสามัคคีการช่วยเหลือและความเข้าใจซึ่งกันและกันอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.11, S.D.=0.23$) มีความรู้สึกอยากให้ความร่วมมือกับโครงการชลประทานจังหวัดระยองอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.23, S.D.=0.28$) มีความผูกพันกับคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝิ่งซ้ายฯ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.76, S.D.=0.42$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผลการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝิ่งซ้ายฯ ต่อความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาโดยภาพอยู่ในระดับน้อย มีเพียงข้อทำให้มีความผูกพันกับคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝิ่งซ้ายฯ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจจะมีสาเหตุจากคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝิ่งซ้ายฯ อยู่กับชุมชนและสังคมมาอย่างยาวนานเกือบ 10 ปี มีการใช้ประโยชน์และได้รับประโยชน์จากคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝิ่งซ้ายฯ จึงทำให้เกิดความผูกพันดังกล่าว

สรุปผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าความคิดเห็นผลการคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝิ่งซ้ายฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าผู้ให้

ข้อมูลที่เป็นบุคคลสำคัญให้ความสำคัญกับด้านเศรษฐกิจและความมั่งคั่งมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านหุ้นส่วนการพัฒนา ด้านการพัฒนาคนเป็นลำดับที่ 4 ด้านสันติภาพและความยุติธรรมเป็นลำดับที่ 5

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่าความคิดเห็นผลการคล่องส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วย คล่องส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญแต่ละด้านโดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุดได้ ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาคน ด้านสันติภาพและความยุติธรรม และด้านหุ้นส่วนการพัฒนา

เมื่อนำผลการวิจัยการจัดลำดับความคิดเห็นผลของโครงการคล่องส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคล่องส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 5 ด้านจากการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณมาเปรียบเทียบกัน โดยผลการวิจัยเชิงปริมาณเสริมการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักที่แสดงถึงเจตจำนงของผู้ให้ข้อมูล (key informant) ในเชิงลึกถึงความเป็นจริง ดังตารางที่ 4.26

ตารางที่ 4.26 ความคิดเห็นผลของโครงการคล่องส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคล่องส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 5 ด้านจากการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณมาเปรียบเทียบกัน

ประเด็น	ลำดับที่จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพ	ลำดับที่จากผลการวิจัยเชิงปริมาณ
1. การพัฒนาคน	4	3
2. เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง	1	1
3. สิ่งแวดล้อม	2	2
4. สันติภาพและความยุติธรรม	5	5
5. หุ้นส่วนการพัฒนา	3	4

จากตารางที่ 4.26 เมื่อนำผลการจัดลำดับความคิดเห็นผลของโครงการคล่องส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคล่องส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 5 ด้านจากการวิจัยเชิงคุณภาพมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า มิติเศรษฐกิจและความมั่งคั่งให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก รองลงมาคือมิติสิ่งแวดล้อม มิติการพัฒนาคนและมิติหุ้นส่วนพัฒนาอยู่ในลำดับใกล้ ๆ กัน ส่วนมิติสันติภาพและความยุติธรรมอยู่ในลำดับสุดท้าย

ปัญหา/อุปสรรคการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วย คลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้าย ฯ

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ สำหรับปัญหา/อุปสรรคการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน : จังหวัดระยอง มีหลายประการด้วยกันนอกจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เช่น ขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ขาดหลักนิติธรรม ขาดความโปร่งใส การสร้างล่าช้ากว่ากำหนด เป็นต้น ยังมีปัญหาอีกมากมายที่สำคัญ คือ

1) ปัญหาคลองส่งน้ำส่งสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 บางสายไม่มีน้ำใช้อย่างเพียงพอ มีความขัดแย้งระหว่างภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรม โดยที่มีความเชื่อว่าที่ขาดแคลนนํ้านั้นเกิดจากการนำน้ำไปใช้เพื่อการอุตสาหกรรม มีนักการเมืองระดับจังหวัดนำเรื่องนี้ไปกล่าวในสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด นอกจากนี้คลองซอยต้นหญ้าขึ้นรกมาก การสร้างคลองส่งสายซอยฯ ขาดการดูแลรักษาจากผู้เกี่ยวข้อง การส่งน้ำไปยังคลองสายซอยฯ ไม่สม่ำเสมอ น้ำไหลไม่สะดวก ทำให้เกิดปัญหา น่าจะถ่ายโอนให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ดังคำสัมภาษณ์อดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดระยองรายหนึ่ง

“คือปัญหาที่เขาขัดแย้งตอนนี้คือการเอาน้ำไปใช้ในภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมนะ เขาก็มองว่าเอาไปให้ภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคเกษตร เขามองว่าอุตสาหกรรมแย่งเอาน้ำ การเกษตรเวลาภาคเกษตรน้ำขาดแคลนปั๊บ เขาจะโทษภาคอุตสาหกรรมเลย ทั้งที่เราวางแผนไว้แล้ว ปัญหาที่ว่าเราไม่สามารถส่งน้ำให้เข้าได้ตามความต้องการให้ทันท่วงที เรื่องนี้ สจ. เขตนี้เข้าไปแถลงในสภาเลยนะ ว่าน้ำไม่สามารถส่งมาให้เขาได้เพราะภาวะขาดแคลน พื้นที่ตรงนี้บางที่เขาปล่อยคลองส่งน้ำมาแต่คลองซอยมันรกเมื่อกี้ผมเห็นมีรถแบคโฮไปขุด น้ำมันไหลไม่สะดวกมันก็ใช้เวลาานพอใช้เวลาานปั๊บเขาปิดน้ำอีกละ 7 วันปิด เนี่ยแหละคือว่าถ้าการดูแลรักษาหรือการถ่ายโอนคลองซอยให้ทางท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลหรือป่าว” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

2) มีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการตรวจรับโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ในตอนแรกการก่อสร้างมีปัญหาเพราะฝ่ายรัฐทำให้ไม่สามารถยกระดับน้ำให้สูงขึ้นเข้าสู่คลองสายใหญ่ได้ จึงยังไม่มี การตรวจรับ น่าจะมีปัญหาในขั้นตอนการก่อสร้าง ซึ่งถ้าไม่มีการแก้ไขให้เรียบร้อย ฝ่ายกั้นน้ำไม่สามารถยกระดับน้ำเข้าสู่คลองส่งน้ำฯ และไปไม่ถึงปลายคลองซอยด้วย เจ้าหน้าที่กรมชลประทานรายนี้ก็จะไม่ตรวจรับการก่อสร้างอันเป็นไปตามระเบียบการจัดซื้อจัดจ้างของทางราชการดังคำสัมภาษณ์ของข้าราชการกรมชลประทานนายหนึ่งว่า

“เนื่องจากว่าผมตอนนั้น ผมทำหน้าที่ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการน้ำ ตอนแรกเลยได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานรับมอบหลังจากที่ทำก่อสร้างเสร็จ ตอนนั้นนะผมยังไม่รับมอบ เพราะว่าโครงการจะต้องก่อสร้างฝายไว้ในตัวคลองใหญ่แล้วก็ยกระดับน้ำให้เข้าคลองซอยฝั่งซ้าย เข้าคลองฝั่งซ้ายนี้ครับผม ฝายตัวนี้มันรั่ว มันรั่วลอดใต้พื้นเพราะมันไม่สามารถที่จะยกน้ำขึ้นมาแล้วเข้าสู่คลองได้ ผมก็เลยยังไม่ได้รับมอบเขาตอนนั้นครับ รั่วเพราะว่าฐานราก น่าจะฐานรากมันผมไม่แน่ใจมันเกิดจากอะไรว่า คือลักษณะฐานรากของของฝายมันจะต้องเป็นที่ถ่ายน้ำไว้ด้านล่าง อันนี้ผมไม่แน่ใจมันรั่วเพราะอะไรได้กันน้ำไม่ได้แล้วยกระดับไม่ได้ รั่วเพราะก่อสร้างไม่ดีครับ เพราะแบบผมดูแล้วแบบไม่น่าจะมีปัญหามันปิดน้ำได้สนิทครับ ก็เลยยกระดับเข้าสู่คลองต่าง ๆ ไม่ได้ เข้าสู่คลองเขาเรียกเป็นคลองสายใหญ่ฝั่งซ้ายไม่ได้ ตอนนั้นผมก็บอกว่าถ้าทางก่อสร้างเขาซ่อมแซมให้สามารถยกระดับน้ำแล้วก็ส่งน้ำถึงปลายคลองได้ถึงจะรับมอบโครงการนี้นะครับ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,ข้าราชการกรมชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 18 ม.ค. 2567)

ตามหลักการแล้วประธานคณะกรรมการตรวจรับต้องเป็นผู้ดำเนินการส่วนบริหารจัดการน้ำ สำนักชลประทานที่ 9 แต่เนื่องจากประธานคณะกรรมการตรวจรับไม่ยอมรับมอบโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ คลองส่งน้ำส่งสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย เนื่องจากมีการก่อสร้างไม่ถูกต้องทำให้ฝายรั่ว ไม่สามารถยกระดับน้ำให้สูงขึ้นได้ ทำให้น้ำไม่สามารถเข้าสู่คลองสายใหญ่ไม่ได้ ต่อมาทางสำนักชลประทานที่ 9 ได้มีการเปลี่ยนประธานคณะกรรมการตรวจรับเป็นผู้ดำเนินการโครงการชลประทานระยองแทน จึงได้มีการตรวจรับมอบโครงการ ฯ และไม่แน่ใจว่าได้มีการแก้ไขข้อบกพร่องของการก่อสร้างหรือไม่ ดังคำสัมภาษณ์ของข้าราชการกรมชลประทานนายหนึ่งว่า

“คือเดิมมันเป็นระเบียบกรมชลประทานว่างานก่อสร้างของพวกเขาต้องให้ผู้ดำเนินการส่วนบริหารจัดการน้ำเป็นประธานรับมอบ ซึ่งตอนนั้นผมเป็นผู้ดำเนินการส่วนบริหารจัดการน้ำก็เป็นประธานรับมอบ ก็พอผมไม่ได้รับ เขาก็เปลี่ยนประธานกรรมการเป็นผู้ดำเนินการโครงการชลประทานเป็นผู้รับมอบ ไม่แน่ใจว่าเป็นยังไง เพราะว่าก็ตอนนั้น ผมก็บอกว่าถ้าสามารถที่จะซ่อมแก้ไขให้มันส่งน้ำไปถึงปลายคลอง ส่งน้ำให้เกษตรกรได้ผมก็รับ ก็พอเปลี่ยนกรรมการผมไม่แน่ใจว่าตอนที่เขารับแล้วเขาได้แก้ไขแล้วก็สามารถที่จะส่งน้ำได้

หรือเปล่านะครับ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,ข้าราชการกรมชลประทาน
นายหนึ่ง,วันที่ 18 ม.ค. 2567)

3) การเมืองเข้าแทรกแซงการตรวจรับมอบโครงการก่อสร้างฯ เนื่องจากโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ เกิดขึ้นในสมัยพรรคไทยรักไทย และมีบริษัทรับไปดำเนินการคือ บริษัทที่รับจ้างก่อสร้างฯ ซึ่งเจ้าของคือพี่ชายของ ส.ส. ในพื้นที่และเป็นรองหัวหน้าพรรคการเมืองหนึ่งค่อนข้างมีอิทธิพล การเมืองมีการแทรกแซงโดยจะให้เจ้าหน้าที่ชลประทานที่เกี่ยวข้องตรวจรับ ผู้บริหารระดับรองอธิบดีกรมชลประทานเดินทางมายังสำนักชลประทานที่ 9 มาขอให้ทางสำนักชลประทานที่ 9 ตรวจรับโครงการ ฯ ดังคำสัมภาษณ์ของข้าราชการกรมชลประทานนายหนึ่งได้ให้ข้อสังเกตว่า

“การเมืองท้องถิ่นมีผลครับ มีผลทำให้การควบคุมงานก่อสร้างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรนะ ไม่สามารถที่จะควบคุมให้ได้ตามแบบแล้วก็ตามรายละเอียดประกอบแบบได้ ก็เอาตามตัวว่าตอนนั้นเนี่ยทางผู้รับจ้างเค้าก็ค่อนข้างมีอิทธิพลนั่นแหละ เค้าก็คงจะกดดันไปทางกรมชลประทานนั่นแหละ ทั้งรองอธิบดีฝ่ายก่อสร้างเข้ามาถึงสำนัก 9 แล้วก็มาคุยกับเจ้านายผมและผู้อำนวยการสำนักว่าจะให้ผมตรวจรับ แต่ผมไม่รับจะย้ายผมก็ย้าย แต่โทษที่เขาไม่ย้ายผมหรอกแต่ว่าผมอยากย้าย” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,ข้าราชการกรมชลประทาน
นายหนึ่ง,วันที่ 18 ม.ค. 2567)

4) มีการเปลี่ยนแปลงสภาพของที่ดินและเปลี่ยนกรรมสิทธิ์เจ้าของที่ดิน กล่าวคือได้มีการศึกษาเกี่ยวกับความเหมาะสมของพื้นที่เพื่อการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ประมาณปี พ.ศ. 2526 โดยได้รับทุนอุดหนุนจากองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น หรือ JICA (Japan International Cooperation Agency) แต่เมื่อตัดสินใจดำเนินการก่อสร้างในปี พ.ศ. 2550 สภาพพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงตามความเจริญของจังหวัดระยอง ที่รัฐบาลมีนโยบายให้จังหวัดระยองเป็น 1 ใน 3 จังหวัดตามโครงการ Eastern Seaboard ซึ่งทำให้การก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ บางจุดไม่สามารถสร้างได้ เช่น ไม่สามารถก่อสร้างได้ทั้งคลองส่งน้ำ ได้แก่ คลองส่งน้ำ 1R- LMC และ 2R- LMC อยู่ใน ต.หนองบัว เป็นต้น ดังคำสัมภาษณ์ดีที่ผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดระยองรายหนึ่ง กล่าวว่า

“ที่มีปัญหา น่าจะปัญหาที่ดินถึงตัดออก และก็น่าจะมีปัญหาเรื่องถ้าทำไปแล้วนี่มันไม่ใช่พื้นที่ทำการเกษตร สภาพพื้นที่มันเปลี่ยนไป มันอาจจะเป็นแค่ดินถมของโครงการของโรจนะ ตอนแรก 2-3 หมื่นไร่นี้เป็นเกษตรหมด แต่พอจะก่อสร้างนี่สภาพพื้นที่มันเปลี่ยนไป

เพราะว่า เพราะหนึ่งความเจริญของระยองหลังจากที่มีอีสเทิร์นซีบอร์ด สมัยนั้นคงได้ยื่นอีสเทิร์นซีบอร์ดเนาะเข้ามาสมัยชาติชาย ปี 2530 เพราะความเจริญ มาซื้อที่ดิน ปรับเปลี่ยนพื้นที่ไปสร้างบ้าน สร้างหมู่บ้าน ทำการเกษตรอย่างอื่น ตอนวางแผนนะครับกับตอนดำเนินการทั้งช่วงนาน มันศึกษาตั้งแต่ JICA และก็เริ่มมาก่อสร้างเมื่อปีนี้” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 27 ธ.ค. 2566)

เมื่อก่อนยังไม่ค่อยเจริญ อำเภอบ้านค่ายไม่ค่อยมีผู้ใดประสงค์ย้ายมาอยู่อาศัย แต่พอมีความเจริญ ถนนหนทางถึงกันหมด ราคาที่ดินแต่ก่อนไม่แพงมากนักเพราะเป็นพื้นที่เกษตร แต่ปัจจุบันราคาสูงมาก ดังคำสัมภาษณ์ของอดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดระยองรายหนึ่ง กล่าวว่า

“เขตบ้านค่ายมันไม่ได้มีคนอยากมาอยู่มากนะ เมื่อก่อนอยู่กันแต่เขตเมืองเขตนิคม เพราะอุตสาหกรรมมันอยู่มาบตาพุด นิคมพัฒนาปลวกแดง มันก็จะอยู่ในโซนนี้ มันใกล้กับการเดินทางไง แต่บ้านค่ายมันทำการเกษตรทำอะไรถ้าใครมากว่านซื้อนี่ผมว่าไม่มีนะ แต่ระยะหลังเริ่มมีละ เพราะว่าหนึ่งมันเต็มและราคาสูง บ้านค่ายก็เริ่มมาละ ที่ตรงนี้เมื่อก่อนที่ตรงนี้ 10 ปีที่แล้วราคา 300,000 บาท ตอนนั้นผมไปคุยกับธนาคารมาไร่ละ 6,000,000 บาท ถนนหนทางมันสะดวกสบาย” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล,อดีตข้าราชการชลประทานนายหนึ่ง,วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

นอกจากสภาพความเจริญของจังหวัดระยองแล้ว อีกประการที่ตามมาคือมีการซื้อขายที่ดินในบริเวณที่จะก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ มีการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ในยุคหนึ่งเจ้าของที่ดินเห็นชอบและอนุญาตให้มีการก่อสร้างได้ แต่ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนเจ้าของที่ดินรายใหม่ก็อาจจะไม่ยินยอมและไม่เห็นชอบให้ดำเนินการ ทางกรมชลประทานก็ไม่สามารถก่อสร้างได้ ดังคำสัมภาษณ์อดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดระยองรายหนึ่ง กล่าวว่า

“สมมติเจ้าของที่ดินเดิมเห็นยินยอมให้กรมชลประทานทำการก่อสร้าง แต่พอเปลี่ยนมือไปเป็นผู้อื่น เขาบอกไม่รู้เรื่องแล้วก็ไม่ให้ทั้งที่ทางกรมชลประทานออกแบบไปแล้ว เคสนี้ที่ผมได้ยินกันก็เยอะนะของเราเนี่ย รุ่นแม่ก็โอเคหนึ่งสี่อูทิสที่ดินไปแต่แล้วก็ไปออกแบบจนกระทั่งกว่าจะได้รับการงบประมาณหลาย ๆ ปี พอได้รับการงบประมาณแล้ว แม่เสียไปแล้วอะไรนี้ แล้วก็มาเป็นรุ่นลูก รุ่นลูกเปลี่ยนใจไม่ให้

ไม่ให้ก่อสร้างไม่ได้ครับ ก็มีหลายที่เราต้องยกเลิกกันไป” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, อดีตรัฐมนตรีว่าการชลประทานนายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

วิธีการแก้ปัญหาการเปลี่ยนเจ้าของครอบครองที่ดินคือไปตกลงจัดซื้อกับเจ้าของที่ดินรายใหม่ ถ้าตกลงได้ก็สามารถสร้างได้ แต่ถ้าตกลงไม่ได้ก็ไม่สามารถสร้างได้หรืออาจจะเปลี่ยนแนวย้ายสถานที่ก่อสร้าง หรือผู้รับเหมาก่อสร้างก็อาจจะไปซื้อที่ดินดังกล่าวเตรียมไว้ก่อนก็เป็นไปได้ ดังคำสัมภาษณ์อดีตรัฐมนตรีว่าการโครงการชลประทานจังหวัดระยองรายหนึ่ง กล่าวว่า

“ก็ต้องไปตกลงกันใหม่คือผมได้ยินแต่ปัญหาเค้าจะยังไม่เห็นแนวทางการแก้ปัญหาที่มีใครเสนอขึ้นมา แต่ถ้าประสบการณ์ที่ผมเคยเจอมา ผมนั้นต้องซื้ออะครับต้องจัดซื้อ มันจบถ้าจัดซื้อ ...ถ้าเขาไม่ยอมขายจบครับก็ทำการก่อสร้างไม่ได้ ถ้าตกลงกันไม่ได้การจัดซื้อก็จบไปก็ต้องเปลี่ยนแนวหรืออะไรกันไป อันนี้คือกรณีงานก่อสร้างขนาดกลางขนาดเล็กกะครับแต่ก็เป็นขนาดใหญ่ จะไปออก พรบ.เวนคืน อันนั้นก็บังคับซื้อ อย่างนี้ต้องตกลงกันอย่างเดียว ถ้าตกลงไม่ได้ก็ต้องเปลี่ยนแนวย้ายสถานที่ก่อสร้างที่ทำกันมาทำได้แค่นี้ ก็เคยมีที่เขาแก้ปัญหากันที่ผมเห็นนะก็ผู้รับเหมาก็ไปซื้อที่จากเจ้าของที่ก่อนแล้วก็ถือไว้ในมือเขา เสร็จแล้วพอเขาไปสร้างเสร็จปุ๊บระหว่างนั้นก็ให้จัดหาที่ดินซื้อแล้วก็มาเป็นของราชการก็มีครับแบบนี้ก็มี ก็หลังจากก่อสร้างเสร็จก็ยังซื้อกันไม่จบแต่ว่าก็ทำกระบวนการซื้อกันไว้แล้วครับ” (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, อดีตรัฐมนตรีว่าการชลประทานนายหนึ่ง, วันที่ 28 ธ.ค. 2566)

ผลการศึกษาจากแบบสอบถาม

ปัญหา/อุปสรรค ผู้ตอบแบบสอบถามได้ระบุปัญหา/อุปสรรคไว้อย่างน่าสนใจ ดังตารางที่ 4.27

ตารางที่ 4.27 ปัญหา/อุปสรรคจากแบบสอบถาม

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	น้ำในคลองไม่ค่อยมี เมื่อต้องการน้ำไม่มี	38	24.83
2	คลองซอยๆ ต้นไม้ ต้นหญ้า รกมาก ถนนข้างคลองก็ไม่สามารถสัญจรได้	33	21.57
3	สภาพคลองซอยๆบางช่วงปูนแตก เก็บน้ำไม่อยู่	28	18.30
4	ก่อนการก่อสร้างฯ ควรทำประชาพิจารณ์อย่างจริงจังและจริงจัง เพื่อตรวจสอบให้แน่ใจว่าสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่	27	17.65
5	องค์กรผู้ใช้น้ำขาดความเข้มแข็ง มีการลักลอบการใช้น้ำ ขาดการลงโทษทางสังคมกับชาวบ้านที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์การใช้น้ำ	24	15.69
6	น้ำท่วมปลายคลองซอยๆ	3	1.96
รวม		153	100.00

จากตารางที่ 4.27 พบว่ามีปัญหา/อุปสรรคเกี่ยวกับน้ำในคลองไม่ค่อยมี เมื่อต้องการน้ำไม่มี จำนวน 38 รายหรือร้อยละ 24.84 คลองซอยๆ ต้นไม้ ต้นหญ้า รกมาก ถนนข้างคลองก็ไม่สามารถสัญจรได้ จำนวน 33 รายหรือร้อยละ 21.57 สภาพคลองซอยๆบางช่วงปูนแตก เก็บน้ำไม่อยู่ จำนวน 28 รายหรือร้อยละ 18.30 ก่อนการก่อสร้างฯ ควรทำประชาพิจารณ์อย่างจริงจัง เพื่อตรวจสอบให้แน่ใจว่าสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่จำนวน 27 รายหรือร้อยละ 17.65 องค์กรผู้ใช้น้ำขาดความเข้มแข็ง มีการลักลอบการใช้น้ำ ขาดการลงโทษทางสังคมกับชาวบ้านที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์การใช้น้ำจำนวน 24 รายหรือร้อยละ 15.69 และประการสุดท้าย น้ำท่วมปลายคลองซอยๆ จำนวน 3 รายหรือร้อยละ 1.96

ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะมี 5 ประการ ดังนี้

ตารางที่ 4.28 ข้อเสนอแนะจากแบบสอบถาม

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	ก่อนการก่อสร้างฯ ควรทำประชาพิจารณ์อย่างจริงจังและจริงจัง เพื่อตรวจสอบให้แน่ใจว่าสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่	44	29.14
2	น่าจะมีการทำให้ถนนข้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายมีขนาดใหญ่มากขึ้น และมีการดูแลรักษา รวมถึงทำให้ได้มาตรฐาน เช่น ลาดยางมะตอย เป็นต้น	32	21.19
3	ควรจะมีน้ำให้ใช้ได้ตลอดเวลา ไม่ต้องแย่งชิงน้ำกัน	30	19.87
4	น่าจะตรวจสอบคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ สายใดหรือสายย่อยใดที่น้ำส่งไม่ถึง และมีต้นไม้ต้นหญ้าขึ้นรกรุงรัง	28	18.54
5	ควรจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ	17	11.26
รวม		151	100.00

จากตารางที่ 4.28 ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้ ก่อนการก่อสร้างฯ ควรทำประชาพิจารณ์อย่างจริงจัง เพื่อตรวจสอบให้แน่ใจว่าสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่จำนวน 44 รายหรือร้อยละ 29.14 น่าจะมีการทำให้ถนนข้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายมีขนาดใหญ่มากขึ้น และมีการดูแลรักษา รวมถึงทำให้ได้มาตรฐาน เช่น ลาดยางมะตอย เป็นต้น จำนวน 32 รายหรือร้อยละ 21.19 ควรจะมีน้ำให้ใช้ได้ตลอดเวลา ไม่ต้องแย่งชิงน้ำกันจำนวน 30 รายหรือร้อยละ 19.87 น่าจะตรวจสอบคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ สายใดหรือสายย่อยใดที่น้ำส่งไม่ถึง และมีต้นไม้ต้นหญ้าขึ้นรกรุงรังจำนวน 28 รายหรือร้อยละ 18.54 และประการสุดท้ายควรจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯจำนวน 17 รายหรือร้อยละ 11.26

สรุปปัญหาผลการวิจัยเชิงคุณภาพมีปัญหา/อุปสรรค 4 ประการ ได้แก่ 1) ปัญหาคลองส่งน้ำส่งสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 บางสายไม่มีน้ำใช้อย่างเพียงพอ 2) มีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการตรวจรับโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ 3) การเมืองเข้าแทรกแซงการตรวจรับมอบโครงการก่อสร้างฯ และ 4) มีการเปลี่ยนแปลงสภาพของที่ดินและเปลี่ยนกรรมสิทธิ์เจ้าของที่ดิน

ผลการวิจัยเชิงปริมาณสรุปว่ามีปัญหา/อุปสรรคที่สำคัญ คือ 1) น้ำในคลองไม่ค่อยมีเมื่อต้องการน้ำไม่มี 2) คลองซอยฯ ต้นไม้ ต้นหญ้า รกมาก ถนนข้างคลองก็ไม่สามารถสัญจรได้ 3) สภาพคลองซอยฯ บางช่วงปูนแตก เก็บน้ำไม่อยู่ 4) ก่อนการก่อสร้างฯ ควรทำประชาพิจารณ์อย่างจริงจัง เพื่อตรวจสอบให้แน่ใจว่าสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ และ 5) องค์กรผู้ใช้น้ำขาดความเข้มแข็ง มีการลักลอบการใช้น้ำ ขาดการลงโทษทางสังคมกับชาวบ้านที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์การใช้น้ำ

กล่าวโดยสรุปปัญหา/อุปสรรคการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย คลองส่งน้ำสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย คือ คลองส่งน้ำและระบายน้ำบางคลองไม่มีน้ำ มีต้นหญ้าขึ้นรกจนส่งผลให้คอนกรีตาดคลองส่งน้ำแตก เก็บน้ำไม่อยู่ในบางจุด ขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงสภาพบ้านเมืองของจังหวัดระยองและพื้นที่ก่อสร้างโครงการ ฯ มีความเจริญมากขึ้นจนพื้นที่เป้าหมายคือ พื้นที่เกษตรกรรมลดน้อยลงมาก มีการแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองให้มีการตรวจรับโครงการก่อสร้างฯ และมีการเปลี่ยนแปลงประธานคณะกรรมการตรวจรับโครงการก่อสร้างฯ ข้อเสนอแนะคือ ควรให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างแท้จริง บำรุงรักษาคลองส่งน้ำและระบายน้ำให้มีน้ำใช้ตลอดเวลา และควรจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ฯ

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล

โครงการอ่างเก็บน้ำคลองใหญ่ เป็น 1 ใน 3 แหล่งน้ำหลักของกลุ่มน้ำคลองใหญ่ เพื่อจัดหาแหล่งน้ำ โดยก่อสร้างอ่างเก็บน้ำไว้ช่วยส่งน้ำในฤดูแล้งเฉพาะปลูกช่วงที่ขาดน้ำฝน และกระจายน้ำโดยระบบคลองส่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคตามหมู่บ้านใกล้เคียง มีความจุ 54.60 ล้าน ลบ.ม. ครอบคลุมพื้นที่ 48,512 ไร่ ในการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย 1 สาย มีระยะทาง 23.360 กิโลเมตร คลองส่งน้ำสายซอย 12 สาย ยาว 27.60 กม. คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย ยาว 3.945 กม. และคลองระบายน้ำ 12 สาย ยาว 40.067 กม. แต่พบว่ามีปัญหาเกิดขึ้นในขั้นตอนการก่อสร้างคลองส่งน้ำสายซอย พบว่าคลองส่งน้ำส่งสายซอย 1 และ 2 ไม่สามารถดำเนินการสร้างได้ และคลองส่งน้ำส่งสายซอยบางคลองส่งน้ำฯ ไม่สามารถดำเนินการก่อสร้างได้ครบตามแผนการก่อสร้าง เนื่องจากประชาชนที่เป็นเจ้าของที่ดินไม่ยินยอมให้ดำเนินการก่อสร้าง ทั้ง ๆ ที่ตอนเริ่มวางโครงการได้มีการรับฟังและยินยอมให้ดำเนินการก่อสร้างจึงทำให้การก่อสร้างไม่สามารถสำเร็จผลได้ตามเป้าหมายของโครงการ นอกจากนี้แล้วในขณะดำเนินการก่อสร้างก็มิได้รับการยอมรับจากเจ้าของที่ดินอย่างแท้จริง เกิดความขัดแย้ง การบุกรุก และการทำเอกสารปลอมของเจ้าหน้าที่กรมชลประทานและผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้มีการก่อสร้างโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบกับสภาพการณ์ของจังหวัดระยองมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญ จึงน่าจะมีการถอดบทเรียนเพื่อเป็นกรณีตัวอย่างสำหรับโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำอื่น ๆ ของกรมชลประทาน หรือหน่วยงานอื่น ๆ ต่อไป

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำชุมชน คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ประชาชนในพื้นที่คลองส่งน้ำสายใหญ่ คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่คลองส่งน้ำและระบายน้ำฯ ในพื้นที่อำเภอบ้านค่ายจำนวน 5 ตำบล และอำเภอมืองระยอง 1 ตำบล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำชุมชน คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ จำนวน 10 คน โดยการติดต่อประสานผู้เคยเกี่ยวข้องกับการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ หรือเกี่ยวกับการร้องเรียนของผู้ได้รับผลกระทบการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ประชากรในพื้นที่คลองส่งน้ำสายใหญ่ คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 385 คน โดยใช้สูตรการกำหนดตัวอย่างของคอคชแรน (Cochran) จากผลการคำนวณได้ 384.16 และเพื่อให้เกิดความ

สมบูรณ์และมีให้เกิดข้อผิดพลาดจึงกำหนดขนาดตัวอย่างที่ 400 ตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling)

ตำบลที่อยู่ภายใต้โครงการ ฯ จำนวน 6 ตำบล ใช้วิธีการจับสลากเลือกตำบลที่อยู่ภายใต้โครงการ ฯ จำนวน 4 ตำบล ผลการจับสลากได้ตำบลนาตาขวัญ ตำบลตาขัน ตำบลหนองบัว และตำบลบ้านค่าย ต่อมาได้ทำการสุ่มเลือกหมู่บ้านโดยการจับสลากตำบลละ 1 หมู่บ้าน รวม 4 หมู่บ้าน มีประชากรอาศัยอยู่จำนวน 5,324 คน นำมาหาสัดส่วนของจำนวนตัวอย่างทั้งหมด 400 ตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การศึกษา 4 ประการ สรุปผลการศึกษาทั้ง 4 ประการได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อ 1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง กรณีการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย ฯ

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่าการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยองกรณีโครงการคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้าย ฯ ทั้ง 4 ด้านสามารถให้ความคิดเห็นได้เพียงด้านเดียว คือ ด้านการรับผลประโยชน์เท่านั้น ส่วนด้านอื่น ๆ คือ การตัดสินใจ การดำเนินงานและการประเมินผล พบว่าไม่สามารถให้น้ำหนักในการประเมินลำดับได้เนื่องจากอยู่ในระดับน้อยหรือไม่มีส่วนร่วมเลย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่าความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านเรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านการรับผลประโยชน์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านการดำเนินงาน ลำดับถัดมาคือด้านการตัดสินใจ ลำดับสุดท้ายคือด้านการประเมินผล

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณมีความสอดคล้องกัน คือให้ความสำคัญกับการรับผลประโยชน์เป็นลำดับแรก และอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่น ๆ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชลประทานจังหวัดระยองกรณีโครงการคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้าย ฯ อยู่ในระดับน้อยมาก หรืออาจกล่าวได้ว่าไม่มีส่วนร่วมจากชาวบ้านอย่างแท้จริงก็ได้

วัตถุประสงค์ข้อ 2. เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง กรณีการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย ฯ

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ระดับการศึกษา และสถานภาพที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง **ไม่แตกต่างกัน** ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่พักอาศัยในพื้นที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง **แตกต่างกัน**

วัตถุประสงค์ข้อ 3. เพื่อศึกษาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจากการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยอง กรณีการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย ฯ

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า ความคิดเห็นผลการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าผู้ให้ข้อมูลที่เป็นบุคคลสำคัญให้ความสำคัญกับด้าน เศรษฐกิจและความมั่งคั่งมากที่สุด รองลงมาคือด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาคนเป็นลำดับที่ 3 ด้านสันติภาพและความยุติธรรมเป็นลำดับที่ 4 ลำดับสุดท้ายคือด้านหุ้นส่วนการพัฒนา

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า ความคิดเห็นผลของการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญแต่ละด้านโดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุดได้ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาคน ด้านสันติภาพและความยุติธรรม และด้านหุ้นส่วนการพัฒนา

ผลการจัดลำดับความคิดเห็นผลการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 5 ด้าน จากการวิจัยเชิงคุณภาพมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า มิติเศรษฐกิจและความมั่งคั่งให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก รองลงมาคือมิติสิ่งแวดล้อม มิติการพัฒนาคนและมิติหุ้นส่วนการพัฒนา ส่วนมิติสันติภาพและความยุติธรรมอยู่ในลำดับสุดท้าย

ผลการวิจัยพบว่าปัญหา/อุปสรรคประกอบด้วย 1) คลองส่งน้ำและระบายน้ำบางคลองไม่มีน้ำ 2) มีต้นหญ้าขึ้นรก จนส่งผลให้ปูนแตก 3) ปูนแตกเก็บน้ำไม่อยู่ในบางจุด 4) ชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง 5) สภาพบ้านเมืองของจังหวัดระยองและพื้นที่ก่อสร้างโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ มีความเจริญมากขึ้น จนพื้นที่เป้าหมายคือพื้นที่เกษตรกรรมลดน้อยลงมาก 6) มีการแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองให้มีการตรวจรับโครงการก่อสร้างฯ และ 7) มีการเปลี่ยนแปลงประธานคณะกรรมการตรวจรับโครงการก่อสร้างฯ

ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ก่อนการก่อสร้างฯ ควรทำประชาพิจารณ์อย่างจริงจังและจริงจัง เพื่อตรวจสอบให้แน่ใจว่าสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ 2) น่าจะมีการทำให้ถนนข้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯมีขนาดใหญ่มากขึ้น และ 3) มีการดูแลรักษา รวมถึงทำให้ได้มาตรฐาน เช่น ลาดยางมะตอย เป็นต้น

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาและการวิเคราะห์ผลการศึกษาในบทที่ 5 จากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามมีประเด็นอภิปรายที่สำคัญ ดังนี้

1. ขาดการมีส่วนร่วมที่แท้จริง โดยทั่วไปแล้วการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่จะประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ส่วนคือ 1) การกระจายอำนาจสู่รัฐบาลท้องถิ่นและภาคประชาสังคม 2) การมีส่วนร่วมการจัดทำบริการสาธารณะจากภาคส่วนต่าง ๆ และ 3) การดำเนินงานด้านการให้บริการสาธารณะของภาคส่วนต่าง ๆ ในรูปแบบของเครือข่าย ในองค์ประกอบที่ 2 การจัดทำบริการสาธารณะจะเกิดผลสำเร็จได้นั้นองค์กรภาครัฐต้องให้องค์กรในภาคส่วนต่าง ๆ ได้เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย โดยองค์กรภาครัฐต้องปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานจากเดิมที่เคยเป็นผู้ให้บริการสาธารณะหลักและประชาชนเป็นเพียงผู้รับบริการมาเป็นผู้ทำหน้าที่ในการกำกับทิศทางให้การให้บริการสาธารณะ นั่นคือองค์กรภาครัฐไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ให้บริการสาธารณะแต่เพียงลำพังแต่ทว่าได้เปิดโอกาสให้องค์กรในภาคส่วนอื่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วยทั้งในด้านการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงานตามแผนและการประเมินผลแผน แต่การดำเนินงานของสำนักชลประทานที่ 9 กรมชลประทาน มิได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมการจัดทำบริการสาธารณะจากภาคส่วนต่าง ๆ แต่อย่างใด ทั้งมีส่วนร่วมภายในและภายนอกสำนักชลประทานที่ 9 กรมชลประทาน

ตามทัศนะของ Huntington & Nelson (1975,p.71) เห็นว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะพิจารณาจากกิจกรรมและการบริหาร ซึ่งต้องมีการศึกษาควบคู่กันไป ในระดับกิจกรรมนั้นจะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนในด้านการบริหารนั้นจะเป็นลักษณะของผู้มีอำนาจหน้าที่ที่จะเปิดทางให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกถึงเข้าร่วมในกิจกรรม โดยที่ในงานวิจัยนี้ การดำเนินการโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย คลองส่งน้ำสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย ขาดการมีส่วนร่วมในแนวราบ (ระหว่างหน่วยงานในสำนักชลประทานที่ 9) ส่วนในแนวตั้งนั้นมองความสัมพันธ์ระหว่างราชการกับประชาชนเป็นแบบผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ที่ผู้ถูกปกครองจะต้องเชื่อฟังและดำเนินการตามที่ผู้ปกครองกำหนด

การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมด้านชลประทานระยอง กรณีการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย คลองส่งน้ำสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สายของกรมชลประทานนั้นมิใช่เป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (genuine participation) แต่เป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง (no genuine participation) กล่าวคือให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนเท่าที่จำเป็นและไม่เป็นอุปสรรคต่อการก่อสร้างโครงการ ฯ โดยเฉพาะเข้าร่วมในการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว (จินตนา สุขจรรย์, 2549) และอาจจะกล่าวได้ว่ายังไม่ถึงการมีส่วนร่วมดับแรก (มีทั้งหมด 6 ระดับ) ตามทัศนะของไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรณทิพย์ เพชรมาก (2551,น.35) กล่าวคือระดับแรก

คือ การรับรู้ข่าวสาร (public information) ซึ่งการมีส่วนร่วมแบบนี้ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความจำเป็นสำหรับความสำเร็จของการบริหารราชการไทย โดยเฉพาะการดำเนินโครงการพัฒนาต่าง ๆ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการไทย จึงเป็นเรื่องประชาชนต้องทำด้วยความสมัครใจและเลือกทำในสิ่งที่พวกเขาบ้านเล็งเห็นว่าสำคัญต่อตนเอง รัฐประศาสนศาสตร์จึงให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมาก ด้วยเหตุผลคือประชาชนได้เรียนรู้ เนื่องจากกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้การศึกษาแก่ผู้เข้าร่วม ประชาชนจะได้รับข่าวสารต่าง ๆ ที่สำคัญและจำเป็นที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตอันสอดคล้องกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย และเกิดความเข้าใจในสถานการณ์และวิชาการที่สลับซับซ้อน อีกทั้งยังเพิ่มการมองภาพการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้กว้างขวางขึ้น มองประโยชน์ส่วนรวมเพื่ออนาคตและอยู่ร่วมกันแบบสมานฉันท์ นอกจากนี้เมื่อประชาชนได้รับการอธิบายเหตุผลในการดำเนินนโยบายจากฝ่ายรัฐ ประชาชนก็เรียนรู้และเข้าใจปัญหาได้ดีกว่าเดิม และเมื่อรัฐได้ฟังเหตุผลจากทางประชาชนก็ทำให้ผลการตัดสินใจจะดีกว่าเดิม ทำให้เกิดการยอมรับ อันเป็นการเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นเพราะเห็นประโยชน์และมีความชัดเจนในการทำงานของภาครัฐ และสอดคล้องกับการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่จะเป็นที่เข้าใจตรงกันว่าหมายถึง “วิถีทางที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ทางด้านนโยบายสาธารณะ”

การให้ประชาชนร่วมตัดสินใจได้ว่าเป็นขั้นแรกของการบริหารโครงการ คือการออกแบบโครงการ (design) การออกแบบโครงการเป็นงานที่ต้องดำเนินการในขั้นตอนแรกของการบริหารโครงการเพราะว่าการออกแบบโครงการที่ถูกต้องตามหลักวิชาและสอดคล้องกับบริบทของการบริหารโครงการจะนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการ การออกแบบโครงการเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดวางกลยุทธ์การดำเนินโครงการขององค์การ การกำหนดทรัพยากรและกระบวนการดำเนินงานที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินโครงการให้บรรลุเป้าหมายผู้จัดการองค์การเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการออกแบบโครงการ การออกแบบโครงการที่ถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทจะช่วยให้องค์การสามารถหลีกเลี่ยงกับดักและหลุมพรางที่จะทำให้การดำเนินโครงการผิดพลาดหรือล้มเหลวได้ พร้อมกันนั้นการออกแบบโครงการที่ดียังจะช่วยให้องค์การสามารถกำหนดทิศทางและแนวปฏิบัติในการดำเนินโครงการที่เป็นไปได้จริง นอกจากนี้การออกแบบโครงการจะทำให้สามารถสร้างกำหนดการ (schedule) ดำเนินโครงการและการบริหารงบประมาณของโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย แต่กลับพบว่าการออกแบบโครงการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมไม่กระทำอย่างจริงจังและจริงจัง และไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม ได้จัดทำรัฐธรรมนูญโดยมีสาระสำคัญเป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ

ของประชาชนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง และตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น ตลอดจนการปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองที่มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยได้คำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนเป็นสำคัญ

การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทั้งทางตรงและทางอ้อมในการดำเนินงานทางการบริหารหรือการดำเนินกิจการของรัฐ เพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชน การมีส่วนร่วมทางตรงจากการที่ประชาชนสามารถตัดสินใจเลือกนโยบายสาธารณะหรือเข้าร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของรัฐในแต่ละสาขาหรือการลงประชามติในเรื่องต่าง ๆ การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และทันทีที่การตัดสินใจได้เกิดขึ้น พวกเขาก็อยากเห็นมันเกิดผลในทางปฏิบัติ และยังสามารถเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ระดับ คือ (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2545 : 56-57) การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำ หมายถึงหน่วยงานรัฐเป็นฝ่ายริเริ่มคิด ตัดสินใจให้มีโครงการหรือกิจกรรมขึ้นมาและเห็นว่าสมควรจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินการด้วย จึงให้แจ้งและมอบหมายให้ประชาชนเข้ามาดำเนินการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้จึงมี ลักษณะเป็นการสั่งการจากรัฐสู่ประชาชน (top-down approach) ซึ่งจะเป็นการมีส่วนร่วมที่มีได้เกิดจากความต้องการโดยแท้จากประชาชน ประชาชนอาจไม่เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้นจึงไม่เกิดความประสงค์จะร่วมดำเนินการใด ๆ ด้วย และบางครั้งจำเป็นต้องเข้ามีส่วนร่วมเนื่องจากเป็นการสั่งการหรือมอบหมายของเจ้าหน้าที่ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะฉะนั้นเมื่อโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ ได้ดำเนินการไปได้ระยะหนึ่งก็จะมีอันล้มเลิกไปหรือไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จตามกำหนดได้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้จึงเป็นการปฏิบัติการตามนโยบายของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง จึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามแต่นโยบายที่อาจเปลี่ยนแปลงตามเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้ามาดูแลประชาชนซึ่งไม่ได้เป็น เจ้าหน้าที่ที่ประจำการตลอดไป เพราะมีการสับเปลี่ยนโยกย้ายตามความเหมาะสม สอดคล้องกับงานของRussell (2009) ศึกษาเรื่อง “Intergovernmental Cooperation and Coordination Within Canadian Disaster and Emergency Management-what Make It” ผลการวิจัยพบว่า การทำงานโดยเน้นการสั่งการแบบบนลงล่าง (top down) ของรัฐบาลกลางยังไม่ประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการประสานงานและการทำงานร่วมกันระหว่างองค์การในการจัดการภัยพิบัติและสถานการณ์ฉุกเฉิน เมื่อเทียบกับเกณฑ์หน่วยงานต่าง ๆ ยังมีความขัดแย้งกัน และไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควรเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ห่างไกลและกันดารอย่างตอนเหนือของประเทศแคนาดา ส่วนการประสานงานแบบล่างขึ้นบน (bottom up) พบว่า มีการแบ่งปันข้อมูลและการประสานงานกันดี

หลักสำคัญในการบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน หัวใจของการบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชนควรยึดหลักการ 4s (อรทัย ก๊กผล 2546 : 2-5- 2-7) ประกอบด้วย Starting Early หรือ การเริ่มต้นเร็ว Suitability หรือ วิธีการที่เหมาะสม Sincerity หรือ ความจริงใจ และ Stakeholders ครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประการแรกคือ Starting Early หรือ การเริ่มต้นเร็ว กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่ระยะแรก มีการให้ข้อมูล กระตุ้นให้เกิดความคิดเห็น และให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนก่อนการตัดสินใจ ความล้มเหลวของการมีส่วนร่วมของประชาชนในอดีตมักเกิดจากภาครัฐเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมช้าหลังจากมีการตัดสินใจเรียบร้อยแล้วหรือมีข้อผูกมัดอื่น ๆ จนเปลี่ยนแปลงไม่ได้หรือหลังจากมีความขัดแย้งเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามการทำให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนการตัดสินใจได้หมายความว่าก่อนการตัดสินใจไม่วันหรือไม่ก็สัปดาห์ มิติเวลาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สะท้อนความจริงใจของหน่วยงานของรัฐในกระบวนการมีส่วนร่วมควรให้มีเวลาเพียงพอในการรับฟังความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง เพื่อให้การตัดสินใจสะท้อนความคิดเห็นของชุมชน นอกจากนี้การให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่ต้น มีประโยชน์ช่วยให้ประชาชนมีเวลาคิดถึงทางเลือกหรือแนวทางแก้ปัญหาของชุมชนที่เหมาะสมมากขึ้น และเป็นข้อมูลในการพัฒนาโครงการ ดังนั้น การบริหารการมีส่วนร่วมที่ดีนั้นควรให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นในการตระหนักถึงปัญหาความจำเป็นของโครงการหรือในขั้นของการหาข้อมูลพื้นฐาน

การเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม เอกชน ประชาชน และเครือข่ายต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาในกิจกรรมกระบวนการของหน่วยงานสำหรับการกำหนดทิศทางแห่งนโยบาย และกิจกรรมสาธารณะ ที่กระทบต่อประชาชนหรือตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย มีการเปิดเผยข้อมูลและโปร่งใสในการดำเนินงานตามภารกิจของหน่วยงาน เพื่อการให้ข้อมูลข่าวสารที่กว้างขวางต่อประชาชนและเข้าถึงได้โดยสะดวก รับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับภารกิจของหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เปิดช่องทางเพื่อการนี้อย่างจริงจัง มีระบบการจัดการข้อมูลข่าวสารที่ได้จากประชาชน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปประกอบการปรับปรุงแก้ไขระบบการบริหารงาน การให้บริการ และการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะ หรือนโยบายอื่น ๆ

2. ขัดกับหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ถือเป็นหลักของการบริหารสาธารณะ ที่ให้ความสำคัญกับหลักการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและให้ความสำคัญกับประชาชนเพื่อมุ่งให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีประกอบด้วยหลักการย่อย 10 ประการ ได้แก่ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล การตอบสนอง ภาวะรับผิดชอบ/สามารถตรวจสอบได้ เปิดเผย/โปร่งใส หลักนิติธรรม ความเสมอภาค การมีส่วนร่วม/การพยายามแสวงหาฉันทามติ การกระจายอำนาจ และคุณธรรม/จริยธรรม (สืบค้นจาก<https://ph.kku.ac.th/thai/images/file/good-governance.pdf> เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2567) ซึ่งการดำเนินโครงการก่อสร้าง

คลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝ่งซ้าย คลองส่งน้ำสายขอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกขอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย ไม่ตอบสนองหรือไม่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล (ยกเว้นการมีส่วนร่วม) ที่แน่ชัดอย่างน้อย 5 ประการ มีดังนี้

1) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุ วัตถุประสงค์ มีการวางแผนเป้าหมายการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและอยู่ในระดับที่ตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชน สร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มีการจัดการความเสี่ยงและมุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ รวมถึงมีการติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ไม่บรรลุผลตามวิสัยทัศน์ยุทธศาสตร์กรมชลประทาน 20 ปี (พ.ศ. 2561 - พ.ศ. 2580) ที่มีวิสัยทัศน์คือ “องค์กรอัจฉริยะที่มุ่งสร้างความมั่นคงด้านน้ำ (water security) เพื่อเพิ่มคุณค่าการบริการภายในปี พ.ศ. 2579” ตามพันธกิจ 2 ประการ คือ 1) พัฒนาแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทานตามศักยภาพของกลุ่มน้ำให้เกิดความสมดุล และ 2) บริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการให้เพียงพอทั่วถึงและเป็นธรรม

2) การตอบสนอง (Responsiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถให้บริการได้อย่างมี คุณภาพ สามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตาม ความคาดหวัง/ความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลายและมีความ แตกต่างกันอย่างเหมาะสม การดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝ่งซ้ายฯ ไม่สามารถก่อสร้างได้เสร็จตามที่กำหนดและขาดคุณภาพในคลองส่งน้ำฯ บางช่วง

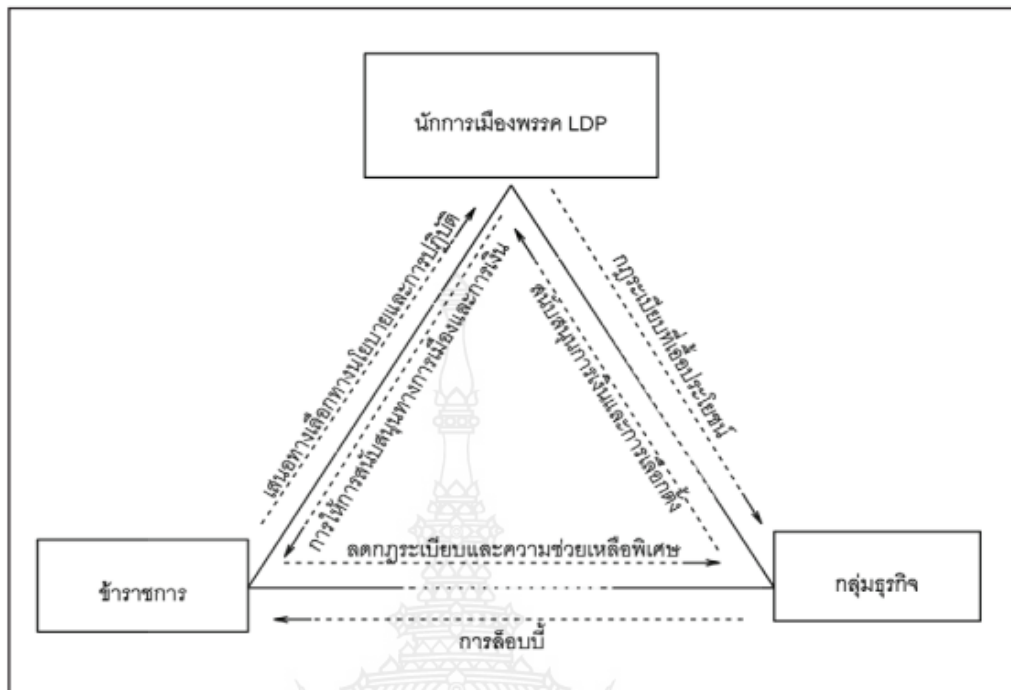
3) เปิดเผย/โปร่งใส (Transparency) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ตรงไปตรงมา รวมทั้งต้องมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเชื่อถือได้ให้ประชาชนได้รับทราบอย่าง สม่าเสมอ ตลอดจนวางระบบให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าวเป็นไปโดยง่าย การดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝ่งซ้ายฯ มีการปิดบังข้อมูลชาวบ้านในการก่อสร้างฯ มีการปลอมลายเซ็นสร้างหลักฐานเพื่อจะได้ก่อสร้างต่อไปได้ มีการบุกรุก ทำลายทรัพย์สินและลักทรัพย์ ในที่ดินของชาวบ้าน โดยไม่ได้รับการยินยอมจากชาวบ้าน

4) หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัดด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่าง ๆ การดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝ่งซ้ายฯ ไม่เคารพ “สิทธิ” (เป็นอำนาจของบุคคลที่กฎหมายบัญญัติรับรองไว้ว่าจะกระทำการใดได้อย่างอิสระ รวมทั้งบุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการใดให้แก่ตน และตนก็ย่อมจะต้องมีหน้าที่กระทำต่อ

บุคคลอื่นภายใต้สิทธิของบุคคลอื่นนั้นด้วย ทั้งนี้เพื่อมิให้การใช้สิทธิของบุคคลแต่ละคนล่วงเกินสิทธิของบุคคลอื่น) ของเจ้าของที่ดิน เข้าไปก่อสร้างโดยเจ้าของที่ดินไม่ยินยอมและอนุญาต จึงถือว่าเป็นการบุกรุก ทลายทรัพย์สินและลักทรัพย์อีกด้วย

5) คุณธรรม/จริยธรรม (Morality/ Ethic) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีจิตสำนึก ความ รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคม รวมทั้งยึด มั่นในค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือนและจรรยาบรรณวิชาชีพ การดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ ของข้าราชการกรมชลประทานที่เกี่ยวข้องมีการฝ่าฝืน ข้อบังคับ ก.พ.ว่าด้วยจรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2537 2 ข้อด้วยกัน คือ ข้อ 1 ข้าราชการพลเรือนพึงเป็นผู้มีศีลธรรมอันดี และประพฤติตนให้เหมาะสมกับการเป็นข้าราชการ และ ข้อ 4 ข้าราชการพลเรือนพึงปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความสุจริต เสมอภาคและปราศจากอคติ

จากที่กล่าวมาถ้านำมาวิเคราะห์และศึกษาตามแนวคิดสามเหลี่ยมเหล็ก หรือ 'Iron Triangle' ซึ่งเป็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง 3 ส่วนคือ หน่วยงานราชการ นักการเมือง พรรค และกลุ่มธุรกิจ โดยแต่ละตัวแสดงล้วนมีความสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อกันและกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาเชิงโครงสร้างในสังคมผ่านการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน (Colignonand & Usui.2001,p.866-867; Sota 2017) ดังนั้นในกรณีนี้จึงเป็นความสัมพันธ์ของตัวแสดง 3 ส่วน คือ ข้าราชการกรมชลประทาน นักการเมือง และบริษัทที่รับก่อสร้างโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายๆ จะทำให้เกิดวงจรรูปทแยงที่ จะทำลาย เป็นการฉ้อราษฎร์บังหลวง ปกป้องช่วยเหลือกันและกัน รวมถึงการปกปิดความไม่ถูกต้องให้แก่กัน ซึ่งจะทำให้วงจรนี้คงอยู่ต่อไปยากที่จะทำลายได้ ดังภาพที่ 5.1

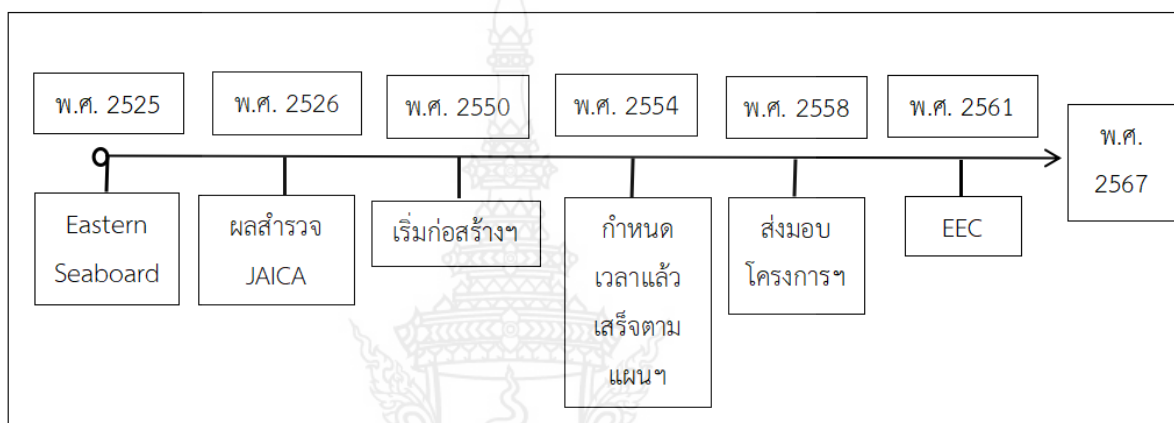
ภาพที่ 5.1 ความสัมพันธ์ระหว่าง 3 ตัวแสดงในกรอบสามเหลี่ยมเหล็ก

3. Time lag: ช่วงเวลาระหว่าง 2 เหตุการณ์ หรือการล่าช้าด้านเวลา การบริหารจัดการน้ำของการชลประทานมีเป้าหมายเพื่อการจัดส่งน้ำให้กลุ่มเป้าหมายฝ่ายต่าง ๆ ได้ในปริมาณที่เหมาะสม ส่งน้ำให้กับพื้นที่หรือบุคคลที่ต้องการ และส่งน้ำให้ในช่วงเวลาที่พอดีกับความต้องการใช้ของประชาชน การดำเนินการบริหารจัดการน้ำดังกล่าวจะบรรลุเป้าหมายได้ก็ต่อเมื่อมีการจัดระบบการจัดระบายน้ำที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพโดยการยึดหลักการที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) การวางแผนการส่งน้ำ (Planning) หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการวางแผนการจัดสรรน้ำ การวางแผนการส่งน้ำเป็นกิจกรรมลำดับแรกที่จะต้องดำเนินการ 2) การควบคุมการส่งน้ำ (Control) เป็นการควบคุมการส่งน้ำไปยังกลุ่มเป้าหมายตามแผนการส่งน้ำที่กำหนดไว้ และ 3) การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการส่งน้ำจริงในสนาม (Monitoring and evaluation) เป็นการตรวจสอบว่าการจัดส่งน้ำจริง (actual) ว่าเป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งในด้านประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการดำเนินงานตามแผน

แต่ปรากฏว่าเกิด ความล่าช้าด้านเวลา กล่าวคือในปี พ.ศ. 2525 รัฐบาลสมัย พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ได้ให้จังหวัดระยองเป็น 1 ใน 3 ของจังหวัดที่อยู่ภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก หรือ Eastern Seaboard Development Program ต่อมามีการสำรวจจาก JICA ดำเนินการไว้ปี พ.ศ. 2526 แต่ได้เริ่มมีการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำฯ เมื่อ ปี พ.ศ. 2550 ซึ่งตามแผนการก่อสร้างกำหนดแล้วเสร็จในปีงบประมาณ 2554 แต่แล้วเสร็จจริงในปี พ.ศ. 2558 ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 รัฐบาลได้ประกาศใช้ EEC หรือ Eastern Economic

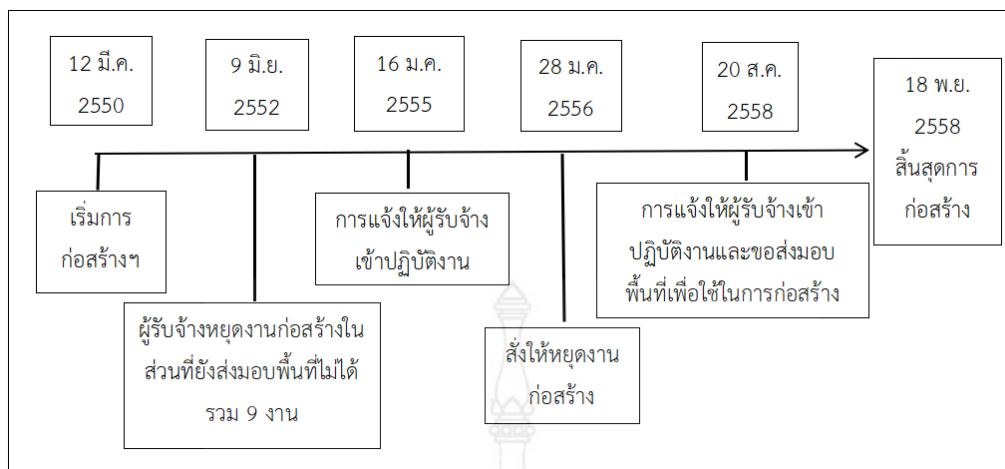
Corridor เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 จะเห็นได้ว่า ระยะเวลาที่ยาวนานมากขึ้น สภาพการณ์ของจังหวัดระยองยังมีการเปลี่ยนแปลงไปมากขึ้น สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดระยองมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในอดีตพื้นที่ก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำฯ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม แต่ในภายหลังพื้นที่เกษตรกรรมเริ่มหดหายไป กลายเป็นโรงงาน ที่ดินจัดสรร ร้านค้า และอื่น ๆ มากขึ้น

ตามความเจริญทางเศรษฐกิจของจังหวัดระยอง จึงส่งผลต่อวัตถุประสงค์ของโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ และการบริหารจัดการน้ำของการชลประทานดังกล่าวข้างต้น

ภาพที่ 5.2 Time line การดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ

การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ส่งผลต่อการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย คลองส่งน้ำสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย เนื่องจากไม่ได้มีการส่งมอบพื้นที่ก่อสร้าง เกิดความล่าช้าทำให้ผู้รับจ้าง คือ บริษัทรับจ้างก่อสร้างฯ ต้องหยุดงานก่อสร้างถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกใช้เวลาประมาณ 2 ปี 7 เดือน ครั้งที่ 2 ใช้เวลาประมาณ 2 ปี 7 เดือน เช่นเดียวกัน รวมเวลาที่ล่าช้าประมาณ 5 ปี 2 เดือน ดังภาพที่ 5.2

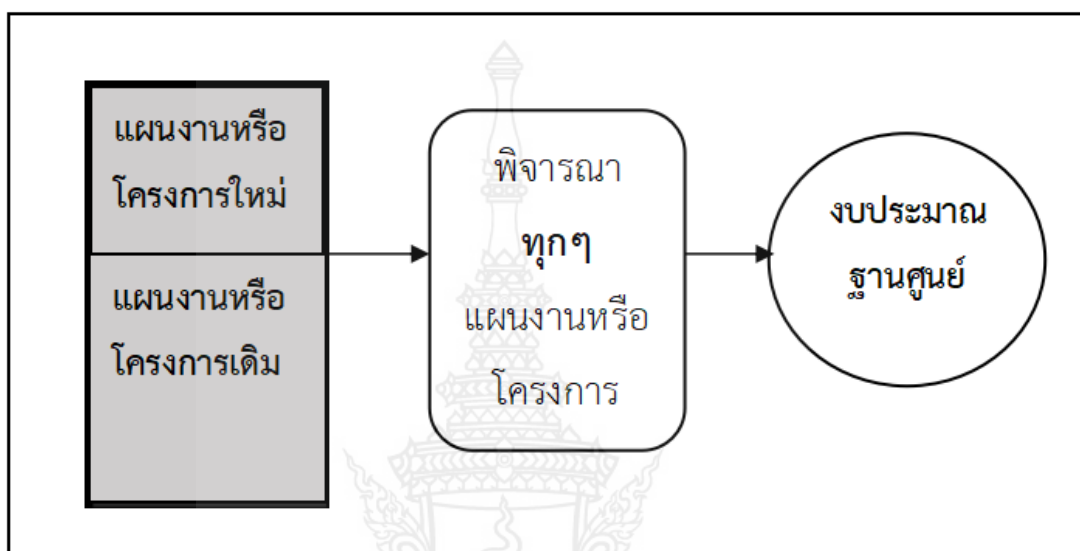

ภาพที่ 5.3 Time line ความล่าช้าของการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำ ประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ

จากการอภิปรายผลการศึกษาดังกล่าว ถ้าหากมีการใช้ระบบงบประมาณแบบฐานศูนย์ (Zero – Based Budgeting : ZBB) ซึ่งเป็นระบบงบประมาณที่เน้นการแก้ปัญหาข้อจำกัดทางทรัพยากร วิธีการจัดทำงบประมาณจะไม่นำค่าใช้จ่ายในปีก่อนมาพิจารณาหรือมาเป็นข้อผูกพัน แต่เริ่มจากจุดศูนย์ใหม่ทั้งหมด รูปแบบงบประมาณเอื้ออำนวยต่อการเปรียบเทียบทางเลือกเพื่อบรรลุเป้าหมายของงาน/ โครงการ ระบบงบประมาณแบบฐานศูนย์ เป็นแนวคิดที่มีการผสมผสานการวางแผนและการงบประมาณเข้าในกระบวนการจัดการ เช่นเดียวกับระบบงบประมาณแบบแผนงาน เพื่อช่วยในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการจัดทำงบประมาณทุกปี การจัดทำงบประมาณระบบนี้จะไม่ให้ความสำคัญแก่รายการหรือแผนงานที่เคยได้รับงบประมาณในปีที่ผ่านมาแล้ว แต่จะพิจารณาแผนงานทุกแผนงานที่ของงบประมาณอย่างละเอียด จะพิจารณาทุกปัจจัยอย่างละเอียด โดยไม่คำนึงถึงว่าเป็นแผนงานหรือโครงการเดิมที่ผ่านการพิจารณาจัดสรรงบประมาณมาแล้วในปีก่อน แผนงานหรือโครงการนั้น ๆ ก็จะถูกนำมาพิจารณาใหม่ เหมือนกับแผนงานหรือโครงการที่เกิดขึ้นใหม่ในปีงบประมาณนั้น ๆ จึงทำให้แผนงานหรือโครงการดังกล่าวอาจจะได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้น ลดลง หรือเท่าเดิมก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากมีเหตุผลที่ว่า “เมื่อเหตุการณ์เปลี่ยน เหตุผลย่อมเปลี่ยนแปลงได้” ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลหรือความสำคัญของแผนงานหรือโครงการนั้น ๆ (ไตรรัตน์, 2564, น.16-15)

งบประมาณฐานศูนย์ช่วยให้รัฐบาลจัดสรรหรือปรับงบประมาณในรอบปีใหม่ โดยการตัดหรือลดงบประมาณของงาน/โครงการที่ได้รับผลน้อยกว่าหรือคุ่มค่าน้อยกว่า และนำมาเพิ่มให้กับงาน/โครงการที่ได้ผลมากกว่าหรือคุ่มค่าใช้จ่ายมากกว่า เป็นผลให้รัฐบาลสามารถให้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัดได้อย่างคุ้มค่า และหน่วยงานที่เป็นผู้ปฏิบัติก็จะต้องหาทางปรับปรุงวิธีการดำเนินงานของตน เพื่อสร้างโอกาสในการได้รับงบประมาณมากขึ้นในอนาคตต่อไป ระบบงบประมาณฐานศูนย์ช่วยบอก

ถึงลักษณะของระบบงบประมาณ กล่าวคือ **ทุกแผนงานหรือโครงการเริ่มใหม่หมดคือเริ่มจากจุดศูนย์เหมือนกันทุกแผนงานหรือโครงการ** จะมีการพิจารณาถึงความเหมาะสมหรือความสำคัญของแผนงานหรือโครงการ แล้วจัดลำดับความสำคัญเพื่อการจัดสรรงบประมาณ (ไตรรัตน์, 2564, น.16-16)

ภาพที่ 5.4 แสดงการพิจารณาแผนงานหรือโครงการแบบฐานศูนย์

ดังนั้นหากมีการใช้ระบบงบประมาณแบบฐานศูนย์อย่างจริงจัง การดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั้งซ้ายๆ คลองส่งน้ำส่งสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย อาจจะหยุดการก่อสร้างตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2552 ซึ่งผู้รับจ้างหยุดงานก่อสร้างในส่วนที่ยังส่งมอบพื้นที่ไม่ได้ รวม 9 งานครั้งแรก หรืออาจจะไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณในการก่อสร้างโครงการ ๆ นี้ตั้งแต่เริ่มแรกเลยก็เป็นไปได้

4. เกิดผลกระทบภายนอกเชิงลบ ผลกระทบภายนอก หรือ Externality หมายถึง ผลกระทบจากการทำกิจกรรมใด ๆ ของหน่วยเศรษฐกิจหนึ่ง ๆ (Economic Unit) หรือหลายหน่วย ที่มีต่อหน่วยเศรษฐกิจอื่นซึ่งไม่มีความเกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมนั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ผลกระทบภายนอกเชิงบวก (Positive Externality) และผลกระทบภายนอกเชิงลบ (Negative Externality) ผลกระทบภายนอกเชิงบวก หมายถึง ผลกระทบจากกิจกรรมใด ๆ ที่ก่อให้เกิดคุณประโยชน์กับบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมนั้น เช่น โครงการสร้างสวนสาธารณะกลางตลาดขององค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากจะใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของผู้ที่สัญจรไปมาในบริเวณใกล้เคียงแล้ว ผู้ซื้อผู้ขายในตลาดยังได้รับสุนทรียภาพจากทิวทัศน์ที่สวยงามของสวนสาธารณะอีกด้วย นอกจากนี้ต้นไม้ในสวนสาธารณะยังเปรียบเสมือนเครื่องฟอกอากาศที่ช่วยเปลี่ยนก๊าซคาร์บอนได-ออกไซด์ให้กลายเป็นก๊าซออกซิเจน ซึ่งให้อากาศในบริเวณตลาดสดชื่นมากขึ้น ในการนี้

จะเห็นว่าโครงการ ดังกล่าวนอกจากเป็นประโยชน์กับผู้ที่ต้องการพักผ่อนหย่อนใจในสวนสาธารณะ โดยตรงแล้วยังส่งผลกระทบต่อเชิงบวกต่อบุคคลอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียงด้วย (ภราดร ปรีดาศักดิ์, 2552) สำหรับการก่อสร้างคลองคลองส่งน้ำและระบายน้ำฝั่งซ้ายฯ ก็เกิดผลกระทบภายนอกเชิงบวกเช่นกัน นอกจากนี้จะทำให้ชาวบ้านในพื้นที่รับน้ำสามารถทำการเกษตรได้ตามต้องการแล้ว ยังทำให้มีการคมนาคมขนส่งที่สะดวกสบายมากขึ้น มีน้ำที่ใช้อย่างเพียงพอทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของผืนดินอีกด้วย เป็นต้น

ผลกระทบภายนอกเชิงบวกเหล่านี้ จะส่งผลต่อแผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ.2566 - 2570 ที่มุ่งเน้นให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็น “ฐานเศรษฐกิจสีเขียวชั้นนำของอาเซียน ควบคู่กับคุณภาพการดำรงชีวิตของประชาชนที่ดี” โดยประเด็นการพัฒนาและแนวทางการพัฒนาเพื่อให้บรรลุผลตามทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 6 ประเด็นที่เกี่ยวข้องคือประเด็นที่ 4 ดังนี้ “.4. พัฒนาเมืองและพื้นที่ชนบทให้มีความทันสมัยและน่าอยู่ พร้อมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกช่วงวัย” และแผนพัฒนาจังหวัดระยอง พ.ศ.2566 – 2570 (ทบทวนปี 2567) ได้กำหนดกรอบแนวคิดที่สำคัญคือ “จังหวัดระยอง เป็นเมืองที่มีการคิดและนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน – เป็นเมืองที่ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดี สามารถเข้าถึงโอกาสได้อย่างเท่าเทียมกัน – เป็นเมืองที่มีเป้าหมายสู่การพัฒนาที่สมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน”

ส่วนผลกระทบภายนอกเชิงลบ หมายถึงต้นทุนเพิ่มเติม (External cost หรือ Spillover cost) ที่เกิดต่อบุคคลที่สาม (Third Parties) จากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นกิจกรรมที่บุคคลที่ได้รับผลกระทบทางอ้อมนั้นได้รับทำให้เกิดเป็นต้นทุนส่วนเพิ่มขึ้นมา โดยที่ราคาของตลาดไม่ได้มีการรวมต้นทุนที่เกิดขึ้นต่อบุคคลอื่นนี้ไว้ด้วย และทำให้ระบบเศรษฐกิจมีปริมาณสินค้าและบริการที่ผลิตมากเกินไปกว่าที่ควรจะเป็น (Overproduced) เช่น เพื่อนบ้านซื้อต้นไม้ใหม่มาปลูก รวมถึงดอกไม้บานาพันธุ์ แต่ขณะที่อยู่ใกล้คนที่แพ้เกสรดอกไม้ ทำให้ได้รับผลกระทบภายนอกเชิงลบนี้จากการกระทำของเพื่อนบ้าน หรือตัวอย่างด้านสิ่งแวดล้อม เช่น โรงงานที่ตั้งอยู่ต้นน้ำปล่อยสารเคมีออกมาโดยไม่ได้บำบัด ขณะที่โรงงานอยู่ปลายน้ำ น้ำที่ได้ก็มีสารเคมีปนเปื้อนและไม่สามารถนำมาใช้เพื่อการผลิตได้ ผลกระทบนี้โรงงานที่อยู่ต้นน้ำไม่ได้พิจารณาถึงซึ่งทำให้มีปริมาณของสารเคมีมากกว่าที่ควรจะเป็น เพราะต้นทุนนั้นถูกละเลย (<https://www.gotoknow.org/posts/488293> สืบค้นเมื่อวันที่ 9 ก.พ. 2567) ในกรณีการก่อสร้างคลองคลองส่งน้ำและระบายน้ำฝั่งซ้าย ฯ ก็เกิดผลกระทบภายนอกเชิงลบเช่นกัน เช่น เมื่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำฝั่งซ้าย ฯ คลองไปปิดบังหรือปิดกั้นทางระบายน้ำธรรมชาติทำให้พื้นที่เกิดน้ำท่วม หรือเมื่อมีการสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำฝั่งซ้าย ฯ พื้นที่ปลายคลองข่อยย่อยเกิดน้ำท่วมทั้ง ๆ ที่พื้นที่เหล่านั้นไม่ได้อยู่ในเขตพื้นที่เป้าหมาย เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับภาครัฐ เป็นต้น และจะส่งผลไม่ให้อบรรลุผลแผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ.2566 - 2570 แผนพัฒนาจังหวัดระยอง พ.ศ.2566 – 2570 (ทบทวนปี 2567) อันอาจจะนำมาซึ่งความขัดแย้งทั้งจากภาคประชาชนที่มีทั้งผู้ได้ผลประโยชน์และมีผู้เสียผลประโยชน์ และกับภาครัฐ จากการ

ดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ คลองส่งน้ำส่งสายชอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกชอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย สอดคล้องกับงานของ เสาวนีย์ วิจิตรโกสม. (2551). เรื่อง “การจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำลำตะคองแบบบูรณาการ” มีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำโดยศึกษาใน 2 ระดับได้แก่ระดับลุ่มน้ำและระดับเมืองซึ่งมีแหล่งน้ำต้นทุนแหล่งเดียวกันคือ อ่างเก็บน้ำลำตะคองโดยศึกษาสภาพทรัพยากรน้ำ

๑

การจัดสรรน้ำในลุ่มน้ำ วิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน การใช้น้ำจำนวนประชากร การพัฒนาเมืองและความขัดแย้งในการใช้น้ำในแต่ละภาคส่วนเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำในอนาคตของลุ่มน้ำลำตะคองให้สอดคล้องกับการพัฒนาทั้งภาคเกษตรกรรมและภาคเมืองบนพื้นฐานของความต้อการน้ำขั้นต่ำสำหรับประชากรสำหรับการผลิตและสำหรับธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า ลุ่มน้ำตะคองเป็นลุ่มน้ำที่มีแนวโน้มการขาดแคลนและอาจขัดแย้งในการใช้น้ำขึ้นเนื่องจากความต้อการน้ำในภาพรวมมีปริมาณมากกว่าน้ำต้นทุนในลุ่มน้ำคิดเป็น 109.34 ล้าน ลบ.ม.ในอนาคต (พ.ศ. 2567)

วิธีการป้องกันมิให้เกิดผลกระทบเชิงลบดังกล่าวสามารถทำได้โดยการสร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะสร้างข้อตกลงและข้อผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาว ระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ลดข้อโต้แย้งทางการเมืองและช่วยให้เกิดความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของรัฐบาล การนำไปปฏิบัติได้ง่ายขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็น เจ้าของการตัดสินใจนั้น และทันทีที่การตัดสินใจได้เกิดขึ้น พวกเขาก็อยากเห็นมันเกิดผลในทางปฏิบัติ และยังสามารถเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย เพราะการเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาแสดงความต้องการ และข้อห่วงกังวลตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จะช่วยลดโอกาสของการโต้แย้งและการแบ่งฝ่าย ที่จะป็นปัจจัยให้เกิดการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงได้

การดำเนินการดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามหลัก Sincerity หรือ ความจริงใจ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีความละเอียดอ่อนและความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมและประชาชน ถือว่าเป็นมิติที่มีความสำคัญในการบริหารการมีส่วนร่วมให้ประสบผลสำเร็จ หน่วยงานของรัฐที่เป็นเจ้าของโครงการหรือมีอำนาจอนุมัติต้องจัดการกระบวนการอย่างจริงใจ เปิดเผย ชื่อสัตย์ ปราศจากอคติ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีการสื่อสารสองทางอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและพอเพียง ตอบสนองต่อความสงสัยของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งแจ้งความก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงของโครงการอย่างต่อเนื่อง อธิบายกระบวนการต่าง ๆ อย่างชัดเจน ลดข้อสงสัยต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดข่าวลือให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระยะเริ่มต้น ขณะเดียวกันตั้งใจรับฟังข้อมูลและความคิดเห็นและนำไปเป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานของความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจและความน่าเชื่อถือนำมาซึ่งความร่วมมือ ความเข้าใจและการสื่อสารที่ดีขึ้น

นอกจากนี้แล้วการให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือ Stakeholders ครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้อง หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมอีกประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ต้องการให้มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมถือว่าเป็น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรมีโอกาสเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม แต่กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงอาจถือว่าต้องรับฟังข้อมูลหรือปรึกษาหารือเป็นอันดับแรก ๆ หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องให้ความสำคัญในการระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ระมัดระวังมิให้เกิดการผิดกลุ่มเป้าหมาย ต้องตระหนักว่าประชาชนแต่ละกลุ่มได้รับผลกระทบจากประเด็นการตัดสินใจไม่เท่ากัน บ่อยครั้งที่มักคิดว่าประชาชนเป็นคนกลุ่มเดียวกัน ทั้งที่ในความจริงผู้ได้รับผลกระทบมีหลากหลายกลุ่ม การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมต้องมั่นใจว่ากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญทุกกลุ่มได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม และแต่ละกลุ่มอาจมีรูปแบบการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันเพื่อเอื้ออำนวยให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมได้ เช่น กำหนดเวลารับฟังความคิดเห็นที่ ชาวบ้านมาร่วมได้ หรือการใช้ภาษาท้องถิ่น รวมทั้งการอำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านในการเดินทางไปร่วมแสดงความคิดเห็นที่ชาวบ้านมาร่วมได้

5. ความคิดเห็นว่าการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง
ด้านการตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Tony Bovaird, Elke Loeffler (Editors (2015,p.53) ว่า “การจัดการปกครองสาธารณะหมายถึง การที่มีหลาย ๆ ฝ่ายที่เข้าร่วมในการให้บริการดูแลสุขภาพ ดูแลผู้สูงอายุ การจัดการศึกษา ที่อยู่อาศัย สวัสดิการ ความปลอดภัย และสินค้าสาธารณะ (public goods) อื่น ๆ ซึ่งในทศวรรษนี้ได้ปรากฏให้เห็นชัดเจนถึงการจัตระบอบความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างรัฐกับฝ่ายที่สามในการจัดให้มีสินค้าและบริการสาธารณะโดยที่โฉมหน้าใหม่ของฝ่ายที่สามได้ถูกตั้งให้เข้าร่วมจัดบริการสาธารณะ กล่าวอีกด้านหนึ่งก็ คือมีการจัดการร่วมกัน (Co-management) ระหว่างฝ่ายที่สามกับรัฐ และ สมศักดิ์ สามัคคีธรรม และปรีดา วาณิชภูมิ เห็นว่า การจัดการปกครองสาธารณะ หรือ NPG เป็น “รูปแบบการจัดการปกครองด้านการให้บริการสาธารณะ (โดยเฉพาะการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ) ที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทที่ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มผลประโยชน์ทางวิชาชีพต่าง ๆ ได้เข้าร่วมดำเนินงานสาธารณะกับภาครัฐในรูปแบบของการจัดการภาคีอันหลากหลาย เช่น ภาคธุรกิจและภาคประชาสังคมเข้าร่วมกับหน่วยงานปกครองในการวางแผนพัฒนาระดับภูมิภาคและท้องถิ่น” ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนหลายคนเข้ามาพักอาศัยหรือมีที่ดินในพื้นที่โครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝิ่งซ้ายฯ เพิ่งจะเข้ามาพักอาศัยไม่นานนัก มีใช้คนดั้งเดิมในพื้นที่ ที่ดินหลายแปลงเจ้าของหรือนักธุรกิจเข้ามาจัดสรรที่ดินเป็นแปลงย่อย เนื่องจากอยู่ไม่ห่างไกลจากตัวเมืองระยองและนิคมมาตาพุด ประกอบกับราคาที่ดินถูกกว่าที่อื่น สภาพแวดล้อมยังอุดมสมบูรณ์พอสมควร

สอดคล้องกับงานของ อังกูร แก้วย่อง (2562) เรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ:โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก จังหวัดนราธิวาส” พบว่ามีปัญหาด้านการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการและยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วม องค์กรหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำไม่เข้าใจในด้านการบริหารจัดการน้ำแบบยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนในภาพรวมมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง และงานของฐกร กาญจนจิระเดช มยุรี รัตนเสริมพงศ์ และ สมบูรณ์ สุขสำราญ (2561) เรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุทัยธานีตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดอุทัยธานีตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ภาพรวมมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

แต่ไม่สอดคล้องกับงานของ กรรณสิทธิ์ สะและน้อย (2562) เรื่อง “การบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิงอำเภอบึงอภัยชัย จังหวัดนครราชสีมา” ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิงในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และงานของ รัชภูมิ ศรีเพ็ง (2565) ศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคแบบมีส่วนร่วมในเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโพ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์” 1) การบริหารจัดการน้ำตามหลักสารานุกรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

6. กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 5 ด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย โดยที่ด้านสันติภาพและความยุติธรรมและหุ้นส่วนการพัฒนาอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝิ่งซ้ายฯ มีทั้งชาวบ้านที่ได้รับประโยชน์และชาวบ้านที่เสียประโยชน์ สภาพพื้นที่ที่รับน้ำเดิมเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในชนบทที่มีการทำสวน ทำไร่ และการเพาะปลูกเป็นอาชีพหลัก การผลิตแต่เดิมก็เป็นแต่เพียงให้พอมีพอกิน ไม่ได้ผลิตอย่างใหญ่โตเพื่อส่งออกไปค้าขายกับต่างประเทศ จึงไม่มีความจำเป็นในการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีแต่อย่างใด แต่ในปัจจุบันสังคมเปลี่ยนมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่มุ่งหวังผลิตสิ่งต่าง ๆ เพื่อส่งออกไปขายนอกประเทศ การผลิตผลิตผลทางการเกษตรซึ่งแต่เดิมผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองด้วยเทคโนโลยีง่ายๆ แบบดั้งเดิม ก็เปลี่ยนมาเป็นการผลิตเป็นจำนวนมากโดยอาศัยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าทันสมัยเข้ามาช่วย มีการลงทุนและการใช้ที่ดินอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการใช้ที่ดินก็มีการขยายเขตการเพาะปลูกพืชพันธุ์นานาชนิดไปตามบริเวณต่าง ๆ โดยเฉพาะที่ดอนและที่ตามป่าเขา เมื่อชาวบ้านรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมและไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝิ่งซ้ายฯ จึงรู้สึกมีความผูกพันน้อย ไม่ต้องพึ่งพาโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝิ่งซ้ายฯ เพราะไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกร ประกอบกับการ

ดูแลคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ไม่ทั่วถึง มีคลองส่งน้ำส่งสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย บางสายไม่มีน้ำหรือมีเพียงบางเวลา ทำให้สภาพคลองส่งน้ำส่งสายซอย คลองส่งน้ำสายแยกซอย และคลองระบายน้ำ บางแห่งมีต้นไม้ หญ้า ขึ้นรกเต็มไปหมด บางแห่งผิวปูนแตกเนื่องจากไม่มีน้ำและรากของต้นไม้หญ้า ได้แทงผิวปูนของคลองส่งน้ำ เมื่อผิวปูนแตกก็ไม่สามารถเก็บน้ำไว้ได้ ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลธร ทิพย์สุวรรณ (2557) เรื่อง “การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำริม จังหวัดเชียงใหม่” ซึ่งสามารถแก้ปัญหาชุมชนได้ในทุกมิติ ทั้งมิติทางสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนลุ่มน้ำโดยจะสามารถเชื่อมโยงความสำเร็จและความยั่งยืนในระดับบุคคลรวมถึงระดับชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำได้อย่างเหนียวแน่นและยั่งยืน และงานของ สุกิตติยา บุญหลาย และ ศิวัช ศรีโกลคางกุล. (2560). เรื่อง “แนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรยั่งยืนกรณีศึกษา : ตำบลท่ากระเสริม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น” ระบบการบริหารจัดการน้ำ มี 2 ระบบ คือ 1) น้ำจากคลองชลประทาน และ 2) โครงการสูบน้ำด้วยกระแสไฟฟ้า ซึ่งเกิดผลกระทบ 4 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านวัฒนธรรม และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลธร ทิพย์สุวรรณ (2557) เรื่อง “การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำริม จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่าปัญหาด้านทรัพยากรน้ำที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำริมประกอบด้วยปัญหาจากการใช้ทรัพยากรน้ำและปัญหาที่เกิดจากกระบวนการบริหารจัดการของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการใช้น้ำซึ่งปัญหาจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สำคัญได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งในการจัดการน้ำ ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วม และปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำขาดการบูรณาการร่วมกันโดยปัจจัยที่นำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการในครั้งนี้ได้แก่ (1) ข้อตกลงการใช้น้ำร่วมกันในพื้นที่ลุ่มน้ำ (2) วัฒนธรรมภูมิปัญญาและการจัดการทรัพยากรน้ำโดยชุมชน (3) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการใช้ทรัพยากรน้ำ (4) กฎหมายระเบียบข้อบังคับที่สอดคล้องตลอดทั้งลุ่มน้ำ (5) หลักคุณธรรม จริยธรรม และหลักธรรมาภิบาล (6) องค์กรหรือหน่วยงานหลักในการบูรณาการ (7) มาตรการ และแรงจูงใจในการบริหารจัดการน้ำ (8) ระบบการศึกษาและกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ (9) แผนการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ และ (10) ระบบฐานข้อมูลที่สนับสนุนการจัดการทรัพยากรน้ำ และงานวิจัยของ อรัญญา ภูโคกค้อย และ วิษณุ สมิตสุวรรณ. (2562) เรื่อง “การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอยะนิง จังหวัดขอนแก่น” พบปัญหา คือ การกระจายน้ำไม่ทันความต้องการของผู้ขอรับบริการในช่วงภาวะฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานาน ซึ่งทำให้เกิดความแห้งแล้ง และปัญหาด้านงบประมาณพัฒนาแหล่งน้ำไม่เพียงพอ

7. ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพและระยะเวลาที่พักอาศัยในพื้นที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากชาวบ้านในเขตการดำเนินการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้าย ๓ มีความหลากหลายในอาชีพ อาชีพเกษตรกรซึ่งรับจ้างทั่วไปก็ย่อมต้องการน้ำมาเพื่อการเกษตรได้ประโยชน์จากการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้าย ๓ เนื่องจากสภาพพื้นดินในช่วงหลังการปฏิบัติเชี่ยวชาญความอุดมสมบูรณ์ มีการปลูกพืชในแปลงขนาดใหญ่จึงต้องการใช้น้ำจำนวนมาก การมีคลองส่งน้ำจะช่วยให้ชาวบ้านลดต้นทุน สามารถปลูกพืชทางเลือกได้มากขึ้น โดยเฉพาะทุเรียน ที่มีราคาสูง แต่ต้องการน้ำมาก การขุดบ่อบาดาลจะมีต้นทุนมากขึ้นและคุณภาพของน้ำไม่เหมาะสมกับการปลูกพืช โดยเฉพาะทุเรียน น้ำจากการก่อสร้างคลองส่งน้ำจะมีคุณภาพดีกว่าและประหยัดต้นทุนมากกว่า ในขณะที่อาชีพอื่น ๆ ไม่ค่อยได้ประโยชน์จากการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้าย ๓ แต่ได้ประโยชน์ทางอ้อม เช่น ถนนเลียบบคลอง ๓ ทำให้การเดินทางสะดวกมากขึ้น เป็นต้น และพื้นที่ใกล้เคียงมีการเปลี่ยนมือ ที่ดินหลายแปลงมีการจัดสรร ชาวบ้านที่เข้ามาอยู่ใหม่ในพื้นที่จึงมีความหลากหลาย เช่น ข้าราชการ นักธุรกิจ เป็นต้น ซึ่งไม่เหมือนในอดีตที่ชาวบ้านในพื้นที่มักจะเป็นเกษตรกรและมักจะทำสวนยาง ไร่มันสำปะหลัง ไร่สับปะรดและอาศัยมาอย่างยาวนานมากกว่า 20 ปี จึงมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำ ส่งสายใหญ่ฝั่งซ้าย ๓ จึงมีความผูกพันกับพื้นที่อย่างมาก

เนื่องจากชาวบ้านในพื้นที่ที่มีความหลากหลายในอาชีพมากขึ้น มาซื้อที่ดินเพื่อการพักอาศัยมิได้ทำการเกษตร ดังนั้นเมื่อมาดำเนินการก่อสร้างก็ประสบปัญหาที่ไม่สามารถสร้างให้เสร็จภายในกำหนดเวลา ซึ่งการออกแบบโครงการในช่วงเวลาหนึ่งอาจจะไม่เหมาะสมกับอีกช่วงเวลาหนึ่ง การออกแบบโครงการเป็นงานที่ต้องดำเนินการในขั้นตอนแรกของการบริหารโครงการเพราะการออกแบบโครงการที่ถูกต้องตามหลักวิชาและสอดคล้องกับบริบทของการบริหารโครงการจะนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการ (ไตรรัตน์, 2562 : น.66) การออกแบบโครงการที่ถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทจะช่วยให้องค์กรสามารถหลีกเลี่ยงกับดักและหลุมพรางที่จะทำให้การดำเนินโครงการผิดพลาดหรือล้มเหลวได้ พร้อมกันนั้นการออกแบบโครงการที่ดียังจะช่วยให้องค์กรสามารถกำหนดทิศทางและแนวปฏิบัติในการดำเนินโครงการที่เป็นไปได้จริง นอกจากนี้การออกแบบโครงการจะทำให้สามารถสร้างกำหนดการ (schedule) ดำเนินโครงการและการบริหารงบประมาณของโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย (Stephanie Ray., 2018 : p.43)

ไม่สอดคล้องกับงานของ กรรณสิทธิ์ สะและน้อย (2560) งานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิงอำเภอบึงขัง จังหวัดนครราชสีมา” มีความสัมพันธ์กันระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล (อายุ) กับการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมเท่านั้น แต่สอดคล้องกับงานของ สุธรรมมา จันทรา. (2556) ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรน้ำจากโครงการชลประทานแม่น้ำชี : กรณีศึกษา

โครงการสถานสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านกุดแซ่ จังหวัดร้อยเอ็ด” กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับสูง โดยปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ลักษณะการถือครองที่ดิน ระยะเวลาการเป็นสมาชิกสหกรณ์ผู้ใช้น้ำ อาชีพ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำและการให้คุณค่าทรัพยากรน้ำ และ Cary Doberstein (2016) ได้ศึกษาเงื่อนไขหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดการจัดการปกครองแบบร่วมมือกันได้มีความได้เปรียบหรือประสบความสำเร็จในงานวิจัยเรื่อง “Designing Collaborative Governance Decision-Making in Search of a ‘Collaborative Advantage’” ความได้เปรียบของความร่วมมือกันเกิดมาจากการออกแบบสถาบันการจัดการปกครองในรูปแบบแนวราบ (Horizontal) ที่ให้ความสำคัญกับการปรึกษาหารือที่ประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่หลากหลาย มีการนำทรัพยากรบุคคลของพื้นที่ (Resources persons) ที่มีความรู้ความสามารถ มีอาชีพที่หลากหลาย โดยเฉพาะข้าราชการที่มีกลไก อำนาจ และรู้กฎระเบียบต่าง ๆ เข้ามาร่วมมือกัน มีระบบราชการคอยออกกฎระเบียบในการควบคุมและกำกับดูแลในลักษณะของอภีเครือข่ายการจัดการปกครอง (Meta-governance) ในการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน การสร้างความได้เปรียบในกระบวนการร่วมมือกันจะขึ้นอยู่กับกรอบความเป็นสถาบันและผู้นำที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน

8. ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุส่งผลต่อการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้าน

ชลประทาน: จังหวัดระยอง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 น่าจะมีเหตุผลเนื่องจากชาวบ้านที่ตอบแบบสอบถามที่มีอายุมากกว่า 50 ปี มีจำนวน 215 คน หรือร้อยละ 53.75 ย่อมมีความคิดเห็นที่ต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ และต้องการอยู่ในพื้นที่ โดยเฉพาะข้าราชการที่เกษียณ เช่น ข้าราชการครู เป็นต้น หรือพนักงานในบริษัทเมื่อมาทำงานใน จ.ระยองสักระยะหนึ่ง นิยมมาซื้อที่ดินเพื่อปลูกเป็นที่พักอาศัยในบั้นปลายของชีวิต เนื่องจากจังหวัดระยองมีความอุดมสมบูรณ์และมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข เป็นต้น และชาวบ้านที่ตอบแบบสอบถามมีความผูกพันและอาศัยในพื้นที่มานานมากกว่า 15 ปีจำนวน 222 คนหรือร้อยละ 55.50 คนกลุ่มนี้มีการศึกษาและเคยเป็นข้าราชการย่อมรู้กฎหมาย กฎระเบียบของทางราชการที่จะต้องเน้นการมีส่วนร่วมตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ย่อมรู้ว่ารัฐจะต้องทำอะไร และตนเองมีสิทธิและหน้าที่อย่างไร และจากที่กล่าวมาข้างต้นว่าชาวบ้านในพื้นที่ส่วนหนึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่มาเป็นเวลานาน ต้องการเห็นความเจริญของพื้นที่และต้องการเก็บที่ดินไว้ให้ลูกหลาน จึงรู้สึกรักและหวงแหนในที่ดิน รวมถึงต้องการมีส่วนร่วมในการโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำ ส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณสิทธิ์ สะและน้อย (2562) เรื่อง “การบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิงอำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา” มีความสัมพันธ์กันระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล (อายุ) กับการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมเท่านั้น และงานของ Lihua Yang (2017) ได้ศึกษาการจัดการปกครองแบบร่วมมือกันในประเทศเผด็จการอย่างจีน ในรายงานวิจัยชื่อ “Types and Institutional design Principles of Collaborative Governance in a Strong-Government Society: The Case Study of Desretification Control in Northern China” โดยการศึกษาในครั้งนี้ได้แบ่งประเภทความร่วมมือออกเป็น 4 รูปแบบ คือ รูปแบบที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ หน่วยงานภาครัฐเข้มแข็งกับภาคประชาสังคมเข้มแข็ง ปัจจัยประการหนึ่งคือ สร้างการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลของตัวแสดงที่หลากหลาย และสนับสนุนทรัพยากรที่เพียงพอ ซึ่งตัวแสดงเหล่านี้ก็มักจะเป็นผู้นำในชุมชน ได้แก่ ข้าราชการ นักธุรกิจ เป็นต้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ที่ได้จากผลการศึกษามีดังนี้

1. ภาครัฐควรจะบูรณาการด้านข้อมูลเกี่ยวกับการจัดซื้อที่ดินเพื่อการก่อสร้างคลองชลประทานต่าง ๆ ระหว่างหน่วยก่อสร้างกับส่วนราชการที่จัดซื้อที่ดิน มีข้อมูลให้กับประชาชนที่ต้องการซื้อที่ดินในบริเวณดังกล่าว เพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาครัฐและประชาชนเมื่อมีการก่อสร้างฯ หรือเมื่อเจ้าของที่ดินตกลงที่จะขายหรืออุทิศที่ดินให้กับภาครัฐเพื่อดำเนินการผลิตบริการสาธารณะ รัฐบาลควรที่จะกำหนดเงื่อนไขห้ามมีการซื้อขายหรือดัดแปลงพื้นที่หรือเปลี่ยนเจ้าของที่ดิน (ยกเว้นเรื่องมรดก) ลงในโฉนดที่ดิน เพื่อป้องกันผลกระทบต่อการผลิตบริการสาธารณะของรัฐ

2. ภาครัฐควรจะทำแผนแม่บทด้านผังเมืองในระดับอำเภอ ระดับตำบล และ/หรือระดับหมู่บ้าน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาคมอย่างจริงจัง โดยกำหนดพื้นที่ต่าง ๆ ให้ชัดเจนและการประกาศใช้แผนแม่บทเหล่านี้อย่างจริงจัง เพื่อสะดวกแก่ประชาชนหรือชาวบ้านในการตัดสินใจในการซื้อที่ดินหรือพักอาศัย และจะต้องนำไปแจ้งให้กับชาวบ้านรับรู้และรับทราบ ผู้นำชาวบ้าน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายก/รองนายกองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาขององค์รปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น จะต้องตระหนักและให้ความสำคัญอย่างจริงจัง

3. หน่วยงานภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ร่วมแสดงความคิดเห็น เข้าประชุมและอบรม ควรมีการแจ้งผ่านที่ประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชาวบ้านจะต้องนำเรื่องเหล่านี้ไปแจ้งให้กับชาวบ้านในทุกครัวเรือน มีการประชุมและจัดทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง โดยมุ่งเน้นให้ทราบถึงประโยชน์และปัญหาที่เกิดขึ้นกับโครงการชลประทานให้แก่ชาวบ้านได้รับทราบ ควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมในการจัดการทรัพยากรน้ำ

4. -ภาครัฐควรกำหนดนโยบายให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องพบปะชาวบ้าน สอบถามเกี่ยวกับการดำเนินการของรัฐว่าได้ผลตามวัตถุประสงค์หรือไม่ และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องมีการรายงานผลการดำเนินงานไปยังกระทรวงเจ้าสังกัด

5. ภาครัฐควรมีนโยบายให้ชาวบ้านจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ และพยายามหาทางให้องค์กรเหล่านี้มีความเข้มแข็ง เพื่อสร้างประชาธิปไตยรากหญ้าอันเป็นฐานรากของระบอบประชาธิปไตยระดับประเทศ โดยการจัดสรรทรัพยากรมาอุดหนุนการดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เน้นการกำกับดูแลมากกว่าการจัดทำเอง ซึ่งได้เริ่มต้นอย่างจริงจังตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 (พ.ศ. 2533) เป็นต้นมา โดยจะให้ภาคประชาชน/เอกชนเข้ามารับงาน หรือรับภาระหน้าที่บางอย่างของรัฐไปดำเนินการแทน และรัฐจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้กำกับดูแลเท่านั้น กล่าวคือจะเน้นการแปรสภาพงานของภาครัฐให้เป็นของภาคเอกชน (Privatization) พร้อม ๆ กันไปกับการมอบอำนาจ (Delegation) การกระจายอำนาจ (Decentralization) การเป็นประชาธิปไตยหรือการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม (Democratization or People's Participation) รัฐจะทำหน้าที่เป็นผู้กำกับดูแลส่งเสริมและสนับสนุนเท่านั้น

6. ภาครัฐควรกำหนดนโยบายให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บภาษีที่ดินในพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากการผลิตบริการสาธารณะ เช่น คลองชลประทาน อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น เนื่องจากเจ้าของที่ดินได้รับประโยชน์ เช่น ทำให้ประกอบอาชีพได้มากขึ้น มีอาชีพทางเลือก ราคาที่ดินสูงขึ้น เป็นต้น ตามหลักที่เรียกว่า “ประโยชน์ที่ได้รับ” หรือ Benefits Principle ยกเว้นเจ้าของที่ดินที่บริจาคให้รัฐหรือมีการตกลงกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของคณะกรรมการฯ ที่ได้รับการยอมรับจากประชาคม อาจจะมีคณะกรรมการฯ หลายระดับก็ได้ เช่น ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด เป็นต้น

7. ภาครัฐควรนำระบบงบประมาณแบบฐานศูนย์ (Zero – Based Budgeting : ZBB) หรือระบบงบประมาณที่เน้นการแก้ปัญหาข้อจำกัดทางทรัพยากรกับโครงการของภาครัฐที่เกิดปัญหาหรือมีอุปสรรคในการดำเนินการ เนื่องจากเมื่อ “เหตุการณ์เปลี่ยน เหตุก็ย่อมเปลี่ยน” อันจะทำให้มีการใช้งบประมาณของประเทศที่มาจากภาษีของประชาชน หรือการก่อกำหนดตาม มีการใช้อย่างคุ้มค่ามากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1. กรมชลประทานควรทำความเข้าใจความตกลงกับชาวบ้านที่เป็นเจ้าของที่ดินที่ถูกนำมาใช้เพื่อก่อสร้างคลองชลประทาน ห้ามมิให้มีการซื้อขายหรือเปลี่ยนมือเป็นอันขาด (ยกเว้นกรณีบางเรื่องที่ผ่านมาพิจารณาจากคณะกรรมการฯ) โดยประสานกับผู้นำในพื้นที่และกรมที่ดิน

2. กรมชลประทานควรกลับไปพิจารณาแผนการก่อสร้างการชลประทานในพื้นที่ที่มีความหลากหลาย หรือจะต้องรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศหรือที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ที่อาจจะส่งผลให้การก่อสร้างไม่บรรลุผลตามต้องการได้ ป้องกันการใช้งบประมาณประเทศให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

3. กรมชลประทานควรกลับไปตรวจสอบเรื่องลายเซ็นปลอมของชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อนำไปเปิดบัญชีกับธนาคาร หรือเพื่อจะได้ก่อสร้างต่อไป โดยดำเนินการให้เกิดความโปร่งใส และสร้างมาตรฐานทางจริยธรรมให้สมกับหลักธรรมาภิบาล ป้องกันปัญหาการประทุมิชอบหรือการคอร์รัปชัน

4. เมื่อมีการก่อสร้างหรือพัฒนาระบบชลประทานต่าง ๆ จะมีทั้งผู้ได้ผลประโยชน์และผู้เสียผลประโยชน์ ในกรณีผู้เสียผลประโยชน์ก็ควรจะมีการแบ่งปันจากผู้ได้ผลประโยชน์มายังผู้เสียประโยชน์ กรมชลประทานควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุนการแบ่งปันฯ ขึ้น โดยที่ประชาคมจะต้องกำหนดกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน อันจะทำให้ชุมชนเกิดการเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และส่งผลไปถึงระดับมหภาค (macro) ในที่สุด

5. กรมชลประทานโดยโครงการชลประทานระยองควรเร่งรัดจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยพยายามนำชาวบ้านในพื้นที่รับน้ำที่มีลักษณะอายุมากกว่า 50 ปี อยู่ในพื้นที่มากกว่า 15 ปี มาร่วมเป็นคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการโครงการ

6. โครงการชลประทานระยองควรวางวิธีการนำทรัพยากรบุคคล (Resource person) ในพื้นที่มาใช้ในการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของโครงการคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ เนื่องจากชาวบ้านกลุ่มนี้ เช่น เจ้าหน้าที่รัฐ เจ้าหน้าที่บริษัท เป็นต้น โดยทั่วไปเป็นระดับบริหาร ย่อมมีเครือข่ายและความรู้มากพอที่จะมาช่วยขับเคลื่อนการบริหารการพัฒนาพื้นที่ให้หลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง

7. ต้องพัฒนาขีดความสามารถทักษะและเทคนิคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาพลังคนและพลังแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาพลังคนเพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพ มีคุณธรรม และคนในชุมชนมีความสุข และพลังแห่งการเรียนรู้ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้ มีทักษะและกระบวนการในการคิด การวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหาและนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการน้ำสู่ความสมดุล พอเพียง และยั่งยืน

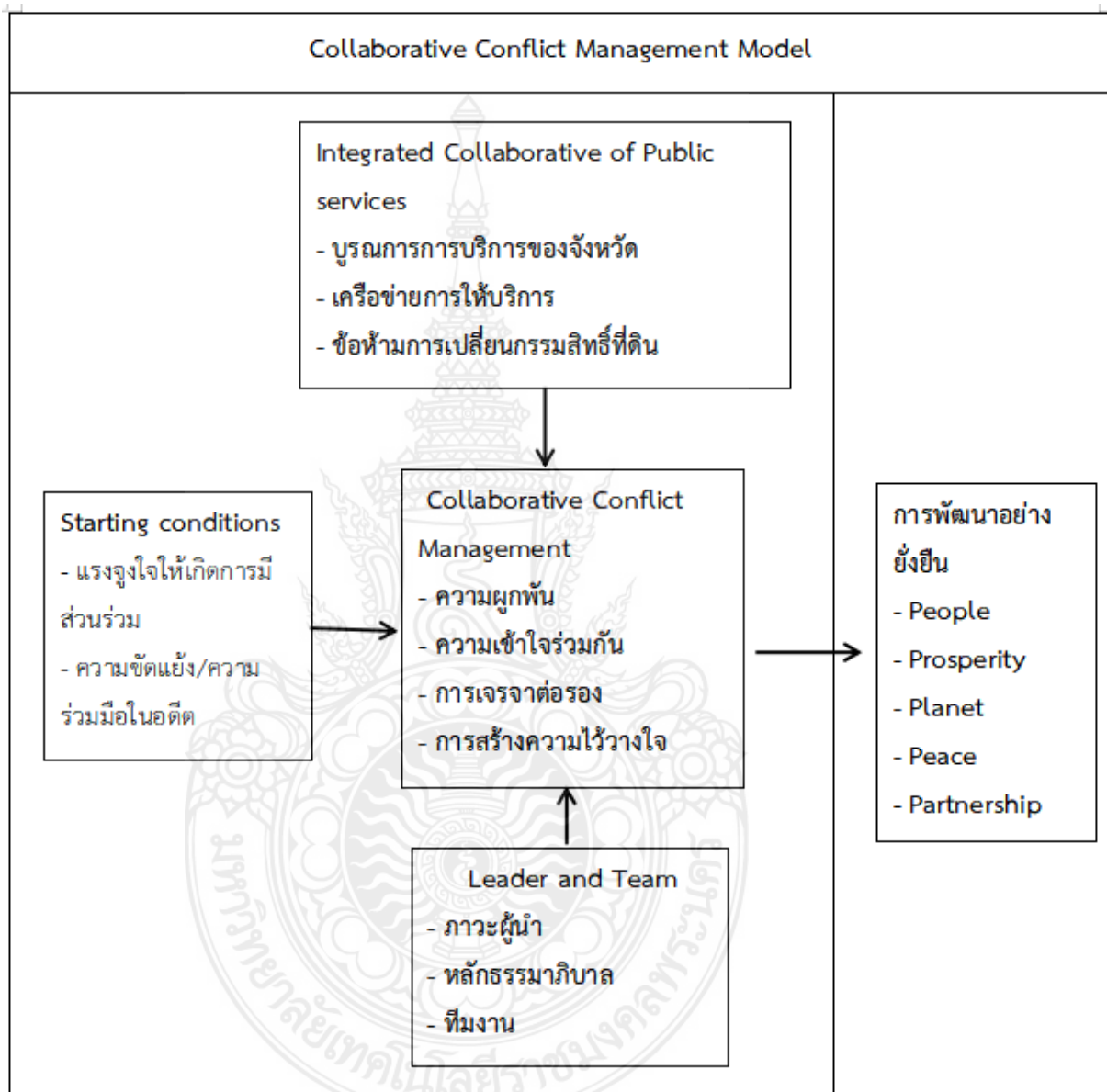
8. กรมชลประทานต้องหาแนวร่วมที่มีอิทธิพลกับชุมชน การนำบุคคลภายนอกมาให้ความรู้ และจัดเวทีเสวนาร่วมกับชุมชน การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของแผนงาน และการลงพื้นที่ด้วยจิตอาสาเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

9. กรมชลประทาน โดยสำนักชลประทานที่ 9 ดำเนินการร่วมกับตัวแทนประชาชนควร ประเมินผลและตรวจสอบโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย คลองส่งน้ำสายซอย 12 สาย คลองส่งน้ำสายแยกซอย 2 สาย และคลองระบายน้ำ 12 สาย ว่ามีคลองส่งน้ำหรือคลองระบายน้ำสายใดที่ไม่สามารถจัดสรรน้ำ หรือกระจายน้ำให้กับชาวบ้าน และดำเนินการคืนพื้นที่ให้กับเจ้าของที่ดินต่อไป

ข้อเสนอทางวิชาการจากผลการวิจัย

การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านชลประทานต้องมีการจัดการความขัดแย้งแบบร่วมมือร่วมใจ (Collaborative Conflict Management) ต้องอาศัยความร่วมมือแบบบูรณาการจากรัฐ (Integrated Collaborative) หน่วยงานภาครัฐต้องบูรณาการการให้บริการสาธารณะ เช่น ด้านข้อมูลเกี่ยวกับที่ดินหรือสหกรณ์ทรัพย์ เป็นต้น กำหนดนโยบายให้ส่วนราชการต่างทุกส่วนราชการ บูรณาการการบริการสาธารณะ เช่น การก่อสร้าง เป็นต้น มีการจัดตั้งเครือข่ายการบริการสาธารณะ เพื่อช่วยเป็นกลไกในการแจ้งข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ สอดคล้องกับกระบวนการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ในการบริหารการพัฒนาการชลประทาน เมื่อมีการทำสัญญาประชาคมแล้วห้ามซื้อขายหรือโอนหรือเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ต้องบูรณาการร่วมกันระหว่างกรมชลประทาน กรมที่ดิน กรมการปกครอง เป็นต้น อีกประการหนึ่งคือเงื่อนไขเริ่มต้น (Starting conditions) คือ แรงจูงใจ และความขัดแย้งในอดีต เหล่านี้จะเป็นปัจจัยทั้งสนับสนุนและขัดขวางการให้บริการสาธารณะทุกประเภท แรงจูงใจจะเป็นตัวผลักดัน (pushing factors) ให้เกิดการมีส่วนร่วม ส่วนความขัดแย้งในอดีตจะเป็นปัจจัยดึง (pulling factors) หรืออุปสรรคต่อการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม สำหรับผู้นำและทีมงาน (Leader and Team) ผู้นำจะต้องมีภาวะผู้นำ มีความสามารถตัดสินใจต่าง ๆ หรือดำเนินการต่าง ๆ มีความเอื้ออาทร เสียสละ และมีหลักธรรมาภิบาล จะทำให้การจัดการความขัดแย้งแบบร่วมมือร่วมใจสำเร็จผล โดยที่ในการจัดการความขัดแย้งแบบร่วมมือร่วมใจจะต้องมีการสร้างความผูกพันและการยอมรับซึ่งกันและกัน การสร้างความเข้าใจร่วมกันถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินการ มีการเจรจาต่อรองที่ได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน และมีการสร้างความไว้วางใจอีกด้วยซึ่งจะนำมาซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable) ทั้ง 5 ประการ ตัวแปรทั้ง 4 ประการ คือ 1) ความร่วมมือแบบบูรณาการจากรัฐ 2) เงื่อนไขเริ่มต้น 3) ผู้นำและทีมงาน และ 4) การจัดการความขัดแย้งแบบร่วมมือร่วมใจ จึงต้องมีการบูรณาการทั้ง 4 ตัวแปรเพื่อให้ได้เป้าหมายในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาคน ด้านสันติภาพและคุณธรรม และด้านหุ้นส่วนการพัฒนาจึงจะทำให้โครงการหรือการบริหารภาครัฐมีประสิทธิภาพ ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย สอดคล้องกับการให้ความสำคัญกับประชาชนเป็นที่ตั้ง

ในเอกสารงานวิจัยนี้จึงใคร่ขอเสนอ ตัวแบบหรือ Model ที่เรียกว่า Collaborative Conflict Management Model: CCMM ดังภาพที่ 5.5

ภาพที่ 5.5 Collaborative Conflict Management Model

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรให้มีการศึกษาในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้สถิติขั้นสูงเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อเป็นข้อเสนอแนะส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทาน สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เป็นต้น ในการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมของชลประทานในโครงการอื่นให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ยั่งยืนและมีความสุขต่อการบริหารและจัดการโครงการในลักษณะเดียวกัน
2. ควรศึกษาโดยการวิจัยเชิงปริมาณให้ลึกซึ้งเกี่ยวกับการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ อายุอาชีพ ระดับรายได้ และระยะเวลาที่พักอาศัยในพื้นที่ ว่ามีทิศทางอย่างไร เช่น อายุในแต่ละกลุ่มมีความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทานจังหวัดระยองแตกต่างกันอย่างไร เป็นต้น
3. ควรมีการศึกษาหรือวิจัยประเมินผล (Evaluation Research) โครงการก่อสร้างของกรมชลประทานในพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะผลมาจากความเจริญทางเศรษฐกิจที่จะทำให้สภาพที่ดินเปลี่ยนจากสังคมเกษตรมาสู่สังคมอุตสาหกรรม ส่งผลต่อวัตถุประสงค์ของโครงการก่อสร้างไม่บรรลุผลตามต้องการหรือถ้ามีการก่อสร้างก็ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน
4. ควรมีการศึกษาความเป็นไปได้ในลักษณะการกระจายน้ำหรือการส่งน้ำในลักษณะท่อที่ลอดใต้ดิน และกำหนดแนวไว้ให้กับชาวบ้านได้รับรู้ มิให้ปลูกต้นไม้ใหญ่ใกล้แนวท่อตามที่กำหนด เช่น ด้านละ 4 เมตร เป็นต้น แต่สามารถปลูกพืชล้มลุกต่าง ๆ ได้ และมีบริเวณพักน้ำที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านสามารถนำน้ำไปใช้ในการอุปโภคและบริโภคได้
5. ควรมีการวิจัยประเมินผลโครงการก่อสร้างของกรมชลประทานเป็นระยะ โดยมอบหมายให้หน่วยงานกลาง หรือสถาบันการศึกษาเป็นผู้ประเมินผล เพื่อสร้างความเป็นกลางหรือลดอคติ และความน่าเชื่อถือในผลการประเมิน รวมถึงกำหนดให้กรมชลประทานต้องนำผลการประเมินผลไปใช้ในการปรับปรุงหรือพัฒนาโครงการก่อสร้างอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมชลประทาน. (2554). **กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน: ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันรับประโยชน์.** สืบค้นเมื่อ 17 พฤษภาคม 2565, จาก https://ppp.rid.go.th/wp-content/uploads/2020/02/IWUG_2554.pdf
- กรมชลประทาน. (2556). **คู่มือปฏิบัติงานด้านบริหารจัดการน้ำ.** กรุงเทพฯ: กรมชลประทาน, คณะทำงานย่อยจัดทำคู่มือด้านบริหารจัดการน้ำ.
- กรมชลประทาน. (2562). **โครงการศึกษาเพื่อการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ โครงการพัฒนาน้ำต้นทุนลุ่มน้ำปราจีนบุรี-บางปะกง.** กรุงเทพฯ: สำนักทรัพยากรน้ำแห่งชาติ.
- กรมชลประทาน. (2565). **วิสัยทัศน์/ค่านิยม/พันธกิจของกรมชลประทาน.** สืบค้น 11 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www1.rid.go.th/index.php/th/2019-04-24-18-49-05/2019-04-24-18-51-51>
- กรมชลประทาน. **กลุ่มงานพัฒนาการบริหารจัดการน้ำ สำนักอุทกวิทยาและบริหารน้ำ.** (2549). **การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษา.** สืบค้น 6 พฤษภาคม 2565, จาก https://www.rid.go.th/thaicid/_5_article/2549/04PIM_OM.pdf
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, กระทรวงมหาดไทย. (2565). **ลักษณะของโครงการชลประทาน.** สืบค้น 10 พฤษภาคม 2565, จาก http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std210550/1/p4.pdf
- กรรณสิทธิ์ สะและน้อย. (2560). **การบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา.** ใน **รายงานสืบเนื่องจากการประชุมทางวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4, สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 22 ธันวาคม 2562 (น. 746-754).**
- กรรณิการ์ กาญจนวิภูศรี. **ประเทศไทยกับการบริหารการพัฒนา** สืบค้น 9 พฤษภาคม 2565, จาก <http://pws.npru.ac.th>
- เกษตรศาสตร์,คณะ. **ศูนย์นวัตกรรมเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2553) แผนพัฒนากลุ่มผู้ใช้น้ำแบบใหม่.** สืบค้น 17 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.phtnet.org/news53/view-news.asp?nID=374>
- คณะเกษตรศาสตร์. (2553). **แผนพัฒนากลุ่มผู้ใช้น้ำแบบใหม่.** ศูนย์นวัตกรรมเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้น 17 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.phtnet.org/news53/view-news.asp?nID=374>

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- จังหวัดระยอง. (2565). เอกสารประชาสัมพันธ์การปกครองจังหวัดระยอง. ที่ทำการปกครองจังหวัดระยอง, อำเภอเมืองระยอง, จังหวัดระยอง.
- จินตนา สุขจານันท์. (2549). การศึกษาและการพัฒนาชุมชน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เฉลิมพงศ์ มีสมนัย และคณะ. (2565). นวัตกรรมการบริหารราชการไทย. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารราชการไทย หน่วยที่ 10. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เฉลิมพงศ์ มีสมนัย. (2561). การบริหารการศึกษาความเป็นไปได้ และการประเมินโครงการ. (น.286-288). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เฉลิมพงศ์ มีสมนัย. (2562). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารโครงการ ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารโครงการ หน่วยที่ 1 สาขาวิชาวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชลธร ทิพย์สุวรรณ. (2557). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำริมจังหวัดเชียงใหม่ (ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สืบค้น 24 พฤษภาคม 2565, จาก http://www.graduate.cmru.ac.th/core/km_file/444.pdf
- ฐกร กาญจน์ จิระเดช มยุรี รัตนเสริมพงศ์ และสมบูรณ์ สุขสำราญ. (2561). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุทัยธานีตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(2), 537-552. สืบค้น 8 พฤษภาคม 2565, จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/download/108003/95641/330753>
- ติน ปรัชญพฤทธิ. (2532). การบริหารการพัฒนาในประเทศไทย: องค์ความรู้และกิจกรรม. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 31(2), 1-24. สืบค้น 9 พฤษภาคม 2565, จาก http://library1.nida.ac.th/nida_jour0/NJv31n2_01.pdf.
- ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์. (2562). การบริหารโครงการ : แนวคิดและกระบวนการ. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์. (2567). การบริหารรัฐกิจไทย หรือ Thai Public Administration. ทุนอุดหนุนเพื่อส่งเสริมการจัดทำตำราทางรัฐศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ประจำปีงบประมาณ 2566.
- ทวีศักดิ์ ธนเดโชพล. (2558). ความร่วมมือในการจัดการภัยพิบัติเพื่อป้องกันและบรรเทาอุทกภัยกรณีศึกษา: จังหวัดชุมพรและจังหวัดสงขลา COLLABORATION IN DISASTER MANAGEMENT FOR FLOOD PREVENTION AND MITIGATION: A CASE STUDY OF CHUMPHON AND SONGKHLA PROVINCES. (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- ปภิตน์ สันตินิยม. (2564). การบริหารจัดการน้ำตามหลักธรรมาภิบาล. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์**, 8(1), 20-32. สืบค้น 8 พฤษภาคม 2565, จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/download/249610/168218/>
- พรทิพย์ แก้วมูลคำ. (2560). **การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม: เทคนิควิธีและการนำไปสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485. (2485). **ราชกิจจานุเบกษา**. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2565, จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%A114/%A114-20-9999-update.pdf>
- พิมพ์นิภา จินตานพันธ์ พระมหาวีระศักดิ์ อภินนทเวที และ อำนาจ บัวศิริ. (2565). รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการบริโภคอุปโภคแบบครบวงจรโดยการมีส่วนร่วมภาคประชาชนเพื่อชุมชนสันติสุข:กรณีศึกษา อำเภอดงหลวง จังหวัดกาญจนบุรี. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**, 10(1), 175-185. สืบค้น 8 พฤษภาคม 2565, จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/249572>
- เพชรอำไพ มงคลจิระเดช, ศุภานันท์ ตลโสภณ และสุชาดา กิจเกิดผล. (2557). กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร และป่าชุมชน เขื่อนศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. **วารสารอิเล็กทรอนิกส์ Veridian มหาวิทยาลัยศิลปากร (มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ)**, 7(1), 586-598. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2565, จาก <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/27376>
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรพรรณทิพย์ เพชรมาก. (2551). **การบริหารสังคมศาสตร์แห่งศตวรรษเพื่อสังคมไทยและสังคมโลก**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- ภราดร ปรีดาศักดิ์. (2552). เหตุแห่งปัญหามลพิษ: มุมมองของนักเศรษฐศาสตร์, **ประชาชาติธุรกิจ**, 6 เมษายน 2552
- มหาวิทยาลัยมหิดล. (2563). **เป้าหมาย SDGs 17 ประการ**. สืบค้น 19 พฤษภาคม 2565, จาก <https://science.mahidol.ac.th/sdgs/sdgs-17/>
- รัชฎมิ ศรีเพ็ง. (2565). การบริหารจัดการน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคแบบมีส่วนร่วมในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโพ อำเภอดงตาล จังหวัดนครสวรรค์. **วารสารร้อยแก่นสาร**, 7(2), 42-55. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2565, จาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKS/article/view/252517/171447>

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- ลือโรจน์ จินดารัตนวงศ์. (2554). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรอย่างยั่งยืนด้วยระบบท่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลตะพง อำเภอมะนัง จังหวัดระยอง. (การค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ สืบค้นจาก <http://library1.nida.ac.th/termpaper6/sd/2554/19733.pdf>
- วรเดช จันทรศร และ ญัฐฐา วินิจนัยภาค. (บรรณาธิการ). (2539). 4 ทศวรรษ. รัฐประศาสนศาสตร์. **รวมบทความทางวิชาการ 2498-2538**. กรุงเทพฯ: โครงการเอกสารและตำราคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วรวิทย์ อินทนนท์. (2560). การบริหารการพัฒนาราชการไทย. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทัศน์**, 6(2 ฉบับพิเศษ), 697-707. สืบค้น 9 พฤษภาคม 2565, จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jsr/article/download/243667/164961/843502>
- วรัชยา เชื้อจันทิก ไกรศักดิ์ รักพิณิจ และกาญจนา คำผา. (2564). แนวทางการบริหารเครือข่ายกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภาครัฐด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษากลุ่มน้ำลำตะคอง. **วารสารการบริหารการปกครอง** 10(2), 211-232. สืบค้น 8 พฤษภาคม 2565, จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/gjournalksu/article/view/249944/168956>
- วันชัย วัฒนศัพท์. (แปลและเรียบเรียง). (2544). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน**. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2531). **การพัฒนาชนบทไทย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีณา พิงวิวัฒน์นิกุล. (2557). การบริหารการพัฒนากับการประเมินสถานการณ์ประเทศไทยตามแนวทฤษฎีเคนส์. **วารสารนวัตกรรมการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน**. 2(2), 3-21. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2565, จาก <http://www.ppmic.ru.ac.th/journals.pdf>
- ศิระ พงษ์สุวรรณ. (2557). **การจัดการภาคีสาธารณะกับประสิทธิผลของคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจจังหวัด**. (ดุชนิพนธ์) มหาวิทยาลัยเกริก. สืบค้นจาก <https://mis.krirk.ac.th/librarytext/mpa/2557/FSiraPongsuwan%20%20.pdf>
- ศูนย์นวัตกรรมเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว , คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2553) **แผนพัฒนากลุ่มผู้ใช้น้ำแบบใหม่**. สืบค้น 17 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.phtnet.org/news53/view-news.asp?nid=374>
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). **เกี่ยวกับ SDGs**. สืบค้น 19 พฤษภาคม 2565, จาก <https://sdgs.nesdc.go.th/%9A-sdgs/>
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, & ปรีดา วานิชภูมิ. (2556). การจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่: ความหมายและนัยสำคัญ. **วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา**, 1(1), 207-209.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (มปป.). **การบริหารราชการแบบบูรณาการ: คู่มือเทคนิคและวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.). (2021). **SDGs คืออะไร มารู้จัก 5 เป้าหมายแรกจากมิติสังคม**. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.nxpo.or.th/th/8081/>
- สุกิตติยา บุญหลาย และ ศิวัช ศรีโกลคางกุล. (2560). **แนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรยั่งยืนกรณีศึกษา : ตำบลท่ากระเสริม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น**. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น. สืบค้นจาก <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/100528>.
- สุจิริต คุณธนกุลวงศ์ และคณะ. (2555). **การวางแผนน้ำระดับจังหวัด – การเชื่อมโยงแผนน้ำกับการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด**. ใน เวทีสาธารณะในการจัดการน้ำ (22 มีนาคม 2555). จัดโดย สกว. ณ โรงแรมตะวันนา, กรุงเทพฯ.
- สุจิริต คุณธนกุลวงศ์ และคณะ. (2556). **แนวคิดความมั่นคงด้านทรัพยากรน้ำ – ประเทศไทยกับนานาชาติ**. (รายงานวิจัย). คณะวิศวกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุธรรมมา จันทร์ธา. (2556). **การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรน้ำจากโครงการชลประทานแม่น้ำชี: กรณีศึกษาโครงการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านกุดแซ่ จังหวัดร้อยเอ็ด**. *วารสารวิทยบริการ*, 24(1), 72-83. สืบค้น 8 พฤษภาคม 2565, จาก <https://journal.oas.psu.ac.th/index.php/asj/article/view/169>
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2545). **รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวนีย์ วิจิตรโกสม. (2551). **การจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำลำตะคองแบบบูรณาการ**. (ดุษฎีนิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สืบค้นจาก <https://dric.nrct.go.th/index.php?/Search/SearchDetail/205592>
- อมราพร พลประชิด. (2557). **การศึกษาปริมาณและคุณภาพน้ำท้ายเขื่อนรัชชประภา** (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สืบค้นจาก <https://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2010/10033/1/391213.pdf>
- อรทัย ก๊กผล และไตรรัตน์ โภคพลากรณ์.(บรรณาธิการ). (2546). **การปฏิรูประบบราชการไทย : หลากหลายมุมมอง**. โครงการปริญญาโทสำหรับนักบริหาร คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- อรรถัย ก๊กพล. (2546). การมีส่วนร่วมของประชาชน. ใน **มูลนิธิปริญญาโทนักบริหารรัฐกิจ. คณะรัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.**
- อรัญญา ภูโคกค้อย, & วิษณุ สุमितสุวรรณค์. (2562). การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านไต้ อำเภอยะยี่น จังหวัดขอนแก่น. **วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม**, 6(10), 5067-5078. สืบค้น 24 พฤษภาคม 2565, จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/download/225044/162270/805438>
- อังกูร แก้วยอง. (2562). **รูปแบบการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ : โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก จังหวัดนราธิวาส.** (ดุชนิพนธ์ปริญญาดุชนิต) มหาวิทยาลัยทักษิณ. สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://grad.tsu.ac.th/UserFiles/1574653101>
- Yoonmin Kim. และคณะ. (2567). **การวิจัยเชิงปริมาณตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองสำหรับการพัฒนาทางการเมืองและนโยบายสาธารณะ.** กรุงเทพฯ: สถาบันสัญญาธรรมศักดิ์เพื่อประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Agranoff, R. and McGuire, M. (2003) **Collaborative Public Management: New Strategies for Local Governments.** Washington, DC: Georgetown University Press.
- Ansell, Chris and Gash, Alison. (2008) “**Collaborative Governance in Theory and Practice**”, in *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18:4 (2008), pp. 543-571
- Bovaird, Tony and Loeffler, Elke (Editors). (2016). “**Public Governance in a Network Society**” (by Elke Löffler) in *Public Management and Governance*. 3rd Edition. Milton Park, Abingdon, Oxfordshire, UK. Routledge.
- Bryant C. and White, L.G. (1982) **Managing Development in the Third World.** Boulder : Westview Press, Inc.
- Caayaupan, R.B. (1985) **Participation Approach : A Must in Rural Development.** Occasional Paper Series on Community Management. Volume 1, Number 1, December 1985. 212
- Cleland, David I. and King, William R. **System Analysis and Project Management.** Tokyo: Kosaido Printing, 1983.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). **Rural Development Participation: Concept and Measure For Project Design Implementation and Evaluation**: Rural Development Committee Center for international Studies. New York: Cornell University Press.
- Colignon, Richard, and Chikako Usui. (2001) “**The Resilience of Japan’s Iron Triangle.**” *Asian Survey* 41(5): p.865-895.
- Creighton, James L.n. (2005) **The Public Participation Handbook: Making Better Decisions Through Citizen Involvement**. 1st Edition. Jossey-Bass.
- Fred, Riggs, W. (1970). **Frontiers of Development Administration**. North Carolina: Duke University Press.
- Friedman, Harry J. (1966). “**Elements of development administration.**” in Five Articles on Development Administration in Pakistan. Michigan State University. Asian Studies Center.
- Global Water Partnership (2010) **Water Security for Development: Insights from African Partnerships in Action**. GWP, Stockholm, Sweden.
- Gran, Gay. (1983) **Development By People: Citizen Construction of a Just World**. New York : Praeger Publishers, 1983.
- Grey, D. and Sadoff, C. (2007) **Sink or Swim? Water Security for Growth and Development**. *Water Policy*, 9(6): 545–571.
- Huntington, S. & Nelson, S. (1975). **No easy choice: political participation in developing countries**. New York: Harvard University Press.
- IFAD. (2001) **Enhancing Ownership and Sustainability : A Resource Book on Participation**. Philippines.
- Im, Sangham. (2001) **Bureaucratic Power, Democracy and Administrative Democracy**. Aldershot: AshgatePublishing Company.
- Japan International Cooperation Agency (JICA) “**Planning Project Evaluation**” สืบค้นวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2565 จากเว็บไซต์ https://www.jica.go.jp/english/our_work/evaluation/tech_and_grant/guides/pdf/guideline02-02.pdf

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- Kearney, Richard C. and Hays, Steven W. (2001) **“Labor-management Relations and Participative Decision Making : Toward a New Paradigm.”** In Stupak, Ronald J. and Leitner, Peter M., eds. Handbook Of public Quality Management. New York : Marcel Dekker Inc..
- Kirkpatrick, Donald L. and Kirkpatrick, James D. (2006). **Evaluating Training Programs: The Four Levels** (3rd Edition). San Francisco. CA. Berrett-Koehler. Publishers Inc.
- Kirkpatrickpartners. (2010). **“What Is The Kirkpatrick Model?”** Retrived May 23, 2022, from website <https://www.kirkpatrickpartners.com/Our-Philosophy/The-Kirkpatrick-Model>.
- Lisk, F. (1985) **“The Role of Popular Participation in Basic Needs-Oriented Development Planning.”** I in Lisk,F., ed Popular Participation in Planning for Basic Needs : Concepts, Methods and Practices. Adershot : Gower Publishing Company Limited,.
- Morgan, Douglas F. and Cook, Brian J. (Editors) (2014), **New Public Governance A Regime-Centered Perspective.** New York: Routledge.
- Nabatchi, Tina. and Leighninger, Matt. (2015) **Public Participation for 21st Century Democracy.** Jossey-Bass.
- Natpracha, Patchance and Stephens, Alexandra. (1990) **Taking Hold of Rural Life. Bangkok : Food and Agriculture.** Organization of the United Nations Regional Office for Asia and the Pacific (PAPA), 1990.
- OECD. (2013) . **Glossary.** สืบค้นวันที่ 21 พฤษภาคม 2565 จากเว็บไซต์ <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=7097>
- Osborne, Stephen P. (2010). **The New Public Governance? : Emerging Perspectives on the Theory and Practice of Public Governance.** Oxfordshire, England. Routledge.
- Pestoff, V. (2012). **New Public Governance, Co- Production and Third Sector Social Services in Europe Crowding In and Crowding Out.** In T. B. Victor Pestoff, *New Public Governance, the Third Sector, and Co Production* (pp. 361-380). New York,: Routledge

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- Pestoff, Victor and Brandsen, Taco. (2010). **“Public governance and the third sector: opportunities for coproduction and innovation.”** In *New Public Governance? Emerging perspectives on the theory and practice of public governance* (pp.223 - 235). Milton Park, Abingdon, Oxfordshire, UK. Routledge.
- Rachel and Thomas-Slayler, Babara. (1995) **“Participation, empowerment and sustainable development.”** In *slocum, Rachel et.al.,ed. Power, Process and Participation-Tools for Change*. London : Intermediate Technology Publications Ltd.,
- Ray, Stephanie. (2018). **Project Design in Project Management: A Quick Guide** สืบค้นวันที่ 17 พฤษภาคม 2565 จากเว็บไซต์ <https://www.projectmanager.com/blog/project-design-in-project-management>
- Riggs, W. Fred. (1970). **Frontiers of Development Administration**. North Carolina: Duke University Press. P. 6
- Robbins, Stephen P., Coulter, Mary and DeCenzo, David A., (2016). **Fundamentals of Management: Essential Concepts and Applications**. 10th edition. Pearson Education.
- Roodt, Monty. (2001) **“Participation, civil society and development”** in Coetzee, Jam K. et.al., eds *Development : Theory, Policy and Practice*. Oxford University Press South Africa.
- Rvin, Rane’e A. and Stansbury, John. (2004) **“Citizen Participation in Decision Making : Aldershot : Is It worth the Effort?”** In *Public Administration Review*. Lanuary/February Vol.64 No.1.
- Sandel M.J. (2010). **Justice : What the Right Thing to do ?** London. England : Penguin Books. Slocum,
- Sota, Kato. (2017) **“Getting to the Root of Amakudari: Sweeping Reform Needed to Close the Revolving Door.”** <https://www.tkfd.or.jp/en/research/detail.php?id=409>.
- Thomas, John Clayton . (1995) **Public Participation in Public Decisions: New Skills and Strategies for Public Managers**. First Edition. Jossey-Bass.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- Tri, Huynh Coa. (1986) **“Popular Participations in development: the problems, the conditions for its implement-tation and fields of competence of UNESCO.”** Participate in development. Paris : UNESCO.
- Visser, Wayne (2015). **“UN Sustainable Development Goals – Finalised Text & Diagrams.** Retrived May 19, 2022,
- Weidmes, Edward W. (1962). **“Development Administration : A New Focus forResearch”**, in Ferrel Heady and Sybil L. Stokes (eds.), Papers in Comparative Public Administration. Ann Arbor, Michigan Institute of Public Administration.
- Wenger, Etienne. (1998) **Communties of practice : Learning, meaning and identity.** Cambridge : CambridgeUniversity Press, 1998.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง “การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง (Participative Irrigation Administrative Management: Rayong Province)

แบบสอบถามนี้ดำเนินการโดย นายสุรัชย์ นำนานผลโดยเก็บข้อมูลจากประชาชนและผู้เกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯคลองส่งน้ำส่งสายขอย12 สายคลองส่งน้ำสายแยกขอย2 สายและคลองระบายน้ำ12 สาย นำมาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งข้อมูลที่ได้จะใช้เป็นประโยชน์เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น จะไม่มีผลกระทบต่อใด ๆ ต่อผู้ตอบแบบสอบถามแต่ประการใด จึงขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบสอบถามให้ตรงกับสภาพที่เป็นจริงมากที่สุด

ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลสำหรับ นายสุรัชย์ นำนานผลใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกและประกอบการพิจารณาดำเนินการโครงการก่อสร้างอื่น ๆ ของกรมชลประทานอื่นจะช่วยให้การดำเนินการดังกล่าวเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สำหรับ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 4 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

ตอนที่ 3 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง “การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง”

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง จงทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

1. เพศ

1. ชาย

2. หญิง

2. อายุ

1. ต่ำกว่า 30 ปี

2. 31 – 40 ปี

3. 41 – 50 ปี

4. 51 – 60 ปี

5. มากกว่า 60 ปี

3. ระดับการศึกษา

1. ประถมศึกษา

2. มัธยมศึกษา

3. อนุปริญญา

4. ปริญญาตรี

4. สูงกว่าปริญญาตรี

5. อื่น ๆ

4. สถานภาพ

1. โสด

2. สมรส

3. หม้าย

4. อื่น ๆ.....

5. อาชีพ

1. รับจ้างทั่วไป

2. พนักงานของรัฐ

3. นักธุรกิจ

4. ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว

5. อื่น ๆ

6. รายได้ต่อเดือน

1. ต่ำกว่า 5,000 บาท

2. 5,001-10,000 บาท

3. 10,001-15,000 บาท

4. 15,001-20,000 บาท

5. 20,001-25,000 บาท

6. มากกว่า 25,000 บาท

7. ระยะเวลาอาศัยในพื้นที่

1. ต่ำกว่า 5 ปี

2. 6-10 ปี

3. 11-15 ปี

4. 16-20 ปี

5. 21-25 ปี

6. มากกว่า 25 ปี

ตอนที่ 2 การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

คำชี้แจง : กรุณาเขียนเครื่องหมาย (✓) ลงใน ในแต่ละข้อที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด
ช่องเดียวเท่านั้น โดยแต่ละช่องจะแสดงระดับความต้องการดังนี้

- 5 = เห็นด้วยในระดับมากที่สุด 4 = เห็นด้วยในระดับมาก
3 = เห็นด้วยในระดับปานกลาง 2 = เห็นด้วยในระดับน้อย
1 = เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

การบริหารแบบมีส่วนร่วม	ระดับความคิดเห็น				
	5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
การตัดสินใจ					
1. ท่านได้เข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหา ความต้องการ การกำหนดแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาของโครงการ ฯ					
2. ท่านได้มีส่วนร่วมในการทำประชาคมเพื่อแก้ไข ปัญหาและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ ฯ					
3. ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นคัดค้านหรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ ฯ					
การดำเนินงาน					
1. ท่านมีส่วนร่วมสนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินงานของโครงการ ฯ					
2. ท่านมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณประโยชน์ของโครงการ ฯ					
3. ท่านมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการกิจกรรมของโครงการ ฯ เช่น การประชุม การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น					
4. ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มงานต่างๆ เพื่อดำเนินงานของโครงการ ฯ					
การรับผลประโยชน์					
1. ท่านมีการพบปะสังสรรค์สร้างความสามัคคีใน ชุมชนมากขึ้นของการดำเนินงานของโครงการ ฯ					
2. ท่านมีความยินดีและภาคภูมิใจเมื่อโครงการต่างๆ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวท่านและชุมชน					
3. ท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากโครงการ ฯ					
4. ท่านได้รับความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต ภายใต้งานดำเนินงานของโครงการ ฯ					

การบริหารแบบมีส่วนร่วม	ระดับความคิดเห็น				
	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
การประเมินผล					
1. ท่านได้มีส่วนร่วมในการเข้าไปสังเกตการณ์ การทำงานของโครงการ ฯ					
2. ท่านมีส่วนร่วมเป็นกรรมการตรวจสอบในการดำเนินงานโครงการ ฯ					
3. ท่านมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการชุมชนใน งานด้านการปรับปรุงกิจกรรมหรือโครงการ ฯให้เหมาะสมกับชุมชน					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นผลของคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำชี้แจง : กรุณาเขียนเครื่องหมาย (✓) ลงใน ในแต่ละข้อที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดช่องเดียวเท่านั้น โดยแต่ละช่องจะแสดงระดับความต้องการดังนี้

5 = เห็นด้วยในระดับมากที่สุด

4 = เห็นด้วยในระดับมาก

3 = เห็นด้วยในระดับปานกลาง

2 = เห็นด้วยในระดับน้อย

1 = เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	ระดับการมีส่วนร่วม				
	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
ด้านการพัฒนาคน หรือ People					
1. ช่วยจัดความยากจน					
2. ช่วยให้มีอาหารเช่น ปลา พืชผัก สามารถนำมาประกอบอาหารในครอบครัวด้วยความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร					
3. ยกกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน					
4. สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย					
5. ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม					

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	ระดับการมีส่วนร่วม				
	5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
ด้านเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง หรือ Prosperity					
1. มีการจ้างงาน มีผลิตภาพและการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน					
2. ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องครอบคลุม และยั่งยืน					
3. สร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การชลประทาน การคมนาคม ที่มีความทนทาน					
4. ลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศ					
5. ทำให้มีความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน น้ำไม่แล้ง หรือไม่ท่วม มีภูมิต้านทาน					
ด้านสิ่งแวดล้อม หรือ Planet					
1. มีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคน					
2. ทำให้มีน้ำเพื่อการประกอบอาชีพที่ยั่งยืน					
3. อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากน้ำอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน					
4. ปกป้อง ป่าพู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน					
5. หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพกลับมาใหม่และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ					
ด้านสันติภาพและความยุติธรรม หรือ Peace					
1. ส่งเสริมสังคม ชุมชนและครอบครัวให้สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน					
2. ช่วยให้อัต ครอบครัว และโรงเรียน เป็นสถาบันที่มีประสิทธิผล รับผิดชอบ					
3. ทำให้ชุมชนและสังคมมีกัลยาณมิตร รู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือกัน					

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	ระดับการมีส่วนร่วม				
	5 มาก ที่สุด	4 มาก	3 ปาน กลาง	2 น้อย	1 น้อย ที่สุด
ด้านความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา หรือ Partnership					
1. เสริมสร้างให้เกิดการรวมกลุ่ม ความร่วมมือในการดำรงชีพและ กิจกรรมในชุมชน					
2. ทำให้เกิดความสามัคคีการช่วยเหลือและความเข้าใจซึ่งกัน และกัน					
3. มีความรู้สึกร่วมกันให้ความร่วมมือกับโครงการชลประทานจังหวัด ระยอง					
4. มีความรู้สึกร่วมกันให้ความร่วมมือกับโครงการชลประทานจังหวัด ระยอง					

ตอนที่ 4 ปัญหาหรืออุปสรรค และแนวทางแก้ไข

4.1 ปัญหาหรืออุปสรรค

- 1).....
.....
- 2).....
.....
- 3).....
.....

4.2 แนวทางแก้ไข

- 1).....
.....
- 2).....
.....
- 3).....
.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่สละเวลาในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข.
แบบสัมภาษณ์โครงการวิจัย

แบบสัมภาษณ์โครงการวิจัยเรื่อง

“การบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน จังหวัดระยอง”

(Participative Irrigation Administrative Management: Rayong Province.)

ตอนที่ 1 คุณลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

1. ชื่อ.....นามสกุล.....
2. ตำแหน่ง.....สังกัด/ตำบล.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมด้านชลประทาน: จังหวัดระยอง กรณีโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ

2.1 ส่วนร่วมในการตัดสินใจ เช่น การประชุม การแจ้งข่าวสาร การเป็นคณะกรรมการ การสอบถามความคิดเห็นโดยวิธีต่าง ๆ การเจรจา เป็นต้น

2.2 ส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่น การเป็นคณะกรรมการในชุดต่าง ๆ การช่วยเหลือสนับสนุน การดูแลพื้นที่บางส่วน การดูแลสาธารณประโยชน์ การส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างฝ่ายต่าง ๆ เป็นต้น

2.3. ส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เช่น การประกอบอาชีพ การเดินทาง มีรายได้ ผลผลิต การเกษตร ราคาผลผลิตการเกษตร ครอบครัวยั่งยืน เป็นต้น

2.4 ส่วนร่วมในการประเมินผล เช่น เข้าไปสังเกต ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ การร่วมประชุมชี้แจงและปรับปรุงการดำเนินงาน เป็นต้น

ตอนที่ 3 ผลการดำเนินโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำและระบายน้ำประกอบด้วยคลองส่งน้ำส่งสายใหญ่ฝั่งซ้ายฯ ส่งผลทำให้เกิดบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

3.1 ด้าน People การพัฒนาคน เช่น คุณภาพชีวิต ความสะดวกสบาย การเข้าถึงบริการ สาธารณะ สุขภาพกายและสุขภาพใจ เป็นต้น

3.2 ด้าน Prosperity เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง เช่น อาชีพ รายได้ การมีงานทำ ราคาพืชผล การเกษตร ต้นทุนของผลผลิตการเกษตร เป็นต้น

3.3 ด้าน Planet สิ่งแวดล้อม เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน มีน้ำเพียงพอต่อการประกอบอาชีพ ปัญหาน้ำท่วม น้ำไม่พอต่อการประกอบอาชีพ สภาพภูมิอากาศ เป็นต้น

3.4 ด้าน Peace สันติภาพและความยุติธรรม เช่น ครอบครัวยั่งยืน การช่วยเหลือแบ่งปัน ความเสมอภาค การอยู่ร่วมกันแบบกัลยาณมิตร เป็นต้น

3.5 ด้าน Partnership ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เช่น ความเป็นเจ้าของ ความผูกพันและ การยอมรับจากฝ่ายต่าง ๆ ความสามัคคี การรวมกลุ่มเป็นต้น

ตอนที่ 4 ปัญหา/อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

1. ปัญหาหรือ

อุปสรรค

.....

.....

.....

2. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณ

ภาคผนวก ค.
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ตารางรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
1	นายประสานต์ พฤกษาชาติ	อดีตผู้อำนวยการโครงการชลประทานระยอง
2	นางอรอร โภคพลากรณ์	ข้าราชการบำนาญ สพท.ระยอง เขต 1
3	นายเดชา ศรีสุโข	ข้าราชการบำนาญ สพท.ระยอง
4	นายเนตร อัจฉริยะพิทักษ์	ที่ปรึกษาสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย/อดีต ผู้อำนวยการโครงการชลประทานระยอง
5	นายสมพงษ์ เวชกามา	กำนัน ต.หนองพัง/ผู้ใหญ่บ้าน ม.3
6	นายณัฐวุฒิ กางทอง	สารวัตรกำนัน
7	นายณรงค์ สอาดรัตน์	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 10
8	นายสมโภชน์ อินทร์เที่ยง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2
9	นายสมหมาย นวลรัตน์	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6
10	นายอุทัย วิรติพันธ์	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1
11	ไม่ประสงค์ออกนาม	ข้าราชการกรมชลประทาน
12	ไม่ประสงค์ออกนาม	เจ้าหน้าที่บริษัทฯ
13	ไม่ประสงค์ออกนาม	ข้าราชการกรมชลประทาน
14	ไม่ประสงค์ออกนาม	ข้าราชการอำเภอฯ

